

NIMAWO

NEDERLANDS INSTITUUT VOOR MAATSCHAPPELIJK WERK ONDERZOEK

EVALUATIEONDERZOEK DIENSTEN-
CENTRA VOOR BEJAARDEN

tweede deelstudie:

HULP en MOEITE

EISENHOWERLAAN 146 - TELEFOON 070-551000*

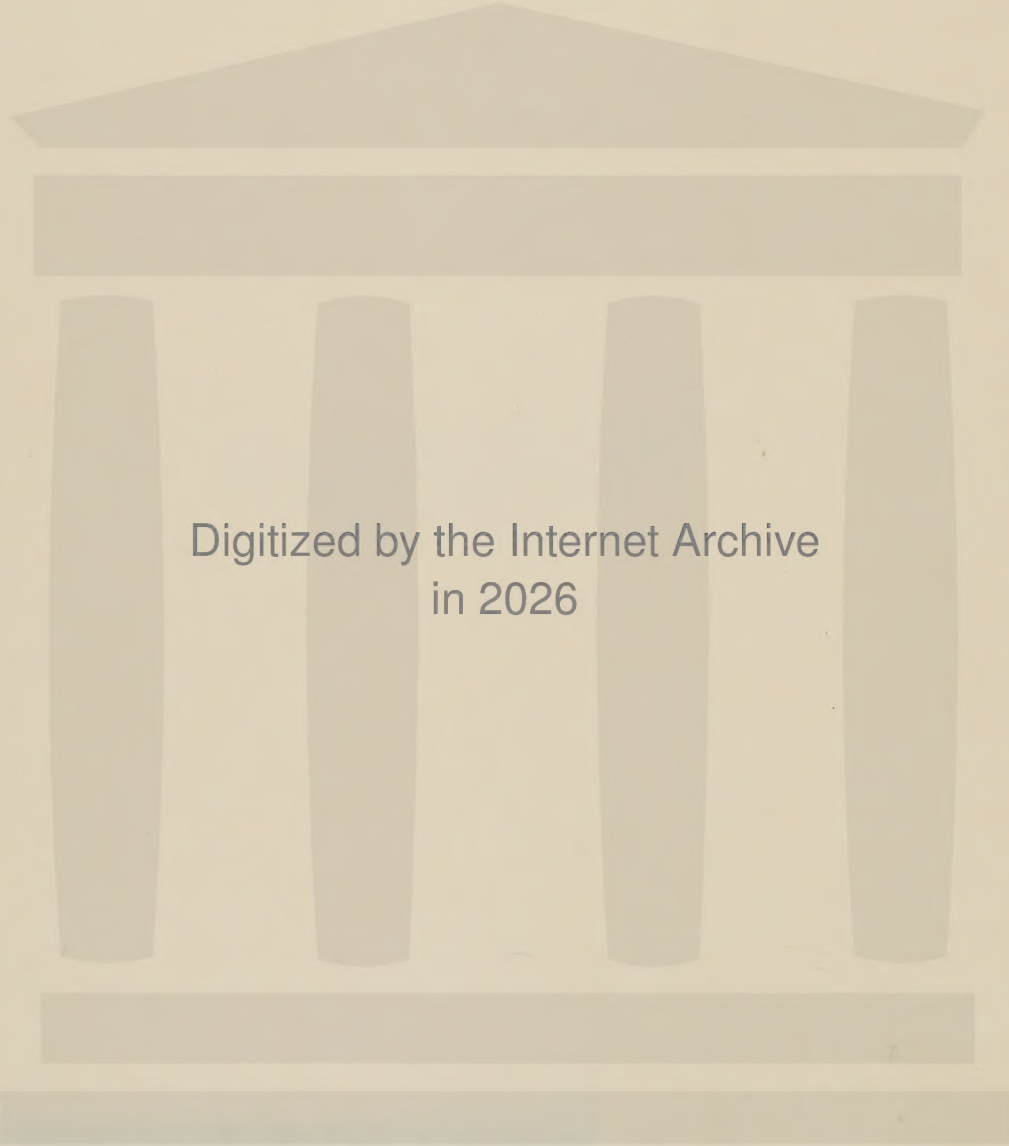
OPGENOMEN ONDER HET
BOEKNUMMER 1923 IN
DE BIBLIOTHEEK VAN G

Nederlands Instituut voor Gerontologie
Postbus 1287 - 6501 BG Nijmegen
Telefoon 080 - 22 81 90

EVALUATIEONDERZOEK DIENSTEN-
CENTRA VOOR BEJAARDEN

tweede deelstudie:

HULP en MOEITE

Digitized by the Internet Archive
in 2026

Ps-1962

EVALUATIEONDERZOEK DIENSTENCENTRA VOOR BEJAARDEN

tweede deelstudie:

HULP en MOEITE

GEMEENSCHAPPELIJK INSTITUUT
VOOR TOEGEPASTE PSYCHOLOGIE

Afd. Research (08895 - 2274)

Oude Kleefsebaan 10

Berg en Dal

drs. A.J.Stikker

interimrapport, februari 1974

NEDERLANDS INSTITUUT VOOR MAATSCHAPPELIJK WERK ONDERZOEK - NIMAWO

Eisenhowerlaan 150 - Den Haag - telefoon 070 - 55.10.00*

B 1923 G

het NIMAWO

Het Nederlands Instituut voor Maatschappelijk Werk Onderzoek - NIMAWO werd in 1967 opgericht door het Ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk en de Nationale Raad voor Maatschappelijk Welzijn. Het Instituut houdt zich bezig met sociaal-wetenschappelijk onderzoek op het terrein van het maatschappelijk welzijn.

het onderzoek

Het onderzoek is uitgevoerd in opdracht van het Ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk. De eerste deelstudie in het kader van dit onderzoek, "Interne analyse van de dienstencentra 'Kanaleneiland' en 'Overvecht' te Utrecht", van de hand van drs. L.M. van Kammen-van Kerkwijk, verscheen in mei 1972. Analyse en rapportage van deze tweede deelstudie, "Hulp en Moeite", werden verzorgd door drs. A.J. Stikker. De derde deelstudie handelt over ontspanning en behoefte aan contacten; analyse en rapportage worden verzorgd door drs. J. Halbertsma.

INHOUDSOPGAVE

blz.

I:	INLEIDING	1
	1. <u>Probleemstelling en enkele definities van begrippen</u>	1
	2. <u>Theoretisch model</u>	4
	2.1 Inleiding	4
	2.2 Diverse interactievormen tussen vraag en aanbod	4
	2.3 Model van besluitvorming	6
	3. <u>Materiaalverzameling en analyse</u>	10
	3.1 Materiaalverzameling	10
	3.2 Analyse-eenheid	11
	3.3 Analyse: methoden en technieken	12
	3.3.1 Materiaalreduktie	12
	3.3.2 Beschrijving	13
	3.3.3 Verklaring	15
	3.3.3.1 Kruistabellen	15
	3.3.3.2 Clusteranalyse	16
	4. <u>Overzicht opzet en inhoud van dit deelrapport</u>	18
II:	LICHAMELIJKE EN HUISHOUDELIJKE VALIDITEIT	22
	1. <u>Inleiding</u>	22
	2. <u>Lichamelijke validiteit</u>	22
	2.1 De A.D.L.-schaal	22
	2.2 De gezins-A.D.L.-schaal	29
	2.3 Aantal gehandicapten in het gezin	30
	2.4 Verband tussen gezins-A.D.L.-skore en enkele objektieve behoefteteckenmerken	31
	2.5 Verzorgingstekorten lichamelijke verrichtingen	34
	2.6 Samenvatting	36
	3. <u>Huishoudelijke validiteit</u>	37

III:	KWETSBAARHEID EN AANWEZIGHEID VAN POTENTIELE HULPBRONNEN	38
1.	<u>Inleiding</u>	38
2.	<u>Kwetsbaarheid</u>	38
2.1	Beschrijving variabele en populatie- gegevens	38
2.2	Factoren die kwetsbaarheid verhogen, respektievelijk verminderen	39
2.2.1	Kwetsbaarheid en lichamelijke validiteit	39
2.2.2	Kwetsbaarheid en huisvesting	40
2.2.3	Kwetsbaarheid en welstand, res- pektievelijk status	43
2.2.4	Kwetsbaarheid en hulp, aktueel en potentieel	45
2.2.4.1	Inleiding	45
2.2.4.2	Kwetsbaarheid en aan- wezigheid van hulp, res- pektievelijk verzorgings- toestand	45
2.2.4.3	Kwetsbaarheid en mogelijk- heden om hulp in te roepen	46
2.2.4.4	Kwetsbaarheid en kennis van instellingen	48
2.2.4.5	Kwetsbaarheid en houding t.o.v. hulp, respektieve- lijk instellingen	49
2.2.4.6	Kwetsbaarheid en relatie tot het dienstencentrum	49
2.2.5	Nadere beschouwing van het begrip kwetsbaarheid	51
2.3	Samenvatting	52

3. <u>Aanwezigheid van hulp bij ziekte</u>	54
3.1 Inleiding	54
3.2 Enkele kenmerken van gezinnen waar hulp bij ziekte ontbreekt	54
3.2.1 Verband met kwetsbaarheid	54
3.2.2 Verband met leeftijd, repektievelijk leeftijdcombinaties	54
3.2.3 Verband met lichamelijke validiteit	55
3.2.4 Verband met verzorgingstoestand	55
3.2.5 Verband met huisvesting	56
3.2.6 Verband met de relatie tot het dienstencentrum	57
3.2.7 Verband met het oordeel over voorzieningen voor bejaarden in de wijk	57
3.3 Mogelijke oorzaken van het ontbreken van hulp bij ziekte	58
3.4 Aanwezigheid van hulp bij ziekte nader geanalyseerd	60
3.5 Samenvatting	61
4. <u>Wie wordt gewaarschuwd in geval van ziekte?</u>	62
4.1 Overzicht van de verkregen antwoorden	62
4.2 Enkele kenmerken van gezinnen die niemand weten om te waarschuwen	63
4.3 Samenvatting	63

IV:	HUISVESTING	64
1.	<u>Inleiding</u>	64
2.	<u>Aard van de huisvesting</u>	65
2.1	Beschrijving	65
2.2	Verband tussen woningtype en lichamelijke validiteit, respectievelijk welstand en status	67
2.2.1	Inleiding	67
2.2.2	Woningtype en lichamelijke validiteit	67
2.2.3	Woningtype, en status en welstand	70
2.3	Aard van de huisvesting, nader geanalyseerd	71
2.4	Samenvatting	74
3.	<u>Bewerkelijkheid van de woning</u>	75
3.1	Beschrijving	75
3.2	Verklaring van het oordeel over de bewerkelijkheid van de woning	75
3.3	Samenvatting	78
4.	<u>Mening over verandering van woonvorm</u>	79
4.1.	Inleiding	79
4.2.	Houding ten opzichte van het verzorgingstehuis	79
4.2.1	Schaalkonstruktie "houding ten opzichte van het verzorgingstehuis"	79
4.2.2	Aantal verzorgingstehuizen, waarvoor men is ingeschreven	84

4.2.3	Verklaring van de houding ten opzichte van het verzorgings-tehuis	85
4.2.3.1	Inleiding	85
4.2.3.2	Verband met enkele behoefte-indicatoren	86
4.2.3.3.	Verband met de huisvestingssituatie, nu	90
4.2.3.4	Verband met houding ten opzichte van, en kennis van instellingen voor dienstverlening (o.a.) aan zelfstandig wonende bejaarden	92
4.2.3.5	Verband met de relatie tot het dienstencentrum	92
4.2.3.6	Beschrijving clusteranalyses met als uitgangsvariabelen "aantal tehuis-zen waarvoor ingeschreven" en "houding ten opzichte van het verzorgingstehuis"	96
4.2.4	Samenvatting	
4.3	Bezwaren tegen intrekken bij familie	98
4.3.1	Beschrijving	98
4.3.2	Uitkomsten clusteranalyse met als uitgangsvariabele "bezwaren tegen intrekken bij familie"	100
4.3.3	Nadere analyse van de aard van de bezwaren ingebracht tegen intrekken bij familie	103
4.3.4	Samenvatting	106

V:	AANWEZIGHEID VAN HULP EN GEBRUIK VAN VOORZIENINGEN	107
1.	<u>Uitvoering van huishoudelijke taken en hulp van derden</u>	107
1.1	Inleiding	107
1.2	Uitvoering van huishoudelijke taken	107
1.2.1	Beschrijving	107
1.2.2	Taakverdeling tussen man en vrouw	112
1.2.3	Samenvatting	114
1.3	Aanwezigheid en omvang van hulp van der- den	115
1.3.1	Inleiding	115
1.3.2	Overzicht van de aanwezigheid van hulp van derden	115
1.3.3	Frekwentie van de hulp	116
1.3.4	Verklaring van aanwezigheid van hulp	117
1.3.4.1	Behoeftefactoren: woon- situatie en lichamelijke validiteit	117
1.3.4.2	"Gewoonte"-factoren	119
1.3.5	Nadere analyse van aanwezigheid van hulp in het gezin	121
1.3.6	Samenvatting	124
1.4	De persoon van de helper	124
1.4.1	Beschrijving	124
1.4.2	Factoren die de aard van de hulp i.c. de persoon van de helper, bepalen	126
1.4.2.1.	Inleiding	126

blz.

1.4.2.2	Gezinssamenstelling, kwetsbaarheid en persoon van de helper	127
1.4.2.3	Welstand, status en per- soon van de helper	128
1.4.2.4	Gezins-A.D.L.-skore en persoon van de helper	130
1.4.2.5	Kennis van instellingen en persoon van de helper	131
1.4.3	Samenvatting	131
2.	<u>Gebruik van voorzieningen en dienstverlenende instellingen, w.o. het dienstencentrum</u>	133
2.1	Kontakten met algemene (d.i. niet speciaal op bejaarden gericht) instellingen en met Tafeltje-dek-je	133
2.1.1	Beschrijving	133
2.1.2	Samenvatting	136
2.2	Hulp van pedikure	136
2.2.1	Beschrijving	136
2.2.2	Samenvatting	137
2.3	Gebruik van het dienstencentrum	137
2.3.1	Algemeen overzicht	137
2.3.2	Gebruik van konkrete dienstver- lening via het dienstencentrum	139
2.3.3	Gebruik van het dienstencentrum, nader geanalyseerd	142
2.3.4	Samenvatting	145

blz.

VI:	KENNIS VAN DIENSTENCENTRUM EN ANDERE INSTELLINGEN VOOR SOCIALE DIENSTVERLENING	146
	1. <u>Inleiding</u>	146
	2. <u>Kennis van het dienstencentrum</u>	146
	2.1 Schaalkonstruktie	146
	2.2 Kennis van het dienstencentrum en behoefte aan hulp	148
	2.3 Verklaring van verschillen in kennis omtrent het dienstencentrum	149
	2.4 Samenvatting	151
	3. <u>Kennis van dienstverlenende instellingen</u>	152
	3.1 Schaalkonstruktie en overzicht uitkomsten	152
	3.2 Kennis van instellingen en behoefte aan hulp	156
	3.3 Verklaring van verschillen in kennis van instellingen	157
	3.4 Samenvatting	159
VII:	HOUDING TEN OPZICHTE VAN HULP	160
	1. <u>Inleiding</u>	160
	2. <u>Houding ten opzichte van hulp in het algemeen</u>	160
	2.1 Bereidheid hulp te aanvaarden	160
	2.1.1 Schaalkonstruktie	160
	2.1.2 Verklaring van verschillen in bereidheid hulp te aanvaarden	162
	2.1.2.1 Verband met hulp en moeite	162
	2.1.2.2 Verband met overige variabelen	165
	2.2 Bezwaren tegen hulp van anderen	167
	2.2.1 Overzicht uitkomsten	167
	2.2.2 Verband met houding t.o.v. hulp en hulpgevers	168
	2.2.3 Nadere beschouwing van de groep gezinnen met bezwaren tegen hulp van anderen	171
	2.3 Samenvatting	173

3. <u>Houding ten opzichte van instellingen</u>	174
3.1 Overzicht resultaten	174
3.2 Nader onderzoek naar het bestaan van een negatieve houding ten opzichte van alle instellingen waarover vragen zijn gesteld	177
3.3 Verband tussen de houding ten opzichte van de vijf instellingen, en vroeger gebruik en kennis van deze instellingen	178
3.3.1 Inleiding	178
3.3.2 Houding in verband met vroegere ervaringen met de respektievelijke instellingen	179
3.3.3 Houding in verband met kennis omtrent de respektievelijke instellingen	180
3.4 Verband tussen de houding ten opzichte van de vijf instellingen en enkele andere houdingsvariabelen	183
3.4.1 Inleiding	183
3.4.2 Verband met bereidheid hulp te aanvaarden	183
3.4.3 Verband met bezwaren tegen hulp aan anderen	184
3.4.4 Verband met advisering	184
3.5 Verband tussen de houding ten opzichte van de vijf instellingen en de houding ten opzichte van het dienstencentrum	185
3.6 Enkele kenmerken van de gezinnen die geen gebruik zouden maken van elk der vijf instellingen, nu afzonderlijk beschouwd	186
3.6.1 Inleiding	186
3.6.2 Kruisvereniging	186
3.6.3 Gezinsverzorging	189
3.6.4 Gemeentelijke Sociale Dienst	192
3.6.5 Tafeltje-dek-je	193
3.6.6 Burenhulp	193
3.7 Samenvatting	194

4. <u>Houding ten opzichte van het dienstencentrum; belangstelling en drempelvrees</u>	195
4.1 Inleiding en overzicht uitkomsten	195
4.2 Behoeftte aan hulp bij de groepen respondenten met drempelvrees, respektievelijk een negatieve belangstelling voor het dienstencentrum	198
4.2.1 Inleiding	198
4.2.2 Drempelvrees	198
4.2.3 Negatieve belangstelling	199
4.3 Samenvatting	204
5. <u>Houding tegenover mogelijke adviseurs</u>	205
5.1 Inleiding	205
5.2 Overzicht uitkomsten	205
5.3 Nadere beschrijving	208
5.4 Verklaring van het uitbrengen van een negatieve keuze, respektievelijk het niet doen van een eerste keuze	210
5.4.1 Inleiding	210
5.4.2 Verklaring van het niet uitbrengen van een eerste keuze	211
5.4.2.1 Behoeftte aan advies	211
5.4.2.2 Houding ten opzichte van adviseurs (in engere zin)	212
5.4.2.3 Konklusie	213
5.4.3 Verklaring van het doen van een negatieve keuze	213
5.4.3.1 Negatieve keuze zakelijk adviseur	213
5.4.3.2 Negatieve keuze persoonlijk adviseur	215

5.5	Venklaring van de voorkeur voor, respektievelijk afwijzing van bepaalde personen en instanties als adviseur	215
5.5.1	Inleiding	215
5.5.2	Voorkeur voor kinderen en overige familie als adviseur	215
5.5.3	Afwijzing van kinderen of andere familie als adviseur	219
5.5.4	Voorkeur voor een deskundige als zakelijk adviseur	220
5.5.5	Voorkeur voor het dienstencentrum als adviseur	223
5.5.6	Afwijzing van het dienstencentrum als adviseur	225
5.6	Samenvatting	227

VIII: HUISHOUDELIJKE VERZORGINGSTOESTAND

1.	<u>Inleiding</u>	229
2.	<u>Objektieve en subjektieve verzorgingstoestand</u>	229
2.1	Objektieve verzorgingstoestand	229
2.1.1	Inleiding	229
2.1.2	Schaalkonstruktie en overzicht uitkomsten	230
2.1.3	Huishoudelijke verzorgingstoestand en huishoudelijke validiteit	232
2.2	Subjektieve verzorgingstoestand	234
2.2.1	Inleiding	234
2.2.2	Wensen met betrekking tot (meer) hulp	235
2.2.2.1	Overzicht resultaten	235
2.2.2.2	Samenhang met behoefte- en houdingsfactoren	236
	- Inleiding	
	- Samenhang met behoeftefactoren	
	- Samenhang met houdingsfactoren	
2.2.3	Huishoudelijke taken, waarvoor (meer) hulp gewenst wordt	239

2.2.4	Wensen met betrekking tot hulp- gever(s)	241
2.2.4.1	Overzicht antwoorden	241
2.2.4.2	Verband met andere va- riabelen	243
2.3	Samenvatting	244
3.	<u>Verzorgingstoestand en aanwezigheid van hulp; konstruktie van de hulp en moeite-kategorieën A,B, C en D</u>	245
3.1	Verband tussen hulp en moeite	245
3.2	Konstruktie van de hulp en moeite-kate- gorieën A,B,C en D	247
3.3	Samenvatting	248
4.	<u>Verschillen in situatie tussen de groepen A,B,C en D</u>	249
4.1	Inleiding	249
4.2	Beschrijving van groep D	249
4.3	Verschillen tussen de groepen A en B	255
4.3.1	Verschillen in verzorgingstoe- stand en huishoudelijke validi- teit	255
4.3.2	Overige verschillen in situatie tussen groep A en groep B	258
4.4	Verschillen tussen de groepen A en C	260
4.4.1	Verschillen in verzorgingstoe- stand en huishoudelijke validi- teit	260
4.4.2	Overige verschillen in situatie tussen groep A en groep C	262
4.5	Poging tot rangordening van de groepen A,B en C naar de mate van hun lichame- lijke en huishoudelijke validiteit	263
4.6	Samenvatting	265

5. <u>Verklaring van verzorgingstekorten</u>	266
5.1 Inleiding	
5.2 Verklaring verzorgingstekort groep A	266
5.2.1 Financiële redenen	266
5.2.2 Houding t.o.v. hulp en hulpgevers	267
5.2.3 Overige variabelen	271
5.2.4 Konklusie	272
5.3 Verklaring verzorgingstekort groep C	272
5.3.1 Financiële redenen	273
5.3.2 Houding t.o.v. hulp en hulpgevers	273
5.3.3 Overige variabelen	276
5.3.4 Konklusie	279
5.4 Samenvatting	279
6. <u>De groepen A,B en C en hun relatie tot het dienstencentrum</u>	280
6.1 Gebruik van het dienstencentrum	280
6.2 Kennis van het dienstencentrum	283
6.3 Belangstelling en drempelvrees	283
6.4 Afstand tot het dienstencentrum	284
6.5 Konklusie	284
6.6 Samenvatting	285
LITERATUURLIJST	286
BIJLAGEN	288
Bijlage I Welstand	288
Bijlage II Status	294

Bijlage III	Uitvoering zes huishoudelijke taken, naar samenstelling van het gezin en naar geslacht van ondervraagde	296
Bijlage IV	Overzicht uitvoering der verschillende huishoudelijke taken, door diverse personen, al of niet met moeite	302
Bijlage V	Basiskorrelatiematrix	303
Bijlage VI	Vragenlijst wijkonderzoek	304

HOOFDSTUK I : INLEIDING

1. PROBLEEMSTELLING EN ENKELE DEFINITIES VAN BEGRIPPEN

In deelrapport A "Doel en opzet van het onderzoek" wordt de (tweeledige) probleemstelling voor het totale onderzoeksproject Evaluatie Dienstencentra voor Bejaarden als volgt omschreven:

- zijn de resultaten van beide dienstencentra*) in overeenstemming met de beoogde doelstellingen?
- door welke factoren, met name aan de vraagzijde, worden de resultaten van beide centra bepaald?

Als doelstellingen**) van een dienstencentrum worden in artikel 5 van de Voorlopige Rijksbijdrageregeling Dienstencentra Bejaarden genoemd:

- "a.het organiseren van activiteiten welke zijn gericht op de bevordering van ~~contact~~ tussen de bejaarden onderling en tussen hen en de andere leeftijdsgroepen.
- b.het organiseren en uitvoeren van vormende en ontspannende activiteiten ten behoeve van en door bejaarden;
- c.het geven van voorlichting en adviezen op maatschappelijk terrein aan bejaarden;
- d.het verschaffen van verschillende vormen van hulp en dienst aan bejaarden in overeenstemming met de behoefte daaraan ter plaatse."

In dit deelrapport staan beide laatst genoemde functies, advisering en dienstverlening, centraal. De taak van het dienstencentrum blijft echter niet beperkt tot het zelf verstrekken van deze beide vormen van hulp.

*) Het onderzoek heeft betrekking op de dienstencentra in twee Utrechtse wijken, Overvecht en Kanaleneiland.

**) Doelstellingen in engere zin, ofwel konkrete doelstellingen, ofwel functies.

Dienstencentra n.l. opereren in een werkgebied waarin ook andere personen en instellingen die zich dienstverlening aan bejaarden ten doel stellen, werkzaam zijn. Het dienstencentrum speelt te midden van al deze instellingen - idealiter - een bijzondere rol:

- het is komplementair ten opzichte van deze andere voorzieningen, en
- het coördineert alle activiteiten ten behoeve van bejaarden in zijn werkgebied.

Dienstencentra zijn daarmee verantwoordelijk voor een goede verzorgingstoestand van de bejaarden in hun werkgebied, of wel voor een optimale afstemming op elkaar van vraag naar en aanbod van sociale, sociaal-medische en sociaal-kulturele dienstverlening aan de bejaarden in hun werkgebied. De mate waarin er van deze afstemming werkelijk sprake is, kan men zien als het resultaat van het dienstencentrum.

Het z.g. resultatenonderzoek (zie A 2.5.2) gaat dan ook in op het resultaat van de interactie tussen vraag en aanbod, (zie ook par. 1. 2.2) of wel op de verzorgingstoestand van de bejaarden in de wijk.

Het resultatenonderzoek heeft een beschrijvend karakter.

Zoals blijkt uit het tweede lid van de probleemstelling ligt het aksent in ons onderzoek op het gedrag aan de vraagzijde, dus het gedrag van de bejaarden die hulp vragen of dit juist nalaten.

Met andere woorden de "oorzaken"*) van een bepaalde verzorgingstoestand zijn alleen voor de vraagzijde onderzocht. Het z.g. oorzakelijkheidsonderzoek (zie A 2.5.3) bestaat daarom uit een verklaring van de verschillende gedragsprocessen die leiden tot vraag, of juist tot het uitblijven van vraag. Voor deze verklaring wordt gebruik gemaakt van een model van besluitvorming (zie par.1. 2.3).

*) Bij de verklaring van bepaalde kenmerken wordt gezocht naar verbanden met andere variabelen. In hoeverre deze verbanden van kausale aard zijn, kan niet in alle gevallen worden aangetoond. De gebruikte analysetechnieken laten dit niet toe.

Rekening houdend met het bovenstaande, kan de probleemstelling ten behoeve van dit deelonderzoek als volgt geherformuleerd worden:

- Hoe is de verzorgingstoestand van de bejaarden in beide wijken, waarin de dienstencentra zijn gevestigd?
- Welke kenmerken van de (leefsituatie van de) bejaarden zijn van invloed op deze verzorgingstoestand?

Eveneens in het licht van het voorafgaande kan het begrip verzorgingstoestand nader worden omschreven.

Met verzorgingstoestand wordt bedoeld de mate waarin aan de bestaande behoefte aan konkrete dienstverlening is voldaan*).

Onder konkrete dienstverlening wordt verstaan:

- elementaire hulp, dat wil zeggen hulp bij de lichamelijke verzorging en bij het doen van de huishouding;
- advisering, in de vorm van voorlichting, verwijzing, bemiddeling, administratieve hulp, hulp voor persoonlijke problemen;
- overige voorzieningen; dit zijn uitsluitend voorzieningen die geboden worden door (één van) de dienstencentra, t.w. bank, bibliotheek, trombose-dienst.

In strikte zin is alleen voor de elementaire hulp de verzorgingstoestand van de wijken bepaald. Alleen op dit punt is n.l. zowel de omvang van de verstrekte hulp, als een eventueel verzorgingstekort in de vorm van een ongedekte behoefte aan hulp, onderzocht.

Bij de advisering is het gebruik slechts gedeeltelijk vastgesteld, n.l. alleen voorzover het de advisering via de dienstencentra betreft. Verder is wel de relatieve voorkeur voor verschillende adviseurs gemeten, maar niet de - eventueel ongedekte - behoefte aan advisering.

*) door diverse hulpverleners, dus niet alleen door de dienstencentra.

2. THEORETISCH MODEL

2.1 Inleiding

Vooral ten behoeve van het verklarend gedeelte van dit onderzoek - het z.g. oorzakelijkheidsonderzoek - is een theoretisch model ontworpen. Daarin komt eerst de verhouding tussen vraag en aanbod van hulp aan de orde. Vervolgens wordt een nadere analyse gegeven van de vraag, aan de hand van een model van besluitvorming.

Het theoretisch model is in het kader van dit onderzoek vooral gebruikt om tot een zo goed mogelijk sluitend systeem van relevante variabelen te komen. Het is verder gebruikt bij de exploratie*) van het materiaal.

2.2 Diverse interactievormen tussen vraag en aanbod

Wil er sprake zijn van een juiste afstemming op elkaar van vraag en aanbod, dan moet tenminste aan twee voorwaarden worden voldaan:

- aard en omvang van de vraag moeten gelijk zijn aan aard en omvang van het aanbod;
- er moet een zodanige relatie tussen vraag en aanbod bestaan, dat deze leidt tot afzet.

Vraag wordt gezien als een der twee mogelijke resultanten van het gedrag van een (hulpbehoevende) bejaarde; de andere is: geen vraag.

Aanbod kan analoog worden gezien als een der twee mogelijke resultanten van het gedrag van aanbieders van hulpverlening; de andere is: geen aanbod.

Afzet houdt in: de totstandkoming van een hulprelatie.

Het voorgaande heeft nog slechts betrekking op de feitelijke afstemming op elkaar van vraag en aanbod.

Aan optimale afstemming op elkaar moet men nog als derde voorwaarde verbinden, dat vraag en aanbod terecht zijn. Hier wordt dus een normatief element ingevoerd.

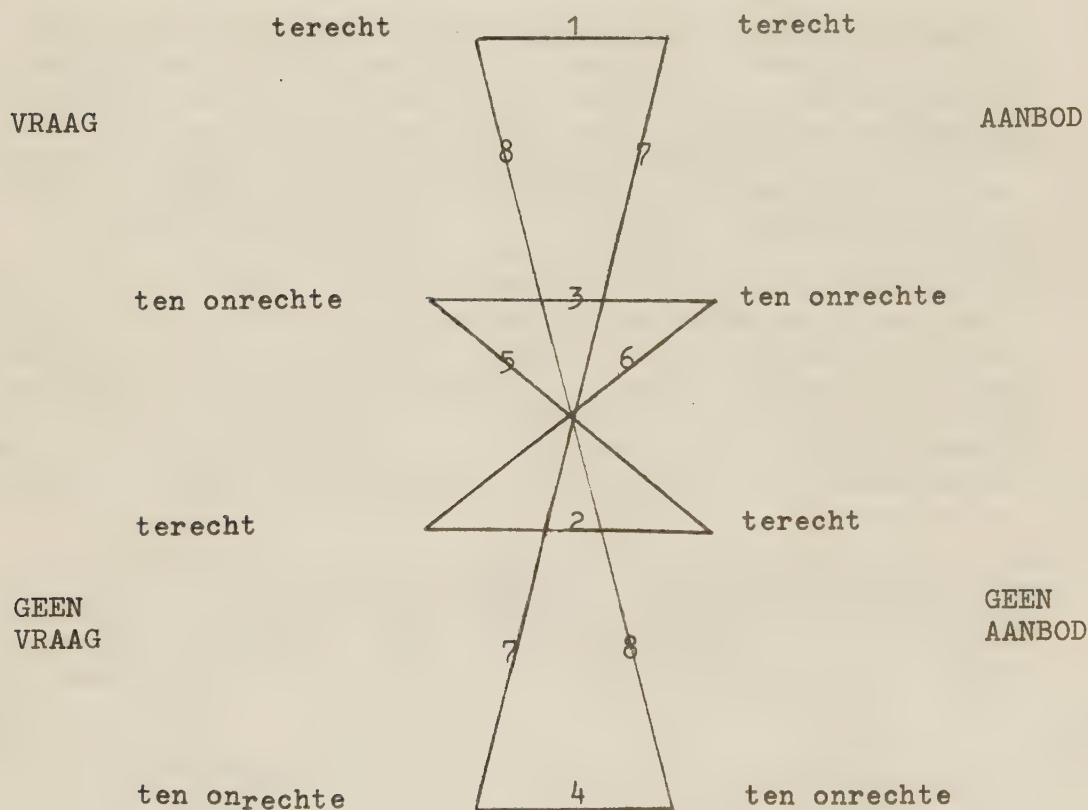
*) Er is dus geen sprake van hypothesen toetsend onderzoek, of wel formulering van hypothesen vooraf, gevolgd door toetsing van deze hypothesen aan de hand van het verzamelde materiaal.

De definitie van terecht aanbod kan worden afgeleid van die van terechte vraag: een aanbod wordt terecht gedaan als de vraag terecht wèl, of ten onrechte niet is gedaan.

Of de vraag terecht dan wel ten onrechte wordt gedaan, is minder eenvoudig te bepalen. Dit zal voor elke vorm van dienstverlening afzonderlijk moeten worden vastgesteld. De belangrijkste criteria in dit verband zijn de objektieve en de subjektieve behoefte van de bejaarde aan een bepaalde vorm van dienstverlening.

De objektieve behoefte wordt voornamelijk bepaald door de validiteitsgraad van de bejaarde met betrekking tot de verrichting die korrespondeert met de betreffende vorm van hulpverlening. De subjektieve behoefte vindt zijn uitdrukking in de wens van de bejaarde geholpen te worden.

De verschillende interactievormen tussen vraag en aanbod zijn hieronder schematisch weergegeven.

De overige lijnen, die in dit schema getrokken kunnen worden, zijn op grond van de definitie van "terecht aanbod" logisch onmogelijk.

De situaties onder 1) en 2) zijn beide in overeenstemming met wat wenselijk is. Die onder 4) en 8) betekenen een zeer ongewenste toestand. Om daarin verandering te brengen is bij 4) beïnvloeding nodig van vraag en aanbod; bij 8) alleen van de aanbodskant. Geval 3) en geval 6) zullen zelden voorkomen, omdat het aanbod van dienstverlening schaars is*). Geval 3) houdt in, dat dit schaarse aanbod verkeerd wordt aangewend; geval 6) kan worden begrepen als een poging tot gedwongen dienstverlening**). Bij 7) wordt van het hulpaanbod ten onrechte geen gebruik gemaakt: voorlichting en eventueel overreding van de vraagzijde is nodig. Bij 5) dient de vrager er van overtuigd te worden dat hij niet voor hulp in aanmerking komt.

2.3 Model van besluitvorming

Vraag en aanbod werden hiervoor opgevat als een resultante van gedrag. Meer specifiek gaat het om keuzegedrag, of wel gedrag dat uitmondt in het nemen van een beslissing. Dit gedragsproces kan men beschrijven aan de hand van een model van besluitvorming. De hieronder volgende korte weergave van dit model is ontleend aan Van Hooff***) en aan een publikatie van het Instituut voor Toegepaste Sociologie te Nijmegen****).

Een actor wordt gekonfronteerd met een situatie die hem stimuleert om te handelen en hem een aantal alternatieven biedt. Hoe de actor beslist, of welke keuze hij doet uit deze alternatieven, hangt af van zijn perceptie en van zijn beoordeling van de situatie. Deze beoordeling op verwachte kosten en baten geschiedt vanuit eigen positie en rol en op grond van de doelstellingen en waarden, die de actor wil realiseren. De gedane keuze wordt vervolgens geëvalueerd.

In principe kan men met dit model het gedrag van zowel vragers als aanbieders analyseren. Beide groepen kunnen alternerend als "actor" en als "situatie" in het model worden ingevoerd. In het kader van dit onderzoek is het model alleen op de vraag toegepast.

*) Parker, 1967

**) Becker, 1966

***) Van Hooff, 1964

****) I.T.S., 1968

Hieronder wordt kort weergegeven op welke wijze de begrippen uit het besluitvormingsmodel nader werden bepaald*). Hiermee is tevens een overzicht gegeven van de belangrijkste variabelen van het onderzoek**).

Bij de specificering van de begrippen uit het model is uitgegaan van een actor die al of niet behoefte heeft aan elementaire hulp. Er verandert echter niets principieels als men in plaats van een bejaarde hulpvrager, een bejaarde adviesvrager, resp, een potentiële gebruiker van "overige voorzieningen" in het model invoert.

situatie, in de betekenis van stimulans tot handelen

gedefinieerd als: de omstandigheden van de bejaarde, al of niet aanleiding gevend tot het vragen van (meer) hulp;

- lichamelijke validiteit
- huishoudelijke validiteit
- woonomstandigheden
- het al of niet ontvangen van hulp door het gezin

situatie, in de betekenis van aanwezigheid van alternatieven

gedefinieerd als: aan- of afwezigheid en bereikbaarheid van alternatieve hulpmogelijkheden;

- de situatie in de wijk met betrekking tot de sociale en sociaal-medische hulpverlening (deze is niet onderzocht of geïnventariseerd; wel is de perceptie door de bejaarden van deze situatie onderzocht; zie onder "perceptie")
- de gezinssituatie, n.l. de aanwezigheid van (valide) gezinsleden
- de aanwezigheid en bereikbaarheid van kinderen, burens, enz.
- de bereikbaarheid van alternatieven, zoals afstand tot het dienstencentrum, aanwezigheid van telefoon (zie ook onder "kosten")

*) Een operationele definitie van de hier gebruikte begrippen wordt gegeven bij de beschrijving van de resultaten van het onderzoek, dus in de Hoofdstuk 2, en volgende.

**) Het is niet gelukt alle hier genoemde begrippen adequaat te meten.

perceptie, n.l. van eigen omstandigheden

- subjektieve gezondheidstoestand
- oordeel over huishoudelijke validiteit
- oordeel over woonomstandigheden
- oordeel over toestand met/zonder hulp

perceptie, n.l. van alternatieve hulpmogelijkheden

- kennis en beeld van dienstencentrum en andere instellingen
- opvattingen over bereidheid en mogelijkheid tot helpen van anderen (niet instellingen)
- ook: perceptie van kosten van hulpverlening (zie onder "kosten")

kosten, te onderscheiden in

- geldkosten, als retributies en kosten van commerciële dienstverlening
- fysieke barrières, als afstand tot dienstverlenende organisaties
- psychische barrières, als drempelvrees, vrees verwezen te worden
- aantasting waarden, bijv. verlies van zelfstandigheid, erkennen van hulpbehoefte

baten, theoretisch te onderscheiden in

- manifeste baten, in de vorm van verbetering van de als negatief ervaren situatie
- latente baten, als het wegvallen van angst, het verkrijgen van aandacht, het opdoen van sociale kontakten (deze latente baten zijn niet gemeten in het kader van het wijkonderzoek)

positie en rol Deze beide begrippen eisen een meer uitgebreide bespreking.

Een bejaarde bekleedt, zoals ieder ander, een aantal posities en speelt de daarbij behorende rollen. Relevant in het kader van dit deelrapport zijn - voor een bejaarde man - de rollen van echtgenoot, huisgenoot, vader, buurman, lidmaat van een kerk, de rol gebaseerd op het feit dat hem een bepaalde status wordt toegekend en tenslotte de al of niet, en zo ja, al of niet met tegenzin gespeelde rol van bejaarde.

Deze posities bepalen deels (mede) de situatie - in de betekenis van omstandigheden - van de bejaarde, deels hebben zij invloed op zijn perceptie, zijn doelstellingen en waarden.

Met name het wegvallen van de rollen van echtgenoot of huisgenoot en het eventuele ontbreken van de rollen van vader en (goede) buurman bepalen zijn situatie, en wel in negatieve zin.

De overige genoemde posities - die van lidmaat van een kerk en de posities op basis van status en leeftijd - oefenen invloed uit op perceptie, doelstellingen en waarden.

Het rolgedrag op basis van de positie van bejaarde, dus de positie op basis van leeftijd, wordt in dit deelrapport slechts onder één aspect beschreven, n.l. als het gedrag dat men vertoont of denkt te zullen vertonen in geval van hulpbehoevendheid. Dit deelrapport behandelt namelijk alleen de vraag of men bereid is de rol van hulpbehoevende bejaarde te spelen, d.w.z. of men

- 1) bereid is hulp te aanvaarden, en
 - 2) bereid is een beroep te doen op voorzieningen speciaal voor bejaarden, i.c. dienstencentrum en verzorgingstehuis.
- Hierbij krijgt onder 1) de hulpbehoevendheid het zwaarste aksent en onder 2) het bejaard zijn.

In het kader van het wijkonderzoek is getracht een meetinstrument te ontwikkelen om de mate waarin iemand bereid is de rol van bejaarde als zodanig te spelen, vast te stellen. Er is nagegaan of men zichzelf meer met een bejaarde dan wel meer met iemand van middelbare leeftijd identificeert, of wel, welke leeftijdsrol men speelt of wenst te spelen. Deze variabele, uitgedrukt in de leeftijdsidentifikatiescore (zie deelrapport E), is echter duidelijk gebonden aan de persoon van de respondent en daarom in dit deelrapport, dat gezinskenmerken beschrijft (zie 3.2) helaas onbruikbaar.

doelstelling, naar analogie van de omschrijving van "baten" als volgt te definiëren: het nastreven van verbetering van de als negatief ervaren situatie.

waarden, te onderscheiden in waarden van een bepaalde groep, bijv. religieuze waarden, leidend tot voorkeur voor konfessioneel gebonden dienstverlening en persoonlijke waarden als zelfstandigheid en onafhankelijkheid.

3. MATERIAALVERZAMELING EN ANALYSE

3.1 Materiaalverzameling

Voor een meer uitvoerige bespreking van de materiaalverzameling ten behoeve van het totale projekt Evaluatie Dienstencentra voor Bejaarden, wordt verwezen naar deelrapport A.

Hier zij alleen in het kort vermeld dat Deelrapport D gebaseerd is op gegevens, verzameld tijdens het zogenaamde wijkonderzoek. Het wijkonderzoek bestond uit een mondelinge enquête onder een steekproef uit de zelfstandigwonende bejaarden in twee Utrechtse wijken, Overvecht en Kanaleneiland. (Het totale projekt bestaat uit een onderzoek naar het funktioneren van de dienstencentra, die in deze beide wijken zijn gevestigd.)

In Overvecht werden 245 bejaarden ondervraagd, in Kanaleneiland 184. In beide wijken waren de hoogbejaarden in de steekproef oververtegenwoordigd. De steekproef is dus niet a-selekt, maar disproportioneel gestratificeerd. Binnen elk stratum is een a-selekte steekproef getrokken. Deze ingewikkelde procedure is toegepast omdat in een "gewone" (dus a-selekte) steekproef naar verhouding weinig hoogbejaarden zouden voorkomen.

Om toch uitspraken te kunnen doen over de verdeling van een bepaald kenmerk in de populatie, is de steekproef naderhand herwogen.

De vragenlijst ten behoeve van het wijkonderzoek is als Bijlage VI in dit deelrapport opgenomen. Dit deelrapport brengt over een deel van de uitkomsten van het wijkonderzoek verslag uit, te weten over de leefsituatie en de verzorgings-toestand van de bejaarden in beide wijken. Deelrapport E is gebaseerd op de andere helft van het enquête-materiaal en handelt over tijdsbesteding.

3.2 Analyse-eenheid

Beide onderwerpen van dit deelrapport - leefsituatie en verzorgingstoestand - hebben betrekking op de situatie van het gezin als geheel: het zijn geen kenmerken van personen, maar van gezinnen.

Analyse-eenheid van dit deelrapport is daarom het gezin.*)

Dit schept een aantal problemen, omdat tijdens de enquête de vragen zijn gesteld aan één persoon uit het gezin. In de enquêteurs-instructie was echter vermeld dat - toevallig aanwezige - gezinsleden mochten helpen bij de beantwoording van de vragen.

De antwoorden op de vragen naar bijvoorbeeld kennis omtrent verschillende vormen van sociale dienstverlening kunnen daarom in het algemeen wel worden beschouwd als indicatief voor de kennis die aanwezig is in het gezin. Hetzelfde geldt mutatis mutandis voor de houding ten opzichte van hulp.

Enkele variabelen echter zijn alleen op te vatten als persoonskenmerken. Deze variabelen zijn niet als beschrijvende **) variabelen gebruikt. Soms zijn ze wel gebruikt bij de verklaring***) van een bepaald kenmerk, en wel vooral, als ze bleken samen te hangen met andere sterk aan de persoon van de respondent gebonden variabelen. Voorbeelden van deze soort variabelen zijn: geslacht, burgerlijke staat, opleiding, subjektieve gezondheid, mobiliteit, en ook: gebruik van het dienstencentrum.

Dit laatste lijkt een tekort van het onderzoek; er is inderdaad verzuimd te vragen of de eventuele partner van ondervraagde wel, respektievelijk óók gebruik maakt van het dienstencentrum, en zo ja, van welke activiteiten. Om twee redenen zijn de gevolgen van dit verzuim echter niet ernstig. Ten eerste speelt het dienstencentrum een betrekkelijk geringe rol bij de konkrete dienstverlening****) en alleen dit aspect van de activiteiten van het dienstencentrum komt in dit deelrapport aan de orde. Ten tweede is de vraag: "Hebt U wel eens gebruik gemaakt van het dienstencentrum?" door respondenten, in wier gezin is geprofiteerd van deze konkrete dienstverlening, waarschijnlijk wel bevestigend beantwoord, ook al is die hulp door een ander gezinslid ingeroepen. Voor een verdere bespreking van dit punt wordt verwezen naar hoofdstuk V , dat handelt over gebruik van het dienstencentrum.

*) Ook éénpersoonshuishoudens worden in dit rapport "gezin" genoemd.

**) zie 3.3.2

***) zie 3.3.3

****) Zie voor dit begrip paragraaf 1.

3.3 Analyse:methoden en technieken

3.3.1 Materiaalreduktie

Om de grote hoeveelheid materiaal, verkregen uit de enquête, tot redelijke proporties terug te brengen, werden door ons een aantal schalen - vooral pseudo-schalen*) - ontwikkeld. Enkele van deze pseudo-schalen zijn van het type kumulatieve kategorische index, bijvoorbeeld de schalen waarmee kennis omtrent instellingen**) en moeite met huishoudelijk werk zijn gemeten.

Verder zijn enkele schalen opgebouwd uit theoretisch veronderstelde intensiteitskategoriën. Een voorbeeld van een dergelijke schaal is de schaal waarmee kwetsbaarheid is gemeten en de schalen: "aanwezigheid van kinderen in Utrecht" en "houding ten opzichte van het verzorgingstehuis". De schaal "bereidheid hulp te aanvaarden" is min of meer gekonstrueerd volgens de methode van Likert (method of summated ratings; Edwards, 1957).

Tenslotte is één Guttman-schaal ontwikkeld, de z.g. A.D.L.-schaal.

Voor details over de konstruktie van alle genoemde schalen wordt verwezen naar de hoofdstukken waarin de betreffende variabelen worden behandeld.

Nadat bovengenoemde schalen waren gekonstrueerd, is voor alle variabelen die tenminste ordinaal zijn gemeten, en die variabelen, die op zinvolle wijze waren te dichotomiseren, een korrelatiematrix berekend; hierin zijn 48 variabelen opgenomen. Deze matrix is als bijlage V bij dit deelrapport gevoegd.

Op basis van deze korrelatiematrix zijn clusteranalyses uitgevoerd volgens de methode van Boon van Ostade, 1972.

*) De terminologie in deze paragraaf is ontleend aan Gadourek 1967; pag. 262 en volg.

**) Hier zijn nog wel enkele toetsingen uitgevoerd, voordat tot optelling van kennis-elementen werd overgegaan.

3.3.2 Beschrijving

In dit deelrapport zijn twee vormen van beschrijving toegepast:

- a. beschrijving van de spreiding van een bepaald kenmerk in de populatie;
- b. nadere beschrijving van groepen gezinnen met een bepaald kenmerk, door middel van kruistabellen.

ad a.

De spreiding van een bepaald kenmerk in de populatie is weergegeven in percentages van de herwogen steekproef ($N=530$). Voor dit deelrapport is de herweging uitgevoerd op basis van het aantal gezinnen in de populatie. Omdat er herwogen is, is het principieel onmogelijk betrouwbaarheidsmarges te bepalen voor de gevonden percentages. De veiligste schatting van de betrouwbaarheidsgrenzen van de percentages berekend voor de herwogen steekproef, zijn de gewogen marges van de oorspronkelijke, dispropor-tioneel gestratificeerde steekproef ($N=429$). Deze bedragen bij een maximale variantie van $p=0,50$, 2 maal 2,86%. Dat wil zeggen dat - met een waarschijnlijkheid van $\alpha=0,05$ - de gevonden percentages liggen binnen een marge van + of - 2,86%. Dus, als men bijvoorbeeld vindt, dat 20% van de gezinnen in de steekproef een bepaald kenmerk bezit, dan ligt dit percentage in de populatie - met een kans van 5% dat deze schatting toch nog fout is - tussen 17,14% en 22,86%.

ad b.

De kruistabellen door middel waarvan gezinnen met een bepaald kenmerk nader worden beschreven - het gaat hier om beantwoor-ding van vragen als: "Hoe is het gesteld met de huisvesting van de meest kwetsbare gezinnen?" - zijn weergegeven in niet her-wogen cijfers.

Vervolgens zijn significantietoetsen berekend. Omdat we niet over een a-selekte steekproef uit de populatie beschikken, hebben de uitkomsten van deze significantietoetsen voornamelijk een beschrijvend, samenhangen in de steekproef aangevend, karakter. Generalisering naar de populatie is dus niet zonder meer toegestaan. Deze opmerkingen zijn eveneens van toepassing op de "verklaring" door middel van kruistabellen, zoals beschre-ven in de volgende paragraaf. Daar worden ook in 't kort twee alternatieven besproken voor de door ons gekozen wijze van analyseren.

De volgende significantietoetsen zijn gebruikt:

- χ^2 -toets voor 2 x 2 -tabellen (Blalock 1960, pag. 212, e.v.)
- Fisher exact probability test (Siegel 1956, pag. 96, e.v.)
- l-toets (Spitz 1967, pag. 381 e.v.)
- Kolmogorov-Smirnov-toets (Siegel 1956, pag. 127 e.v.)
- toets van Wilcoxon (Wabeke en Van Eeden 1955)

In die gevallen waarin het verband tussen twee ordinale schalen is getoetst, is gebruik gemaakt van de produkt moment korrelatie-coëfficiënt (r) met de daarbij behorende significantietoets (zie o.a. Blalock 1960, pag. 302, e.v.).

Als p-waarde, waarbij nog van een significant verband wordt gesproken, is in principe aangehouden $p < 0,05$. Dat betekent dus dat een verband significant genoemd wordt, als de kans dat het gevonden verband niet bestaat in de populatie, kleiner is dan 5%.

Als de p-waarde nog kleiner uitvalt dan $p < 0,05$, wordt deze lagere p-waarde vermeld; daarbij is onderscheiden tussen p-waarden van $p < 0,01$ en $p < 0,001$.

Een toetsingsuitkomst met een p-waarde van $p < 0,10$ wordt in de tekst van dit rapport "zwak significant" genoemd.

Ook met deze zwak significante verbanden is rekening gehouden bij de interpretatie van de uitkomsten.

3.3.3 Verklaring

In dit deelrapport is veel aandacht besteed aan de verklaring*) van bepaalde kenmerken van de onderzochte gezinnen. Dat wil zeggen dat geprobeerd is er achter te komen waarom sommige gezinnen een bepaald kenmerk wel vertonen en andere gezinnen niet. Hiervoor is van twee analysetechnieken gebruik gemaakt, t.w. analyse via kruistabellen en clusteranalyse.

3.3.3.1 Kruistabellen

Evenals bij de "nadere beschrijving", zijn ook voor de verklaring met behulp van kruistabellen de niet-herwogen uitkomsten - dus de uitkomsten van de oorspronkelijke, disproportioneel gestratificeerde steekproef - gebruikt. De gevonden verbanden zijn ook hier beschreven door middel van significantietoetsen.

Twee alternatieven voor deze bewerking stonden open:

- a. omrekenen van alle tabellen met behulp van het z.g. Ekwivalent-aantal;
- b. berekening van de intensiteit van de gevonden verbanden.

ad a.

Met het Ekwivalent-aantal (E) wordt bedoeld de grootte van een a-selekte steekproef die een evengrote nauwkeurigheid geeft als de in werkelijkheid getrokken disproportioneel gestratificeerde steekproef. (N) (Voor onze steekproef: N = 429; E = 306) Deze techniek is als te bewerkelijk van de hand gewezen.

ad b.

Deze mogelijkheid heeft - achteraf gezien - grote voordelen boven de gekozen methode van analyse van de gevonden verbanden met behulp van significantietoetsen. Voor de verklaring van een bepaald kenmerk zegt de intensiteit van het verband met andere variabelen meer dan de significantie van dat verband. Bij een tamelijk grote steekproef is n.l. een verband al gauw significant, ook al is de intensiteit en dus de "betekenis" van dit verband gering. Door te volstaan met het berekenen van de intensiteit van de gevonden verbanden binnen de steekproef en af te zien van de mogelijkheid tot generalisatie van de gevonden verbanden, zou ook het bezwaar van het niet a-selekt zijn van de steekproef zijn ondervangen.

*) Het gaat om verklaring achteraf: het onderzoek is explorerend en niet toetsend van karakter.

Voor een exploratief onderzoek is het bezwaar dat de gevonden resultaten niet gegeneraliseerd mogen worden, niet zo groot. Bovendien was het met behulp van partiële korrelatierekening mogelijk geweest de eventuele invloed van de variabelen waarop is gestratificeerd - t.w. wijk, geslacht, leeftijd en burgerlijke staat - te bepalen.

Helaas is pas in de loop van het onderzoek dit inzicht gegroeid, te laat om deze methode nog te kunnen toepassen. (Met name het bestaan van associatiematen voor twee nominale schalen was bij ons - en naar het ons voorkomt, bij vele andere onderzoekers - onbekend.)

3.3.3.2 Clusteranalyse

Via de methode van clusteranalyse is het mogelijk variabelen in groepjes (clusters) bij elkaar te brengen, zodanig dat de variabelen binnen elk groepje onderling sterk samenhangen en ze weinig samenhang vertonen met andere variabelen. De door ons gebruikte methode volgens Boon van Ostade*) heeft o.a. de volgende kenmerken:

- de procedure vangt aan met de twee variabelen die onderling de sterkste samenhang vertonen;
- de methode lijkt op de centroïde methode van faktoranalyse: de clusters zijn onderling ongekorreleerd, de variabelen kunnen in meer dan één cluster voorkomen.

Om deze methode van clusteranalyse uit te kunnen voeren, moet strikt genomen aan een aantal voorwaarden worden voldaan. In ons geval moet betwijfeld worden of aan al deze voorwaarden is tegemoet gekomen (meetniveau, homoskedasticiteit, enz.).

Het grootste vraagteken moet waarschijnlijk gezet worden bij de wijze waarop de variabelen voor een bepaalde sub-matrix - waarop een clusteranalyse werd uitgevoerd - werden geselecteerd. Om een variabele nader te verklaren, werden n.l. in de basiskorrelatiematrix die variabelen uitgezocht die significant korreleren met de te verklaren variabele (in ons geval: alle variabelen die een korrelatie van $r \gg 0,09$; $p < 0,05$ vertonen met de uitgangsvariabele). Aan deze wijze van selectie - misschien toch aangewezen in het kader van een explorerend onderzoek - kleefte het bezwaar

*) A.H.Boon van Ostade, Een zeer snelle methode om met de hand een intercorrelatie-matrix om te zetten in een cluster-matrix, in: Ned.Tijdschrift voor de Psychologie, deel XXVII; no. 6/2, juni/juli 1972.

van "taking advantage of chance"*). Hiermee wordt bedoeld dat de samenhang tussen de uitgangsvariabele en een deel der geselecteerde variabelen berust op "toeval". Tegelijkertijd zijn die variabelen niet in de sub-matrix opgenomen, die op grond van "toeval" volgens de steekproefuitkomsten niet significant korreleren met de uitgangsvariabele, maar in werkelijkheid (d.w.z. in de populatie) wel. Dit is te meer een bezwaar omdat onze steekproef niet a-selekt is, en van de variabelen waarop is gestratificeerd, niet is nagegaan welke de invloed daarvan is op de interkorrelaties tussen de overige variabelen.

Ondanks alle bezwaren die in ons geval aan hantering van deze techniek van cluster-analyse zijn verbonden, is deze toch gebruikt. Zonder een of andere vorm van multi-variantie analyse was het namelijk niet goed mogelijk een totaaloverzicht te krijgen over het materiaal. De keuze viel op de methode van clusteranalyse volgens Boon van Ostade omdat de toepassing daarvan eenvoudig en niet kostbaar is (er is geen komputer-bewerking nodig).

De interpretaties van de resultaten van de clusteranalyses mogen, in verband met het voorgaande, slechts als hypothesen worden beschouwd.

*) Nunnally, 1967.

4 OVERZICHT OPZET EN INHOUD VAN DIT DEELRAPPORT

Dit deelrapport behandelt de leefsituatie en de verzorgings-toestand van de onderzochte gezinnen. Aan de hand van een theoretisch model (zie paragraaf 2) is bepaald welke variabelen relevant zijn voor de beschrijving en de verklaring van deze leefsituatie en verzorgingstoestand.

In het hieronder vermelde schema*) zijn de belangrijkste variabelen vermeld, ingedeeld in vier sectoren:

1. objectieve behoefte aan hulp
2. subjektieve behoefte aan hulp
3. objectieve voorwaarden tot adequaat verzorgingspeil
4. subjektieve voorwaarden tot adequaat verzorgingspeil

Toelichting bij sektor 4:

De variabelen, genoemd onder a. zijn rechtstreeks van invloed op het verzorgingspeil;

De variabelen, genoemd onder b. zijn indirect van invloed op het verzorgingspeil, n.l. via de variabele kennis;

De variabelen, genoemd onder c. zijn direkt en indirect - via de variabele kennis - van invloed op het verzorgingspeil;

De variabele, genoemd onder d. is een aanbodsvariabele; alle overige variabelen zijn gementen aan de vraagzijde.

*) zie volgende pagina; dit schema is te zien als een vereenvoudiging van het theoretisch model van paragraaf 2.

SCHEMATISCHE WEERGAVE VAN THEORETISCH MODEL

OBJEKTIEVE SITUATIE		PERCEPTIE/BEOORDELING/INTERPRETATIE VAN DE EIGEN SITUATIE = SUBJEKTIEVE SITUATIE	
STIMULANS TOT HANDELEN	kwetsbaarheid gezinssamenstelling lichamelijke validiteit woonomstandigheden aard en omvang van hulp en gebruik van voorzieningen huish. verzorgingstoestand (=aantal huish. verrichtingen waarmee moeite) aanwezigheid van hulp in geval van ziekte mogelijkheid iemand te waarschuwen in geval van ziekte status		oordeel over gezondheidstoestand oordeel over bewerkelijkheid van de woning oordeel over adequaatheid van de aanwezige hulp wens (meer) hulp te ontvangen
		1	2
AANWEZIGHEID EN BEREIKBAARHEID VAN HULPMOGLIJK HEDEN	a. aanwezigheid kinderen (in Utrecht) welstand telefoon afstand tot dienstcentrum b. opleiding en tijdsduur, woonachtig in wijk c. aantal kontakten met derden lid(maat) kerk of levensbesch. org. lid kruisvereniging d. wijk	3	4 houding t.o.v.: bereidheid hulp te aanvaarden bezwaren tegen hulp van derden houding t.o.v. adviseurs houding t.o.v. instellingen, w.o. dienstcentrum houding t.o.v. verzorgingstehuis kennis van hulp mog.: kennis van instellingen kennis van dienstcencentrum

Opzet en inhoud van dit deelrapport kunnen kort worden weer-
gegeven aan de hand van het hiervoor genoemde schema.

In de hoofdstukken II tot en met V worden een aantal objektieve
behoeftekenmerken als afhankelijke variabele besproken: dit zijn
dus variabelen uit sektor 1.

Hoofdstuk II behandelt de lichamelijke validiteit; hoofdstuk III
de kwetsbaarheid; hoofdstuk IV de huisvesting*) en hoofdstuk V
de aanwezigheid van hulp in het gezin.

De hoofdstukken VI en VII behandelen respektievelijk kennis- en
houdingsaspecten, dus variabelen uit sektor 4.

Hoofdstuk VIII tenslotte behandelt de objektieve en subjektieve
verzorgingstoestand, twee variabelen respektievelijk behorend tot
sektor 1 en sektor 2.

De afzonderlijke hoofdstukken zijn in grote lijnen als volgt op-
gezet. Allereerst wordt een omschrijving gegeven van de wijze
waarop de variabele waarom het in dat hoofdstuk gaat - als voor-
beeld wordt hier "kennis" genomen - is gemeten.

Dan wordt de spreiding van deze variabele in de populatie weer-
gegeven. In ons voorbeeld betekent dat, dat wordt vermeld hoe-
veel gezinnen hoeveel afweten van instellingen voor sociale dienst-
verlening.

Vervolgens wordt beschreven ten aanzien van welke kenmerken gezin-
nen die veel weten over instellingen voor sociale dienstverlening,
verschillen van gezinnen die daar minder over weten . Er wordt
vooral nagegaan of gezinnen bij welke een grote behoefte aan hulp
wordt verondersteld, voldoende op de hoogte zijn met het werk van
de verschillende instellingen. Tenslotte wordt geprobeerd te achter-
halen hoe het komt dat sommige gezinnen veel en andere weinig weten
over instellingen voor sociale dienstverlening. Er wordt met andere
woorden gezocht naar een verklaring van gekonstateerde verschillen
in kennis.

*) In dit hoofdstuk worden ook een aantal houdingsaspecten be-
schreven, dus variabelen uit sektor 4.

Elk hoofdstuk omvat dus in principe de volgende onderdelen:

- een beschrijving van de wijze waarop een bepaald kenmerk is vastgesteld;
- een overzicht van de spreiding van dat kenmerk in de populatie;
- een nadere beschrijving van gezinnen die dat kenmerk bezitten;
- een verklaring van het voorkomen van dat kenmerk.

Tenslotte nog een opmerking bestemd voor diegenen die zich afvragen wat dit alles nu met het funktioneren van dienstencentra te maken heeft.

Zoals men kan lezen in paragraaf 1 is het dienstencentrum door ons verantwoordelijk gesteld voor de verzorgingstoestand van de bejaarden in de wijk waar het dienstencentrum is gevestigd. Het dienstencentrum wordt immers algemeen geacht de dienstverlening aan de bejaarden woonachtig in zijn werkgebied te koördineren en leemten in die dienstverlening op te vullen. Uiteindelijk is het dienstencentrum daarmee verantwoordelijk voor de verzorgingstoestand van de bejaarden in zijn wijk.

Daarom moet naar onze mening (onder andere) deze verzorgingstoestand worden geëvalueerd, als men een onderzoek wil instellen naar het funktioneren van dienstencentra.

HOOFDSTUK II : LICHAMELIJKE EN HUISHOUDELIJKE VALIDITEIT

1. INLEIDING

Dit hoofdstuk behandelt tamelijk uitvoerig de lichamelijke validiteit van de respondenten, bepaald met behulp van een zogenaamde A.D.L.-schaal (zie 2.1).

Deze schaal meet de mate van onafhankelijkheid van hulp van derden bij het uitvoeren van "algemeen dagelijkse levensverrichtingen".

De schaal meet dus niet de gezondheidstoestand van de respondenten.

Verder zal kort worden ingegaan op tekorten in de lichamelijke verzorging.

De huishoudelijke validiteit van de respondenten is niet rechtstreeks gemeten. In ons onderzoek ging het vooral om het opsporen van huishoudelijke verzorgingstekorten. De formulering van de vragen is hierop toegespitst, ten koste van de mogelijkheid tot bepaling van de huishoudelijke validiteit. In een korte paragraaf zal dit nader worden uiteengezet.

Aan bedoelde huishoudelijke verzorgingstekorten en de verklaring daarvan is het laatste hoofdstuk van dit deelrapport (hoofdstuk VIII) gewijd.

2. LICHAMELIJKE VALIDITEIT

2.1 De A.D.L.-schaal

De lichamelijke validiteit van de bejaarden is gemeten met behulp van een z.g. A.D.L.-schaal. A.D.L. staat voor "activities of daily living", ofwel "algemeen dagelijkse levensverrichtingen".

Deze schaal meet - in zijn oorspronkelijke vorm - de mate waarin iemand onafhankelijk is van anderen bij het uitvoeren van diverse dagelijks weerkerende verrichtingen, zoals eten, zich kleden, zich wassen, zich voortbewegen, enz.

Een groep onderzoekers onder leiding van Sidney Katz*) heeft aangetoond dat bij het optreden van ziekte of invaliditeit deze

*) Katz, et al. (1963)

verrichtingen "uitvallen" in een bepaalde vaste volgorde. Bij herstel of revalidering keert het beheersen van deze verrichtingen in omgekeerde volgorde terug. Dit is het geval, omdat elke meer complexe handeling het beheersen van minder gekompliceerde handelingen insluit: zich zelfstandig kunnen wassen veronderstelt de beheersing van een meer eenvoudige handeling zoals zelf kunnen eten, met daarbij nog de beheersing van andere, meer ingewikkelde handelingen. Men kan daarom zeggen dat op grond van gekonstateerde fysiologische wetmatigheden deze A.D.L.-verrichtingen blijkbaar gestructureerd zijn volgens het principe van de Guttman-schaal.

Katz en zijn medewerkers hebben geen empirische toetsing van hun materiaal uitgevoerd. Zij konstrueerden op grond van gegevens verkregen uit waarnemingen aan ziekenhuis- (of verpleegtehuis-) patiënten een kumulatieve kategorische index*), de z.g. Index of Independance in Activities of Daily Living (1959). Daarin zijn de volgende verrichtingen opgenomen: zich baden, zich kleden, naar het toilet gaan, zich verplaatsen, kontinentie en eten. Er worden acht klassen onderscheiden, te weten:

- A - Onafhankelijk wat betreft alle verrichtingen;
- B - Onafhankelijk wat betreft alle verrichtingen, behalve één (niet nader bepaald);
- C - Onafhankelijk wat betreft alle verrichtingen, behalve zich baden en één andere verrichting (niet nader bepaald);
- D - Onafhankelijk wat betreft alle verrichtingen, behalve zich baden, zich kleden en één andere verrichting (niet nader bepaald);
- E - Onafhankelijk wat betreft alle verrichtingen, behalve zich baden, zich kleden, naar het toilet gaan en één andere verrichting (niet nader bepaald);
- F - Onafhankelijk wat betreft alle verrichtingen, behalve zich baden, zich kleden, naar het toilet gaan, zich verplaatsen en één andere verrichting (niet nader bepaald);
- G - Afhankelijk wat betreft alle zes verrichtingen;
- H - Restgroep, afhankelijk wat betreft tenminste twee verrichtingen; niet onder te brengen onder C, D, E, of F.

*) Gadourek (1967), pag. 262.

De operationele definities van (on)afhankelijkheid wat betreft een bepaalde verrichting zijn zeer minitieus uitgewerkt (en daarom moeilijk te hanteren in het kader van een mondelinge enquête).

In Nederland hebben vooral Fennis*) en Leering**) zich bezighouden met methodologische aspecten van het meten van A.D.L.-stoornissen. Beiden sluiten nauw aan bij Katz, c.s.

Bij Fennis is de A.D.L.-schaal ingebouwd in een meeromvattend meetinstrument, dat naast "(in)validiteit ten opzichte van de eigen persoon", de (in)validiteit ten opzichte van het huishouden en ten opzichte van het werk beoogt te meten. Vooral de meting van de (in)validiteit ten opzichte van het werk bij de bejaarde mannen leverde moeilijkheden op, omdat hier "werk" vertaald moest worden in hobbies of bezigheden, en verschillende hobbies verschillende eisen stellen aan de validiteit van de beoefenaren. Fennis zegt dan ook "er niet in geslaagd te zijn een objectief hanteerbaar meetinstrument te ontwikkelen voor deze groep personen." Het A.D.L.- gedeelte van het door haar ontwikkelde meetinstrument - geheel gelijk aan de Index van Katz, c.s.- heeft als nadeel dat een uitgebreide vraagstelling nodig zou zijn om de (on)afhankelijkheid wat betreft een bepaalde verrichting te kunnen vaststellen (vergelijk onze opmerking over de operationele definities van deze (on)afhankelijkheid volgens Katz). De schaal van Fennis is ook niet gebruikt in het kader van een enquête; de A.D.L.-gegevens zijn - in eerste instantie - verstrekt door de huisarts van betrokkenen.

Leering hanteert een schema dat sterke overeenkomst vertoont met dat van Katz, c.s. Op filosofisch-antropologische gronden laat hij het lopen, soms verschaald tot het zich verplaatsen, buiten het systeem: de A.D.L.-factoren zijn betrokken op de menselijke intimiteit, in het lopen richt de mens zich op de wereld. Leering heeft wel het verband tussen A.D.L.-stoornissen en het onvermogen zich zelfstandig voort te bewegen, onderzocht; deze relatie is uiteraard sterk.

*) Fennis (1967)

**) Leering (1968)

Hij heeft verder nog één item, n.l. het zich wassen, aan het systeem toegevoegd. Hij komt tot de volgende - theoretische - rangorde:

- 1 - geen stoornis
- 2 - één stoornis
- 3 - baden en één stoornis
- 4 - baden en kleden en één stoornis
- 5 - baden en kleden en toilet en één stoornis
- 6 - baden en kleden en toilet en wassen en één stoornis
- 7 - baden en kleden en toilet en wassen en incontinentie en eten
- 8 - restgroep

Op grond van zijn empirische materiaal komt hij uiteindelijk tot een indeling in vijf niveaus:

- 1 - zelfstandig in alles (baden, kleden, toilet en eten);
- 2 - zelfstandig in kleden (en toilet en eten);
- 3 - zelfstandig in toilet (en eten);
- 4 - zelfstandig in eten;
- 5 - hulp bij alle dagelijkse levensverrichtingen.

Hij tekent hierbij aan dat incontinentie op ieder niveau additioneel kan voorkomen, maar meestal is gekoppeld aan de laagste twee A.D.L.-niveaus en dat de plaats van het zich wassen door nader onderzoek moet worden bepaald*).

Dit skoringssysteem is bedoeld voor de "waardebepaling" van geriatrie patiënten. Het is helaas voor een onderzoek onder zelfstandig wonende bejaarden minder geschikt: de range van functies die worden geëvalueerd, is te nauw. Onderzoek naar functies als voeten verzorgen, uit bed stappen, lopen - hetzij in huis, hetzij buitenshuis - traplopen en bukken, kan voor de waardebepaling van zelfstandig wonende bejaarden niet worden gemist. Naast eten, zich kleden zich wassen en naar toilet gaan, werden daarom bovengenoemde items in ons onderzoek betrokken.

*) "Zich baden" en "zich wassen" is door zijn informanten niet eenduidig geskoord.

Gevraagd is of men moeite heeft, en zo ja, hoeveel, met bedoelde verrichtingen en niet of men ze zonder hulp van anderen kan uitvoeren. Wij zijn hiermee afgeweken van de gebruikelijke manier van vaststellen van het uitvallen van A.D.L.-functies. Dit houdt verband met het feit dat wij gebonden waren aan de techniek van de mondelinge enquête en geen gebruik konden maken van observaties door deskundigen. Een vraag als: "Kunt U nog zonder hulp van anderen?" kan slechts met "JA" of "NEEN" beantwoord worden. (In de observatieinstructie van Katz is per item een drie-waardige evaluatie van de mate van (on)zelfstandigheid opgenomen).

De vraag "Hoeveel moeite hebt U met?" laat een meer genuanceerd antwoord toe. Dit is de reden dat wij aan deze vraagstelling de voorkeur gaven. Wij gebruikten een 4-puntsschaal; de omschrijvingen van de schaalposities luiden:

- geen moeite
- enige moeite
- veel moeite
- kan het niet

Op de aldus verkregen antwoorden is een Guttman-analyse uitgevoerd. Er is dus getracht op empirische wijze een rangorde in de items vast te stellen. Hieronder volgt een korte beschrijving van de gevolgde procedure en de resultaten.

De A.D.L.-vragen zijn gesteld aan alle personen in de steekproef én hun gezinsleden; in totaal zijn dit 874 personen. De schaal is berekend alleen voor de bejaarde gehandikapt onder hen, ofwel alle bejaarde respondenten die opgaven moeite te hebben met tenminste één verrichting ($N = 324$). In onderstaande tabel zijn voor deze laatste groep de frekwenties van de antwoordcategorieën voor 9 verrichtingen opgenomen. (Het item "voeten verzorgen" moest om technische redenen buiten de analyse blijven).

Toevoeging van meer items aan de schaal bleek niet mogelijk. De reproduceerbaarheidskoëfficiënt (Rep.) zou aanmerkelijk lager zijn geworden door toeneming van het aantal foute antwoordpatronen en/of de afstand tussen de items (afgemeten aan de waarden van de randtotalen) zou te gering geworden zijn. De Rep. van deze A.D.L.-schaal van vier items bedraagt .99. De Index van Green - de konsistentiekoëfficiënt - bedraagt .95.

De skores te behalen op deze A.D.L.-schaal lopen van 0 tot 4, waarbij bedacht moet worden dat een skore 0 op deze schaal niet betekent dat men niet gehandikapt is, maar alleen dat men met geen van de vier in de schaal opgenomen verrichtingen moeite heeft.

skore 0 betekent	: met geen der vier verrichtingen moeite
skore 1 betekent	: moeite met lopen buitenshuis
skore 2 betekent	: moeite met lopen buitenshuis en met lopen binnenshuis
skore 3 betekent	: moeite met lopen buitenshuis en met lopen binnenshuis en met zich aankleden
skore 4 betekent	: moeite met alle vier verrichtingen

De frekwentieverdeling van de skores voor de oorspronkelijke onderzoeksgroep*) (N=429) is vermeld in tabel 2.**)

tabel 2 Overzicht skores op A.D.L.-schaal

skores	abs
0	293
1	77
2	29
3	27
4	3
totaal	429

*) Dit is dus een andere groep personen van die waarvoor de schaal is berekend; beide groepen bestaan gedeeltelijk uit dezelfde personen.

**) Voor herwogen cijfers, zie deelrapport E.

2.2 De Gezins-A.D.L.-schaal

Ten behoeve van dat deel van het onderzoek dat betrekking heeft op gezinskenmerken, is uit de A.D.L.-schaal een Gezins-A.D.L.-schaal ontwikkeld. Deze is samengesteld uit de A.D.L.-schalen van de personen uit de oorspronkelijke onderzoeksgroep (N=429) en één andere persoon uit hun gezin. Hierdoor is de situatie in de gezinnen volledig bepaald, want:

- er zijn geen gezinnen, waar meer dan twee personen gehandikapt zijn t.a.v. een der verrichtingen die is opgenomen in de A.D.L.-schaal; en
- in die gezinnen waar twee personen een of meer van deze handikaps vertonen, is de oorspronkelijke ondervraagde daar steeds één van.

De skores op de Gezins-A.D.L.-schaal zijn als volgt bepaald:

skore 0 op de Gezins-A.D.L.-schaal ontstaat uit de skorekombinatie	0 - 0
skore 1 uit de skorekombinaties	0 - 1 0 - 2 1 - 1
skore 2 uit de skorekombinaties	0 - 3 1 - 2 2 - 2
skore 3 uit de skorekombinaties	0 - 4 1 - 3 2 - 3 3 - 3
skore 4 uit de skorekombinaties	1 - 4 2 - 4 3 - 4 4 - 4

De Gezins- A.D.L.-schaal van alleenstaanden is gelijk aan hun (persoonlijke) A.D.L.-schaal.

De frekwentieverdeling van de skores op de Gezins-A.D.L.-schaal is vermeld in tabel 3.

tabel 3

Overzicht skores op gezins-A.D.L.-
schaal (herwogen cijfers)

skores	%
0	62
1	27
2	7
3	4
4	0
totaal (herwogen)	100 (530)

2.3 Aantal gehandikapt en in het gezin

In de A.D.L.-schaal en de Gezins-A.D.L.-schaal zijn slechts vier items opgenomen. Er zijn ondervraagden, die wel gehandikapt zijn, maar toch een skore 0 op de A.D.L.-schaal hebben. Daarom is, om een nog meer volledig inzicht te krijgen in de gezinssituatie, ook nog een telling gemaakt van het aantal personen in het gezin*) dat tenminste "enige" moeite heeft met tenminste één der tien verrichtingen waarover vragen gesteld zijn.

Deze schaal "aantal gehandikapt en in het gezin" kan alleen zinvol gehanteerd worden, als het aantal personen waaruit het gezin bestaat, mede in aanmerking wordt genomen.

Als in een één-persoons huishouden deze ene persoon gehandikapt is, is de situatie ernstiger dan wanneer in een gezin van twee personen één der gezinsleden gehandikapt is; hetzelfde geldt m.m. voor gezinnen van twee, resp. meer dan twee personen. Korrelaties met deze variabele zijn in verband hiermee, moeilijk uit te voeren. Deze zouden telkens per gezinstype van één, twee of meer personen, moeten worden uitgevoerd.

De variabele geeft echter wel een zinvolle nadere beschrijving van de validiteitsgraad van de onderzochte gezinnen indien gerelateerd aan het gezinstype. Dit verband wordt weergegeven in tabel 4.

*) In dit geval zijn ook de niet-bejaarde gezinsleden meegeteld.

tabel 4 Verband tussen aantal gehandikaptten in het gezin en samenstelling van het gezin (herwogen cijfers)

aantal gehandikaptten	gezinssamenstelling					
	alleenwonende bejaarde	echt-paar	alleenstaande bejaarde of echtpaar inw. bij kinderen	alleenstaande bejaarde met inw. kinderen	echt-paar met inw. kinderen	twee of meer samenwonende personen
0	100	75	17	27	8	12
1	93	88	19	17	9	10
2	-	37	2	6	6	4
totaal (herwogen)	193	200	38	50	23	26

Uit tabel 4 is af te leiden dat van de alleenwonenden ongeveer de helft is gehandikapt: 48%. Van de echtparen, zonder inwonende kinderen zijn in ongeveer 19% der gevallen beide partners gehandikapt; in 44% van deze gezinnen is één persoon gehandikapt.

2.4 Verband tussen gezins-A.D.L.-skore en enkele objektieve behoeftekenmerken

In deze paragraaf wordt het verband nagegaan tussen de gezins-A.D.L.-skore en enkele andere behoefte-variabelen*), te weten gezinssamenstelling, aantal huishoudelijke verrichtingen waarmee het gezin moeite heeft en aanwezigheid van hulp in het gezin (tabel 5 t/m 7).

Voor het verband met kwetsbaarheid wordt verwezen naar hoofdstuk III.

*) "behoefte" wil zeggen: behoefte aan hulp van derden.

tabel 5 Verband tussen gezins-A.D.L.-skore en gezinssamenstelling

gezins-A.D.L.-skore*)	gezinssamenstelling					
	alleenwonende bejaarde	echtpaar	alleenstaande bejaarde of echtpaar inw. bij kinderen	alleenstaande bejaarde met inw. kinderen	echtpaar met inw. kinderen	twee of meer samenwonende personen
0	78	98	12	14	12	17
1	19	79	10	9	5	9
2	4	29	3	1	2	3
3	5	11	2	1	4	2
totaal	106	217	27	25	23	31

$\chi^2=33,69$; d.f.=15; $p < 0,01$

*) skore 0 betekent geen A.D.L.-handikap

Uit tabel 5 blijkt dat alleenwonenden minder ernstig zijn gehandikapt dan echtparen zonder inwonende kinderen. Dit verschil is, indien afzonderlijk getoetst, zeer significant (K.S.-toets, eenzijdig, $\chi^2=23,02$; $p < 0,001$).

Echtparen met een tamelijk ernstige lichamelijke invaliditeit zijn blijkbaar beter in staat zich zelfstandig te handhaven, dan ernstig gehandikte alleenwonenden.

Bij echtparen is vaak slechts één der partners gehandikapt (zie tabel 4, pag. 31); blijkens de hier gevonden uitkomsten kennelijk tamelijk ernstig, althans ernstiger dan de meeste alleenwonende bejaarden. Deze ernstig gehandikte partner wordt blijkbaar door de niet-gehandikte partner verzorgd.

Uit tabel 4 bleek eveneens, dat ongeveer de helft van de alleenwonenden één of meer handicaps vertoont. Gekombineerd met hun relatief gunstige A.D.L.-situatie, hier gekonstateerd, betekent dit, dat de groep alleenwonenden merendeels licht gehandikapt is.

tabel 6

Verband tussen gezins-A.D.L.-skore
en aantal huishoudelijke verrichtingen
waarmee het gezin moeite heeft

gezins-A.D.L.-skore*)	aantal huishoudelijke verrichtingen					
	0	1	2	3	4	5
0	200	16	5	6	4	0
1	93	20	8	8	0	2
2	31	5	1	2	1	2
3	18	0	4	2	1	0
totaal	342	41	18	18	6	4

$$r=0,16; p < 0,001$$

*) skore 0 betekent geen A.D.L.-handikap

Het verband, weergegeven in tabel 6 , mag niet gezien worden als het verband tussen lichamelijke en huishoudelijke validiteit (zie par. 3).

De skore "aantal huishoudelijke verrichtingen waarmee het gezin moeite heeft", drukt de huishoudelijke verzorgingstoestand uit (zie hoofdstuk VII).

Uit tabel 6 blijkt, dat de verzorgingstoestand van de onderzochte gezinnen slechter is, naar mate ze ernstiger gehandikapt zijn.

tabel 7

Verband tussen gezins-A.D.L.-skore
en aantal hulpen in het gezin

gezins-A.D.L.-skore*)	aantal hulpen in het gezin				
	0	1	2	3	4
0	146	64	18	3	0
1	69	44	16	2	0
2	16	21	3	2	0
3	8	10	5	1	1
totaal	239	139	42	8	1

$$r=0,21; p < 0,001$$

*) skore 0 betekent geen A.D.L.-handikap

Uit tabel 7 blijkt, dat de gezinnen meer hulp hebben, naarmate ze ernstiger gehandikapt zijn. Deze uitkomst lijkt strijdig met het verband, beschreven in tabel 6.
In Hoofdstuk VIII wordt hier nader op ingegaan.

2.5 Verzorgingstekorten lichamelijke verrichtingen

an alle gehandikaptten - respondenten en/of gezinsleden - is vastgesteld of ze geholpen worden met de lichamelijke verrichtingen waarmee ze moeite hebben. "Helpen" betekent hier zoveel als: het zoveel mogelijk helpen oplossen van de problemen die de handicap met zich meebrengt.

Verzorgingstekorten zijn vooral te verwachten bij gehandikapte alleenwonende personen en in gezinnen bestaande uit twee personen, die beide gehandikapt zijn. In alle andere gevallen is steeds tenminste één niet gehandikapt gezinslid aanwezig om hulp te bieden, zij het dan ook soms niet gedurende de gehele dag (inwonende, werkende kinderen). Voor deze laatste categorie gezinnen is verder niet beschreven in welke mate er bij hen van een verzorgingstekort sprake is.

Veel van hen gaven overigens - in tegenstelling tot de verwachting - op, geen hulp te krijgen. Dit kan te wijten zijn aan het feit dat de vraagstelling voor enkele der verrichtingen enigszins absurd aandoet. Het kan ook zijn, dat men hulp heeft opgevat als hulp van derden, d.w.z. niet-gezinsleden.

Bovengenoemde opmerkingen gelden uiteraard ook voor de gezinnen waarvoor wèl is getracht de mate van een eventueel verzorgingstekort vast te stellen. De hier volgende uitkomsten worden daarom onder enig voorbehoud vermeld.

In de tabellen 8 en 9 wordt weergegeven in hoeverre alleenwonende gehandikaptten, respektievelijk gezinnen van twee personen die beide gehandikapt zijn, worden geholpen met de verrichtingen waarmee ze moeite hebben.

tabel 8

Omvang van de hulp aan gehandicapte alleenwonenden; absolute aantallen (herwogen) en in percentages van het totaal aantal gehandicapte alleenwonenden

omvang van de hulp	abs.	%
hulp voor alle verrichtingen waarmee moeite	4	5
hulp voor deel der verrichtingen waarmee moeite	9	11
geen hulp	66	84
totaal (herwogen)	79	100

tabel 9

Omvang van de hulp*) aan gezinnen bestaande uit twee personen, die beide gehandikapt zijn; absolute aantallen (herwogen) en in percentages van het totaal aantal gezinnen bestaande uit twee gehandicapten **)

omvang van de hulp*)	abs	%
beiden hulp voor alle verrichtingen waarmee moeite	0	0
beiden hulp voor deel der verrichtingen waarmee moeite	2	5
één persoon hulp voor alle verrichtingen waarmee moeite ***)	2	5
één persoon hulp voor deel der verrichtingen waarmee moeite ***)	10	26
geen van beiden hulp	24	64
totaal (herwogen)	38	100

*) Hulp betekent hier: hulp van derden én hulp door de ene partner verleend aan de andere.

**) Niet in deze tabel omschreven "kombinaties" komen niet voor
 ***) De andere partner wordt niet geholpen.

Uit de tabellen 8 en 9 blijkt, dat in beide gezinstypen in verreweg de meeste gevallen in het geheel geen hulp wordt ontvangen.

2.6 Samenvatting

Om de lichamelijke validiteit van de respondenten te meten is een A.D.L.-schaal*) ontwikkeld, van het type Guttman-schaal, bestaande uit vier items, t.w.:

- lopen buitenshuis
- lopen binnenshuis
- zich aankleden
- eten

Een gezins-A.D.L.-schaal is gekonstrueerd uit een combinatie van de A.D.L.-schalen van alle gezinsleden, die t.a.v. een of meer van de vier genoemde verrichtingen gehandikapt zijn. In 62% van de gezinnen is geen der gezinsleden gehandikapt t.a.v. een der vier hiervoor genoemde verrichtingen. In de overige gezinnen zijn één of twee gezinsleden gehandikapt t.a.v. een of meer van deze verrichtingen.

Behalve over de vier in de A.D.L.-schaal opgenomen verrichtingen, zijn vragen gesteld over nog zes andere verrichtingen. Er is een telling gemaakt van het aantal gezinsleden dat tenminste t.a.v. één van deze tien verrichtingen gehandikapt is. Aldus blijkt van de alleenwonenden ongeveer 50% gehandikapt te zijn. Van de echtparen - zonder inwonende kinderen - zijn in ongeveer 20% der gevallen beide partners gehandikapt; in ongeveer 45% van deze gezinnen is één der partners gehandikapt. De alleenwonenden zijn over het algemeen licht gehandikapt; van de echtparen - zonder inwonende kinderen - is vaak een der partners tamelijk ernstig, en de andere niet of slechts licht gehandikapt.

Hoewel ernstig gehandikapte gezinnen naar verhouding vaak hulp hebben, is hun huishoudelijke verzorgingstoestand niet beter dan die van niet of minder ernstig gehandikapte gezinnen.

*) A.D.L.-staat voor "algemeen dagelijkse levensverrichtingen".

Voor gehandikte alleenwonenden en gezinnen bestaande uit twee personen die beide gehandikt zijn, is nagegaan of ze geholpen worden met die lichamelijke verrichtingen waarmee ze moeite hebben. Aan 84% der gehandikte alleenwonenden wordt geen enkele hulp geboden. Voor de gezinnen bestaande uit twee gehandikte personen geldt, dat in 64% der gevallen geen van beiden hulp ontvangt.

3 HUISHOUDELIJKE VALIDITEIT

Zoals reeds in de inleiding tot dit hoofdstuk is gezegd, is de huishoudelijke validiteit van de respondenten in dit onderzoek niet rechtstreeks gemeten.

Er is gevraagd of degene die een bepaalde huishoudelijke taak meestal uitvoert, daar moeite mee heeft. Ook is bekend wie degene is, die deze taak meestal uitvoert. In bijna alle gevallen blijken alleen de ondervraagde en/of de echtgeno(o)t(e) van ondervraagde moeite met een bepaalde taak te hebben.

Echter, als een bepaalde huishoudelijke taak door een ander dan de ondervraagde en/of zijn/haar partner wordt uitgevoerd, is niet bekend of laatst genoemde(n) het nog zelf zou(den) kunnen doen, en zo ja, met hoeveel moeite.

Daarom is alleen voor de groep gezinnen zonder hulp van derden (N=239) de huishoudelijke validiteit te bepalen. Tot deze groep gezinnen behoren(slechts) 46 gezinnen die met een of meer huishoudelijke taken tenminste enige moeite hebben.

In hoofdstuk VIII, dat handelt over huishoudelijke verzorgingstekorten zal een poging gedaan worden de huishoudelijke validiteit van de overige gezinnen alsnog te schatten.

HOOFDSTUK III. : KWETSBAARHEID EN AANWEZIGHEID VAN POTENTIELE HULPBRONNEN

1. INLEIDING

Met "kwetsbaarheid" wordt in dit onderzoek bedoeld de mate waarin een gezin in staat is zelf moeilijkheden als gevolg van - tijdelijke - ziekte en dergelijke op te vangen. Van belang hierbij is de leefsituatie, i. c. de samenstelling van het gezin en - vooral voor alleenwonenden en gezinnen van twee personen - de leeftijd van de gezinsleden. Leefsituatie en leeftijd zijn de twee samenstellende elementen van de schaal waarmee de kwetsbaarheid van een gezin is bepaald.

Er is eveneens rechtstreeks gevraagd of het gezin iemand heeft om te helpen in geval van ziekte van een der gezinsleden of van degene die het gezin regelmatig hulp biedt, en ook wie men in zo'n geval zou waarschuwen.

2. KWETSBAARHEID

2.1. Beschrijving variabele en populatiecijfers

De kwetsbaarheid van het gezin is bepaald met behulp van een 10-puntsschaal. De konstruktie van de schaal geschiedde op basis van theoretisch veronderstelde intensiteitscategorieën. De omschrijvingen van de categorieën en de gevonden frekwenties (herwogen cijfers) volgen hieronder; een hoge score op de schaal betekent een hoge mate van kwetsbaarheid.

tabel 10

Overzicht kwetsbaarheid

omschrijving categorieën	score	frekwentie %
alleenstaande *) of echtpaar, inwonend bij gezin van kinderen	0	7
echtpaar (één of beide partners bejaard) met één of meer kinderen	1	4
alleenstaande *) bejaarde met één of meer kinderen	2	9
twee of meer samenwonende personen, waarvan één of meer bejaard (geen inw. kinderen)	3	18
oudste : 69 ⁻		
jongste : 69 ⁻		
idem	4	22
oudste : 70-79		
jongste : 79 ⁻		
idem	5	4
oudste : 80 ⁺		
jongste : onbep.		
alleenwonende *) bejaarde, 65 - 69	6	12
idem 70 - 74	7	13
idem 75 - 79	8	7
idem 80 ⁺	9	4
totaal (herwogen)		100 (530)

*) alleenstaand wil zeggen: zonder (huwelijks)partner;
alleenwonend betekent: zonder huisgenoten.

2.2. Factoren die kwetsbaarheid verhogen, resp. verminderen

De kwetsbaarheid van een gezin wordt verminderd, dan wel verhoogd onder invloed van een aantal factoren, die hieronder achtereenvolgens zullen worden behandeld, t.w.:

- lichamelijke validiteit
- huishoudelijke validiteit
- huisvesting
- welstand, status en opleiding
- actuele en potentiële hulp

2.2.1. Kwetsbaarheid en lichamelijke validiteit

De meest kwetsbare gezinnen zijn ernstiger gehandicapt dan de minder kwetsbare: ze hebben een hogere A.D.L.-score; zie tabel 11.

tabel 11 Verband tussen gezins-A.D.L.-score en kwetsbaarheid

A.D.L. - score **)	kwetsbaarheid *)									
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
0	12	12	14	35	62	18	18	28	18	14
1 t/m 3	15	11	11	17	70	46	5	6	5	12
totaal	27	23	25	52	132	65	23	34	23	26

K.S.-toets, eenzijdig; $\chi^2 = 16,46$; $p < 0,001$.

*) zie voor omschrijving scores, tabel 10 pag. 38

**) zie voor omschrijving scores, Hst. II

0 betekent geen A.D.L. handicap

In tabel 11 zit echter een opvallende caesuur tussen kwetsbaarheidskategorie 5 en 6, dus tussen gezinnen van twee of meer personen en alleenwonenden.

Als men beide groepen gezinnen afzonderlijk beschouwt, blijft bovenstaand verband evenwel toch bestaan, zij het, dat het verband voor gezinnen van alleenwonenden slechts zwak significant is. (K.S.-toets eenzijdig; χ^2 resp. = 8,18 en 5,12; resp. $p < 0,05$ en zwak sign.)

Genoemde caesuur houdt duidelijk verband met de faktor leeftijd in de kwetsbaarheidsscore.

Voor beide gezinstypen, n.l. gezinnen van twee of meer personen en gezinnen van alleenwonenden, geldt dat er een significant verband is tussen kwetsbaarheid en het aantal gehandicapten in het gezin; zie de tabellen 12 en 13. De meest kwetsbare gezinnen tellen meer gehandicapten dan de minder kwetsbare.

Tabel 12 Verband tussen aantal gehandicapten in het gezin en kwetsbaarheid, voor gezinnen van twee of meer personen.

aantal gehandicapten	kwetsbaarheid *)					
	0	1	2	3	4	5
0	10	7	14	26	44	57
1 t/m 3	17	16	11	26	88	57
Totaal	27	23	35	52	132	64

K.S.-toets, eenzijdig; $\chi^2 = 11,73$; $p < 0,01$

*) Zie voor omschrijving scores, tabel 10 pag. 38

tabel 13 Verband tussen aantal gehandicapten in het gezin en kwetsbaarheid, voor alleenwonenden

aantal gehandicapten	kwetsbaarheid *)			
	6	7	8	9
0	15	21	8	9
1	8	13	15	17
totaal	23	34	23	26

K.S. -toets, eenzijdig: $\chi^2 = 8,49$; $p < 0,05$

*) Zie voor omschrijving scores, tabel 10, pag. 38

2.2.2. Kwetsbaarheid en huisvesting

De meest kwetsbare gezinnen wonen relatief vaak in een serviceflat of bejaardenwoning, de minst kwetsbare relatief vaak in een grotere woning al of niet met trap; zie tabel 14. M.a.w. over het algemeen wonen de onderzochte gezinnen in een aan hun omstandigheden goed aangepast woningtype.

tabel 14 Verband tussen woningtype en kwetsbaarheid

woning type	kwetsbaarheid *)		
	0 t/m 2	3 t/m 5	6 t/m 9
serviceflat	0	26	12
bejaardenwoning	4	78	43
normale woning, met trap	45	120	48
normale woning, zonder trap	26	24	3
totaal	75	248	106

$\chi^2 = 76,56$; d.f. = 6; $p < 0,001$

*) zie voor omschrijving scores, tabel 10, pag. 38

De meest kwetsbare categorieën hebben ook vaker de beschikking over een lift**), maar minder vaak een woning op de begane grond***); zie tabel 15.

tabel 15 Verband tussen het aantal trappen dat leidt naar de woning, resp. de aanwezigheid van een lift, en kwetsbaarheid

aantal trappen	kwetsbaarheid *)									
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
0	14	8	10	14	12	4	2	4	2	1
1	7	4	2	11	35	7	1	7	3	4
2	1	2	5	8	17	5	5	1	0	2
3	0	1	0	0	1	0	3	0	0	0
4	3	0	1	1	2	0	0	2	1	1
5	0	0	0	2	0	1	0	1	0	0
nvt: lift	2	8	7	16	65	47	12	19	17	18
totaal	27	23	25	52	132	64	23	34	23	26

$\chi^2 = 142,53$; df = 54; $p < 0,001$

*) Zie voor omschrijving scores, tabel 10, pag. 38

**) KS-toets, eenzijdig: $\chi^2 = 32,39$; $p < 0,001$

***) KS-toets, eenzijdig: $\chi^2 = 42,14$; $p < 0,001$

Wat bereikbaarheid van de woning betreft, maakt het niet uit of men een woning op de begane grond dan wel een lift heeft; men hoeft in beide gevallen geen trappen te klimmen. Uit tabel 15 blijkt dat de meest kwetsbare groepen minder vaak één of meer trappen moeten beklimmen, om hun woning te bereiken, dan de minst kwetsbare.*)

De verschillende kwetsbaarheidskategorieën wijken niet van elkaar af in hun oordeel over de "bewerkelijkheid" van hun woning, hoewel de huizen die ze bewonen, naar objectieve maatstaven gemeten, duidelijk in bewerkelijkheid verschillen***); zie tabel 16.

tabel 16 Verband tussen het oordeel over de bewerkelijkheid van de woning en kwetsbaarheid

bewerkelijkheid woning	kwetsbaarheid *)									
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
gemakkelijk	21	15	21	41	103	53	15	29	17	18
tussen in	4	4	2	10	20	8	7	2	5	7
bewerkelijk	2	4	2	1	9	3	1	3	1	1
totaal	27	23	25	52	132	64	23	34	23	26

$r = -0,01$; n.s.

*) zie voor omschrijving scores, tabel 10, pag. 38

Het oordeel over de bewerkelijkheid van de woning hangt blijkbaar meer samen met de moeite die de respondent heeft met het schoonhouden van de woning, dan met intrinsieke kenmerken van het huis, zoals veel kamers en meer dan één etage.

Indien de meest kwetsbare groepen niet méér klagen over de bewerkelijkheid van hun huis dan de andere, lijkt dat opnieuw een bewijs voor de stelling dat over het algemeen de woning goed is aangepast aan de situatie van het gezin dat er in woont.

Aan de andere kant is het blijkbaar ook zo, dat er enkele gezinnen zijn, wie het schoonhouden van hun kleine, aangepaste woning zwaar valt.

Uit tabel 16 valt af te lezen dat serviceflatbewoners relatief hoog scoren op de kwetsbaarheids-schaal****). Aan bewoners van een serviceflat worden behalve huisvesting, ook bepaalde vormen van verzorging geboden. Zij zijn daarom niet kwetsbaar in de zin van onze definitie: op zichzelf aangewezen in geval van ziekte, en dergelijke. Dit gegeven doet helaas afbreuk aan de validiteit van de in dit onderzoek gehanteerde kwetsbaarheidsschaal. Korrektie op dit punt was om technische redenen niet meer mogelijk. Omdat het hier slechts gaat om 38 van de 429 respondenten is het effect van deze onvolkomenheid van de schaal echter niet groot.

Ten gunste van de schaal kan verder nog aangevoerd worden, dat de serviceflatbewoners niet uitsluitend tot de meest extreme kwetsbaarheidskategorieën behoren; zie tabel 17.

tabel 17 Verschil in kwetsbaarheid tussen serviceflatbewoners en overige gezinnen, voor die kwetsbaarheidskategorieën, waarvan serviceflatbewoners deel uit maken.

kwetsbaarheidsscore *)	wel serviceflat bewoner	geen serviceflat bewoner
4	14	118
5	12	52
6	2	21
7	0	34
8	5	18
9	5	21
totaal	38	246

K.S.-toets; eenzijdig $\chi^2 = 1,77$; n.s.

*) zie voor omschrijving scores, tabel 10, pag. 38

**) K.S. toets, eenzijdig, $\chi^2 = 8,42$; $p < 0,05$

***) zie tabel 14

****) K.S. toets, eenzijdig; $\chi^2 = 14,61$; $p < 0,01$

Ook is nagegaan het verband tussen kwetsbaarheid en de houding tegenover verandering van huisvestingsvorm, te weten de houding tegenover intrekken bij familie en die tegenover vestiging in een verzorgingstehuis.

Het verband tussen kwetsbaarheid en houding tegenover intrekken bij familie is zeer significant, zie tabel 18.

tabel 18	Verband tussen houding tegenover intrekken bij familie en kwetsbaarheid									
	kwetsbaarheid *)									
bezwaar tegen intrekken	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
geen bezwaar	24	2	9	5	12	2	3	2	4	9
wel bezwaar	3	20	16	47	120	61	20	31	19	17
totaal	27	22	25	52	132	63	23	33	23	26

K.S. toets, eenzijdig; $\chi^2 = 33,82$; $p < 0,001$

*) Zie voor omschrijving scores, tabel 10 , pag. 38

Het verband weergegeven in tabel 18 , komt grotendeels voor rekening van categorie nul van de kwetsbaarheidsschaal: degenen die inwonen bij familie, staan daar in grote meerderheid positief tegenover. Echter, ook als men deze categorie buiten beschouwing laat, blijft het verband tussen houding tegenover intrekken bij familie en kwetsbaarheid significant. Dit verband blijkt echter niet lineair te zijn**). De oudste echtparen (categorie 5) koesteren de meeste bezwaren, terwijl de oudste alleenwonenden (categorie 9) en de groep alleenstaande bejaarden met inwonende kinderen (categorie 2) de minste bezwaren hebben.

Het verschil tussen oudere echtparen en oudere alleenwonenden kan misschien als volgt worden verklaard. Allereerst is voor echtparen de noodzaak tot intrekken bij familie kleiner dan voor alleenwonenden, gezien beider verschillende positie op de kwetsbaarheidsschaal. Misschien ook zijn echtparen nog meer gesteld op hun privacy dan alleenwonenden. Tenslotte is het zo, dat de realiseerbaarheid van een eventuele wens in te trekken bij familie voor echtparen veel minder is, dan voor alleenwonenden.

De situatie van alleenstaande bejaarden met inwonende kinderen is enigszins te vergelijken met die van bejaarden, inwonend bij kinderen. Dit verklaart de overeenkomstige houding tegenover intrekken bij familie van deze beide categorieën.

Er is geen verband tussen houding t.o.v. het verzorgingstehuis***) en kwetsbaarheid ($r = 0,02$; niet sign.); de betreffende tabel is korthedshalve weggelaten.

De meest kwetsbare groepen staan wel vaker op een wachtlijst van één of meer verzorgingstehuizen, zie tabel 19.

tabel 19	Verband tussen het al dan niet ingeschreven zijn voor een verzorgingstehuis en kwetsbaarheid									
	kwetsbaarheid *)									
ingeschreven	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
niet	23	22	23	42	97	51	16	18	15	16
wel	4	1	2	10	35	13	7	16	8	10
totaal	27	23	25	52	132	64	23	34	23	26

K.S. toets, eenzijdig; $\chi^2 = 10,98$; $p < 0,01$

*) zie voor omschrijving scores, tabel 10 pag. 38

**) K.S. toets, eenzijdig; $\chi^2 = 4,78$; n.s. ($p = 28,43$; d.f. 8; $p < 0,001$)

***) zie voor schaalconstructie hoofdstuk IV

2.3.3. Kwetsbaarheid en welstand, respectievelijk status

De meest kwetsbare gezinnen behoren tot de hogere welstandsklassen*); zie tabel 20.

tabel 20		Verband tussen welstand en kwetsbaarheid									
welstand '')		kwetsbaarheid ')									
		0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1		1	6	17	7	25	12	2	1	2	0
2		0	3	1	6	1	1	1	1	2	2
3		0	5	1	16	49	20	4	11	6	13
4 +		0	4	2	19	47	27	15	15	13	10
totaal		1	18	21	48	125	60	22	28	23	25

$r = 0,25$; $p < 0,001$

') zie voor omschrijving scores, tabel 10, pag. 38

**) zie voor omschrijving scores, bijlage I,
score 1 betekent geringe welstand

Ook de status **) van de meest kwetsbare groep gezinnen is relatief hoog; zie tabel 21.

tabel 21		Verband tussen status en kwetsbaarheid									
status ''')		kwetsbaarheid ''')									
		0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1		0	1	3	2	7	8	5	3	5	4
2		10	7	10	22	57	22	7	10	7	12
3		10	12	6	18	53	28	9	20	6	5
4		7	3	6	10	15	6	2	1	5	5
totaal		27	23	25	52	132	64	23	34	23	26

$r = -0,09$; $p < 0,05$

''')zie voor omschrijving scores, tabel 10, pag.38

''''')zie voor omschrijving scores, bijlage II:
score 1 betekent hoge status

De groep serviceflatbewoners - die het principe van de kwetsbaarheidsschaal doorkruist - heeft relatief een hoge welstand ***); zie tabel 22.

*) zie voor bepaling welstand, bijlage I

**) zie voor bepaling status, bijlage II

***) K.S. toets, eenzijdig: $\chi^2 = 42,64$, $p < 0,001$

tabel 22 Verband tussen welstand en woningtype

welstand **)	woningtype *)							
	1	2	3	4	5	6	7	8
1	0	15	1	8	24	9	15	1
2	0	3	0	2	9	3	4	0
3	2	39	0	9	49	14	12	0
4 ⁺	25	29	9	13	54	17	3	2
totaal	27	86	10	32	136	43	34	3

$r = 0,23$; $p < 0,001$

*) zie voor omschrijving scores, hoofdstuk IV
1 is klein, 8 is groot.

**) zie voor omschrijving scores, bijlage I;
score 1 betekent geringe welstand

Daarom zijn bovengenoemde verbanden ook nagegaan alleen voor de rest van de onderzoeksgroep, dus exclusief deze serviceflatbewoners; zie de tabellen 23 en 24.

tabel 23 Verband tussen welstand en kwetsbaarheid, alléén voor niet-serviceflatbewoners

welstand ***)	kwetsbaarheid **)									
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	1	6	17	7	24	12	2	1	2	0
2	0	3	1	6	4	1	1	1	2	2
3	0	5	1	16	48	20	4	11	6	12
4 ⁺	0	4	2	19	36	15	13	15	8	6
totaal	1	18	21	48	112	48	20	28	18	20

$r = 0,23$; $p < 0,001$

**) zie voor omschrijving scores, tabel 10, pag. 38

***) zie voor omschrijving scores, bijlage II;
score 1 betekent geringe welstand.

tabel 24 Verband tussen status en kwetsbaarheid, alléén voor niet-serviceflatbewoners

status ****)	kwetsbaarheid **)									
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	0	1	3	2	4	1	3	3	1	3
2	10	7	10	22	48	19	7	10	7	9
3	10	12	6	18	51	26	9	20	5	4
4	7	3	6	10	15	6	2	1	5	5
totaal	27	23	25	52	118	52	21	34	18	21

$r = -0,07$; niet sign.

**) zie voor omschrijving scores, tabel 10, pag. 38

****) zie voor omschrijving scores, bijlage II;
score 1 betekent hoge status

Ook als men de serviceflatbewoners buiten beschouwing laat, blijft er een zeer significant verband bestaan tussen welstand en kwetsbaarheid: de welstand van de meest kwetsbare gezinnen blijft relatief hoog. Het verband tussen kwetsbaarheid en status verdwijnt, als men de serviceflatbewoners niet mede in aanmerking neemt.

Een verklaring voor het verband tussen kwetsbaarheid en welstand is misschien, dat minder welgestelde gezinnen eerder hun intrek nemen in een verzorgingstehuis, omdat ze dan tevens verlost zijn van eventuele financiële problemen. *)

Gezinnen met enig vermogen zien zich, als ze vestiging in een verzorgingstehuis overwegen, gekonfronteerd met het probleem dat dit vermogen bij opneming in een verzorgingstehuis gedeels te loor zal gaan.

Verder is het zo, dat de meest kwetsbare gezinnen - dat zijn over het algemeen ook de oudste - zich merendeels op reeds gevorderde leeftijd in deze wijken vestigden. De beide wijken, vooral Overvecht, zijn immers van zeer recente datum.

De meer welgestelde gezinnen zullen een dergelijke stap gemakkelijker doen dan de minder welgestelde, omdat ze onafhankelijker zijn: ze kunnen zich zo nodig verzekeren van betaalde hulp en zijn voor hulp niet zo zeer aangewezen op hun directe omgeving. De minder welgestelden zijn en voelen zich waarschijnlijk meer afhankelijk van hun vertrouwde leefmilieu.

2.2.4 Kwetsbaarheid en hulp, aktueel en potentieel

2.2.4.1. Inleiding

In deze paragraaf wordt achtereenvolgens het verband besproken tussen kwetsbaarheid en

- aanwezigheid van huishoudelijke hulp en verzorgingstoestand
- mogelijkheden om hulp in te roepen
- kennis van instellingen
- houding t.o.v. diverse vormen van hulp en dienstverlening
- relatie tot het dienstencentrum

2.2.4.2. Kwetsbaarheid en aanwezigheid van hulp, resp. verzorgingstoestand

De meest kwetsbare gezinnen hebben duidelijk meer huishoudelijke hulp van buiten het gezin dan de minder kwetsbare; zie tabel 25.

tabel 25 Verband tussen het aantal hulpen in het gezin en kwetsbaarheid

aantal hulpen	kwetsbaarheid **)									
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
0	25	19	17	43	76	19	12	13	8	7
1	2	4	8	9	42	36	6	15	9	8
2	0	0	0	0	14	9	4	5	5	5
3	0	0	0	0	0	0	1	0	1	6
4	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0
totaal	27	23	25	52	132	64	23	34	23	26

$r = 0,41$; $p < 0,001$

**) Zie voor omschrijving scores, tabel 10, pag. 38

*) De steekproef voor dit onderzoek is getrokken uit zelfstandig wonende bejaarden.

Toch is de verzorgingstoestand *) van de meest kwetsbare gezinnen niet beter dan die van de minder kwetsbare **); er is nl. geen verband tussen het aantal huishoudelijke verrichtingen, waarmee het gezin moeite heeft en kwetsbaarheid; zie tabel 26.

tabel 26 Verband tussen het aantal huishoudelijke taken waarmee het gezin moeite heeft en kwetsbaarheid.

aantal verrichtingen	kwetsbaarheid ')									
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
0	26	20	21	43	99	53	19	26	17	18
1	1	0	2	5	17	3	2	3	4	4
2	0	2	1	0	5	5	0	1	0	4
3	0	1	1	1	7	2	1	3	2	0
4	0	0	0	1	2	1	1	1	0	0
5	0	0	0	2	2	0	0	0	0	0
totaal	27	23	25	52	132	64	23	34	23	26

$r = 0,08$; niet sign.

') zie voor omschrijving scores, tabel 10 pag. 38

2.2.4.3. Kwetsbaarheid en mogelijkheden om hulp in te roepen

Alle respondenten is gevraagd of er iemand is die kan helpen in geval van ziekte van één der gezinsleden of van degene die het gezin regelmatig hulp biedt (vraag 073).

Tabel 27 geeft het verband weer tussen de antwoorden op deze vraag en kwetsbaarheid.

tabel 27 Verband tussen de beschikbaarheid van hulp in geval van ziekte en kwetsbaarheid

iemand om te helpen	kwetsbaarheid ')									
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
ja	21	11	13	17	60	31	13	16	11	18
weet niet	1	3	4	17	30	12	3	7	8	3
nee	5	9	8	18	42	21	7	10	4	5
totaal	27	23	25	52	132	64	23	33	23	26

$l = 28,94$; $df = 18$; $p < .05$

') zie voor omschrijving scores tabel 10 pag. 38

De relatie tussen beide variabelen in tabel 27 is duidelijk niet lineair ***). De hoogste en laagste kwetsbaarheidskategorieën antwoorden relatief dikwijls positief; categorie 3 en 4 van de kwetsbaarheidsschaal antwoorden relatief vaak negatief, of weten het niet. Beide laatstgenoemde categorieën bestaan (voornamelijk) uit echtparen, waarvan de oudste 79 jaar of jonger is. Kwetsbaarheidskategorie 0 bestaat uit bejaarden die inwonen bij kinderen. Het is begrijpelijk dat zij over het algemeen over hulp beschikken in geval van ziekte.

Dat echtparen en jongere alleenwonenden naar verhouding minder hulp bij ziekte hebben dan de oudste alleenwonenden komt misschien, omdat deze door anderen niet zozeer als probleemgroep worden gezien. Bij de interpretatie van alle verbanden met de variabele "iemand om te helpen

*) Gedefinieerd als: het aantal huishoudelijke taken waarmee het gezin moeite heeft; zie hst. VIII

**) Een verklaring van deze - schijnbaar strijdige - uitkomsten zal worden gegeven in hst. VIII

***) $r = -0,03$, niet sign.

bij ziekte" moet overigens wel bedacht worden, dat deze variabele sterk subjectief gekleurd is. (zie hiervoor par 3.4).

Er is geen verband tussen het bezit van telefoon en kwetsbaarheid; zie tabel 28

tabel 28		Verband tussen het bezit van telefoon en kwetsbaarheid									
telefoon		kwetsbaarheid*)									
		0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
wel		17	15	14	34	94	43	16	24	11	14
geen		10	8	11	18	38	21	7	10	12	12
totaal		27	23	25	52	132	64	23	34	23	26

K. S. -toets, eenzijdig; $\chi^2 = 2,16$; niet sign.

*) zie voor omschrijving scores, tabel 10 , pag. 38

Het bovenstaande houdt bijvoorbeeld in dat alleenwonenden niet vaker over telefoon beschikken dan de overige gezinnen, hoewel voor hen, evenals voor oudere echtparen, telefoon welhaast onmisbaar is.

De meest kwetsbare gezinnen hebben niet vaker kinderen in Utrecht dan de minder kwetsbare, zie tabel 29 , dit ondanks het feit dat kinderen een grote rol spelen bij de hulpverlening en de meest kwetsbare gezinnen naar verhouding vaak over hulp beschikken.

tabel 29		Verband tussen de aanwezigheid van kinderen in Utrecht en kwetsbaarheid									
aanwezigheid van kinderen in Utrecht		kwetsbaarheid *)									
		0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
geen kinderen		0	0	1 ¹⁾	13	17	13	11	11	7	5
geen kinderen in Utrecht		0	1 ¹⁾	0	10	43	24	5	6	8	6
deel kinderen in Utrecht		18	14	17	20	51	22	5	11	6	9
alle kinderen in Utrecht		9	8	7	9	21	5	2	6	2	6
totaal		27	23	25	52	132	64	23	34	23	26

¹⁾ kodeerfout

$r = -0,28$; $p < 0,001$

*) zie voor omschrijving scores, tabel 10 pag 38

Voor deze uitkomst zijn twee interpretaties denkbaar.

De minst kwetsbare gezinnen, dit zijn bejaarden die samenwonen met kinderen, vallen per definitie in de categorieën "deel van kinderen in Utrecht" of "alle kinderen in Utrecht"; er is dus sprake van contaminatie.

Verder is gevonden**) dat de meest kwetsbare gezinnen een hogere status hebben dan de minder kwetsbare. Nu is het zo, dat echtparen met een hoge status, behorende tot de generatie van onze onderzoeksgroep, minder kinderen hebben dan echtparen behorende tot de lagere statusgroeperingen.***) Deze kinderen vestigen zich bovendien vaak buiten de woonplaats van hun ouders, in verband met studie of werk.

**) zie par. 2.3.4.

***) De meest kwetsbare gezinnen blijken inderdaad minder kinderen te hebben dan de minder kwetsbare ($r = -0,23$; $p < 0,001$)

De invloed van de faktor status (3) op de korrelatie tussen aanwezigheid kinderen in Utrecht (1) en kwetsbaarheid (2) blijkt zeer gering te zijn ($r_{12} = -0,28$; $r_{12.3} = -0,27$).

De meest kwetsbare groepen hebben evenveel kontakten met derden *), als de minder kwetsbare; zie tabel 30.

tabel 30 Verband tussen het aantal kontakten met derden per week en kwetsbaarheid

aantal kontakten	kwetsbaarheid ¹⁾									
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
0	1	0	0	0	2	1	0	0	0	0
1	1	0	0	0	4	1	1	2	0	2
2	0	0	1	0	4	1	0	1	1	1
3-4	4	3	5	6	15	7	4	6	1	2
5-6	4	3	1	12	27	13	4	7	7	2
7-8-9	6	4	7	14	20	17	4	6	5	7
10 t/m 14	6	6	6	8	32	8	7	7	4	9
15 t/m 19	3	2	1	8	11	9	1	2	4	1
20 t/m 29	0	2	3	3	14	4	2	2	0	1
30 t/m 77	2	3	1	1	3	3	0	1	1	1
totaal	27	23	25	52	132	64	23	34	23	26

$r = -0,05$; niet sign.

¹⁾ zie voor omschrijving scores, tabel 10 pag. 38

2.2.4.4. Kwetsbaarheid en kennis van instellingen

Er is geen verband tussen kennis van instellingen **) en kwetsbaarheid. De korrelatie tussen de kwetsbaarheidsscores en de scores op de schaal "kennis van instellingen" bedraagt: $r = 0,08$; n.s. De betreffende tabel is wegens zijn omvang niet in de tekst opgenomen.

Dit betekent dus dat degenen die, althans potentiëel, deze instellingen het meest nodig hebben, er naar verhouding niet meer over weten.

Het is mogelijk dat de wijze waarop "kennis" is gemeten, heeft bijgedragen aan bovenstaand resultaat. Gevraagd is naar kennis van de taken van de diverse instellingen en naar het adres van de bureaus van deze instellingen. Het kan zijn dat de meest kwetsbare gezinnen (dit zijn voor een groot deel ook de oudste) meestal wel wisten waar de instellingen voor dienen, maar vaak het antwoord op de vraag naar het adres schuldig bleven, waardoor hun puntenaantal op de kennis-score werd gedrukt.

Hoe in deze ongewenste toestand verbetering te brengen, is een moeilijk probleem. De meest kwetsbare gezinnen bleken n.l. over het algemeen een relatief hoge status te hebben ***) en dus, naar verwachting, ook een betere ontwikkeling. Daarom zouden ze het eigenlijk al moeten weten. De opgave is misschien meer: wegnemen van gêne en aarzeling om van dergelijke instellingen gebruik te maken, dan: bijbrengen van kennis.

*) Gevraagd is naar het aantal kontakten met "derden" gedurende de week, voorafgaande aan het interview; "derden" zijn familie, kennissen, bureaus en diverse functionarissen.

**) zie voor schaalconstructie Hfst VI.

***) zie par. 2.3.4.

Aan deze zaak zit nog een ander facet: de meest kwetsbare gezinnen bleken een relatief hoge status te hebben, en naar verhouding vaak hulp van derden. Dat betekent dus dat ze minder zijn aangewezen op hulp van instellingen.

Echter, de invloed van de variabelen "status" en aanwezigheid van hulp op de korrelatie tussen kwetsbaarheid en kennis is te verwaarlozen (voornamelijk omdat status en kennis, respectievelijk hulp en kennis nauwelijks, en dan nog positief, gekorreleerd zijn).

Het blijkt dus dat (het ontbreken van) behoefte aan hulp geen invloed heeft op het verband tussen kennis van instellingen en kwetsbaarheid.

2.2.4.5. Kwetsbaarheid en houding t.o.v. hulp resp. instellingen

Er is geen verband tussen kwetsbaarheid en de "bereidheid hulp te aanvaarden", resp. het al dan niet uiten van bezwaren tegen hulp van derden.

Ook in hun houding t.o.v. instellingen verschillen de meer kwetsbare gezinnen niet van de minder kwetsbare.

Kortheidshalve zijn de betreffende tabellen niet in de tekst opgenomen.

De konklusie uit deze resultaten moet dezelfde zijn als die t.a.v. het ontbreken van verband tussen kennis van instellingen en kwetsbaarheid: de relatief kwetsbare gezinnen hebben - potentiëel - meer hulp (van instellingen) nodig; daarom zouden - zo dit al mogelijk is - pogingen in het werk gesteld moeten worden om hen meer hulp-minded te maken.

2.2.4.6. Kwetsbaarheid en relatie tot het dienstencentrum

Het dienstencentrum vervult duidelijk een belangrijke funktie voor de relatief kwetsbare gezinnen. Deze uitkomst is grotendeels terug te voeren op het huisvestingsbeleid van de gemeente Utrecht, - althans het op het bejaarde deel der bevolking gerichte beleid -, zoals dat wordt uitgevoerd door de Stichting Huisvesting van Bejaarden, S.H.B.

De meest kwetsbare*) gezinnen krijgen namelijk zo veel mogelijk een woning toegewezen in een van de woongebouwen voor bejaarden, in de onmiddellijke omgeving waarvan de beide dienstencentra zijn gevestigd (in Overvecht is het dienstencentrum zoals bekend ingebouwd in een dergelijk woongebouw).

Hieronder volgende betreffende uitkomsten in detail.

Afstand tot het dienstencentrum **)

De meest kwetsbare gezinnen wonen het dichtst bij het dienstencentrum ($r = 0,24$; $p < 0,001$; de betreffende tabel is wegens zijn omvang niet in de tekst opgenomen). Zoals reeds aan het begin van deze paragraaf is vermeld, is dit te danken aan het huisvestingsbeleid van de gemeente Utrecht.

Er is nog afzonderlijk nagegaan of er verband is tussen kwetsbaarheid en wonen binnen dan wel buiten het gebied met een straal van 800 m rond het dienstencentrum. Op grond van wat gesteld wordt in de Toelichting op de Voorlopige Rijksbijdrageregeling Dienstencentra Bejaarden is dit gebied te beschouwen als het (minimum-) werkgebied van een dienstencentrum.

De meest kwetsbare gezinnen blijken relatief vaak binnen het 800 m-gebied te wonen.

(K.S.-toets, eenzijdig; $\chi^2 = 18,21$; $p < 0,001$)

Gebruik van het dienstencentrum

De relatief kwetsbare gezinnen zijn vaker gebruiker of ex-gebruiker van het dienstencentrum dan de minder kwetsbare. Er is geen verschil in kwetsbaarheid tussen de gebruikers en de ex-gebruikers, zie tabel 31.

*) De door de S.H.B. gebruikte vaststelling van "kwetsbaarheid" is niet gelijk aan de door ons gehanteerde operationele definitie van dit begrip!

**) Zie voor de wijze waarop deze afstand is bepaald, deelrapport E.

tabel 31

Verband tussen gebruik van het dienstencentrum en kwetsbaarheid.

gebruik d.c.	kwetsbaarheid ¹⁾									
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
geen gebruiker (a)	24	21	21	42	95	39	15	22	12	15
ex-gebruiker (b)	1	0	0	1	16	3	4	2	2	5
wel gebruiker (c)	2	2	4	9	21	22	4	10	9	6
totaal	27	23	25	52	132	64	23	34	23	26

K.S.-toets, eenzijdig, a x b: $\chi^2 = 10,59$; $p < 0,01$ K.S.-toets, eenzijdig, a x c: $\chi^2 = 15,41$; $p < 0,001$ K.S.-toets, eenzijdig, b x c: $\chi^2 = 1,72$; n.s.¹⁾ zie voor omschrijving scores, tabel 10 pag. 38

Dienstencentra hebben hun gebruikers een heel skala van "aktiviteiten" te bieden.

Deze aktiviteiten zijn te onderscheiden in:

- elementaire hulp *)
- advisering *)
- overige diensten *)
- ontspanning **)

De eerste drie aktiviteiten kan men samenvatten onder het begrip konkrete dienstverlening

Voor elk van deze drie aktiviteiten is nagegaan of er verband is tussen gebruik van deze aktiviteit en kwetsbaarheid. In geen der drie gevallen is er een significant verband.

Dit betekent dus dat de meest kwetsbare gezinnen niet vaker gebruik maken van elk van deze drie aktiviteiten dan de minder kwetsbare.

Kennis van het dienstencentrum

De meest kwetsbare gezinnen weten meer over het dienstencentrum dan de minder kwetsbare ($r = 0,13$; $p < 0,01$; de betreffende tabel is korthedshalve uit de tekst weggelaten).

Deze uitkomst betreft zowel de gebruikers als de ex- en niet-gebruikers. Gezien het feit dat de meest kwetsbare gezinnen vaker gebruiker zijn van het dienstencentrum, is deze uitkomst zeer verklaarbaar.

Het is echter van meer belang te weten hoe het staat met de kennis van de niet-gebruikers. Daarom is voor de niet-gebruikers afzonderlijk het verband tussen kwetsbaarheid en kennis nagegaan. Dit verband is niet significant ($r = -0,03$; niet sign.) Dit resultaat is geheel analoog aan de uitkomst van de toetsing van het verband tussen kwetsbaarheid en kennis van instellingen. ***): degenen met een grote (potentiële) behoefte aan hulp via het dienstencentrum weten er niet meer vanaf, dan degenen wier (potentiële) behoefte aan hulp geringer is.

Houding ten opzichte van het dienstencentrum

Er is geen verband tussen kwetsbaarheid en de drie variabelen waarin de houding ****) ten opzichte van het dienstencentrum is uitgedrukt, t.w. drempelvrees, positieve belangstelling en negatieve belangstelling *****). Ook hier is het resultaat van de toetsing overeenkomstig de uitkomst van de toetsing van het verband tussen kwetsbaarheid en houding ten opzichte van hulp *****): Wie - althans potentiëel - meer op hulp via het dienstencentrum is aangewezen, staat niet meer positief tegenover het dienstencentrum, dan wie minder kans heeft van de diensten van het dienstencentrum gebruik te moeten maken.

*) Zie voor een nadere omschrijving van deze begrippen, Hfst. V.

**) Dit aspekt van de dienstverlening door de dienstencentra valt buiten het bestek van dit deelrapport; zie hiervoor deelrapport E.

***) Zie par. 2.2.5.4.

****) het betreft hier de houding van de niet-gebruikers

*****) zie voor nadere omschrijving van deze begrippen hoofdstuk VII

*****) zie par. 2.2.5.5.

2.2.5. Nadere beschouwing van het begrip kwetsbaarheid

Alle variabelen die samenhangen met kwetsbaarheid blijken samen één cluster te vormen, met een betrouwbaarheid van K.R. (21) = 0,69. Tabel 32 geeft de ladingen van de respectievelijke variabelen weer.

tabel 32 Clusterladingen van kwetsbaarheid en 11 variabelen, samenhangend met kwetsbaarheid

variabelen, en richting van de codering	ladingen op 1ste cluster
kwetsbaarheid, gering	-0,62
woningtype, klein	0,56
gebruik d.c., niet	-0,52
afstand tot d.c., klein	0,51
kennis van d.c., gering	-0,49
aantal hulpen, geen	-0,45
kinderen in Utrecht, geen	0,43
aantal kinderen, geen	0,40
bezwaar tegen intrekken bij familie, geen	-0,25
opleidingsniveau, hoog	0,17
aantal verzorgingstehuizen waarvoor ingeschreven, geen	-0,16
status, hoog	0,13
K.R. (21)	0,69

Het enige gevonden cluster verklaart 38% van de variantie in de variabele kwetsbaarheid. Dit cluster blijkt vooral gebaseerd op het feit dat de meest kwetsbare gezinnen vaak in een kleine woning, dichtbij het dienstencentrum wonen.

Hiermee hangt samen dat ze vaak van het dienstencentrum gebruik maken en er naar verhouding veel over weten. De samenhang met "aanwezigheid kinderen in Utrecht" is deels een kwestie van contaminatie *). De variabele "aantal kinderen" is sterk gekorreleerd met de variabele "aanwezigheid kinderen in Utrecht". Dit is de reden waarom ook deze variabele tot het gevonden cluster behoort.

De samenhang met de variabele "bezwaar tegen intrekken bij familie" is als volgt te verklaren. Kwetsbaarheidskategorie 0 bestaat uit bejaarden die inwonen bij familie; dezen hebben in overgrote meerderheid geen bezwaar tegen intrekken bij familie. Dit verklaart de korrelatie tussen kwetsbaarheid en bezwaar tegen intrekken bij familie. Tenslotte behoort de variabele "aantal hulpen in het gezin" nog tot het cluster.

De verklaring hiervoor is dat de meest kwetsbare gezinnen inderdaad vaak hulp hebben ($r_{12} = 0,41$). Echter, deze hulp bestaat deels uit hulp van een huismeester of hulp via de service flat, dus hulp die direkt gekoppeld is aan het type woning dat men bewoont. Daarom is de invloed van de variabele woningtype (3) op de korrelatie tussen kwetsbaarheid en aanwezigheid van hulp nagegaan: $r_{12,3} = 0,33$.

De variabele woningtype is dus inderdaad van invloed op het verband tussen kwetsbaarheid en aanwezigheid van hulp. Deze samenhang blijft echter nog tamelijk sterk, als men de variabele "woningtype" konstant houdt.

*) zie par. 2.2.5.3.

Een samenvattende interpretatie van het gevonden cluster luidt: kwetsbaarheid is ongeveer indentiek met leefsituatie met veel, respectievelijk weinig personen. Er is tevens enig verband met hulpbehoevendheid (als men aanneemt dat wie hulp heeft, die hulp ook inderdaad nodig heeft, en deze aanname lijkt gewettigd. *)

Dit verband met actuele hulpbehoevendheid had misschien meer relf gekregen als ook de A. D. L. score in de clusteranalyse was opgenomen. De korrelatie tussen A. D. L. -score en kwetsbaarheid bedraagt echter: $r = 0,08$; niet sign. en alleen signifikante korrelaties ($r \geq 0,09$) werden in de uitgangsmatrices voor de clusteranalyses opgenomen.

(In par. 2.2.1. is een signifikant verband gevonden tussen kwetsbaarheid en wel/geen A. D. L. -score; met andere woorden, als men de A. D. L. scores dichotomiseert, is er wel een verband tussen kwetsbaarheid en A. D. L. -score; de sterkte van dit verband is echter gering: $r = 0,10$).

Het meest opvallende aan de uitkomst van de uitgevoerde clusteranalyse is misschien wel het totaal ontbreken van samenhang met variabelen, die te maken hebben met een zeker subjectief gevoel van kwetsbaarheid. Als zodanige variabelen kan men bijvoorbeeld beschouwen: bereidheid hulp te aanvaarden en houding ten opzichte van het verzorgingstehuis. Het begrip kwetsbaarheid, zoals door ons geoperationaliseerd, heeft blijkbaar geen subjektieve komponent.

2.3. Samenvatting

Met de kwetsbaarheidsschaal is geprobeerd te meten in hoeverre een gezin in staat is zelf moeilijkheden als bijvoorbeeld tijdelijke ziekte en dergelijke, op te vangen.

In de schaal zijn gezinssamenstelling en leeftijd verdiskonteerd. Van een aantal factoren die de kwetsbaarheid van een gezin verhogen, dan wel verminderen is het verband met de variabele kwetsbaarheid nagegaan.

De meest kwetsbare gezinnen zijn vaker gehandikapt dan de minder kwetsbare: ze hebben meer A. D. L. - handicaps en er behoren meer gehandicapte gezinsleden tot deze gezinnen. Dit geldt zowel voor gezinnen van twee of meer personen, als voor gezinnen van alleenwonenden.

De onderzochte gezinnen wonen over het algemeen in een aan hun omstandigheden goed aangepast woningtype: de meest kwetsbare gezinnen wonen bijvoorbeeld relatief vaak in een bejaardenwoning of serviceflat. Het oordeel over de bewerkelijkheid van het huis blijkt meer samen te hangen met de moeite die het gezin heeft met het schoonhouden, dan met kenmerken van de woning zelf. Dit betekent onder andere dat sommige bewoners van een kleine woning toch moeite hebben met het schoonhouden van hun woning.

Er is geen lineair verband gevonden tussen kwetsbaarheid en het koesteren van bezwaren tegen intrekken bij familie en geen signifikant verband tussen kwetsbaarheid en de houding ten opzichte van vestiging in een verzorgingstehuis. De meest kwetsbare groepen zijn dus niet het meest bereid te verhuizen, zoals ook reeds in andere onderzoeken is gebleken.**) De - naar verwachting - relatief geringe buurtgebondenheid in nieuwbouwwijken als Overvecht en Kanaleneiland heeft op de verhuishereidheid blijkbaar weinig invloed.

De meest kwetsbare gezinnen staan wel vaker ingeschreven voor een verzorgingstehuis. Afgaande op hun houding nu zullen ze later - deels - met tegenzin hun intrek nemen in een verzorgingstehuis, of weigeren te gaan als ze aan de beurt zijn. Het is echter ook heel goed mogelijk dat (de verwoording van) hun houding zal veranderen, als hun situatie verandert, of als hun een plaats in een tehuis wordt aangeboden.

*) zie hoofdstuk V

**) bijv. R'dam 1970, deel I.

De meest kwetsbare gezinnen hebben een hoger inkomen en een hogere status dan de minder kwetsbare.

Als men de groep serviceflatbewoners, die tot de hogere welstands- en statuscategorieën behoren, buiten beschouwing laat, blijft het verband met welstand bestaan; het verband met status verdwijnt.

Ter verklaring van deze uitkomst kan men aanvoeren dat minder welgestelde gezinnen zich eerder in een verzorgingstehuis laten opnemen dan "rijkere", omdat ze dan tevens bevrijd zijn van eventuele financiële zorgen. De groep "arme" kwetsbare gezinnen verdwijnt daarmee deels uit de populatie van zelfstandig wonende bejaarden, waaruit onze steekproef is getrokken.

Een andere mogelijkheid is dat "rijkere" gezinnen er gemakkelijker toe komen op reeds gevorderde leeftijd te verhuizen, dan "armere". Dit is n.l. wat de door ons als kwetsbaar aangemerkte gezinnen hebben gedaan. Deze "rijkere" gezinnen kunnen zich onafhankelijker van hun directe leefmilieu opstellen, dan de "armere".

De expliciete vraag of ze iemand hebben die kan komen helpen in geval van ziekte, wordt door de meest kwetsbare gezinnen vaak bevestigend beantwoord.

Echter, naar een aantal objectieve maatstaven gemeten, hebben ze minder- of althans niet méér - mogelijkheden om hulp in te roepen, dan de minder kwetsbare gezinnen. Ze hebben namelijk minder vaak kinderen in Utrecht dan de minder kwetsbare gezinnen. Verder verschillen ze niet van de minder kwetsbare gezinnen op het punt van bezit van telefoon en het aantal kontakten met derden.

Er is geen verband gevonden tussen kwetsbaarheid en kennis van instellingen, respectievelijk houding ten opzichte van instellingen en ten opzichte van hulp in het algemeen. Dit betekent dat gezinnen die potentiëel meer behoefte hebben aan hulp dan andere gezinnen niet meer weten over dienstverlenende instellingen en er ook niet positiever tegenover staan.

De meest kwetsbare gezinnen wonen naar verhouding dichtbij het dienstencentrum en ze maken er waarschijnlijk daardoor, relatief vaak gebruik van.

Beide centra vervullen dus voor de meest kwetsbare gezinnen een duidelijke functie. Echter, niet alle gebruikers behoren tot de meest kwetsbare groepen en niet alle zeer kwetsbare gezinnen maken gebruik van het dienstencentrum.

Als men de niet-gebruikers afzonderlijk beschouwt, blijkt er geen verband te bestaan tussen kwetsbaarheid en kennis van, respectievelijk houding ten opzichte van het dienstencentrum. Met andere woorden, voor deze niet-gebruikers geldt, dat de gezinnen die althans potentiëel het meest behoefte hebben aan hulp van de dienstencentra, niet meer van de dienstencentra weten en er niet positiever tegenover staan.

De meest opvallende uitkomst van een uitgevoerde clusteranalyse met als uitgangsvariabele kwetsbaarheid is, dat de door ons als kwetsbaar aangemerkte gezinnen zich blijkbaar zelf niet kwetsbaar voelen. Er is althans geen enkele samenhang met andere variabelen gevonden, die in deze richting wijst.

3. AANWEZIGHEID VAN HULP IN GEVAL VAN ZIEKTE

3.1. Inleiding

Aan alle respondenten is gevraagd of er iemand is om te helpen als één der gezinsleden of - wanneer het gezin hulp heeft - de vaste help(st)er van het gezin, ziek is (vraag 072 en 073).

tabel 33 "Is er iemand om te helpen in geval van ziekte?" (herwogen cijfers)

	%
ja	49
weet niet	21
neen	30
totaal, herwogen	100 (530)

3.2. Enkele kenmerken van gezinnen, waar hulp bij ziekte ontbreekt

3.2.1. Verband met kwetsbaarheid

Zie voor het verband met kwetsbaarheid paragraaf 2.3.5. van dit hoofdstuk.

3.2.2. Verband met leeftijd, resp. leeftijdcombinaties.

Oudere alleenwonenden resp. gezinnen hebben niet vaker iemand om te helpen bij ziekte dan jongere: voor alleenwonenden is het verband tussen leeftijd en ontbreken van hulp bij ziekte niet significant; voor gezinnen bestaande uit 2 of meer personen is het verband niet lineair en daarom moeilijk te interpreteren. Zie de tabellen 34 en 35.

tabel 34 Verband tussen ontbreken van hulp bij ziekte en leeftijd, voor alleenwonenden.

iemand om te helpen	leeftijd			
	80+	75-59	70-74	65-69
ja	18	11	16	13
weet niet	3	8	7	3
neen	5	4	10	7
totaal	26	23	33	23

$\chi^2 = 6,77$; $df = 6$; n.s.

tabel 35 Verband tussen ontbreken van hulp bij ziekte en leeftijdcombinaties, voor gezinnen van 2 of meer personen

iemand om te helpen	leeftijdcombinaties *)					
	80+	80+	75-79	75-79	70-74	65-69
	75+	74-	70-79	69-	74-	69-
ja	26	19	23	28	36	21
weet niet	9	4	15	9	10	20
neen	16	11	22	7	20	27
totaal	51	34	60	44	66	68

$\chi^2 = 20,69$; $df = 10$; $p < 0,05$

*) In aanmerking genomen zijn het oudste gezinslid en zijn/haar partner; bij afwezigheid van partner in plaats daarvan het jongste gezinslid.

3.2.3. Lichamelijke validiteit

Er is geen verband tussen de gezins-A. D. L. -score en het ontbreken van hulp bij ziekte, zie tabel 36.

Dit betekent dat degenen die althans potentiëel meer behoefte hebben aan hulp bij ziekte (zeker in geval van ziekte van hun vaste help(st)er) daar niet in meerdere mate over beschikken.

tabel 36 Verband tussen ontbreken van hulp bij ziekte en gezins-A. D. L. score

iemand om te helpen	A. D. L. score *)			
	0	1	2	3
ja	115	70	17	9
weet niet	49	23	10	6
neen	66	38	15	10
totaal	231	131	42	25

1 = 4,53; df = 6; n. s.

*) score 0 betekent geen A. D. L. -handicap

3.2.4. Verband met verzorgingstoestand

Gezinnen die niemand hebben om te helpen bij ziekte, hebben met meer huishoudelijke verrichtingen moeite dan gezinnen die wel hulp bij ziekte hebben, zie tabel 37. Bij ziekte wordt de situatie van de betrokken gezinnen dus nog nijpender.

tabel 37 Verband tussen het ontbreken van hulp bij ziekte en het aantal huishoudelijke verrichtingen waarmee het gezin moeite heeft

iemand om te helpen	aantal verrichtingen					
	0	1	2	3	4	5
ja (a)	180	20	5	2	2	2
weet niet (b)	70	9	4	3	2	0
neen (c)	91	12	9	13	2	2
totaal	342	41	18	18	6	4

K.S. -toets, eenzijdig; a x b; $\chi^2_2 = 0,82$; niet sign.
 K.S. -toets, eenzijdig; a x c; $\chi^2_2 = 7,17$; $p < 0,05$
 K.S. -toets, eenzijdig; b x c; $\chi^2_2 = 2,07$; niet sign.

3.2.5. Verband met huisvesting

Er is geen verband tussen wonen in een bepaald woningtype en het antwoord op de vraag of men iemand heeft om te helpen in geval van ziekte; zie tabel 38.

tabel 38 Verband tussen woningtype en het ontbreken van hulp bij ziekte

woningtype	iemand om te helpen		
	ja	weet niet	neen
serviceflat	21	5	12
bejaardenwoning	52	35	38
normale woning	138	48	79
totaal	211	88	129

$\chi^2 = 7.28$; $df = 4$; n. s.

Het grote aantal negatieve antwoorden van serviceflatbewoners doet enige twijfel rijzen omtrent de interpretatie van het begrip "serviceflat" door de betreffende respondenten. Het is niet onmogelijk dat enkele bewoners van een bejaardenwoning gelegen in een woongebouw ("flat") waaraan een huismeester is verbonden, gezegd hebben in een serviceflat te wonen.

Wat betreft de geneigdheid om van woonvorm te veranderen, is het opvallend dat degenen die wel hulp hebben bij ziekte minder afwijzend staan tegenover intrekken bij familie dan degenen die geen hulp bij ziekte hebben.

Echter, als men de respondenten die reeds inwonen bij kinderen buiten beschouwing laat, blijkt er voor de resterende groep gezinnen geen verband te bestaan tussen het hebben van bezwaar tegen intrekken bij familie en het (niet) beschikken over hulp bij ziekte.

Ook het verband tussen de houding tegenover het verzorgingstehuis en de aanwezigheid van hulp bij ziekte is onderzocht. Wie geen hulp heeft, staat positiever tegenover opname in een verzorgingstehuis dan wie wel hulp heeft. De groep die "weet niet" antwoordde, verschilt niet significant in z'n houding van beide andere categorieën, zie tabel 39.

tabel 39 Verband tussen het ontbreken van hulp bij ziekte en houding t.o.v. verzorgingstehuis

iemand om te helpen	houdingsscore *)						
	1	2	3	4	5	6	7
ja (a)	25	18	23	75	13	36	20
weet niet (b)	16	6	6	25	8	21	6
neen (c)	20	14	21	26	19	24	3
totaal	61	38	50	126	40	81	29

K.S. toets, eenzijdig; $a \times b$; $\chi^2 = 1.19$; n. s.
 K.S. toets, eenzijdig; $a \times c$; $\chi^2 = 14.62$; $p < 0.001$
 K.S. toets, eenzijdig; $b \times c$; $\chi^2 = 2.74$; n. s.

*) 1 betekent zeer positieve houding

Tegen de verwachting in, is er geen verband tussen het (niet) beschikken over hulp bij ziekte en het aantal verzorgingstehuizen, waarvoor men staat ingeschreven.

3.2.6. Verband met de relatie tot het dienstencentrum.

Onder de gebruikers van het dienstencentrum en onder degenen die vlak bij het dienstencentrum wonen (beide groepen vertonen een overlap) komen relatief veel gezinnen voor, die niet weten of er iemand is om ze te helpen in geval van ziekte. Ook zijn de gezinnen, die wel iemand hebben om te helpen bij ziekte, minder talrijk onder de gebruikers dan onder de ex- en niet-gebruikers; zie tabellen 40 en 41.

tabel 40 Verband tussen het ontbreken van hulp bij ziekte en het gebruik van het dienstencentrum

iemand om te helpen	gebruiker van het dienstencentrum		
	niet	ex	wel
ja	156	16	39
weet niet	56	4	28
neen	94	14	21
totaal	306	34	89

$\chi^2 = 10.12$; $df = 4$; $p < .01$

tabel 41 Verband tussen de afstand tot het dienstencentrum en het ontbreken van hulp bij ziekte

afstand tot het dienstencentrum	iemand om te helpen		
	ja	weet niet	neen
0,0 km	22	19	5
0,0 - 0,2 km	14	4	20
0,3 - 0,4 km	46	8	25
0,5 - 0,6 km	29	7	23
0,7 - 0,8 km	19	6	13
0,9 - 1,2 km	28	12	13
1,3 - 1,6 km	13	13	3
1,7 - 2,0 km	15	11	14
2,1 - 2,4 km	14	6	6
2,5 - 2,7 km	11	2	7
totaal	211	88	129

$\chi^2 = 51.66$; $df = 18$; $p < .001$

De gebruikers zien het dienstencentrum blijkbaar niet als verstrekker van hulp bij ziekte en andere kalamiteiten. Het dienstencentrum kan deze rol, zoals het nu funktioneert, inderdaad ook niet vervullen.

3.2.7 Verband met het oordeel over voorzieningen voor bejaarden in de wijk

Wie geen hulp heeft in geval van ziekte antwoordt aanmerkelijk vaker ontkennend op de vraag: "Vindt U dat er hier in de wijk voldoende voor oudere mensen wordt gedaan?" dan wie wel hulp heeft bij ziekte; zie tabel 42.

tabel 42

Verband tussen het ontbreken van hulp bij ziekte en oordeel over de voorzieningen in de wijk

iemand om te helpen	oordeel over wijk		
	negatief	weet niet	positief
ja	22	83	106
weet niet	15	37	36
neen	31	50	48
totaal	68	171	190

 $\chi^2 = 12.78; df = 4; p < .01$

Het is mogelijk dat beide antwoorden uitingen zijn van een zekere negatieve instelling van de respondenten; het lijkt echter waarschijnlijker dat het niet beschikken over hulp bij ziekte er (mede) oorzaak van is dat het oordeel over de wijk negatief uitvalt. *)

3.3. Mogelijke oorzaken van het ontbreken van hulp bij ziekte

De gezinnen die niemand hebben of niemand weten te noemen die kan helpen in geval van ziekte, verschillen ten aanzien van gezinssamenstelling, aantal kontakten met derden en aan-/afwezigheid van kinderen in Utrecht van de gezinnen, die zeggen wel hulp te kunnen krijgen in geval van ziekte.

Bejaarden, inwonend bij kinderen hebben uiteraard meestal wel iemand om te helpen bij ziekte. Ook de situatie van alleenwonende bejaarden is relatief gunstig. Vooral echtparen (zonder inwonende kinderen) beantwoordden de vraag vaak ontkennend; zoals reeds eerder opgemerkt **) is deze groep kennelijk nog niet als probleemcategorie "ontdekt". Zie voor deze uitkomsten tabel 43.

tabel 43

Verband tussen gezinssamenstelling en aanwezigheid van hulp bij ziekte

gezinssamenstelling	aanwezigheid hulp bij ziekte		
	ja	w.n.	neen
alleenwonende bejaarde	58	21	26
echtpaar	95	49	73
alleenstaande of echtpaar, inwonend bij gezin van kind	21	1	5
alleenstaande bejaarde, met één of meer kinderen	13	4	8
echtpaar (één of beide partners 65+) met één of meer kinderen	11	3	9
twee of meer samenwonende personen, w.o. <u>geen</u> kinderen	13	7	8
totaal	211	85	129

 $\chi^2 = 31.31; d.f. = 10; p < 0.001$

Tabel 44 geeft het verband weer tussen aanwezigheid van hulp bij ziekte en aantal kontakten met derden.

*) Zie echter ook par. 3.4 "aanwezigheid van hulp bij ziekte nader geanalyseerd", waar de eerste veronderstelling toch steun blijkt te vinden.

**) Zie par. 2.2.5.3

tabel 44

Verband tussen aantal kontakten met derden en aanwezigheid van hulp bij ziekte.

aantal kontakten *)	is er iemand om te helpen ?		
	ja (a)	weet niet (b)	neen (c)
0	1	1	2
1	6	0	4
2	5	1	3
3-4	13	22	18
5-6	36	21	23
7-8-9	44	21	25
10 t/m 14	51	15	27
15 t/m 19	24	3	15
20 t/m 29	19	3	9
30 t/m 77	12	1	3
totaal	211	88	129

K.S. toets, eenzijdig: $b \times a$; $\chi^2 = 14,92$; $p < 0,001$ K.S. toets, eenzijdig: $b \times c$; $\chi^2 = 5,94$; zwak sign.K.S. toets, eenzijdig: $a \times c$; $\chi^2 = 3,11$; n.s.

*) zie voor schaalkonstruktie: deelrapport E;

gevraagd is naar het aantal kontakten met "derden" gedurende de week voorafgaande aan het interview; "derden" zijn familie, kennissen, burens en diverse functionarissen.

Gezinnen die "weet niet" antwoordden op de vraag "Is er iemand om te helpen bij ziekte?" hadden de week voorafgaande aan het interview minder kontakten met derden, dan gezinnen die bevestigend of ontkennend antwoordden. Beide laatste groepen verschillen onderling niet significant van elkaar wat betreft het aantal kontakten met derden. Wie veel kontakten heeft met derden is kennelijk beter in staat te schatten wat hij/zij van anderen kan verwachten - wel hulp of geen hulp bij ziekte - dan wie weinig kontakten heeft. Wie veel kontakten heeft, weet waar hij/zij aan toe is, wie weinig kontakten heeft, verkeert in het onzekere over zijn/haar kansen op hulp.

Hoe vaker één of meer, resp. alle kinderen uit een gezin in Utrecht wonen, des te vaker heeft het gezin hulp bij ziekte, zie tabel 45.

tabel 45

Verband tussen aan-/afwezigheid van kinderen in Utrecht en aanwezigheid van hulp bij ziekte

aan-/afwezigheid van kinderen in Utrecht	is er iemand om te helpen ?		
	ja	weet niet	neen
geen kinderen	33	20	25
geen kinderen in Utrecht	40	28	35
deel kinderen in Utrecht	97	27	48
alle kinderen in Utrecht	41	13	21
totaal	211	88	129

 $r = -.09$; $p < 0,05$

De variabelen "aanwezigheid kinderen in Utrecht" en "aantal kontakten met derden" zijn onderling gekorreleerd: $r_{23} = .15$.

De korrelatie tussen aanwezigheid kinderen in Utrecht en aanwezigheid van hulp bij ziekte bedraagt $r_{12} = -.09$ en die tussen aantal kontakten en aanwezigheid hulp: $r_{13} = -.12$

Als men de faktor aanwezigheid van kinderen in Utrecht konstant houdt, bedraagt de partiële korrelatie tussen aanwezigheid van hulp bij ziekte en aantal kontakten met derden: $r_{13.2} = -.11$.

Dit betekent dat het hebben van veel kontakten met derden één der voorwaarden is voor het beschikken over hulp bij ziekte, ook als men de aanwezigheid van kinderen in Utrecht en dus - potentieel frekwente - kontakten met hen, buiten beschouwing laat.

Welstand en status; aanwezigheid van hulp in het gezin; kennis van instellingen; houding t.o.v. instellingen, resp. t.o.v. hulp in het algemeen houden geen van alle verband met het ontbreken van hulp bij ziekte.

De betreffende tabellen zijn niet in de tekst opgenomen.

3.4. Aanwezigheid van hulp bij ziekte nader geanalyseerd

Tabel 46 geeft de uitkomsten weer van een clusteranalyse, uitgevoerd op alle (gemeten) variabelen die samenhangen met het antwoord op de vraag of men iemand heeft om te helpen in geval van ziekte.

tabel 46

Clusterladingen van aanwezigheid van hulp bij ziekte en 15 variabelen die hiermee samenhangen

variabelen, en richting waarin ze gekodeerd zijn	ladingen op 1ste cluster
aanwezigheid van hulp bij ziekte, wel	0,43
zakelijk advies, wel	0,43
persoonlijk advies, wel	0,38
oordeel over wijk, negatief	-0,37
bewerkelijkheid woning, gemakkelijk	0,36
aantal huishoudelijke verrichtingen waarmee moeite, geen	0,34
aantal kontakten, gering	-0,28
bereidheid hulp te aanvaarden, gering	-0,25
subjektieve gezondheid, goed	0,23
iemand om te waarschuwen bij ziekte, neen	-0,19
kinderen(in Utrecht,) geen	-0,10
aantal verzorgingstehuizen waarvoor ingeschreven, geen	0,08
bezwaar tegen intrekken bij familie, geen	0,07
aanwezigheid telefoon, wel	0,05
aanwezigheid hulp, geen	-0,04
geslacht, man	0,02
K.R. (21)	0,49

Het gebruikte criterium is 0,16

Het is zeer opvallend, dat vele van de variabelen die samenhangen met het antwoord op de vraag of men iemand heeft om te helpen in geval van ziekte, een sterk subjectief element in zich hebben. Wie de vraag bevestigend beantwoordt, beoordeelt blijkbaar zijn eigen situatie positief en staat ook positief en open tegenover zijn omgeving.

In hoeverre het gunstige subjectieve oordeel over de eigen situatie berust op "waarheid" d.w.z. op een ook objectief gunstige situatie, is erg moeilijk na te gaan. Alle gegevens zijn tenslotte verkregen uit de antwoorden van de betrokkenen zelf en daarom zijn ze ook allemaal subjectief gekleurd.

Omdat echter het subjectieve oordeel over de eigen gezondheid significant blijkt samen te hangen met aanwezigheid van hulp bij ziekte, en de scores op de gezins-A.D.L.-schaal daarmee geen samenhang vertonen, mag men misschien toch veronderstellen dat het subjectieve element in de antwoorden overheerst.

De correlatie tussen de gezins-A.D.L.-score en subjectieve gezondheid bedraagt $r = 0,36$. Men bedenke dat het oordeel over de eigen gezondheidstoestand alleen betrekking heeft op de toestand van de respondent, terwijl de A.D.L.-schaal de situatie van het gezin als geheel meet.

Op grond hiervan moet men wel konkluderen dat de "objectieve" betrouwbaarheid van de antwoorden op de vraag of er iemand is om te helpen bij ziekte, gering is. Veeleer is met deze vraag onthuld dat er blijkbaar een groep bejaarden is met een optimistische kijk op de eigen situatie en op de buitenwereld en een andere groep, die geneigd is meer pessimistisch te oordelen.

Hoe deze groep verder te traceren, is erg moeilijk. De grens loopt blijkbaar dwars door (bijvoorbeeld) alle kwetsbaarheids- en statuscategorieën heen en ook het verband met - "objectieve" - lichamelijke validiteit is afwezig. Het gaat duidelijk om een persoonlijk en nauwelijks om een sociaal attribuut. Een zeker aangrijpingspunt wordt geboden in de uitkomst dat de pessimistische groep relatief weinig contacten met derden heeft. In hoeverre dit echter oorzaak dan wel gevolg is van de eigen situatie, valt niet te zeggen.

Het kan zijn dat men versombert door gebrek aan voldoende contacten; het kan ook zijn dat men (te) veel contacten vermijdt, op grond van zijn als slecht beoordeelde gezondheidstoestand.

Opmerking

Het gevonden cluster is weinig betrouwbaar ($K.R. (21) = 0,49$). Het gehanteerde criterium is $r = 0,16$, terwijl bij deze techniek een criterium van $r \geq 0,20$ wordt aangeraden. De variabele aanwezigheid van hulp bij ziekte vertoont met veel andere variabelen een verband, dat wel significant, maar niet lineair is. In deze gevallen is r laag en daarom zijn deze variabelen niet in de uitgangsmatrix voor de clusteranalyse opgenomen. Dit alles houdt in, dat bovengenoemde resultaten en de interpretatie daarvan, met veel reserve moeten worden gezien. De gevonden tendens in het materiaal was echter o.i. te verrassend en te interessant om niet vermeld te worden.

3.5. Samenvatting

30% van de gezinnen heeft niemand om te helpen indien één van de gezinsleden, of de vaste help(st)er van het gezin ziek is, 21% weet niet wie zou kunnen helpen en 48% heeft wel hulp.

Oudere gezinnen en gezinnen, wier lichamelijke validiteit te wensen over laat, hebben niet vaker hulp bij ziekte dan jongere gezinnen en gezinnen die minder gehandicapt zijn.

Een reeds bestaand huishoudelijk verzorgingstekort gaat vaak gepaard met een te verwachten gebrek aan hulp bij ziekte.

Wie geen hulp heeft bij ziekte staat vaker positief tegenover het verzorgingstehuis en vaker negatief tegenover intrekken bij familie.

Gebruikers van het dienstencentrum en zij die dichtbij de dienstencentra wonen (beide groepen vertonen een overlap) antwoordden vaak "weet niet" op de vraag of er iemand is die zou kunnen helpen bij ziekte. Het dienstencentrum wordt dus niet gepercipiëerd als een instelling die konkrete hulp kan geven in geval van nood.

Dit beeld van het dienstencentrum is, gelet op de wijze waarop dienstencentra tot nu toe functioneren, terecht.

Tenslotte oordelen degenen, die geen hulp bij ziekte hebben, duidelijk meer negatief over de aanwezige wijkvoorzieningen ten behoeve van bejaarden, dan zij die wel hulp hebben.

Over de "oorzaken" van het ontbreken van hulp bij ziekte kan gezegd worden dat vooral de samenstelling van het gezin, het aantal contacten met derden en de aanwezigheid van kinderen in Utrecht een rol blijken te spelen. Enkele andere variabelen die het ontbreken van hulp bij ziekte zouden kunnen verklaren, bleken hiermee niet significant samen te hangen.

Een uitgevoerde clusteranalyse had als verrassende uitkomst dat het antwoord op de vraag naar aanwezigheid van hulp bij ziekte vooral blijkt samen te hangen met een aantal variabelen met een duidelijk subjectief karakter. Wie genoemde vraag negatief beantwoordt, spreekt ook vaak een negatief oordeel uit over een aantal andere aspecten van zijn situatie, en lijkt over het algemeen nog al pessimistisch gestemd te zijn.

4. WIE WORDT GEWAARSCHUWD IN GEVAL VAN ZIEKTE ?

4.1. Overzicht van de verkregen antwoorden

Alle respondenten is gevraagd wie ze zouden waarschuwen als zich onverwacht iets zou voordoen, zoals ziekte (vraag 077).

Door het aangeboden voorbeeld is in zeer veel gevallen het antwoord: "de dokter" (N = 126; dit is 30% niet herwogen).

Tabel 47 geeft een overzicht van de gegeven antwoorden; het gaat hier om niet-herwogen cijfers, herwogen cijfers zijn helaas niet beschikbaar.

tabel 47		"Wie zou u waarschuwen, bijvoorbeeld in geval van ziekte?"	
		abs.	%
kinderen		141	33
dokter		126	30
buren		66	16
directie/personeel van serviceflat		28	6
wijkverpleegster		12	3
familie (géén kinderen)		10	2
dienstencentrum/maatschappelijk werker		9	2
overige/geen antwoord		11	2
NIEMAND		26	6
totaal, niet herwogen		429	100

26 gezinnen, d.w.z. 6% van alle ondervraagden, antwoordden dat ze niemand zouden waarschuwen; de analyse is verder toegespitst op deze groep. Van deze groep is tevens de grootte na herweging bekend; zie tabel 48.

tabel 48		"Wie zou U waarschuwen, bijvoorbeeld in geval van ziekte?" (herwogen cijfers)	
		% %	
niemand		6	
overige antwoorden		94	
totaal, <u>herwogen</u>		100	(530)

4.2. Enkele kenmerken van de groep gezinnen die niemand weten om te waarschuwen

Onder de 26 gezinnen/personen die niemand zouden waarschuwen, blijken vier bejaarden voor te komen, die inwonnen bij kinderen. Deze zijn bij de verdere analyse buiten beschouwing gelaten. De resterende groep van 22 gezinnen is zeer klein, eigenlijk te klein om er uitspraken over te doen.

Enkele uitkomsten geven echter ook op dit kleine aantal nog significante verschillen te zien tussen deze groep, en de gezinnen die wel iemand noemen die ze zouden waarschuwen.

Gezinssamenstelling:

De groep van 22 gezinnen die niemand weten om te waarschuwen, bestaat uit:

3 alleenwonende mannen

10 echtparen, beide partners 65⁺

1 echtpaar, een van beide partners 65⁺

1 alleenstaande bejaarde, met inwonend kind

5 gezinnen van twee personen, beide partners 65⁺

1 gezin van twee personen, één van beide partners 65⁺

1 gezin van drie personen (w.o. géén inwonende kinderen).

Hier valt op, dat het aantal gezinnen van twee personen, niet-echtparen relatief groot is. Het aantal alleenwonenden is relatief gering.

Overige kenmerken:

De groep van 22 gezinnen heeft minder vaak iemand om te helpen bij ziekte, minder kontakten met derden, minder vaak telefoon, een lagere status; is minder vaak gebruiker van het dienstencentrum en doet vaker geen keuze bij de vraag aan wie een persoonlijk of zakelijk advies gevraagd zou worden. Dit laatste wijst in de richting van een enigszins negatieve instelling en/of van een gebrek aan (persoonlijke) kontakten.

De omvang van de groep maant echter tot voorzichtigheid bij welke konklusie uit de resultaten dan ook.

N.B. Korthedshalve zijn bovengenoemde uitkomsten niet in tabelvorm weergegeven; de genoemde verbanden zijn alle significant of zwak significant.

4.3. Samenvatting

Iets minder dan 6% van de gezinnen beantwoordt de vraag: "Wie zou U waarschuwen als zich onverwacht iets zou voordoen zoals ziekte?" met "niemand".

Onder hen zijn relatief weinig alleenwonenden en relatief veel gezinnen van twee personen, niet-echtparen.

Verdere kenmerken van deze groep zijn o.a.: ze hebben minder vaak iemand om te helpen bij ziekte, minder kontakten met derden, minder vaak telefoon en een lagere status; ze zijn minder vaak gebruiker van het dienstencentrum.

HOOFDSTUK IV : HUISVESTING

1. INLEIDING

In dit hoofdstuk komen aan de orde

- de aard van de huisvesting van de gezinnen in beide wijken;
- hun oordeel over de bewerkelijkheid van hun woning;
- hun houding ten opzichte van andere vormen van huisvesting.

Een goed aan de situatie van het gezin aangepaste woning is een der voornaamste voorwaarden voor een zelfstandige leefwijze van bejaarden. De adekwaatheid van de huisvesting wordt in dit rapport beschouwd als een aspekt van de 'verzorgingstoestand van de wijk', waarvoor het dienstencentrum (indirekt) verantwoordelijk werd gesteld*).

Het behoort - in de bestaande konstellatie van verantwoordelijkheden m.b.t. het bejaardenbeleid - niet tot de taak van het dienstencentrum te zorgen voor voldoende aangepaste woningen voor bejaarden. Het dienstencentrum zou echter wel een rol kunnen spelen bij de verdeling van de beschikbare (bejaarden)woningen.

In dit speciale, Utrechtse geval is het dienstencentrum, althans de exploitant van het dienstencentrum, de Stichting Huisvesting van Bejaarden S.H.B., wel rechtsstreeks verantwoordelijk voor de wijze van huisvesting van de bejaarden in beide onderzochte wijken.

Reeds aan het begin van dit hoofdstuk kan worden opgemerkt, dat de huisvestingssituatie in beide - nieuwe - wijken erg goed is. Deze situatie zal ongetwijfeld gunstig afsteken bij die in oudere wijken in de stad Utrecht of elders. Dit neemt niet weg, dat de S.H.B. van de geboden kans een gericht huisvestingsbeleid te voeren in een nog ongevormde situatie, blijkbaar een goed gebruik heeft gemaakt.

*) Zie hoofdstuk I: INLEIDING

2. AARD VAN DE HUISVESTING

2.1 Beschrijving

Door ons werden 8 woningtypes onderscheiden. Tabel geeft deze types weer, gerangschikt naar grootte en (veronderstelde)moeilijkheidsgraad wat betreft schoonhouden.

tabel		Woningtype, gerangschikt naar grootte en moeilijkheidsgraad wat betreft schoonhouden
woningtype		%
serviceflat,	1 of 2 kamers	4
bejaardenwoning,	1 of 2 kamers	19
serviceflat,	3 of meer kamers	2
bejaardenwoning,	3 of meer kamers	8
normale woning, zonder trap*),	1 t/m 3 kamers	35
normale woning, zonder trap,	4 of meer kamers	18
normale woning, met trap,	1 t/m 4 kamers	11
normale woning, met trap,	5 of meer kamers	3
totaal (herwogen)		100 (530)

*) In geen der bejaardenwoningen of appartementen in een serviceflat is een trap aanwezig.

68% van de onderzochte gezinnen woont in een huis met maximaal drie kamers**) en geen trap. Het landelijke cijfer, dat de beste benadering is van deze aldus omschreven uitkomst, bedraagt 22%. (C.B.S., woningbehoefte-onderzoek; gegevens van Volkestelling 1971)

Ten minste 23%***) van de gezinnen woont in een woning met een of twee kamers. Het best hierop aansluitende landelijke cijfer is 8%.

**) Verondersteld althans, dat het percentage appartementen in een serviceflat en bejaardenwoningen met meer dan drie kamers nihil, of zeer klein is.

***) Hierin is niet begrepen (een deel van) de categorie: "normale woning, zonder trap; 1 t/m 3 kamers".

Uiteraard hangt de aard van de huisvesting sterk samen met de gezinssamenstelling. Gezinnen met inwonende kinderen wonen bijvoorbeeld merendeels in een normale woning. In de serviceflat en in bejaardenwoningen wonen voornamelijk gezinnen bestaande uit één of twee bejaarden, zie tabel 50.

tabel 50 Verband tussen gezinssamenstelling en woningtype

gezinssamenstelling	service- flat	bejaarden- woning	normale woning zonder trap	normale woning met trap
alleenwonende bejaarde	12	43	48	3
echtpaar	25	69	103	20
alleenstaande of echtpaar, inwonend bij gezin van kind	0	0	16	11
alleenstaande bejaarde, met één of meer kinderen	0	1	16	8
echtpaar, één of beide partners 65 ⁺ , met één of meer kinderen	0	3	13	7
twee of meer samenwonende personen, w.o. geen kinderen en geen echtpaar	1	9	17	4
totaal	38	125	213	53
	1=84,98; d.f.=15; p 0,001			

Het toch al grotere wooncomfort dat serviceflat en bejaardenwoning bieden, wordt nog vergroot door het ontbreken resp. minder vaak vóórkomen van trappen die naar de woning leiden bij beide woningtypes; zie tabel 51.

tabel 51

Verband tussen woningtype en het
voorkomen van trappen naar de woning

woningtype	aantal trappen			
	geen*)	1	2	3 ⁺
serviceflat	38	0	0	0
bejaardenwoning	99	19	5	2
normale woning	145	62	41	18
totaal	282	81	46	20

$\chi^2 = 61,42$; d.f.=6; $p < 0,001$

*) begane grond of lift

2.2 Verband tussen woningtype en lichamelijk validiteit, respektievelijk welstand en status

2.2.1 Inleiding

In de voorgaande paragraaf is aangetoond dat er een sterk significant verband is tussen woningtype en gezinstype. Hier zal het verband worden nagegaan met nog een ander situatiekenmerk, de lichamelijke validiteit.

Bovendien is de samenhang van de variabelen welstand en status met de aard van de huisvesting nagegaan.

Idealiter zou de woonsituatie sterker moeten zijn "bepaald" door behoeftekenmerken als samenstelling van het gezin en validiteit, dan door welstand en status.

2.2.2 Woningtype en lichamelijke validiteit

Er is geen verband tussen woningtype en gezins-A.D.L.-score, zie tabel 52.

tabel 52

Verband tussen woningtype en
gezins-A.D.L.-skore

woningtype	gezins-A.D.L.-skore*)			
	0	1	2	3
serviceflat	15	15	6	2
bejaardenwoning	64	39	13	9
normale woning, zonder trap	119	65	17	12
normale woning, met trap	33	12	6	2
totaal	231	131	42	25

 $\chi^2=7,67$; d.f.=9; niet significant*) zie voor schaalkonstruktie hoofdstuk II;
skore 0 betekent: geen A.D.L.-
handikap.

Het verband tussen woningtype en aantal gehandikapt
in het gezin is afzonderlijk nagegaan voor alleenwonenden
en voor gezinnen van twee of meer personen; zie respektie-
velijk de tabellen 53 en 54.

tabel 53

Verband tussen woningtype en
aantal gehandikapt in het
gezin, voor alleenwonenden

woningtype	aantal gehandikapt	
	0	1
serviceflat	2	10
bejaardenwoning	18	25
normale woning, zonder trap	30	18
normale woning, met trap	3	0
totaal	53	53

 $\chi^2=14,16$; d.f.=3; $p < 0,01$

tabel 54

Verband tussen woningtype en
aantal gehandikapt in het ge-
zin, voor gezinnen van twee of
meer personen

woningtype	aantal gehandikapt		
	0	1	2*)
serviceflat	2	11	13
bejaardenwoning	24	34	24
normale woning, zonder trap	57	74	34
normale woning, met trap	25	18	7
totaal	108	137	78

$l=22,06$; d.f.=6; $p < 0,01$

*) in één geval drie gehandikapt

Zowel voor alleenwonenden als voor gezinnen van twee of meer personen geldt dat een gezin, naarmate het meer gehandikapt telt, vaker in een kleine, aangepaste woning woont.

Dat de skore op de schaal "aantal gehandikapt in het gezin" wel verband houdt met woningtype en die op de gezins-A.D.L.-schaal niet, kan te maken hebben met het feit, dat in de eerst genoemde schaal het item "moeite met trap lopen" is opgenomen en in de andere schaal niet**).

Deze faktor is van veel belang bij de keuze, respektievelijk toewijzing van een bepaald type woning, te meer omdat de aanwezigheid van trappen die naar de woning leiden, sterk is gebonden aan het type van de woning***).

Nochtans blijft het feit bestaan dat gezinnen met een ongunstige A.D.L.-situatie niet vaker in een aangepaste woning wonen, dan gezinnen die niet of nauwelijks gehandikapt zijn.

**) zie hoofdstuk II

***) zie tabel 51

2.2.3 Woningtype, status en welstand

Bewoners van een serviceflat hebben een hoger inkomen dan bewoners van een bejaardenwoning en een normale woning. Er is geen verschil in welstand tussen beide laatstgenoemde categorieën; zie tabel 55.

tabel 55

Verband tussen woningtype en welstand

woningtype		welstand*)			
		1	2	3	4 ⁺
serviceflat	(a)	1	0	2	34
bejaardenwoning	(b)	23	5	48	42
normale woning	(c)	49	16	75	76
totaal		73	21	125	152

K.S.-toets, eenzijdig; a x b : $\chi^2 = 35.71$; p < 0,001

K.S.-toets, eenzijdig; a x c : $\chi^2 = 40,64$; p < 0,001

K.S.-toets, tweezijdig; b x c : $\chi^2 = 0,11$; niet significant

*) zie voor schaalkonstruktie bijlage I;
1 betekent lage welstand

De uitkomsten betreffende het verband tussen woningtype en status zijn geheel overeenkomstig die betreffende het verband tussen woningtype en welstand. Bewoners van een serviceflat hebben een relatief hoge status. Tussen bewoners van een bejaardenwoning en van een normale woning is geen verschil in status; zie tabel 56.

tabel 56

Verband tussen woningtype en status

woningtype		status*)			
		1	2	3	4
serviceflat	(a)	17	15	6	0
bejaardenwoning	(b)	6	44	53	22
normale woning	(c)	15	105	108	38
totaal		38	164	165	60

K.S.-toets, eenzijdig; a x b : $\chi^2 = 22,79$; p < 0,001

K.S.-toets, eenzijdig; a x c : $\chi^2 = 20,33$; p < 0,001

K.S.-toets, tweezijdig; b x c : $\chi^2 = 0,11$; niet significant

*) zie voor schaalkonstruktie bijlage II;
1 betekent hoge status.

2.3 Aard van de huisvesting, nader geanalyseerd

Een clusteranalyse, uitgevoerd voor woningtype en 15 variabelen die daarmee significant korreleren, leverde interessante uitkomsten op, vooral betreffende de ligging van de kleinere woningen, en de konsekwenties daarvan.

Tabel 57 vermeldt de resultaten van deze clusteranalyse.

tabel 57

Clusterladingen van woningtype en
15 variabelen die daarmee samenhangen

variabelen, en richting waarin deze zijn geko- deerd	1ste cluster	2de cluster
kwetsbaarheid, gering	<u>-.57</u>	-.05
kennis van het dien- stencentrum, gering	<u>-.57</u>	<u>.31</u>
woningtype, klein	<u>.54</u>	<u>.36</u>
gebruik van het dien- stencentrum, niet	<u>-.54</u>	<u>.37</u>
afstand tot het dien- stencentrum, gering	<u>.48</u>	<u>-.35</u>
aantal hulpen, geen	<u>-.43</u>	<u>-.13</u>
kinderen(in Utrecht), geen	<u>.40</u>	.15
aantal kinderen, geen	<u>.39</u>	.09
kennis van instel- lingen, gering	<u>-.33</u>	-.02
bezwaar tegen intrek- ken bij familie, geen	<u>-.27</u>	-.05
oordeel over wijk, negatief	<u>-.26</u>	.01
opleiding, hoog	.18	.13
aantal trappen naar de woning, geen	.14	.00
negatieve keuze voor zakelijk adviseur, wel	.08	.15
bewerkelijkheid van de woning, gemakkelijk	.05	<u>.28</u>
tijdsduur, woonachtig in de wijk, kort	-.03	<u>.55</u>
K.R. (21)	.69	.44

Het gebruikte criterium is .25

Het eerste cluster omvat variabelen, die bewoners van kleine woningen, gelegen dichtbij het dienstencentrum, typeren.

Dit zijn vooral bewoners van bejaardenwoningen, maar ook die van de serviceflat. Deze serviceflat is gelegen op een afstand van minder dan 500 m. van het dienstencentrum Kanaleneiland. De gevonden uitkomsten worden echter sterker bepaald door de antwoorden van de bewoners van een bejaardenwoning, dan door die van de bewoners van de serviceflat; hun aantal is veel groter: 125 tegen 38 (niet herwogen aantallen).

De groep bewoners van een kleine woning, gelegen dichtbij het dienstencentrum, is relatief kwetsbaar*), heeft vaak hulp (deels via "de flat"), maakt vaak gebruik van het dienstencentrum en weet er veel vanaf. Ze weten ook relatief veel over andere instellingen voor sociale dienstverlening. Ze oordelen verder positief over de voorzieningen voor bejaarden in de wijk. De overige variabelen, die behoren tot het eerste cluster, geven niet zozeer verdere informatie over de hier beschreven groep gezinnen, maar zijn althans gedeeltelijk te beschouwen als een "artefakt": gezinnen met kinderen in Utrecht, zijn deels gezinnen met inwonende kinderen, die op grond daarvan een grote woning bewonen. Aanwezigheid van kinderen (in Utrecht) is uiteraard hoog gekorreleerd met het aantal kinderen. De samenhang met bezwaar tegen intrekken bij familie is te verklaren uit de hoge korrelatie tussen deze variabele en de variabele kwetsbaarheid: als minst kwetsbare categorie is aangemerkt de groep die inwoont bij kinderen; deze groep heeft in grote meerderheid geen bezwaar tegen intrekken bij familie.

Het tweede cluster typeert eveneens bewoners van een kleine woning, maar nu gaat het om kleine woningen, relatief ver van het dienstencentrum verwijderd. Tot deze groep behoren weinig gebruikers van het dienstencentrum; betrokken gezinnen hebben ook een geringe kennis van het dienstencentrum. De groep wordt het sterkst gekenmerkt door het feit, dat ze nog maar kort in de wijk wonen. Verder vinden ze hun kleine huis gemakkelijk schoon te houden, dit in tegenstelling tot de eerst beschreven groep gezinnen.

*) zie voor dit begrip, hoofdstuk III.

Dit laatste komt waarschijnlijk omdat ze jonger zijn, en minder moeite met het schoonhouden hebben*). Misschien ook, omdat ze hun kleine huis vergelijken met hun vorige, vermoedelijk grotere huis dat ze nog maar kort geleden verlaten hebben.

2.4 Samenvatting

6% van de gezinnen woont in een service-flat; 27% in een bejaardenwoning en 67% in een normale woning. Deze cijfers zijn aanmerkelijk gunstiger dan de vergelijkbare landelijke aantallen, mede gezien het feit dat de woning over het algemeen goed is aangepast aan de samenstelling van het gezin.

Naarmate het gezin meer gehandikapt telt, woont het vaker in een bejaardenwoning of serviceflat. Er is geen significant verband tussen woningtype en intensiteit van de lichamelijke invaliditeit, gemeten met de gezins-A.D.L.-schaal. Er is geen significant verschil in welstand en status tussen bewoners van een bejaardenwoning en die van een normale woning. Bewoners van een serviceflat hebben een hogere welstand en status dan beide bovengenoemde groepen.

Via de uitkomsten van een clusteranalyse wordt het grote belang van de faktor "situering van de (kleine) woning ten opzichte van het dienstencentrum" duidelijk.

Bewoners van een kleine woning dichtbij het dienstencentrum zijn relatief kwetsbaar en maken naar verhouding vaak gebruik van het dienstencentrum.

Bewoners van een kleine woning ver van het dienstencentrum vandaan, wonen nog maar kort in de wijk en zijn waarschijnlijk nog slechts jong-bejaard. Ze hebben geen moeite met het schoonhouden van hun woning.

Dit alles betekent dat de groep die het dienstencentrum nu al nodig heeft - hetzij in werkelijkheid, hetzij als steun op de achtergrond - over het algemeen het dienstencentrum gemakkelijk kan bereiken. Voor de groep, die het dienstencentrum nu nog niet, maar in de toekomst wel nodig heeft, ligt het dienstencentrum naar gevreesd moet worden buiten het gezichtsveld.

*) "bewerkelijkheid van de woning" bleek minder een kenmerk van de woning te zijn, dan wel samen te hangen met bepaalde eigenschappen van de bewoners; zie par. 3.

3. BEWERKELIJKHEID VAN DE WONING

3.1 Beschrijving

Om nog iets meer te weten te komen over de huisvestings-situatie van de ondervraagde gezinnen, is ook gevraagd naar de bewerkelijkheid bij het schoonhouden van de woning (vraag 028). Tabel 58 geeft een overzicht van de verkregen antwoorden.

tabel 58 Oordeel over de bewerkelijkheid van de woning (herwogen cijfers)

bewerkelijkheid	%
gemakkelijk	79
"tussen in"	17
erg bewerkelijk	4
totaal (herwogen)	100 (530)

Zoals te verwachten in deze nieuwe wijken, vindt het overgrote deel der gezinnen hun woning gemakkelijk schoon te houden.

Nader onderzoek naar de verschillen tussen degenen die hun woning gemakkelijk te onderhouden vinden en de overige gezinnen, leverde echter enkele onverwachte uitkomsten op.

3.2 Verklaring van het oordeel over de bewerkelijkheid van de woning

Er is slechts een zwak significant verband tussen het subjectieve oordeel over de bewerkelijkheid van de woning en het woningtype; zie tabel 59.

Bewoners van een bejaardenwoning en die van een normale woning verschillen zelfs in het geheel niet van elkaar in hun oordeel over de bewerkelijkheid van hun huis*).

*) K.S.-toets, eenzijdig, $\chi^2 = 0,51$; niet significant

tabel 59

Verband tussen woningtype en het oordeel over de bewerkelijkheid van de woning

woningtype	gemakkelijk	"tussen in"	erg bewerkelijk
serviceflat	35	2	1
bejaardenwoning	95	25	5
normale woning	203	42	21
totaal	333	69	27

$\chi^2=9,20$; d.f.=4; zwak significant

Bewoners van een normale woning vinden hun huis bewerkelijker naarmate de woning meer kamers, resp. étages heeft*).

De voorlopige konklusie uit het voorgaande moet zijn dat het oordeel over de bewerkelijkheid van de woning maar heel gedeeltelijk afhangt van de aard van de woning.

De betreffende vraag is - naar het lijkt - veel meer uitgelegd als: "Hebt U moeite met het schoonhouden van Uw woning?"

Hierop zal nader worden ingegaan aan de hand van de uitkomsten van een clusteranalyse, weergegeven in tabel 60.

*) $r = 0,22$; $p < 0,001$

tabel 60

Clusterladingen van "bewerkelijkheid van de woning" en 8 variabelen die daarmee samenhangen

variabelen en richting waarin ze gekodeerd zijn	1ste cluster
<u>bewerkelijkheid van de woning, gemakkelijk</u>	<u>-.54</u>
iemand om te helpen bij ziekte, wel	<u>-.37</u>
moeite met huishoude- lijke taken, geen	<u>-.36</u>
oordeel over wijk, negatief	<u>-.35</u>
woning, klein	<u>-.34</u>
tijdsduur woonachtig in wijk, kort	<u>-.34</u>
gezins-A.D.L.-skore, gunstig	-.13
negatieve keuze zake- lijk adviseur, wel	-.11
houding ten opzichte van verzorgingstehuis, positief	.09
K.R. (21)	.47

(Het gebruikte criterium is .25)

Uit de resultaten van de clusteranalyse volgt dat de grootte van de woning blijkbaar toch een rol speelt. Het zijn n.l. vooral de bewoners van een relatief grote woning, die allang in de wijk wonen (en daarom waarschijnlijk naar verhouding oud zijn), die klagen over de bewerkelijkheid van hun woning.

Deze groep heeft ook moeite met huishoudelijk werk, en minder vaak iemand om te helpen bij ziekte. Dit laatste antwoord bleek - zoals eerder is beschreven*) - vooral samen te hangen met een aantal subjektief gekleurde, enigszins negatieve uitspraken. Dit antwoord is daarom te zien als een uiting van een meer algemene dissatisfactie, die ook tot uitdrukking komt in de opinie die men heeft over de voorzieningen in de wijk.

Voorzichtig konkluderend (ook al, omdat de betrouwbaarheid van het ene gevonden cluster gering is) kan men zeggen dat gezinnen in een objectief ongunstige situatie (oud, in een groot huis en moeite met huishoudelijk werk) een relatief geringe satisfactie vertonen.

Het is tenslotte nog opvallend dat er geen duidelijk interpreteerbaar verband is gevonden met de houding ten opzichte van verandering van woonvorm (verzorgingstehuis en intrekken bij familie).

3.3 Samenvatting

Er zijn aanwijzingen dat de vraag: "Is Uw woning erg bewerkelijk?" door de respondenten is uitgelegd als: "Hebt U moeite met het schoonhouden van Uw huis?". Met andere woorden, het oordeel over de bewerkelijkheid van de woning zegt meer over de bewoners van het huis dan over (de grootte van) het huis zelf.

Als men de antwoorden op bedoelde vraag aldus beziet, blijkt 4% van de gezinnen veel moeite te hebben met het schoonhouden en 17% enige moeite.

Uit de uitkomsten van een clusteranalyse blijkt dat de grootte van de woning toch van invloed is op het oordeel over de bewerkelijkheid ervan, maar dan in combinatie met de factoren leeftijd en verzorgingstoestand.

Er is n.l. een groep gezinnen die een groot huis bewonen en waarvan de gezinsleden oud zijn en veel moeite hebben met het doen van de huishouding. De situatie van deze gezinnen is zeer ongunstig, zowel objectief beschouwd, als ook naar het eigen oordeel van de betrokken gezinnen: er lijkt sprake te zijn van een meer algemene dissatisfactie bij deze gezinnen.

*) Zie hoofdstuk III.

4. MENING OVER VERANDERING VAN WOONVORM

4.1 Inleiding

Het dienstencentrum is bedoeld om het bejaarden mogelijk te maken zelfstandig te blijven wonen. Het is daarom te verwachten, dat aanwezigheid van een dienstencentrum van invloed zal zijn op de houding van de bejaarden t.o.v. vestiging in een verzorgingstehuis.

In hoeverre dit het geval is, kan eigenlijk alleen maar bepaald worden via vergelijkend onderzoek. Twee vergelijkingen liggen voor de hand: 1e vergelijking van de houding t.o.v. het verzorgingstehuis vóór en na oprichting van een dienstencentrum in een bepaalde wijk/buurt; en 2e : vergelijking op dit punt van twee zoveel mogelijk identieke wijken, één met en één zonder dienstencentrum. Een dergelijke opzet paste niet in het raam van het ons opgedragen onderzoek.

Het is daarom moeilijk precies vast te stellen, welke de invloed is van de aanwezigheid van een dienstencentrum in beide onderzochte wijken op de houding t.o.v. het verzorgingstehuis. De invloed van de factoren gebruik en kennis van het dienstencentrum bijv., zal daarom door ons worden nagegaan, naast die van andere factoren, zoals kwetsbaarheid, validiteit, aanwezigheid van hulp, enz. enz.

De houding t.o.v. het verzorgingstehuis is uitgedrukt in twee variabelen:

1. de score op de schaal "houding t.o.v. het verzorgingstehuis", en
2. het aantal tehuizen, waarvoor men is ingeschreven.

Ook de houding t.o.v. nog een andere alternatieve woonvorm is onderzocht, n.l. die t.o.v. het intrekken bij familie.

De vraag die hierop betrekking had, luidt: "wat is Uw grootste bezwaar tegen intrekken bij familie, bijv. kinderen?" (vraag 109).

4.2 Houding ten opzichte van het verzorgingstehuis

4.2.1 Schaalkonstruktie

Over de houding ten opzichte van het verzorgingstehuis is een betrekkelijk groot aantal vragen gesteld. Allereerst is gevraagd hoe men zou reageren indien men nu (dat wil zeggen ten tijde van het interview) een plaats zou kunnen krijgen in een verzorgingstehuis (vraag 103). Men werd gesteld voor de keuze tussen drie antwoordmogelijkheden; zie tabel 61.

tabel 61

Overzicht reacties op aanbod van
plaats in verzorgingstehuis, nu

graag gaan	62
liever nog niet gaan, maar de kans benutten omdat er later mis- schien geen plaats is	72
niet gaan	295
totaal	429*)

*) herwogen cijfers zijn niet beschikbaar

Vervolgens werd aan de laatste twee groepen van tabel 61 gevraagd naar de motieven waarom men liever (nog) niet zou gaan (vraag 104). Deze motieven zijn ingedeeld in drie categorieën; zie tabel 62.

tabel 62

Overzicht motieven waarom men (nog) niet
naar verzorgingstehuis zou gaan

(nog) niet nodig	215
wil niet	106
overige	48
totaal	369*)

*) twee dubbelcodes

Tenslotte werd aan alle respondenten gevraagd hoe men zou handelen indien op den duur het huishouden echt te zwaar mocht worden (vraag 105 t/m 108).

De antwoorden zijn weergegeven in tabel 63.

tabel 63

Overzicht reakties, indien later
het doen van de huishouding echt
te zwaar mocht worden

voldoende hulp in eigen huis proberen te krijgen	226
naar een verzorgings- tehuis gaan	137
intrekken bij familie	6
geen van deze drie	60
totaal	429

Er werd nog een aanvullende vraag gesteld, opdat de relatieve
voorkeur voor het verzorgingstehuis kon worden bepaald; zie
tabel 64

tabel 64

Overzicht relatieve voorkeur voor
het verzorgingstehuis, later

verzorgingstehuis op de eerste plaats	137
verzorgingstehuis op de tweede plaats	200
verzorgingstehuis op de derde plaats	29
onbekend	3
(geen van deze drie	60)
totaal	429

Uit de antwoorden op bovenstaande drie sets vragen is een
7-puntsschaal gekonstrueerd. Uitgangspunt daarbij was tabel 65.

De 62 ondervraagden, die nu graag zouden gaan, zijn
niet in deze tabel opgenomen. Ze vormen de meest
positieve categorie van de op deze tabel te baseren
schaal.

tabel 65

Verband tussen relatieve voorkeur voor verzorgingstehuis later en reactie en motivering nu

	reactie en motivering <u>nu</u> :						
relatieve voorkeur voor verzorgingste- huis <u>later</u>	kans benutten			niet gaan			totaal
	niet no- dig	wil niet	ove- rige	niet no- dig	wil niet	ove- rige	
geen van drie	3	1	1	16	7	7	35
1ste plaats	31	8	7	35	19	6	106
2de plaats	10	8	2	110	47	22	199
3de plaats	0	1	0	10	16	3	30
totaal	44	18	10	171	89	38	370*)

$\chi^2 = 70.06$; d.f. = 18; $p < .001$

*) drie dubbelcodes

Tabel 65 geeft het verband weer tussen de antwoorden op elk van de drie hierboven genoemde vragen. In principe zijn er 24 antwoordkombinaties mogelijk: de tabel heeft 24 cellen. Daarvan komen er 22 voor. Voor elk van deze antwoordkombinaties is bepaald in hoeverre er een - hetzij positieve, hetzij negatieve - houding ten opzichte van het verzorgingstehuis door tot uitdrukking komt. Bijvoorbeeld de antwoordkombinatie "kans benutten", "niet nodig" en "verzorgingstehuis op de eerste plaats" duidt op een aanmerkelijk meer positieve houding ten opzichte van het verzorgingstehuis dan de antwoordkombinatie "niet gaan", "wil niet" en "verzorgingstehuis op de derde plaats".

Zo is aan elke voorkomende antwoordkombinatie een rangnummer (=skore) op een houdingsschaal toegekend, en wel zodanig dat degene die het meest afwijzend tegenover het verzorgingstehuis staan, het hoogste rangnummer kregen. Tabel 66 geeft weer aan welke antwoordkombinatie welk rangnummer werd gegeven. Zoals reeds opgemerkt, kreeg de groep "graag gaan, nu meteen" rangnummer 1, m.a.w. aan deze groep wordt de meest positieve houding ten opzichte van het verzorgingstehuis toegeschreven. (Deze groep is niet opgenomen in tabel 66)

tabel 67

Overzicht toekenning skores aan de respectievelijke kombinaties van antwoorden

relatieve voorkeur voor verzorgingste- huis <u>later</u>	reaktie en motivering <u>nu</u> :					
	kans benutten	niet gaan		niet wil ove-		
	niet wil ove-	niet wil	no-	niet rige	niet rige	no-
	dig	dig	dig	dig	dig	dig
geen van drie	3	5	3	4	6	6
1ste plaats	2	5	2	3	5	5
2de plaats	3	5	3	4	6	6
3de plaats	-	7	-	7	7	7

De gevonden frekwentieverdeling van de skores op de aldus gekonstrueerde schaal is weergegeven in tabel 68.

tabel 68

Overzicht skores op de schaal houding ten opzichte van het verzorgingstehuis

skores	%
1 (meest positief)	12
2	8
3	13
4	32
5	10
6	18
7 (minst positief)	6
onbekend	1
totaal (herwogen)	100 (530)

Achteraf valt wel iets af te dingen op de wijze waarop de rangnummers zijn toegekend, ook afgezien van die antwoordpatronen, die duidelijk inkonsistent zijn. De "schaal" diskrimineert echter tussen degenen die wel en degenen die niet staan ingeschreven voor een verzorgingstehuis; zie tabel 68.

tabel 68

Verskil in skores op schaal "Houding ten opzichte van verzorgingstehuis", tussen degenen die wel en die niet zijn ingeschreven voor een verzorgingstehuis:

skores op houdingschaal	wel ingeschreven	niet ingeschreven
1 (meest positief)	37	25
2	15	23
3	14	36
4	17	109
5	13	27
6	8	73
7 (minst positief)	2	27
onbekend	(-)	(3)
totaal	106	323

K.S.-toets, eenzijdig; $\chi^2=41.31$; $p < .001$

Wie wel is ingeschreven staat meer positief tegenover het verzorgingstehuis dan wie niet is ingeschreven. Dit kan worden beschouwd als een argument voor de validiteit van de schaal.

4.2.2 Aantal verzorgingstehuizen, waarvoor men is ingeschreven

In tabel 69 is weergegeven of men is ingeschreven voor een verzorgingstehuis en zo ja, voor hoeveel tehuizen.

tabel 69

Aantal verzorgingstehuizen waarvoor
men is ingeschreven (herwogen cijfers)

aantal verzorgings- tehuizen	%
0	76
1	16
2	7
3 of meer	1
totaal (herwogen)	100 (530)

24% van de gezinnen blijkt ingeschreven te zijn voor een verzorgingstehuis; eenderde deel daarvan bij 2 of meer tehuizen.

4.2.3 Verklaring van de houding t.o.v. het verzorgingstehuis

4.2.3.1 Inleiding

Om te trachten een verklaring te vinden voor de houding t.o.v. het verzorgingstehuis, is voor een aantal (groepen) variabelen het verband met de skore op de houdingsschaal én met het aantal tehuizen waarvoor men is ingeschreven, nagegaan; t.w.:

- diverse "behoefte"-indikatoren*)
- de huisvestingssituatie nu;
- houding t.o.v. en kennis van instellingen voor hulp o.a. aan zelfstandigwonende bejaarden;
- welstand, status en opleiding.

Bewoners van een serviceflat genieten reeds een zekere mate van verzorging; het is daarom te verwachten dat zij minder vaak zijn ingeschreven voor een verzorgingstehuis. Dit blijkt echter niet het geval te zijn; zie tabel 70.

*) met "behoefte" wordt hier bedoeld: behoefte aan opneming in een verzorgingstehuis. (Elders in dit rapport betekent behoefte: behoefte aan hulp).

tabel 70

Verband tussen wonen in een serviceflat en aantal verzorgingstehuizen waarvoor ingeschreven

woningtype	aantal verzorgingstehuizen		
	0	1	2 ⁺
serviceflat	27	8	3
rest	296	69	26
totaal	323	77	29

K.S.-toets, eenzijdig; $\chi^2=0,30$; niet sign.

Ook de houding t.o.v. het verzorgingstehuis van serviceflatbewoners verschilt niet van die van de overige respondenten; zie tabel 71.

Deze groep is daarom niet uitgesloten bij de verdere analyse.

tabel 71

Verband tussen wonen in een serviceflat en houding t.o.v. het verzorgingstehuis

woningtype	houding t.o.v. verzorgingstehuis*)						
	1	2	3	4	5	6	7
serviceflat	5	2	6	14	1	6	4
rest	57	36	44	112	39	75	25
totaal	62	38	50	126	40	81	29

K.S.-toets, eenzijdig; $\chi^2=0,65$; niet sign.

*) 1 betekent zeer positieve houding

4.2.3.2 Verband met enkele behoefteindikatoren

Van een aantal situatiemarken die in belangrijke mate indicatief zijn voor de behoefte aan opnemingsplaats in een verzorgingstehuis, is het verband nagegaan zowel met het aantal tehuizen waarvoor men is ingeschreven, als met de houding tegenover het verzorgingstehuis. Kortheidshalve zijn alleen de toetsingsuit-

komsten vermeld. Deze uitkomsten zullen waar nodig met tabellen worden geïllustreerd.

Toetsingsuitkomsten betreffende het verband tussen de variabele "wel/niet ingeschreven voor een verzorgings-tehuis"*) en enkele variabelen die behoefte aan opnemings-indiceren.

gezins-A.D.L.-skore;	K.S.-toets, eenzijdig; $\chi^2 = 0,48$; niet significant
moeite met huishoudelijk werk;	K.S.-toets, eenzijdig; $\chi^2 = 0,35$; niet significant
aantal hulpen in het gezin;	K.S.-toets, eenzijdig; $\chi^2 = 6,13$; $p < 0,05$
gezinssamenstelling;	1 -toets, ; $l = 23,99$; d.f. = 5; $p = 0,001$
kwetsbaarheid;	K.S.-toets, eenzijdig; $\chi^2 = 10,98$; $p = 0,01$
iemand om te helpen in geval van ziekte;	1 -toets, ; $l = 1,16$; d.f. = 2; niet sign.
iemand om te waarschuwen in geval van ziekte;	χ^2 -toets, ; $\chi^2 = 0,19$; d.f. = 1; niet sign.
aanwezigheid van kinderen in Utrecht;	1 -toets, ; $l = 1,92$; niet significant
aantal kontakten met derden;	K.S.-toets, eenzijdig; $\chi^2 = 4,25$; niet significant

Kwetsbaarheid, en daarmee samenhangend, gezinssamenstelling hebben een duidelijk verband met het al of niet ingeschreven zijn voor opnemings in een verzorgingstehuis. De meer kwetsbare gezinnen zijn vaker ingeschreven. De samenhang met gezinssamenstelling is weergegeven in tabel 72.

*) De variabele "aantal tehuizen waarvoor ingeschreven", is hier gedichotomiseerd; er is onderscheiden tussen wel/niet ingeschreven.

tabel 72 Verband tussen al of niet ingeschreven zijn voor een verzorgingstehuis en gezinssamenstelling

ingeschreven	gezinssamenstelling					
	alleen wonende bejaarde	echtpaar	alleenstaande bejaarde of echtpaar inw. bij kinderen	alleenstaande bejaarde met inw. kinderen	echtpaar met inw. kinderen	twee of meer samenwonende personen
wel ingeschreven	41	52	4	2	1	6
niet ingeschreven	65	165	23	23	22	25
totaal	106	217	27	25	23	31

$\chi^2 = 23,99$; d.f. = 5; $p < 0,001$

Vooraf alleenwonende bejaarden zijn naar verhouding vaak ingeschreven voor een verzorgingstehuis, echtparen wat minder vaak; gezinnen met inwonende kinderen, en bejaarden inwonend bij kinderen nog minder vaak. Twee of meer samenwonende ouderen weer wat vaker.

Verder heeft de groep die wel is ingeschreven meer hulp dan de groep gezinnen die niet op een wachtlijst staat. Tegen de verwachting in is er geen verband met de gezins-A.D.L.-skore en de huishoudelijke verzorgingstoestand.

Toetsingsuitkomsten betreffende het verband tussen de variabele "houding ten opzichte van het verzorgingstehuis" en enkele variabelen die behoefte aan opnemng indiceren

gezins-A.D.L.-skore;	$r = 0,00$; niet significant
moeite met huishoudelijk werk;	$r = -0,02$; niet significant
aantal hulpen in het gezin;	$r = 0,05$; niet significant
gezinssamenstelling;	$l = 28,82$; d.f.=30; niet sign.
kwetsbaarheid;	$r = 0,02$; niet significant
iemand om te helpen in geval van ziekte;	$l = 28,56$; d.f.=12; $p < 0,01$
iemand om te waarschuwen in geval van ziekte;	K.S.-toets, eenzijdig; $\chi^2 = 3,85$; niet significant
aanwezigheid van kinderen in Utrecht;	$l = 14,90$; d.f.=18; niet sign.
aantal kontakten met derden;	$r = 0,01$; niet significant

De groepen die relatief vaak staan ingeschreven - dus bijvoorbeeld de alleenwonenden, en in het algemeen, de meer kwetsbare gezinnen - staan niet positiever t.o.v. het verzorgingstehuis dan de overige gezinnen. Er is althans geen verband tussen kwetsbaarheid, respektievelijk gezinssamenstelling en houding ten opzichte van het verzorgingstehuis.

De enige "behoefte"-indikator, die samenhang vertoont met de houding ten opzichte van het verzorgingstehuis is het antwoord op de vraag: "Is er iemand die U kan helpen als U (of Uw hulp) ziek bent (is)?" De groep die deze vraag ontkennend beantwoordt, staat positiever tegenover het verzorgingstehuis dan de groep die de vraag bevestigend beantwoordt*). (Eerstgenoemde groep gezinnen staat echter niet vaker ingeschreven). De groep die "weet niet" antwoordt, verschilt kwa houding niet van de beide andere groepen **).

*) K.S.-toets, eenzijdig; $\chi^2 = 14,62$; $p < 0,001$

**) K.S.-toets, eenzijdig; χ^2 is respektievelijk = 2,74 en = 1,19; beide niet significant.

Konkluderend kan men zeggen dat de houding ten opzichte van het verzorgingstehuis en het besluit zich op een wachtlijst te laten plaatsen blijkbaar niet uitsluitend afhangen van de behoefte aan opneming. Om andere variabelen die een rol spelen te achterhalen, zijn twee clusteranalyses uitgevoerd; de resultaten daarvan zijn vermeld in paragraaf 4.2.3.6.

4.2.3.3 Verband met huisvestingssituatie, nu

Er is geen verband tussen het woningtype waarin het gezin nu woont en beide variabelen waarmee de houding t.o.v. het verzorgingstehuis is gemeten, zie de tabellen 73 en 74. Op het onverwachte van deze uitkomst is reeds gewezen in paragraaf 4.2.3.1.

tabel 73

Verband tussen woningtype en houding t.o.v. het verzorgingstehuis

woningtype	houding*)						
	1	2	3	4	5	6	7
serviceflat	5	2	6	14	1	66	4
bejaardenwoning	26	13	8	36	10	25	6
normale woning	31	23	36	76	29	50	19
totaal	62	38	50	126	40	81	29

$\chi^2=16,48$; d.f.=12; niet significant

*) skore 1 betekent zeer positieve houding

tabel 74

Verband tussen woningtype en het
aantal tehuizen, waarvoor ingeschreven

woningtype	aantal tehuizen		
	0	1	2 ⁺
serviceflat	27	8	3
bejaardenwoning	94	24	7
normale woning	202	45	19
totaal	323	77	29

$\chi^2 = 0,96$; d.f. = 4; niet significant

Beide variabelen hangen wel samen met het oordeel van de respondenten over de bewerkelijkheid van hun woning: wie zijn huis moeilijk schoon te houden vindt, is relatief vaak ingeschreven voor een tehuis en staat er relatief positief tegenover. Zie voor deze uitkomsten de tabellen 75 en 76.

Eerder is reeds verondersteld (zie par. 3) dat het oordeel over de bewerkelijkheid van de woning meer zegt over de bewoner van het huis, dan over het huis zelf: wie zegt dat zijn/haar huis bewerkelijk is, bedoelt eigenlijk dat hij/zij moeite heeft met het schoonhouden ervan. Dat genoemde groep naar verhouding vaak staat ingeschreven voor een verzorgingstehuis en er positief tegenover staat, is daarom zeer begrijpelijk.

tabel 75

Verband tussen het oordeel over de bewerkelijkheid van de woning en de houding t.o.v. het verzorgingstehuis

oordeel bewerkelijkheid woning	houdingskore*)						
	1	2	3	4	5	6	7
gemakkelijk	45	29	38	106	27	60	25
'tussen in'	6	4	10	17	9	19	4
bewerkelijk	11	5	2	3	4	2	0
totaal	62	38	50	126	40	81	29

$\chi^2 = 31,04$; d.f. = 12; $p < .01$

*) skore 1 betekent zeer positieve houding

tabel 76

Verband tussen oordeel over de bewerkelijkheid van de woning en het aantal huizen waarvoor ingeschreven

oordeel bewerkelijkheid woning	aantal tehuizen					
	0	1	2	3	4	5
gemakkelijk	249	57	23	2	1	1
'tussen in'	60	8	1	0	0	0
bewerkelijk	14	12	1	0	0	0
totaal	323	77	25	2	1	1

$\chi^2=18,93$; d.f.=10; $p < .05$

4.2.3.4 Verband met houding t.o.v., en kennis van diverse instellingen voor dienstverlening (o.a.) aan zelfstandigwonende bejaarden

Houding en kennis hangen op geen enkele wijze samen met de houding t.o.v. het verzorgingstehuis. De betreffende tabellen noch de toetsingsuitkomsten, zijn in de tekst opgenomen.

4.2.3.5 Verband met de relatie tot dienstencentrum

De aard van de relatie tot het dienstencentrum is nauwelijks van invloed op de houding t.o.v. het verzorgingstehuis. Het is zeker niet zo, dat het dienstencentrum wordt gezien als een alternatief voor het verzorgingstehuis (wat het overigens ook niet bedoelt te zijn). Weliswaar staan vooral de ex-gebruikers van het dienstencentrum relatief vaak ingeschreven voor een tehuis, maar dit geldt ook voor de gebruikers. Deze beide uitkomsten zijn geheel te verklaren in termen van een leeftijdseffekt: zowel de gebruikers en de ex-gebruikers van het dienstencentrum als degenen die op een wachtlijst voor een verzorgingstehuis staan, behoren tot de oudere leeftijdskategorieën.

Hieronder zal in detail het verband met gebruik, kennis, belangstelling, drempelvrees en afstand tot het dienstencentrum worden behandeld.

Toetsingsuitkomsten betreffende het verband tussen de variabele "wel/niet ingeschreven voor een verzorgingstehuis" *) en enkele variabelen waarin de relatie tot het dienstencentrum is uitgedrukt

gebruik van het dienstencentrum;	1 -toets ;	$l=6,72$; d.f.=2; $p < 0,05$
kennis van het dienstencentrum;	K.S.-toets, eenzijdig;	$=3,42$; niet significant
positieve belangstelling voor het dienstencentrum; **) χ^2 -toets;		$\chi^2=0,89$; d.f.=1; niet sign.
negatieve belangstelling voor het dienstencentrum; **) χ^2 -toets;		$\chi^2=0,45$; d.f.=1; niet sign.
drempelvrees**); χ^2 -toets;		$\chi^2=2,75$; d.f.=1; zwak sign.
afstand tot het dienstencentrum;	K.S.-toets, eenzijdig;	$\chi^2=2,62$; niet significant

*) De variabele "aantal tehuizen waarvoor ingeschreven", is hier gedichotomiseerd; er is onderscheiden tussen wel/niet ingeschreven.

**) Alleen voor niet-gebruikers

Toetsingsuitkomsten betreffende het verband tussen de variabele "houding ten opzichte van het verzorgingstehuis" en enkele variabelen waarin de relatie tot het dienstencentrum is uitgedrukt

gebruik van het dienstencentrum;	l-toets;	$l=10,32$; d.f.=12; niet s.
kennis van het dienstencentrum;	p.m.-korrelatie;	$r=-0,04$;
positieve belangstelling voor het dienstencentrum*);	K.S.-toets, eenzijdig;	$\chi^2 = 3,60$;
negatieve belangstelling voor het dienstencentrum*);	K.S.-toets, eenzijdig;	$\chi^2 = 5,19$; zwak significant
drempelvrees*);	K.S.-toets, eenzijdig;	$\chi^2 = 6,72$; $p < 0,05$
afstand tot het dienstencentrum;	p.m.-korrelatie;	$r=-0,02$; niet significant

*) Alleen voor niet-gebruikers

Zoals reeds is opgemerkt staan de gebruikers, en vooral de ex-gebruikers van het dienstencentrum relatief vaak ingeschreven voor opname in een verzorgingstehuis. Deze uitkomst is waarschijnlijk terug te voeren op de faktor leeftijd: de ex-gebruikers bezoeken vooral om leeftijdsredenen het dienstencentrum niet meer **). Ook hier ***) is het zo dat er geen verband is tussen gebruik van het dienstencentrum en de houding ten opzichte van het verzorgingstehuis.

Verder bestaat er verband tussen beide variabelen, waarin de relatie tot het verzorgingstehuis is uitgedrukt, en "drempelvrees". De groep respondenten met drempelvrees staat positiever tegenover het verzorgingstehuis en is vaker ingeschreven dan de overige niet-gebruikers. Dit zou dus betekenen dat bejaarden die aarzelen een bezoek te brengen aan het dienstencentrum, positief staan tegenover het verzorgingstehuis. Echter, het is meer waarschijnlijk dat door deze uitkomst wordt bevestigd, dat de operationalisatie

**) Zie voor deze uitkomst, deelrapport E.

***) Analoge uitkomsten werden gevonden bij de analyse van het verband tussen "behoefte"-indikatoren en de relatie tot het verzorgingstehuis, zie paragraaf 4.2.3.2.

van het begrip "drempelvrees" niet geheel éénduidig is. Drempelvrees is door ons toegeschreven aan bejaarden, die niet op eigen initiatief naar het dienstencentrum zouden gaan, maar wel op uitnodiging van het dienstencentrum of samen met burens of kennissen*).

Er blijkt nu een aantal - minder valide - bejaarden te zijn die het dienstencentrum niet op eigen gelegenheid kunnen bereiken en daarom afgehaald moeten worden. Het is niet onaannemelijk dat bedoelde groep respondenten vaker staat ingeschreven voor een verzorgingstehuis en er positief tegenover staat.

Tenslotte verdient het nog de aandacht, dat gezinnen die dichtbij het dienstencentrum wonen niet minder vaak zijn ingeschreven voor een verzorgingstehuis dan gezinnen die verder weg wonen ($r_{12} = -0,03$; niet significant). Nu is het zo, dat de meest kwetsbare gezinnen, die relatief vaak staan ingeschreven ($r_{23} = 0,14$; $p < 0,01$), dichtbij het dienstencentrum wonen ($r_{13} = 0,24$; $p < 0,001$). Echter, als men de variabele "kwetsbaarheid" konstant houdt, verandert de korrelatie tussen ingeschreven zijn en afstand tot het dienstencentrum nauwelijks ($r_{12.3} = 0,004$). M.a.w., gezinnen met een bepaalde kwetsbaarheidsgraad, die dicht bij het dienstencentrum wonen, staan even vaak ingeschreven voor een verzorgingstehuis, als gezinnen met dezelfde mate van kwetsbaarheid die verder van het dienstencentrum vandaan wonen.

Hetzelfde geldt, mutatis mutandis, voor de korrelatie tussen houding ten opzichte van het verzorgingstehuis en afstand tot het dienstencentrum ($r_{12} = -0,02$; niet significant), onder konstanthouding van de faktor kwetsbaarheid ($r_{12.3} = -0,016$).

*) Zie hoofdstuk VII.

4.2.3.6 Beschrijving clusteranalyses met als uitgangsvariabelen "aantal tehuizen waarvoor ingeschreven" en "houding ten opzichte van het verzorgingstehuis"

De uitkomsten van de eerste clusteranalyse zijn vermeld in tabel 77.

tabel 77

Clusterladingen van "aantal verzorgingstehuizen waarvoor ingeschreven" en 10 variabelen die daarmee samenhangen

variabelen, en richting waarin ze gekodeerd zijn	1ste cluster	2de cluster
kwetsbaarheid, gering	<u>-.52</u>	.01
<u>aantal verzorgingstehuizen waarvoor ingeschreven</u> , geen	<u>-.44</u>	-.05
aantal hulpen in het gezin, geen	<u>-.43</u>	.00
bezwaar tegen intrekken bij familie, geen	<u>-.42</u>	-.06
houding t.o.v. het verzorgingstehuis, positief	<u>.37</u>	-.11
kennis van instellingen, gering	-.21	<u>-.57</u>
kennis van dienstencentrum, gering	-.21	<u>-.57</u>
lid van kruisvereniging, wel	.16	.10
lid van kerkgenootschap, geen	-.12	-.08
iemand om te helpen bij ziekte, wel	-.09	.03
verzorgingstoestand onder-vraagde, goed	-.03	.17
K.R. (21)	.48	.50

Het gebruikte criterium is .20

Alleen het eerste cluster verklaart enige variantie in de variabele "aantal tehuizen waarvoor ingeschreven", n.l. 19%. Relatief kwetsbare gezinnen, met naar verhouding veel hulp, staan vaak ingeschreven. Ze prefereren het verzorgingstehuis boven intrekken bij familie. Enkele variabelen waardoor de sociale participatie tot uitdrukking komt, hebben eveneens een - zeer geringe - lading op het eerste cluster.

De resultaten van de tweede clusteranalyse zijn vermeld in tabel 78.

tabel 78

Clusterladingen van "houding t.o.v. het verzorgingstehuis" en 8 variabelen die daarmee samenhangen

variabelen, en richting waarin ze gekodeerd zijn	1ste cluster	2de cluster
status, hoog	<u>.57</u>	-.18
telefoon, wel	<u>.51</u>	-.18
bezwaar tegen intrekken bij familie, geen	<u>-.40</u>	<u>-.36</u>
negatieve keuze zakelijk ad- viseur, wel	<u>.31</u>	.09
iemand om te waarwchuwen in geval van ziekte, niet	-.17	.11
aantal tehuizen, waarvoor in- geschreven, geen	-.13	<u>-.47</u>
lid van kerkgenootschap, geen	.13	-.13
<u>houding t.o.v. het verzorgings- tehuis, positief</u>	.09	<u>.58</u>
bewerkelijkheid van de woning, gemakkelijk	.04	-.13
K.R. (21)	.46	.42

Het gebruikte criterium is .20

Hier verklaart alleen het tweede cluster een redelijke proportie van de variantie in de variabele "houding ten opzichte van het verzorgingstehuis", n.l. 34%.

Dit cluster heeft eveneens te maken met de voorkeur voor vestiging in een tehuis en - daarmee gepaard gaande - een afkeer van intrekken bij familie. Het eerste cluster verklaart blijkbaar een deel van de variantie in de variabele "bezwaren tegen intrekken bij familie". Hierop wordt in de paragraaf, waarin een beschrijving wordt gegeven van een clusteranalyse met deze variabele als uitgangspunt, nader ingegaan (zie paragraaf 4.3.2)

4.2.4 Samenvatting

24% van de gezinnen is ingeschreven voor een verzorgingstehuis; eenderde deel daarvan voor meer dan één tehuis.

12% van de gezinnen zou "graag, nu meteen" zijn intrek in een verzorgingstehuis nemen.

Bewoners van een serviceflat zijn even vaak ingeschreven voor een verzorgingstehuis als de overige gezinnen.

De categorieën gezinnen die naar verhouding vaak staan ingeschreven voor een tehuis - de alleenwonenden en de meest kwetsbaren - staan niet positiever tegenover het verzorgingstehuis dan de overige gezinnen.

Relatief kwetsbare gezinnen die dichtbij het dienstencentrum wonen (dat zijn de meeste) staan even vaak ingeschreven als gezinnen die evenzeer kwetsbaar zijn, maar verder van het dienstencentrum vandaan wonen.

Twee uitgevoerde clusteranalyses geven weinig inzicht in de factoren, die de houding ten opzichte van het verzorgingstehuis mogelijkwijs bepalen.

4.3 Bezwaren tegen intrekken bij familie

4.3.1 Beschrijving

Alle respondenten is gevraagd wat hun grootste bezwaar is tegen intrekken bij familie, bijv. kinderen (vraag 110).

Tabel 79 geeft een overzicht van de verkregen antwoorden (herwogen cijfers).

tabel 79

"Wat is Uw grootste bezwaar tegen intrekken bij familie, bijv. kinderen?"

omschrijving antwoorden	%
geen bezwaar	18
oud en jong bij elkaar geeft conflicten	30
te druk, hetzij voor (het gezin van) ondervraagde, hetzij voor het andere gezin, hetzij voor beide	19
onvrij, hetzij voor (het gezin van) ondervraagde, hetzij voor het andere gezin, hetzij voor beide	16
n.v.t.; ondervraagde heeft geen familie die in aanmerking komt	12
overige	4
geen antwoord	1
totaal (herwogen)	100% (530)

De analyse is verder toegespitst op verschillen tussen de groep die wel bezwaren aanvoerde tegen intrekken bij familie en de groep die geen bezwaren noemde.

In totaal zijn er 27 ondervraagden (niet-herwogen aantal), die inwonen bij familie. Drie van hen hadden bezwaren tegen inwonen bij kinderen of overige familie. Om technische redenen was het niet mogelijk de groep die reeds inwoont, buiten de analyse te houden.

De verdere analyse werd uitgevoerd door middel van een clusteranalyse, waarvan de resultaten worden vermeld en besproken in paragraaf 4.3.2.

4.3.2 Uitkomsten clusteranalyse met als uitgangsvariabele "bezwaren tegen intrekken bij familie"

Een clusteranalyse, met als uitgangsvariabele "bezwaren tegen intrekken bij familie", leverde vijf clusters op; zie tabel 80.

tabel 80

Clusterladingen van "bezwaar tegen intrekken bij familie" en 16 variabelen, die daarmee samenhangen

variabelen, en richting waarin ze gekodeerd zijn	1ste cluster	2de cluster	3de cluster	4de cluster	5de cluster
negatieve keuze zakelijk adviseur, wel	<u>.58</u>	-.04	.05	<u>.50</u>	-.05
negatieve keuze persoonlijk adviseur, wel	<u>.55</u>	-.09	.08	<u>.55</u>	-.09
status, hoog	<u>.50</u>	.01	.03	<u>-.40</u>	-.04
opleiding, hoog	<u>.47</u>	.08	-.04	<u>-.30</u>	-.08
telefoon, wel	<u>.45</u>	-.06	.00	<u>-.37</u>	-.03
wijk, Overvecht	<u>-.44</u>	.01	-.15	.06	-.05
<u>bezwaar tegen intrekken bij familie, geen</u>	<u>-.34</u>	-.10	<u>.32</u>	-.02	<u>-.33</u>
kwetsbaarheid, gering	-.15	<u>-.56</u>	.17	-.04	-.02
aanwezigheid kinderen in Utrecht, geen ¹	.15	<u>.54</u>	-.03	-.09	.02
woningtype, klein	.14	<u>.48</u>	-.17	.05	-.06
aantal kinderen, geen	.11	<u>.57</u>	-.03	-.01	-.02
gezins-A.D.L.-skore, gunstig	-.10	-.07	-.01	.00	-.18
aantal tehuizen, waarvoor ingeschreven, geen ¹	-.10	-.11	.14	-.05	<u>-.44</u>
kennis van dienstencentrum, gering	-.08	-.15	<u>.54</u>	-.09	.10
houding t.o.v. het verzorgingstehuis, positief	.06	.01	-.14	.18	<u>.56</u>
kennis van instellingen, gering	.02	-.07	<u>.58</u>	.10	.04
aantal kontakten, gering	.00	<u>.33</u>	<u>.41</u>	.01	.11
K.R. (21)	.63	.57	.48	.50	.38

Het gebruikte criterium is .20

Drie van de vijf gevonden clusters - het eerste, derde en vijfde cluster - verklaren een deel van de variantie in de variabele "bezwaar tegen intrekken bij familie", en wel elk ongeveer 10%.

Het eerste cluster omvat variabelen die uitdrukking geven aan een kritische houding tegenover hulp, in de vorm van advisering en huisvesting, gekoppeld aan een hoge status en opleiding. (Wijk, te weten Kanaleneiland en bezit van telefoon zijn sterk gekorreleerd met status).

Het vierde cluster omvat deels dezelfde variabelen als het eerste cluster: een kritische houding ten opzichte van adviseurs is hier echter gekoppeld aan een lage status en opleiding. De variabele "bezwaar tegen intrekken bij familie" heeft een te verwaarlozen lading op dit cluster. Het is niet duidelijk waarom respondenten met een hoge status kritisch staan tegenover adviseurs én inwoning en waarom respondenten met een lage status alleen kritisch staan tegenover adviseurs.

Het vijfde cluster (waarvan de betrouwbaarheid overigens gering is) heeft te maken met de voorkeur voor het verzorgingstehuis boven intrekken bij familie. Dit cluster is gelijk aan het tweede cluster gevonden bij de analyse met als uitgangsvariabele "houding ten opzichte van het verzorgingstehuis".*)

Opvallend is, dat deze voorkeur blijkbaar niet samenhangt met de status van betrokkenen.

Een soort algemene aversie tegen intrekken bij familie is blijkbaar wel gekoppeld aan status (c.f. het eerste cluster), bij het afwegen van "intrekken bij familie" tegen "opneming in een verzorgingstehuis" blijkt status geen rol te spelen.

Een speculatieve verklaring hiervoor kan zijn dat men deze keuze pas werkelijk overweegt als men aan een andere vorm van huisvesting en verzorging toe is. In het eerste cluster gevonden bij de analyse met als uitgangsvariabele "aantal tehuizen waarvoor ingeschreven" (*), zijn de drie relevante variabelen - "bezwaar tegen intrekken bij familie", "aantal tehuizen waarvoor ingeschreven" en "houding ten opzichte van het verzorgingstehuis" - n.l. gekoppeld aan "kwetsbaarheid" en "aantal hulpen in het gezin", dus aan twee behoeftevariabelen.

*) Zie paragraaf 4.2.3.6.

Dit zou betekenen dat men, als er werkelijk behoefte aan opnemings is, een keuze doet tussen intrekken bij familie en het verzorgingstehuis, onafhankelijk van zijn status. Voor alle statuscategorieën valt de keuze dan in overwegende mate op het verzorgingstehuis. Als "intrekken bij familie" in het algemeen ter sprake komt, reageren personen met een hogere status en opleiding anders, dan degenen met een lagere status en opleiding (misschien deels omdat ze zich een toekomstige situatie beter kunnen indenken?). Er is hier duidelijk nader onderzoek naar motieven en oorzaken nodig, waarbij dan nog moet worden bedacht, dat houding en (toekomstig) gedrag bepaald niet parallel hoeven te lopen.

Het derde cluster geeft kenmerken van respondenten die geen bezwaren hebben tegen intrekken bij familie. Hier zijn twee interpretaties denkbaar. Misschien gaat het hier om jong-bejaarden, voor wie het keuzemoment zoals hier boven omschreven, nog ver weg ligt. Ze weten weinig van de verschillende vormen van dienstverlening, (zijn niet kwetsbaar, wonen in een groot huis, zijn niet ingeschreven voor een verzorgingstehuis)*). Ze hebben echter weinig contacten met derden. Dit laatste geeft aanleiding tot de veronderstelling dat vooral de groep gezinnen die al inwoont bij familie (kwetsbaarheids categorie 1) verantwoordelijk is voor dit cluster. Dit zou dan de andere mogelijke interpretatie zijn van dit derde cluster.

(Niet kwetsbaar, een grote woning, niet ingeschreven), een geringe kennis van vormen van dienstverlening en weinig contacten met derden zijn kenmerken die men aan deze groep kan toeschrijven.

Ook het tweede cluster kan men interpreteren met behulp van het bovenstaande: wie al inwoont bij kinderen (kwetsbaarheids categorie 1) heeft daar over het algemeen geen bezwaar tegen (zie paragraaf 4.3). Dit verklaart de correlatie tussen kwetsbaarheid en bezwaar tegen intrekken bij familie.

*) De variabelen tussen haakjes hebben een geringe lading in de omschreven richting op het derde cluster.

Door de variabele kwetsbaarheid worden de andere variabelen die tot dit cluster behoren, "meege-sleept". *)

4.3.3 Nadere analyse van de aard van de bezwaren ingebracht tegen intrekken bij familie

Uit de clusteranalyse, beschreven in paragraaf 4.3.3. , is gebleken dat enkele variabelen in het bijzonder van belang zijn bij de verklaring van het al of niet noemen van bezwaren tegen intrekken bij familie. Van deze variabelen is het verband nagegaan met de aard van de genoemde bezwaren.***) Hieronder zijn de betreffende toetsings uitkomsten vermeld.

Toetsingsuitkomsten betreffende het verband tussen aard van de bezwaren tegen intrekken bij familie ***) en enkele variabelen die van belang bleken bij de verklaring van het noemen van bezwaren tegen intrekken bij familie ****)

status;	1-toets; $l=34,27$; d.f.=15; $p < 0,01$
wel/geen negatieve keuze zakelijk adviseur;	1-toets; $l= 5,81$; d.f.= 5;niet sign.
wel/geen negatieve keuze persoonlijk adviseren;	1-toets; $l= 7,48$; d.f.= 5;niet sign.
kennis van instelling ^{***})	1-toets; $l=14,09$; d.f.=15;niet sign.
kennis van dienstencentrum;	1-toets; $l=41,55$; d.f.=45;niet sign.
wel/niet ingeschreven voor verzorgingstehuis;	1-toets; $l= 3,83$; d.f.= 5;niet sign.
houding t.o.v. verzor- gingstehuis;	1-toets; $l=53,62$; d.f.=30; $p < 0,01$

*) c.f. Hoofdstuk III

**) Zie tabel 79 voor een totaal overzicht van de aard der ingebrachte bezwaren.

***)) Voor de omschrijving van de aard der genoemde bezwaren, tabel 79

****) Voor de groep die wel bezwaren noemde (N = 357)

*****) Gegroepeerd

Alleen status en houding ten opzichte van het verzorgings-
tehuis blijken een significant verband te vertonen met de
aard van de bezwaren tegen intrekken bij familie. Beide
uitkomsten worden hieronder in tabelvorm weergegeven; zie
tabel 81 en 82

tabel 81

Verband tussen aard van de bezwaren
tegen intrekken bij familie en status

aard van de bezwaren**)	status*)			
	1	2	3	4
konflikten	9	58	50	11
te druk	12	22	46	11
te onvrij	11	36	21	4
n.v.t.	3	18	18	7
overige	1	4	5	7
weet niet	0	1	2	0
totaal	36	139	142	40

$\chi^2 = 24,27$; d.f.=15; $p < 0,01$

*) 1 betekent hoge status

**) zie voor nadere omschrijving,
tabel 79.

Statuskategorie 2 spreekt het meest openlijk over de vrees
voor konflikten. De beide laagste statuskategorieën vrezen
meer voor te grote "drukke" dan voor verlies van vrijheid;
bij statuskategorie 2 is het juist andersom. De hoogste
statuskategorie noemt de hier besproken argumenten alle
drie ongeveer even vaak.

tabel 82

Verband tussen aard van de bezwaren tegen intrekken bij familie en houding ten opzichte van het verzorgingstehuis

aard van de bezwaren*)	houding*)						
	1	2	3	4	5	6	7
konflikten	14	12	18	41	15	25	2
te druk	14	12	13	24	8	19	1
te onvrij	8	6	9	19	11	17	2
n.v.t.	11	4	4	17	2	7	1
overige	9	1	0	2	2	1	0
weet niet	2	0	0	1	0	0	0
totaal	58	35	44	104	38	69	6

$\chi^2=53,62$; d.f.=30; $p < 0,01$

*) 1 betekent zeer positieve houding

**) zie voor nadere omschrijving, tabel 79.

Het verband beschreven in tabel 82 is weliswaar significant, maar niet zo erg duidelijk. Zij die geen alternatief hebben voor het verzorgingstehuis - n.l. geen familie bij wie ze zouden kunnen gaan inwonen, dus de kategorie "n.v.t." - staan in meerderheid positief of "neutraal" tegenover het verzorgingstehuis. De groep die spreekt over "te druk" staat wat positiever tegenover het verzorgingstehuis dan de groep die spreekt over "te onvrij"; dit is waarschijnlijk terug te voeren op de faktor status.

4.3.4 Samenvatting

18% van de gezinnen heeft geen bezwaar tegen intrekken bij familie. De overige gezinnen voeren - al naar gelang hun status - verschillende bezwaren aan tegen intrekken bij familie.

De uitkomsten van een clusteranalyse doen vermoeden dat alle statuscategorieën in meerderheid opneming in een verzorgingstehuis verkiezen boven intrekken bij familie, wanneer de kwestie van verandering van woonvorm urgent is. Als intrekken bij familie in het algemeen ter sprake komt, staan de hogere statuscategorieën er negatiever tegenover dan gezinnen met een lagere status.

De uitkomsten van de clusteranalyse zijn overigens enigszins onzuiver, omdat deze uitkomsten mede werden bepaald door de antwoorden van die bejaarden, die reeds inwonen bij familie.

HOOFDSTUK V : AANWEZIGHEID VAN HULP EN GEBRUIK VAN VOOR- ZIENINGEN

1. UITVOERING VAN HUISHOUDELIJKE TAKEN EN HULP VAN DERDEN

1.1 Inleiding

In dit eerste deel van hoofdstuk V wordt beschreven wie de diverse huishoudelijke werkzaamheden voor zijn/haar rekening neemt en vooral, welke rol "derden" daarbij spelen. Tevens komt aan de orde welke factoren samenhangen met de aanwezigheid van hulp van derden in het gezin en met de omvang en de aard van deze hulp.

Niet behandeld wordt de vraag in hoeverre de verstrekte hulp objectief beschouwd voldoende is, en of de hulp dáár gegeven wordt, waar deze het meest nodig is, m.a.w. of de allokatie van de hulp goed is. Deze onderwerpen komen aan de orde in hoofdstuk VIII dat handelt over (oorzaken van) verzorgingstekorten.

1.2 Uitvoering van huishoudelijke taken

1.2.1 Beschrijving

Met betrekking tot zes huishoudelijke taken - het "zware" huishoudelijke werk, bedden opmaken, de was doen, buiten zetten van de vuilnisemmer, koken en boodschappen doen - is gevraagd wie deze werkzaamheden meestal uitvoert. In tabel 83 wordt hiervan een overzicht (in herwogen cijfers) gegeven.

tabel 83

Overzicht uitvoering van huishoudelijke taken

uitvoerder	huishoudelijke taken					
	zware werk	bedden	was	vuilnis- emmer	koken	bood- schap- pen
ondervraagde	29	49	31	26	46	47
echtgeno(o)t(e) van ondervraagde	19	26	23	9	28	13
ondervraagde en echtgeno(o)t(e)	5	7	2	2	3	18
ondervraagde en/of echtgeno(o)t(e) + gezinslid	2	4	1	1	2	4
ondervraagde en/of echtgeno(o)t(e) + derde(n)	3	1	2	1	1	2
gezinslid	10	8	10	12	10	10
derde(n)	30	5	12	15	9	5
gezinslid + derde(n)	1	0	0	0	0	0
onbekend /wasserij / stortkoker	1	0	19	34	1	2
totaal (herwogen)	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Tabel 83 geeft vooral inzicht in de rol van "derden" bij de uitvoering van de verschillende huishoudelijke taken. In die gevallen, waarin een taak geheel door het gezin zelf wordt uitgevoerd, krijgen de cijfers uit tabel 83 pas enig reliëf als men de samenstelling van het gezin mee in aanmerking neemt, en ook het geslacht van de ondervraagde. De betreffende analyse is uitgevoerd voor elk der zes huishoudelijke taken afzonderlijk. De bijbehorende tabellen zijn opgenomen in bijlage III*)

*) Uit deze tabellen blijkt eveneens welke gezinstypen hulp van derden ontvangen; dit zijn overwegend alleenwonenden en echtparen (zonder inwonende kinderen).

Aan de taakverdeling tussen man en vrouw bij echtparen zonder inwonende kinderen is een aparte paragraaf gewijd, t.w. paragraaf 1.2.2.

Voor de categorieën: bejaard(e) (echtpaar), inwonend bij gezin van kinderen (a); alleenstaande bejaarde met inwonende kinderen (b); echtpaar met inwonende kinderen (c) en twee of meer samenwonende personen (waaronder géén kinderen) (d), worden de uitkomsten hier in het kort en zeer globaal samengevat.

- ad (a): In die gevallen waarin een bejaarde of een bejaard echtpaar inwoont bij kinderen, worden de verschillende huishoudelijke taken bijna uitsluitend door "gezinsleden" uitgevoerd, dat wil in dit geval dus zeggen: door leden van het gastgezin.
- ad (b): In gezinnen van een alleenstaande bejaarde met inwonende kinderen wordt het werk meestal door de kinderen ("gezinsleden") gedaan. Alleenstaande bejaarde vrouwen met inwonende kinderen koken meestal zelf en doen zelf de bedden.
- ad (c): In gezinnen, bestaande uit een echtpaar met inwonende kinderen, doet hoofdzakelijk de vrouw het huishoudelijke werk. Binnen dit gezinstype worden de huishoudelijke taken kennelijk geregeld zoals in een doorsnee nederlands gezin van de generatie waartoe onze onderzoeksgroep behoort.
- ad (d): In gezinnen van twee of meer samenwonende bejaarden worden de werkzaamheden tussen alle leden van het gezin verdeeld.

Over de wijze waarop de was wordt gedaan en de wijze waarop levensmiddelen worden gehaald resp. gebracht, zijn aanvullende vragen gesteld. De tabellen 84 en 85 geven hiervan een overzicht.

tabel 84

Hoe wordt de was gedaan?
(herwogen cijfers)

methode	%
wasmachine *)	50
met de hand	22
wasserette	11
gedeeltelijk naar wasserij	12
geheel naar wasserij	19
totaal (herwogen) **)	114%

*) Hierbij inbegrepen: de wijze waarop "derden" (12%) de was doen in hun wasmachine!

**) meer dan één antwoord per ondervraagde

tabel 85

Hoe krijgt U Uw levensmiddelen in huis?
(herwogen cijfers)

methode	bakker	groente boer	melk boer	kruiden- nier	slager
huis aan huis bezorgd	44	8	55	7	2
bezorgd na bestelling	1	2	1	6	3
gehaald door onder- vraagde en/of echtgen.	50	75	38	76	80
gehaald door ander	7	15	7	14	16
w.n. / n.v.t.	-	1	-	-	1
totaal (herwogen) ***)	102%	101%	101%	103%	102%

***) In enkele gevallen, meer dan één antwoord per ondervraagde.

Met betrekking tot het koken is nog gevraagd hoe vaak men een warme maaltijd gebruikt; tabel 86 geeft de verkregen antwoorden weer.

tabel 86

Hoe vaak per week gebruikt U een warme maaltijd?
(herwogen cijfers)

aantal keren per week	%
0 t/m 5	12
6	21
7	67
totaal (herwogen)	100%

Uit de tabellen 87 en 88 blijkt dat men het koken niet nalaat, omdat men er moeite mee heeft en dat het vooral de alleenwonende mannen en vrouwen zijn die op dit punt slecht voor zichzelf zorgen.

tabel 87

Verband tussen aantal keren per week waarop men een warme maaltijd gebruikt en moeite met koken

aantal keren per week	moeite met koken			
	geen	enige	veel	n.v.t.*)
5, of minder	32	0	1	0
6	85	2	0	0
7	288	5	1	9
totaal	405	7	2	9

$\chi^2 = 10.34$; d.f. = 6; niet significant

*) men kookt niet zelf; maar heeft (waarschijnlijk) hulp van Tafeltje - dek - je

tabel 88

Verband tussen gezinssamenstelling en aantal keren per week waarop men een warme maaltijd gebruikt

gezinssamenstelling	aantal keren per week		
	5, of minder	6	7
alleenwonende man	3	4	7
alleenwonende vrouw	16	18	56
echtpaar	9	43	161
alleenstaande of echtpaar, inw. bij gezin van kind	0	5	22
alleenstaande met kind(eren)	4	6	15
echtpaar met kind(eren)	1	6	16
twee of meer samenwonende bejaarden	0	5	26
totaal	33	87	303

$\chi^2 = 31,32$; d.f.=12; $p = .01$

1.2.2 Taakverdeling tussen man en vrouw

Voor de echtparen zonder inwonende kinderen in de onderzoeksgroep is nagegaan of de respektievelijke huishoudelijke taken door de man of door de vrouw, door beiden samen of (mede) door derden worden uitgevoerd, o.a. ter toetsing van enkele uitkomsten van een onderzoek van Ballweg*).

Dit onderzoek was eveneens gericht op de taakverdeling tussen man en vrouw, na de pensionering, maar vanuit een andere gezichtshoek. Ballweg onderzocht de modus vivendi die een echtpaar probeert te vinden na de pensionering van de man, onder behoud van beider "waardigheid", gerekend naar algemeen maatschappelijke normen.

In onze analyse gaat het om de vraag of er misschien zo'n stringente taakverdeling tussen man en vrouw bestaat, dat wegvallen van één der partners leidt tot een verzorgingstekort van de andere partner.

*) John Ballweg :Resolution of conjugal role adjustment after retirement, in:Journal of Marriage and the Family, mei 1967.

Tabel 89 geeft een overzicht van de taakverdeling voor zes huishoudelijke werkzaamheden.

tabel 89

Taakverdeling huishoudelijk werk bij echtparen (zonder inwonende kinderen), in procenten (niet herwogen aantallen)

	zwaar huish.	bedden	was	vuilnis emmer	koken	bood- schap- pen
man	14	11	4	30	4	28
vrouw	38	69	55	13	76	25
man en vrouw	12	17	7	2	8	39
man en/of vrouw + derden	2	1	1	1	1	2
derden	34	2	33*)	54**)	11	3
onbekend	-	-	-	-	-	3***)
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%
	(217)	(217)	(217)	(217)	(217)	(217)

*) inklusief wasserij

**) inklusief stortkoker

***) onbekend, of: alles wordt bezorgd

Uit tabel 89 blijkt dat de respektievelijke werkzaamheden meestal òf door de man òf door de vrouw van het echtpaar worden uitgevoerd. Alleen boodschappen doen heeft het karakter van een "joint task", dat wil zeggen dat man en vrouw samen of afwisselend deze taak op zich nemen. Dit is in overeenstemming met één der resultaten van het onderzoek van Ballweg, die vond dat gepensioneerde mannen niet vaker bepaalde taken samen met hun vrouw uitvoeren, dan mannen die nog werken. Ze nemen wèl vaker taken geheel van hun vrouw over, en wel voornamelijk "marginale" taken, in de zin van niet typisch vrouwelijke werkzaamheden.

Voor onze steekproef is dit laatste eveneens het geval; er zijn althans twee taken - het buiten zetten van de vuilnisemmer en boodschappen doen - die vaker door de man dan door de vrouw worden gedaan.

Vooraf wat betreft het boodschappen doen is te verwachten dat dit pas ná de pensionering zo is "gegroeid". Vóór de pensionering zal immers in bijna alle gevallen het patroon aldus geweest zijn: de man "werkt", de vrouw doet de huishouding en verreweg het merendeel der boodschappen. Het buiten zetten van de vuilnisemmer is in veel gezinnen mannenwerk; wat deze taak betreft, wordt dus de bestaande taakverdeling na de pensionering gehandhaafd.

Aan deze resultaten kan men de konklusie verbinden, dat door het ontbreken van "joint tasks" vooral voor gehuwde mannen een huishoudelijk verzorgingstekort zal ontstaan, bij plotselinge ziekte of bij overlijden van hun echtgenote.

1.2.3 Samenvatting

34% der onderzochte gezinnen heeft hulp van "derden" - dit zijn personen die niet tot het gezin van de onderzochte behoren - voor het zware huishoudelijke werk. 6% heeft hulp van derden voor het bedden opmaken, 14% voor het doen van de was*), 16% voor het buitenzetten van de vuilnisemmer**), 10% voor het koken en 7% voor het doen van de boodschappen.

Vooraf alleenwonenden en echtparen zonder inwonende kinderen krijgen hulp van derden.

Bejaarden die inwonen bij kinderen, helpen nauwelijks mee in de huishouding.

Alleenstaande bejaarde vrouwen met inwonende kinderen doen zelf het lichtere huishoudelijke werk; de kinderen doen het zware werk.

Bij echtparen met inwonende kinderen doet meestal de vrouw al het huishoudelijke werk.

Bij twee of meer samenwonende personen (geen echtpaar) worden de huishoudelijke taken tussen alle gezinsleden verdeeld.

*) 19% stuurt de was geheel naar de wasserij

**) 34% van de gezinnen heeft de beschikking over een stortkoker

Voor echtparen zonder inwonende kinderen is het vóór-komen van "joint tasks" nagegaan.

Hiermee worden taken bedoeld die man en vrouw samen of afwisselend uitvoeren. Alleen boodschappen doen bleek het karakter van een joint task te hebben. De rest van de werkzaamheden wordt hoofdzakelijk door de vrouw uitgevoerd, behalve het buitenzetten van de vuilnisemmer; dat laatste doet vooral de man.

Dit alles betekent, dat vooral voor gehuwde mannen een verzorgingstekort is te verwachten bij plotselinge ziekte of bij overlijden van hun echtgenote.

1.3 Aanwezigheid en omvang van hulp van derden

1.3.1 Inleiding

In deze paragraaf komt aan de orde welke gezinnen hulp krijgen van "derden" (= niet- gezinsleden) en hoeveel helpers het gezin telt.

Ook de redenen waarom het gezin hulp heeft, zullen worden nagegaan. Er wordt daarbij onderscheid gemaakt tussen behoefte-factoren*) en de faktor "gewoonte". Daarmee wordt bedoeld dat het gezin steeds huishoudelijke hulp heeft gehad, afgezien van de validiteit van de huisvrouw en, in mindere mate, van de grootte van de woning en dergelijke factoren.

1.3.2 Overzicht van de aanwezigheid van hulp van derden

In tabel 90 wordt weergegeven in hoeveel gezinnen hulp van één of meer derden aanwezig is.

*) De faktor huishoudelijke (in)validiteit die hier onder is te rekenen, wordt niet hier, maar in hfdst.VIII besproken; dat hoofdstuk handelt over verzorgingstekorten.

tabel 90

Aantal helpers per gezin

aantal helpers	%
geen	59
1	30
2	9
3	2
4	0
totaal (herwogen)	100%

Onder "hulp van derden" wordt verstaan hulp van individuele personen. Dit betekent onder anderen dat hulp bij verwijdering van huisvuil door een huismeester van een flat als "hulp van derden" is aangemerkt terwijl aanwezigheid van een stortkoker niet als zodanig is gedefiniëerd. Het zelfde geldt m.m. voor de wasserij: wie zijn was geheel naar de wasserij stuurt, heeft volgens onze definitie geen hulp van derden.

Ook de frekwentie en de omvang van de hulp zijn niet in de schaal verdiskonteerd. De schaal geeft daarom slechts een ruwe benadering van de intensiteit van de verkregen hulp.

1.3.3 Frekwentie van de hulp

Over alle externe helpers van het gezin is gevraagd hoe vaak per maand ze komen helpen. Deze vraag is betrekkelijk vaak onbeantwoord gebleven. Getracht is voor de eerste twee hulpen in het gezin op te tellen hoe vaak in totaal het gezin hulp krijgt; het resultaat wordt weergegeven in tabel 91 (Het gaat hier om niet - herwogen aantallen; herwogen aantallen zijn niet beschikbaar. Ook korrelaties met deze variabele konden helaas niet worden uitgevoerd.)

tabel 91

Frekwentie van de geboden hulp,
voor de eerste twee hulpen in
het gezin

frekwentie van de hulp	abs.	%
minder dan 4 x per maand	31	16
4 x per maand	68	36
5 t/m 8 x per maand	49	26
vaker dan 8 x per maand	22	12
onbekend	20	10
totaal (<u>niet</u> herwogen)	190	100

1.3.4 Verklaring van aanwezigheid van hulp

1.3.4.1 Behoeftefactoren

Deze vallen uiteen in twee situatieaspecten:
de woonsituatie van het gezin en de lichamelijke validiteit*).

Woonsituatie

Aanwezigheid van hulp is deels direkt gekoppeld aan de wijze van huisvesting. Wie in een serviceflat woont heeft uit dien hoofde de beschikking over huishoudelijke hulp. Aan sommige woongebouwen voor bejaarden is een huismeester verbonden. Deze werd vaak door de respondenten genoemd als degene die zorgt voor afvoer van huisvuil; hij is daarom "helper" in de zin van onze definitie. Deze feiten worden duidelijk geïllustreerd door tabel 92

*) Het verband met huishoudelijke validiteit wordt behandeld in hoofdstuk VIII

tabel 92

Verband tussen aanwezigheid van hulp in het gezin en woningtype

aantal hulpen	woningtype		
	serviceflat	bej.woning	norm.woning
0	4*)	62	173
1 t/m 4	34	63	93
totaal	38	125	266

$\chi^2=45,95$; d.f.=2; $p < 0,001$

*) Het is niet duidelijk waarom vier gezinnen, woonachtig in een serviceflat, zeggen geen hulp van derden te ontvangen.

Door de direkte koppeling van hulp aan woningtype, vervalt de grond voor de hypothese dat men meer hulp heeft, naarmate men een groter huis bewoont. Bedoeld verband kan nog wel worden nagegaan voor bewoners van een normale woning. Het blijkt voor deze groep echter niet significant te zijn; zie tabel 93

tabel 93

Verband tussen aanwezigheid van hulp in het gezin en woningtype, voor bewoners van een normale woning.

aantal hulpen	woning zonder trap		woning met trap	
	1 t/m 3 kamers	4+ kamers	1 t/m 4 kamers	5+ kamers
0	90	43	31	9
1 t/m 4	57	23	9	4
totaal	147	66	40	13

K.S.-toets, eenzijdig; $\chi^2=2,08$; niet significant.

Lichamelijke validiteit

Naarmate het gezin ernstiger gehandikapt is heeft het meer huishoudelijke hulp; zie tabel 94

tabel 94

Verband tussen aantal hulpen in het gezin en gezins-A.D.L.-skore

aantal hulpen	gezins- A.D.L.-skore*)			
	0	1	2	3
0	146	69	16	8
1	64	44	21	10
2	18	16	3	5
3	3	2	2	1
4	0	0	0	1
totaal	231	131	42	25

$r=0,21$; $p = 0,001$

*) skore 0 betekent geen A.D.L.-handikap.

1.3.4.2 "Gewoonte"-factoren

Aanwezigheid van hulp in het gezin op grond van traditie hangt naar verwachting samen met een relatief hoge status en welstand van het gezin. Inderdaad is er een significant verband tussen het aantal hulpen en status en eveneens tussen het aantal hulpen en welstand; zie de tabellen 95 en 96.

tabel 95

Verband tussen aantal hulpen in
het gezin en status

aantal hulpen	status*)			
	1	2	3	4
0	11	92	97	39
1	18	51	55	15
2	7	18	13	4
3	2	2	2	2
4	0	1	0	0

totaal	38	164	167	60
--------	----	-----	-----	----

$r = -0,09$; $p < 0,05$

*) skore 1 betekent hoge status

tabel 96

Verband tussen aantal hulpen in
het gezin en welstand

aantal hulpen	welstand*)			
	1	2	3	4+
0	49	12	77	61
1	17	7	36	66
2	7	2	7	21
3	0	0	5	3
4	0	0	0	1

totaal	73	21	125	152
--------	----	----	-----	-----

$r = 0,18$; $p < 0,001$

*) skore 1 betekent geringe welstand.

De hier boven uitgesproken verwachting heeft - impliciet - betrekking op betaalde hulp. In onze score "aantal hulpen in het gezin" is alle hulp van derden verdiskonteerd, dus bijvoorbeeld ook hulp van uitwonende kinderen en verdere familie, die naar verwachting juist bij uitstek aan de lagere welstands- en statuscategorieën wordt geboden.

De hypothese betreffende het verband tussen welstand en status enerzijds en de aanwezigheid van hulp in het gezin, anderzijds kan daarom slechts zinvol onderzocht worden, als de persoon van de helper mede in aanmerking genomen wordt; dit gebeurt in paragraaf 1.4.

1.3.5 Nadere analyse van aanwezigheid van hulp in het gezin

In de uitgangsmatrix voor de clusteranalyse met als uitgangsvariabele "aantal hulpen in het gezin", zijn een aantal variabelen opgenomen die kenmerken van personen indiceren en geen kenmerken van gezinnen. Het gaat hier om: subjektieve gezondheidstoestand, mobiliteit, vermoeid na interview, en ook: geslacht en opleiding.

De eerste drie variabelen hebben alle te maken met de behoefte aan hulp. Weglating uit de uitgangskorrelatiematrix zou een ernstig verlies aan relevante informatie hebben betekend. Tegen opneming in de matrix bestaat een reeks van methodologische bezwaren. Deze zijn echter - in het licht van de opzet en de doelstelling van ons onderzoek - door ons als minder ernstig beschouwd, dan het hiervoor genoemde verlies aan informatie. De uitkomsten van de clusteranalyse zijn vermeld in tabel 97

tabel 97

Clusterladingen van "aantal hulpen in het gezin" en 19 variabelen, die daarmee samenhangen

variabelen en richting, waarin ze zijn gekodeerd	1ste clus- ter	2de clus- ter	3de clus- ter
<u>aantal hulpen in het ge- zin, geen</u>	<u>-.53</u>	.19	.06
afstand tot dienstencen- trum, gering	<u>.51</u>	-.17	<u>.47</u>
woningtype, klein	<u>.51</u>	<u>-.37</u>	-.13
gezins-A.D.L.-skore, gunstig	<u>-.48</u>	<u>-.42</u>	.08
mobiliteit, gering	<u>.48</u>	<u>.39</u>	-.08
subjektieve gezondheid, goed	<u>-.43</u>	<u>-.33</u>	-.01
gebruik van dienstencen- trum, niet	<u>-.43</u>	.05	-.01
kwetsbaarheid, gering	<u>-.40</u>	<u>.49</u>	.07
vermoeid na interview, wel	<u>.30</u>	.19	.15
aantal trappen naar de woning, geen	<u>.24</u>	-.07	-.08
geslacht, man	-.21	.06	-.01
kinderen in Utrecht, geen	.18	<u>-.45</u>	-.06
lid van kruisvereniging, wel	.17	-.04	-.18
aantal verzorgingstehuizen, waarvoor ingeschreven, geen	-.13	.04	.11
aantal kinderen, geen	.11	<u>-.41</u>	-.16
wijk, Overvecht	-.08	.20	<u>-.57</u>
status, hoog	.08	<u>-.29</u>	.11
iemand om te helpen bij ziekte, wel	-.04	-.01	-.05
kennis van instellingen, gering	-.03	.17	<u>.38</u>
opleiding, hoog	.02	<u>-.40</u>	.08
K.R. (21)	.66	.59	.43

Alleen het eerste cluster verklaart een redelijke proportie van de variantie in de variabele "aantal hulpen in het gezin", n.l. 28%. Dit cluster heeft duidelijk te maken met de behoefte aan hulp. Personen/gezinnen met een slechte lichamelijke validiteit en een als slecht ervaren gezondheidstoestand, die daarbij in hoge mate kwetsbaar zijn, beschikken over hulp. Ook hier zijn woningtype, aantal trappen, afstand tot het dienstencentrum en gebruik van het dienstencentrum weer aan kwetsbaarheid gekoppeld*). Woningtype heeft ook rechtsstreeks te maken met aanwezigheid van hulp**).

De allokatie van de hulp lijkt dus goed te zijn. Het gaat hier echter om een algemene tendens: er zijn toch nog gezinnen die geen hulp hebben, hoewel ze er wel behoefte aan hebben. Bovendien is het niet zo, dat ieder die geholpen wordt, ook voldoende hulp heeft; zie hoofdstuk VIII

Het tweede cluster verklaart minder dan 4% van de variantie in de variabele "aantal hulpen in het gezin". Het komt naar alle waarschijnlijkheid voor rekening van de groep die inwoont bij kinderen, dus kwetsbaarheidskategorie 1: wel kinderen in Utrecht, wel kinderen, een grote woning en een geringe kwetsbaarheid gaan gepaard met een slechte subjektieve gezondheidstoestand, en verder nog met een lage status en een laag opleidingsniveau.

Het derde cluster omvat merkwaardigerwijze drie variabelen die niet een groep ondervraagde gezinnen karakteriseren, maar die intrinsieke kenmerken zijn van beide onderzochte wijken: Overvecht is groter dan Kanaleneiland en dus is de (gemiddelde) afstand tot het dienstencentrum ook groter. Verder bleek reeds dat de kennis van instellingen in Overvecht groter is dan in Kanaleneiland ($r = -0,20$).

De bewoners van beide wijken verschillen niet van elkaar ten aanzien van die kenmerken, die verschillen in kennis bleken te verklaren. Het verschil in kennis tussen beide wijken is daarom alleen toe te schrijven aan intrinsieke verschillen tussen beide wijken zelf, bijvoorbeeld aan een verschil in effectiviteit van de voorlichting door de instellingen.

*) zie hoofdstuk III

**) zie 1.3.4.1.

1.3.6 Samenvatting

41% van de gezinnen heeft hulp van een of meer personen van buiten het gezin.

De allokatie van de hulp is over het algemeen goed: vooral gezinnen met een slechte lichamelijke validiteit en daarbij een hoge mate van kwetsbaarheid, hebben hulp; hierop wordt nader ingegaan in hoofdstuk VIII.

Aanwezigheid van hulp is deels direkt gekoppeld aan het woningtype dat het gezin bewoont: wie in een serviceflat woont, heeft uit dien hoofde hulp. Aan woongebouwen voor bejaarden is vaak een huismeester verbonden, die o.a. helpt met afvoer van huisvuil.

1.4. De persoon van de helper

1.4.1. Beschrijving

De "derden" uit de tabellen F t/m K ***) worden in deze paragraaf nader aangeduid. In tabel 98 wordt per huishoudelijke taak aangegeven wie daarvoor hulp biedt.

tabel 98

Specificatie "derden" die helpen met de respektievelijke huishoudelijke taken (zie ook tabel F t/m K ***)

"derden" *)	huishoudelijke taken					
	zware werk	bedden	was	vuilnis- emmer	koken	bood- schappen
betaalde hulp (o.a.werkster)	75	13	8	8	2	4
(behuwd) kind	23	6	28	5	9	15
ander familielid	8	1	2	0	1	2
gez.verz./bej.helpster	11	3	1	2	0	1
hulp via de (service)flat	22	2	0	9	2	0
buren/medebewoners	4	0	5	6	2	9
overige	10	4	3	4	2	2
onbekend	6	0	7	49	35	0
(geen hulp van derden*))	(270)	(404)	(375)	(346)	(376)	(399)
totaal	429	433**)	429	429	429	432**)

*) exclusief wasserij/stortkoker

**) enkele gezinnen hebben meer dan één helper voor deze taak.

***) zie bijlage III

Uit tabel 99 blijkt dat betaalde hulp en hulp van de gezinsverzorging meestal als voornaamste hulp in het gezin wordt aangemerkt. Buren en "overige" helpers zorgen vaak voor aanvullende hulp.

Uit tabel 99 valt niet af te leiden welke combinaties van helpers voorkomen. Analyse op dit punt brengt een veelheid van combinaties aan het licht; daarvan komt betaalde hulp samen met hetzij hulp van de buren, hetzij hulp van de flat het meest voor (beide combinaties 7 keer). Naar alle waarschijnlijkheid betreft het hier hulp van een werkster voor het zware werk en hulp van buren of van de flat voor afvoer van huisvuil.

1.4.2 Factoren die de aard van de hulp, i.c. de persoon van de helper, bepalen

1.4.2.1 Inleiding

In deze paragraaf zal worden nagegaan welke factoren van invloed zijn op de aard van de hulp, i.c. de persoon van de helper.

De aard van de hulp hangt naar verwachting allereerst samen met de gezinssamenstelling en de kwetsbaarheid van het gezin. Kinderen*), familie, buren en ook de gezinsverzorging helpen waarschijnlijk vooral oudere echtparen en oudere alleenwonende bejaarden. Deze soort hulp zal bijna geheel ontbreken in gezinnen met inwonende kinderen.

Kinderen, familie, buren en de gezinsverzorging helpen vooral, wanneer de lichamelijke en huishoudelijke validiteit**) van het gezin relatief slecht is.

Te verwachten is verder dat de aanwezigheid van betaalde hulp in het gezin samenhangt met een relatief hoge status en welstand.

*) Het gaat hier om uitwonende kinderen

**) Hierop wordt nader ingegaan in hoofdstuk VIII.

Tenslotte zal nog worden nagegaan of gezinnen die hulp krijgen van kinderen, familie of buren, misschien relatief weinig weten over de verschillende dienstverlenende instellingen en er daarom geen beroep op doen.

Al deze verbanden zijn alleen onderzocht voor de eerste hulp in het gezin; het aantal gezinnen waarin een tweede hulp aanwezig is, is te gering voor een zinvolle analyse.

1.4.2.2 Gezinssamenstelling, kwetsbaarheid en persoon van de helper

Het verband tussen samenstelling van het gezin en kwetsbaarheid én de persoon van de helper wordt weergegeven in de tabellen 100 en 101

tabel 100 Verband tussen persoon van de helper en gezinssamenstelling

persoon van de helper	gezinssamenstelling					
	alleenwo- nende be- jaarde	echt- paar	alleenstaan- de bejaarde of echtpaar inw. bij kinderen	alleenstaan- de bejaarde met inw. kinderen	echt- paar met inw. kinde- ren	twee of meer samenwonende personen
betaalde hulp	26	35	2	4	2	8
kinderen	13	20	0	3	1	0
familie	3	4	0	0	0	2
gezinsverzor- ging	2	6	0	1	1	2
flat	8	20	0	0	0	1
buren	6	6	0	0	0	0
overigen	7	3	0	0	0	0
totaal	65	94	2	8	4	13

$\chi^2=35,76$; d.f.=30; niet significant

tabel 101 Verband tussen persoon van de helper en kwetsbaarheid*)

	kwetsbaarheid									
persoon van de helper	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
betaalde hulp	2	2	4	3	21	19	6	8	6	6
kinderen	0	1	3	2	9	9	2	7	1	3
familie	0	0	0	1	3	2	0	0	2	1
gezinsverzoring	0	1	1	0	5	3	0	0	0	2
flat	0	0	0	0	11	10	2	0	3	3
buren	0	0	0	1	4	1	0	4	1	1
overige	0	0	0	1	1	1	1	2	2	2
totaal	2	4	8	8	54	45	11	21	15	18

$\chi^2 = 56.60$; d.f.=54; niet significant

*) skore 0 betekent gering kwetsbaarheid

Uit de tabellen 100 en 101 blijkt dat het veronderstelde verband tussen gezinssamenstelling, respektievelijk kwetsbaarheid én de persoon van de helper niet aanwezig is.

1.4.2.3 Welstand, status en persoon van de helper

Uit de tabellen 102 en 103 blijkt, dat per welstands- resp. statusklasse de persoon van de helper sterk varieert.

Hulp via de flat wordt vooral geboden aan de hogere welstands*)- en statuscategorieën**); hulp van kinderen en van familie vooral aan de lagere klassen***). Dit is in overeenstemming met de in de inleiding uitgesproken verwachting. Tegen de verwachting in, hebben de hogere welstands- en statusgroepen niet vaker betaalde hulp ****).

*) K.S.-toets, eenzijdig; $\chi^2 = 21,90$; $p < 0,001$

**) K.S.-toets, eenzijdig; $\chi^2 = 10,43$; $p < 0,01$

***) verband met welstand: K.S.-toets, eenzijdig; $\chi^2 = 23,15$; $p < 0,001$

verband met status : K.S.-toets, eenzijdig; $\chi^2 = 15,70$; $p < 0,001$

****) verband met welstand: K.S.-toets, eenzijdig; $\chi^2 = 0,71$; niet sign.

verband met status : K.S.-toets, eenzijdig; $\chi^2 = 0,82$; niet sign.

tabel 102

Verband tussen persoon van de helper en welstand

persoon van de helper	welstand*)			
	1	2	3	4 ⁺
betaalde hulp	8	4	16	38
kinderen	10	3	15	6
familie	0	0	5	3
gezinsverzorging	4	0	3	5
flat	0	0	2	27
buren	0	2	4	4
overige	1	0	1	7
totaal	23	9	46	90

$\chi^2=63,36$; d.f.=18; $p < 0,001$

*) skore 1 betekent geringe welstand

tabel 103

Verband tussen persoon van de helper en status

persoon van de helper	status*)			
	1	2	3	4
betaalde hulp	13	30	21	10
kinderen	0	8	21	4
familie	0	4	2	3
gezinsverzorging	0	5	7	0
flat	12	12	5	0
buren	4	5	3	0
overige	2	4	4	0
totaal	31	68	63	17

$\chi^2=58,80$; d.f.=18; $p < 0,001$

*) skore 1 betekent hoge status

Voor hulp via de gezinsverzorging zijn de welstand en status van het gezin blijkbaar indifferent*); voor het ontbreken van de hoogste en laagste statuscategorie onder degenen die door de gezinsverzorging worden geholpen, is moeilijk een verklaring te vinden.

1.4.2.4 Gezins-A.D.L.-skore en persoon van de helper

Tegen de verwachting in zijn er geen verschillen in A.D.L.-skore, tussen degenen die betaalde hulp krijgen en degenen die door kinderen worden geholpen; zie tabel 104.

Er zijn weliswaar significante verschillen ten aanzien van de persoon van de helper tussen de verschillende A.D.L.-klassen, maar in de betreffende tabel zijn de verschillen tussen degenen die betaalde hulp krijgen én degenen die hulp van kinderen krijgen, te verwaarlozen**).

tabel 104

Verband tussen persoon van de helper en A.D.L.-skore

persoon van de helper	A.D.L.-skore ***)			
	0	1	2	3
betaalde hulp	37	24	8	8
kinderen	16	12	5	4
familie	6	2	1	0
gezinsverzorging	2	4	4	2
flat	10	14	5	0
buren	9	2	1	0
overige	4	3	0	3
totaal	84	61	24	17

$\chi^2=29,34$; d.f.=18; $p < .05$

***) skore 0 betekent geen A.D.L.-handikap

*) verband met welstand: K.S.-toets, eenzijdig; $\chi^2=1,99$; niet sign.
verband met status : K.S.-toets, eenzijdig; $\chi^2=1,54$; niet sign.

**) K.S.-toets, eenzijdig; $\chi^2=0,23$; niet significant

Uit tabel 104 blijkt verder nog dat de gezinsverzorging niet bij uitstek gezinnen helpt met een ongunstige A.D.L.-situatie*), dit in tegenstelling tot wat verwacht werd.

1.4.2.5 Kennis van instellingen en persoon van de helper

In tabel 105 wordt het verloop van de skores op de schaal "kennis van dienstverlenende instellingen" weergegeven voor degenen die hulp krijgen van kinderen, familie en bureu én voor de overige gezinnen. Het veronderstelde verschil in kennis tussen deze beide groepen gezinnen blijkt niet aanwezig te zijn.

tabel 105

Verband tussen persoon van de helper en kennis van instellingen

persoon van de helper	kenniscores **)			
	0 t/m 3	4 t/m 5	6 t/m 8	9 t/m 15
kinderen, familie,buren	13	15	15	15
overigen	27	22	48	35
totaal	40	37	63	50

K.S.-toets, eenzijdig; $\chi^2=2.00$; niet sign.
 **) skore 0 t/m 3 betekent geringe kennis.

1.4.3 Samenvatting

Hulp bij het doen van de was en bij het boodschappen doen, wordt vooral door kinderen gegeven.

Voor de overige taken wordt vooral hulp geboden door een werker, althans een betaalde hulpkracht, en door de (service-) flat.

Hulp via de (service-)flat wordt vooral geboden aan de hogere welstands- en statuscategorieën; hulp van kinderen en van familie vooral aan de lagere klassen.

*) K.S.-toets, eenzijdig; $\chi^2=4,17$; niet significant

Er is geen verband tussen welstand, respektievelijk status en aanwezigheid van betaalde hulp .

Gezinnen die door kinderen worden geholpen zijn niet meer hulpbehoevend*) dan gezinnen die betaalde hulp hebben. Gezinnen die hulp van de gezinsverzorging krijgen zijn niet meer hulpbehoevend*) dan gezinnen die hulp van andere personen/instanties ontvangen.

Er is geen verschil in kennis van instellingen tussen degenen die hulp van kinderen, familie of bureu krijgen, en degenen die anderszins worden geholpen.

In hoofdstuk VIII wordt nader ingegaan op de vraag in hoeverre de verkregen hulp voldoende is. Verder wordt onderzocht of er gezinnen zijn, die wel hulp nodig hebben, maar daar niet over beschikken.

*) indikator: gezins-A.D.L.-skore

2. GEBRUIK VAN VOORZIENINGEN EN DIENSTVERLENENDE INSTELLINGEN, W.O. HET DIENSTENCENTRUM

2.1 Kontakten met algemene (d.i. niet speciaal op bejaarden gerichte) instellingen en met tafeltje - dek - je

2.1.1 Beschrijving

Behalve over het dienstencentrum, zijn vragen gesteld over het gebruik van vijf voorzieningen, resp. instellingen voor sociale of sociaal-medische dienstverlening, t.w. de Kruisverenigingen, de Gemeentelijke Sociale Dienst, de Gezinsverzorging, Tafeltje-dek-je en de Burenhulp.

In tabel 106 wordt een overzicht gegeven van de kontakten die de ondervraagden ooit met deze instellingen hebben gehad; tabel 107 geeft weer wanneer dit contact plaats vond.

tabel 106 Overzicht kontakten met vier*) instellingen voor sociale en sociaal-medische dienstverlening in procenten (horizontaal gepercenteerd; herwogen cijfers)

instelling	kontakt gehad		geen kontakt	instelling is onbekend bij on- dervraagde (of: bedoelde gegevens ontbreken
	hulp ge- kregen	geen hulp gekregen	gehad	
Kruisvereniging	34	3	56	7
Gemeentelijke Sociale Dienst	16	3	51	28
Gezinsverzor- ging	5	2	31	62
Tafeltje-dek-je	4	0	37	59

*) Slecht één ondervraagde heeft ooit kontakt gehad met de Burenhulp, namelijk om zelf hulp aan te bieden (!)

In de categorie "kontakt gehad, geen hulp gekregen" vallen enkele ondervraagden die ook helemaal geen hulp aanvraag hadden ingediend, maar anderszins bij één der instellingen betrokken waren: in een bestuurlijke functie of in dienstverband (G.S.D.). Hun aantal is echter te verwaarlozen.

tabel 107

Tijdstip, waarop kontakt met elk der vier instellingen plaatsvond, in percentages van de totale onderzoeksgroep; herwogen cijfers

tijdstip	Kruis- veren.		G.S.D.		Gez.verz.		Tafeltje- dek-je	
	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%
vóór 1960	41	8	9	2	10	2	0	0
1960-1964	21	4	10	2	0	0	0	0
1965-1969	84	16	47	9	13	2	7	1
1970	36	7	21	4	1	0	2	0
nu nog steeds	14	3	34	6	11	2	9	2
onbekend	26	5	14	3	7	1	5	1
totaal (herwogen)	222	43%	135	26%	42	7%	23	4%

De tabellen 106 en 107 geven enkele op het oog met elkaar strijdige aantallen weer. Dit is te wijten aan het feit dat van een aantal ondervraagden, die wel kontakt hadden met één der instellingen, niet bekend is of ze hulp ontvingen. Deze ondervraagden zijn terug te vinden in de laatste kolom van tabel 106.

Hulp via de G.S.D. betreft vooral verlening van bijstand, krachtens de Algemene Bijstandswet (zie ook tabel 108). In antwoord op de vraag naar hun inkomensbronnen gaven 46 gezinnen (niet-herwogen aantal) op bijstand te ontvangen. Echter, slechts 25 gezinnen (niet-herwogen aantal; het overeenkomstige herwogen aantal bedraagt 34, zie tabel 107) zeiden "nu nog steeds" kontakt met de G.S.D. te hebben. 12 gezinnen (niet-herwogen aantal) hadden in 1970 kontakt met de G.S.D. (en misschien ten tijde van het interview, september 1970, ook nog?). Van 11 gezinnen (niet-herwogen aantal) is niet bekend, wanneer ze kontakt hadden met de G.S.D.

Dit alles betekent, dat helaas geen betrouwbare uitspraak kan worden gedaan over het aantal gezinnen in de steekproef, dat bijstand geniet. Vergelijking met landelijke gegevens heeft dan ook nauwelijks zin. Voor de volledigheid volgt hier toch de berekening van het landelijke cijfer.

In februari 1971 (Volkstelling) waren er in Nederland 774.000 alleenstaanden en gezinshoofden van 65 jaar en ouder*) **). In december 1970 waren er 89.257 alleenstaanden en gezinshoofden van 65 jaar en ouder die periodieke bijstand ontvingen**) (in onze terminologie (zie tabel 108): "bijstand, permanent" en "huursuppletie"). Als men deze cijfers aan elkaar relateert - er ligt een periode van twee maanden tussen beide peildata - blijkt dat eind 1970 ongeveer 11,5 % van de alleenstaanden en gezinshoofden van 65 jaar en ouder periodieke bijstand ontving.

Voor een schatting van dit aantal in onze populatie kan misschien nog het best worden uitgegaan van het eerder genoemde aantal van 46 gezinnen dat als één van zijn inkomensbronnen de A.B.W. noemde. Na herweging bedraagt dit aantal ongeveer ***) 63 gezinnen, of wel ongeveer 12% van de gezinnen-populatie. Dit zou betekenen dat het door ons gevonden percentage weinig afwijkt van het overeenkomstige landelijke percentage.

De aard van de hulp verstrekt door de Gem. Sociale Dienst wordt weergegeven in tabel 108

tabel 108

Overzicht hulp verstrekt door G.S.D.

aard van de hulp	abs.	%
bijstand, permanent	57	11
bijstand, eenmalig	32	6
bijstand, huursuppletie	30	6
inschrijving bejaardenwoning of verz. tehuis	14	3
bijdrage in kosten huishoudelijke hulp	2	0
totaal (herwogen)	135	26%

*) Deze groep is ongeveer vergelijkbaar met onze gezinnensteekproef onder zelfstandigwonende bejaarden.

**) mondelinge opgave C.B.S.

***)) berekening achteraf; deze variabele is niet herwogen.

2.1.2 Samenvatting

34% der onderzochte gezinnen heeft ooit hulp gekregen van een Kruisvereniging; 16% kreeg ooit hulp van de Gemeentelijke Sociale Dienst, 5% van de Gezinsverzorging en 4% van Tafeltje-dek-je. De Gezinsverzorging heeft naar verhouding het vaakst hulpaanvragen moeten afwijzen: van de 7% gezinnen die ooit hulp vroegen, heeft 2% geen hulp gekregen.

Naar schatting ontving ten tijde van het interview ongeveer 12% der gezinnen bijstand (dit cijfer komt ongeveer overeen met het landelijke percentage bijstandgenietende "partijen" van 65 jaar en ouder).

2.2 Hulp van pedikure

2.2.1 Beschrijving

Er zijn eveneens vragen gesteld over het gebruik van de diensten van een pedikure.

De pedikure verleent zijn/haar hulp aan personen en niet aan gezinnen. Voor de implicaties van dit feit voor ons onderzoek wordt verwezen naar hoofdstuk I.

Tabel 109 geeft weer hoeveel ondervraagden hoe vaak per jaar door een pedikure worden geholpen.

tabel 109

Overzicht hulp van pedikure

frekwentie hulp van pedikure	%
nooit	66
12 x of meer per jaar	21
7 t/m 11 x per jaar	5
1 t/m 6 x per jaar	7
onbekend	1
totaal (herwogen)	100%

Ongeveer een derde deel der bezoekers komt uitsluitend voor ontspanning naar het dienstencentrum. Bijna alle overige bezoekers komen én voor ontspanning én voor één of meer andere activiteiten. Slechts 9 bezoekers (absoluut, herwogen aantal) komen uitsluitend voor één der niet-rekreatieve activiteiten; zie hiervoor tabel 111.

tabel 111

Gebruik van het dienstencentrum,
naar (kombinaties van) activiteiten,
waar men gebruik van maakt

(kombinaties van) activiteiten*)	abs.	%
ontspanning	35	7
ontspanning + overige diensten*)	27	5
ontspanning + overige diensten + elementaire hulp*)	12	2
ontspanning + advisering*)	5	1
ontspanning + overige diensten + advisering	5	1
alle vier activiteiten	5	1
overige diensten	3	1
elementaire hulp	3	1
advisering	3	1
ontspanning + elementaire hulp + advisering	2	0
totaal (herwogen)	100	20%

*) voor nadere omschrijving, zie paragraaf 2.3.2.

In het kader van dit deelrapport blijft de rekreatieve functie van het dienstencentrum verder onbesproken; zie hiervoor deelrapport E. Voor een nadere beschrijving van het gebruik van de drie overige activiteiten, samengevat onder het begrip "konkrete dienstverlening", zie paragraaf 2.3.2.

2.3.2 Gebruik van konkrete dienstverlening via het diensten-centrum

Onder "konkrete dienstverlening" wordt door ons verstaan (zie ook hoofdstuk I):

advisering: via bezoek thuis van de leiding van het dienstencentrum, of
door bezoek aan het spreekuur van de leiding van het dienstencentrum.

elementaire hulp: in de praktijk bleek deze hulp alleen uit huishoudelijke hulp te bestaan, t.w.:
hulp in de huishouding in engere zin en verstrekking van warme maaltijden.

overige diensten: t.w. bejaardengymnastiek
kapper
nutsspaarbank
trombosedienst
bibliotheek
pedikure

Onder de hier opgesomde diensten zijn enkele die aan individuen worden verleend, meer dan aan gezinnen. Dit geldt met name voor de onder "overige diensten" opgesomde activiteiten, met uitzondering van nutsspaarbank en bibliotheek. Gebruik van beide laatst genoemde diensten komt het gezin als geheel ten goede. Hetzelfde geldt voor het gebruik van elementaire hulp en advisering.

Behandeling van diensten verleend aan individuen hoort eigenlijk niet thuis in dit deelrapport, dat verder gezinskenmerken beschrijft. Een groter bezwaar tegen bespreking in dit deelrapport is, dat de betrokken getallen eigenlijk herwogen hadden moeten worden op basis van het aantal personen in de populatie, in plaats van zoals nu is gebeurd, op basis van het aantal gezinnen. Om technische redenen was dit niet anders mogelijk. De uitspraken over het geschatte percentage gebruikers van deze diensten in de populatie, zijn nu enigszins onzuiver.

Tabel 112 geeft een overzicht van het gebruik van advisering via het dienstencentrum.

tabel 112

Gebruik van advisering

vorm van advisering	abs.	%
via spreekuur	12	2
via bezoek thuis	8	2
totaal (herwogen)	20	4%

Tabel 113 laat zien hoeveel gezinnen huishoudelijke hulp hebben verkregen via het dienstencentrum.

tabel 113

Verstreking van huishoudelijke hulp

soort hulp	abs.	%
huishoudelijke hulp in en- gere zin	16	3
warne maaltijden	17	3
totaal (herwogen)	33*)	6%*)

*) deze antwoorden hebben betrekking op 22 gezinnen, d.i. 4%.

Tabel 114 tenslotte geeft weer, hoeveel personen gebruik maakten van de z.g. "overige diensten".

tabel 114

Gebruik van overige diensten

overige diensten	abs.	%
pedikure	27	5
nutsspaarbank	21	4
bejaardengymnastiek	15	3
bibliotheek	10	2
kapper	3	1
trombosedienst	3	1
totaal (herwogen)	79*)	16%*)

*) deze antwoorden hebben betrekking op 52 personen, d.i.10%

Door de zeer geringe aantallen van de verschillende categorieën gebruikers is het niet goed doenlijk daarvan een nadere karakterisering te geven.

Wel is nog nagegaan op welke wijze het dienstencentrum heeft voorzien in de vraag naar huishoudelijke hulp (in engere zin). Voor de gezinnen die via het dienstencentrum deze hulp hadden ontvangen, is nagegaan wie het zware huishoudelijke werk doet. Tabel 115 geeft hiervan een overzicht.

tabel 115

Uitvoering zwaar huishoudelijk werk in gezinnen, die via het dienstencentrum huishoudelijke hulp verkregen

zwaar huishoudelijk werk wordt gedaan door:	abs.	%
ondervraagde en/of echtgeno(o)t(e)	1*)	0
gezinsverzorging	1	0
betaalde hulp	14	3
totaal (herwogen)	16	3%

*) Er is hulp gevraagd, maar men heeft nog geen hulp gekregen.

Uit tabel 115 blijkt, dat het dienstencentrum voornamelijk heeft gezorgd voor betaalde hulp. Alle betrokken gezinnen wonen in Overvecht. Inderdaad bemiddelt de leiding van het dienstencentrum Overvecht tussen bejaarden die hulp nodig hebben en (jongere) huisvrouwen uit de wijk die - tegen betaling - willen helpen in gezinnen van bejaarden. Indien voor deze bejaarden de kosten een bezwaar moeten vormen, voorziet de Gemeentelijke Sociale Dienst daarin. In slechts één geval is hulp van de gezinsverzorging verkregen via het dienstencentrum. In de overige gevallen waarin hulp van de gezinsverzorging wordt ontvangen, is blijkbaar rechtstreeks een beroep op deze instelling gedaan.

2.3.3 Gebruik van het dienstencentrum, nader geanalyseerd

De uitkomsten van een cluster-analyse, uitgevoerd op de variabele "gebruik van dienstencentrum"*) en 16 variabelen die daarmee significant korreleren, doen vermoeden dat dit gebruik eigenlijk slechts door één faktor - n.l. wonen in de nabijheid van het dienstencentrum - wordt bepaald. Bedoelde uitkomsten worden weergegeven in tabel 116.

*) Deze variabele is dichotoom: geen gebruiker, vs. ex- en wel-gebruiker.

tabel 116

Clusterladingen van "gebruik van het dienstencentrum" en 16 variabelen, die daarmee samenhangen

variabelen, en richting waarin ze gekodeerd zijn	1ste clus- ter	2de clus- ter	3de clus- ter
kennis van het diensten- centrum, gering	<u>-.57</u>	.19	<u>.38</u>
<u>gebruik van het diensten- centrum</u> , niet	<u>-.56</u>	-.06	<u>.30</u>
woningtype, klein	<u>.55</u>	-.11	<u>.38</u>
kwetsbaarheid, gering	<u>-.55</u>	-.07	<u>.31</u>
afstand tot diensten- centrum, gering	<u>.53</u>	-.14	<u>-.35</u>
aantal hulpen, geen	<u>-.47</u>	<u>.34</u>	-.20
kennis van instellingen, gering	<u>-.31</u>	.08	-.03
kinderen in Utrecht, geen	<u>.30</u>	.03	.18
oordeel over wijk, negatief	<u>-.28</u>	.14	-.14
aantal trappen, geen	.18	-.07	.07
opleiding, laag	.16	.07	.15
iemand om te waarschuwen bij ziekte, neen	-.14	.01	.07
oordeel over interview, positief	.08	.00	-.02
subjektieve gezondheid, goed	.07	<u>.61</u>	.20
mobiliteit, gering	.05	<u>-.61</u>	-.01
aanwezigheid telefoon, wel	.03	-.02	.05
tijdsduur, woonachtig in wijk, kort	-.03	.01	<u>.50</u>
K.R. (21)	.67	.50	.46

Het eerste cluster verklaart 31% van de variantie in de variabele "gebruik van het dienstencentrum" en omvat een reeds eerder gevonden combinatie van variabelen, verklaarbaar vanuit de variabele "afstand tot het dienstencentrum". Dichtbij het dienstencentrum, in een kleine woning, wonen relatief vele van de meest kwetsbare gezinnen. Deze maken vaak gebruik van het dienstencentrum en weten er veel over. Voor de samenhang met "aanwezigheid kinderen in Utrecht", en "aanwezigheid van hulp", zie paragraaf III, 2.2.6. Nadere analyse van kwetsbaarheid.

Kennis van instellingen is hoog gekorreleerd met kennis van het dienstencentrum en behoort daarom eveneens tot het 1ste cluster. Interessant is dat gebruik van het dienstencentrum gepaard gaat met een positief oordeel over de voorzieningen van bejaarden in de wijk (vraag 017).

Via het eerste cluster wordt duidelijk wie wel gebruik maken van het dienstencentrum: dat zijn de gezinnen die in een bejaardenwoning, dichtbij het dienstencentrum wonen. Deze woningen zijn vooral toegewezen aan de meest kwetsbare gezinnen*).

Het derde cluster verklaart 9% van de variantie in de variabele gebruik van het dienstencentrum. Dit derde cluster laat zien welke groep gezinnen geen gebruik maakt van het dienstencentrum: dat zijn gezinnen die nog maar kort in de wijk wonen, ver van het dienstencentrum vandaan. Ze wonen in een kleine woning; hun kwetsbaarheid is gering. Ze weten ook weinig over het dienstencentrum. Ongeveer dezelfde combinatie van variabelen is gevonden bij de clusteranalyse met als uitgangsvariabele: "woningtype"; zie aldaar *).

Het gaat hier kennelijk om een groep gezinnen die nog maar kort geleden een bejaardenwoning heeft betrokken in een deel (of delen?) van de wijk, dat die ver van het dienstencentrum is/ zijn verwijderd. Hun kwetsbaarheid is nu nog gering, maar in de toekomst hebben ze het dienstencentrum misschien meer nodig. De grote afstand zal dan belemmerend werken. Vestiging van dependences zou een oplossing kunnen zijn.

Het tweede cluster verklaart geen noemenswaardig deel van de variantie in de variabele "gebruik van het dienstencentrum".

*) zie hoofdstuk IV

2.3.4 Samenvatting

19% der respondenten maakte de twaalf maanden voorafgaande aan het interview, gebruik van het dienstencentrum. 7% was ex-gebruiker, 74% niet-gebruiker. Ongeveer een derde deel der gebruikers komt alleen voor ontspanning naar het dienstencentrum. De overige gebruikers komen bijna allen én voor ontspanning, én voor een of meer overige activiteiten.

In totaal vroeg 4% van de respondenten ooit advies aan het dienstencentrum, 4% kreeg huishoudelijke hulp en/of warme maaltijden via het dienstencentrum en 10% der respondenten maakte gebruik van een of meer der "overige diensten" (pedicure, nutsspaarbank, bejaardengymnastiek, enz.).

Het lijkt er op, als of wonen in de nabijheid van het dienstencentrum zo ongeveer de enige faktor is, die "gebruik van het dienstencentrum" bepaalt. Daarbij moet worden aangetekend dat de Stichting Huisvesting van Bejaarden ervoor heeft gezorgd, dat vooral zeer kwetsbare gezinnen een woning kregen toegewezen in de buurt van de beide dienstencentra.

HOOFDSTUK VI : KENNIS VAN DIENSTENCENTRUM EN ANDERE INSTELLINGEN VOOR SOCIALE DIENSTVERLENING

1. INLEIDING

In dit hoofdstuk komt de vraag aan de orde in hoeverre de respondenten op de hoogte zijn van een aantal aspecten van (het werk van) een zestal instellingen voor sociale en sociaal-medische dienstverlening, waaronder het dienstencentrum. Er werden twee kennisschalen gekonstrueerd:

- a. één betreffende kennis van het dienstencentrum
- b. en één betreffende kennis van vijf andere dienstverlenende instellingen.

Beide kennisschalen en hun samenhang met andere variabelen worden afzonderlijk besproken. Achtereenvolgens wordt daarbij aandacht besteed aan de konstruktie van de schaal; de samenhang tussen kennis en enkele variabelen waarin de behoefte aan hulp is uitgedrukt en de mogelijke verklaring van verschillen in kennis.

2. KENNIS VAN HET DIENSTENCENTRUM

2.1 Schaalkonstruktie

Over drie componenten van kennis omtrent het dienstencentrum zijn vragen gesteld. Gevraagd is

- of men weleens van het dienstencentrum heeft gehoord (vraag 079);
- of men weet waar het is gevestigd (vraag 093);
- of men weet waarvoor men er terecht kan (vraag 117).

Een negatief antwoord op de eerste vraag sluit in beginsel goede antwoorden op de laatste twee vragen uit. Toch waren er zes respondenten die zeiden nooit van het dienstencentrum te hebben gehoord, maar toch een aantal activiteiten terecht aan het dienstencentrum toeschreven en/of het goede adres noemden. Waarschijnlijk realiseerden zij zich pas achteraf welke instelling in vraag 079 werd bedoeld en gaven ze vervolgens de goede antwoorden.

Bovengenoemde drie vragen zijn gebruikt om een kennischaal te konstrueren. Deze schaal is een z.g. kumulatieve kategorische index; de skoreberekening geschiedde als volgt:

- Wie opgaf van het dienstencentrum gehoord te hebben, kreeg één punt.
- Het opnoemen van het juiste adres, of het geven van een goede aanduiding van de plaats waar het dienstencentrum is gevestigd, leverde ook één punt op.
- Voor elk der zeven activiteiten waarvan men terecht zei dat deze tot het programma van het dienstencentrum behoort, kreeg men eveneens één punt.
Om technische redenen moest van het oorspronkelijke plan ook punten toe te kennen als men terecht antwoordde dat een bepaalde activiteit niet tot het dienstenpakket van het dienstencentrum behoort, worden afgezien.

De op deze wijze gekonstrueerde kennischaal kan theoretisch waarden doorlopen van 0 tot 9 punten. Indien er een perfecte korrelatie zou bestaan tussen de bekendheid met het adres van het dienstencentrum en het kunnen noemen van (alle) "goede" activiteiten, zou het geen zin hebben beide kenniskomponenten via opstelling in de kenniscore te verwerken. Deze korrelatie is echter betrekkelijk laag: $r=0,18$; $p < .01$.

De frekwentieverdeling van de skores op de schaal "kennis van het dienstencentrum" wordt weergegeven in tabel 117.

tabel 117 Frekwentieverdeling skores op schaal "kennis van het dienstencentrum", in herwogen cijfers

skore*)	%
0	10
1	8
2	7
3	8
4	11
5	19
6	12
7	10
8	10
9	5
totaal (herwogen)	100 (530)

*) skore 0 betekent geen kennis omtrent het dienstencentrum.

Uit de frekwentieverdeling van de kenniscores blijkt, dat beide dienstencentra een tamelijk goede bekendheid genieten in de wijk. Er zijn geen verschillen in kennis tussen Overvecht en Kanaleneiland (K.S.-toets; $\chi^2=3,03$; niet significant).

2.2 Kennis van het dienstencentrum en behoefte aan hulp

Het is van belang te weten of gezinnen met een relatief grote behoefte - of potentiële behoefte - aan hulp, voldoende bekend zijn met alle mogelijkheden van het dienstencentrum. Daarom is van een vijftal behoeftevariabelen het verband met kennis van het dienstencentrum nagegaan. In verband met de grote omvang van de tabellen worden alleen de toetsingsuitkomsten weergegeven.

Toetsingsuitkomsten betreffende het verband tussen kennis van het dienstencentrum en een vijftal variabelen waarin de potentiële behoefte aan hulp wordt uitgedrukt

kwetsbaarheid	; $r = 0,13$; $p < 0,01$
samenstelling van het gezin	; $l = 64,53$; d.f.=45; $p < 0,05$
gezins-A.D.L.-score	; $r = -0,04$; niet significant
aantal huishoudelijke taken waarmee het gezin moeite heeft	; $r = 0,01$; niet significant
aantal hulpen in het gezin	; $r = 0,07$; niet significant

Het blijkt dat de relatief kwetsbare gezinnen wat meer over het dienstencentrum weten dan de minder kwetsbare. Verder weten alleenwonenden wat meer dan echtparen (dit verschil is echter, indien afzonderlijk getoetst, niet significant: K.S.-toets; $\chi^2=3,11$; niet significant).

Gezinnen met een naar verhouding grote potentiële behoefte aan hulp weten dus meer van het dienstencentrum dan de overige gezinnen; zie voor een verdere bespreking van deze uitkomst, par.2.3

Over het algemeen is er echter weinig verband tussen (potentiële) behoefte aan hulp en kennis van het dienstencentrum.

2.3 Verklaring van verschillen in kennis omtrent het dienstencentrum

Ter verklaring van verschillen in kennis van het dienstencentrum is een clusteranalyse uitgevoerd op alle variabelen die significant correleren met deze variabele. De resultaten worden weergegeven in tabel 118

tabel 118

Clusterladingen van kennis van het dienstencentrum en 13 variabelen, die daarmee samenhangen

variabelen en richting waarin deze zijn gekodeerd	1ste cluster	2de cluster	3de cluster
kwetsbaarheid, gering	<u>.57</u>	.21	-.15
gebruik van het dienstencentrum, niet	<u>.56</u>	-.11	.18
woningtype, klein	<u>-.55</u>	<u>-.55</u>	.06
<u>kennis van het dienstencentrum, gering</u>	<u>.53</u>	-.19	<u>.49</u>
afstand tot het dienstencentrum, gering	<u>-.52</u>	.20	.07
kinderen in Utrecht, geen	<u>-.44</u>	-.04	.17
aantal kinderen, gering	<u>-.38</u>	.15	.17
kennis van dienstverlenende instellingen, gering	.24	.05	<u>.45</u>
bezwaren tegen hulp van anderen, ja	.22	.05	.14
oordeel over voorzieningen in de wijk, negatief	.21	-.03	<u>.33</u>
aantal verzorgingstehuizen, waarvoor ingeschreven, gering	.13	-.05	.00
aantal kontakten met derden, gering	-.14	.08	<u>.50</u>
tijdsduur woonachtig in wijk, kort	.07	<u>-.55</u>	.00
bereidheid hulp te aanvaarden, gering	-.03	.09	<u>.34</u>
K.R. (21)	.68	.46	.50

Het gebruikte criterium is .25.

Het eerste en het derde cluster verklaren elk ongeveer 25% van de variantie in de variabele kennis van het dienstencentrum (meer nauwkeurig resp. 28% en 24%).

De variabelen met een hoge lading op het eerste cluster hangen alle samen met het wonen in de nabijheid van het dienstencentrum. Het is blijkbaar zo dat wie dichtbij het dienstencentrum woont - en dus vaak in een kleine woning - naar verhouding vaak gebruiker is van het dienstencentrum en er - mede daardoor - relatief veel van weet. Betrokken gezinnen zijn relatief kwetsbaar; hebben naar verhouding minder vaak kinderen in Utrecht en ze hebben een kleiner aantal kinderen. Beide laatste variabelen korreleren uiteraard sterk met elkaar, en alle drie variabelen hangen sterk samen met de variabele woningtype, zoals reeds bleek in hoofdstuk III dat handelt over kwetsbaarheid.

De variabelen met een hoge lading op het derde cluster lijken op het eerste gezicht nogal heterogeen. Misschien zijn ze toch onder een noemer te brengen via een begrip als gerichtheid op de buitenwereld. Veel kontakten met derden zijn uiting van een wekelijks betrokkenheid op de buitenwereld; veel kennis wijst op interesse voor die buitenwereld; een positief oordeel over wat er in de wijk gebeurt en een positieve houding tegenover hulp van anderen zijn te beschouwen als verbijzonderingen van een positieve houding ten opzichte van de buitenwereld. Zoals steeds wanneer uitkomsten van uitgevoerde clusteranalyses worden vermeld moet men de interpretatie van de gevonden clusters zien als een hypothese die in dit geval luidt: kennis van het dienstencentrum hangt samen zowel met wonen in de nabijheid van het dienstencentrum, als met een positieve gerichtheid op de buitenwereld.

Het tweede cluster heeft weinig te maken met kennis van het dienstencentrum. Het is te verklaren uit de komplikatie dat kleine woningen niet alleen rond het dienstencentrum zijn gesitueerd, maar ook elders in beide wijken. Bewoners van deze woningen wonen blijkbaar korter in de wijk dan degenen die rond de dienstencentra wonen. Dit is weer deels te verklaren uit het later gereedkomen van deze woningen, deels uit de blijkbaar geringe "doorstroming" in het complex bejaardenwoningen rond de dienstencentra.

Tenslotte zijn er twee variabelen die op geen der drie clusters een voldoende hoge lading hebben, n.l. bezwaren tegen hulp van anderen en aantal verzorgingstehuizen waarvoor ingeschreven. De variabele bezwaren tegen hulp van anderen vertoont een hogere lading op het eerste cluster dan op het derde. Wegens de hoge korrelatie van deze variabele met bereidheid hulp te aanvaarden zou men juist het tegendeel verwachten.

2.4. Samenvatting

10% van de respondenten heeft nog nooit van het dienstencentrum gehoord. Over het algemeen genieten beide centra echter een tamelijk goede bekendheid in de wijk. Er zijn geen significante verschillen tussen Overvecht en Kanaleneiland gevonden.

Gezinnen met een naar verhouding grote (potentiële) behoefte aan hulp weten nauwelijks meer over de dienstencentra dan de overige gezinnen.

Er zijn twee factoren gevonden die samenhangen met verschillen in kennis omtrent het dienstencentrum. Wonen in de nabijheid van het dienstencentrum en een positieve gerichtheid op de buitenwereld bleken elk ongeveer 25% van de variantie in de variabele kennis van het dienstencentrum te verklaren.

3 KENNIS VAN DIENSTVERLENENDE INSTELLINGEN

3.1 Schaalkonstruktie en overzicht uitkomsten

De bekendheid met diverse hulpverlenende instanties is gemeten via drie vragen:

- Hebt U weleens van gehoord? (vraag 079);
- Weet U waarvoor men bij terecht kan? (vraag 081);
- Weet U waar is gevestigd? (vraag 089).

De vragen naar de aard van de activiteiten en het adres zijn alleen gesteld aan hen die verklaarden van de betreffende instelling te hebben gehoord.

De vragen hadden betrekking op vijf verschillende instellingen, resp. organisaties, t.w.

- Kruisvereniging
- Gezinsverzorging
- Tafeltje-dek-je
- Gemeentelijke Sociale Dienst
- Burenhulp

Uit de antwoorden op bovengenoemde drie vragen is een kennis-schaal ontworpen van het type kumulatieve kategorische index. De skores zijn als volgt toegekend:

- niet van gehoord 0 pt.
- wel van gehoord, maar geen verdere bijzonderheden bekend 1 pt.
- of adres, of aard van de activiteiten bekend 2 pt.
- adres en aard van de activiteiten bekend 3 pt.

Alleen voor de G.S.D. is nagegaan of het opgegeven adres juist is; daarbij is het adres van voor en na de verhuizing van de G.S.D. (kort voor de periode, waarin de interviews werden gehouden) goed gerekend.

Voor de overige instellingen was moeilijk na te gaan of een adres juist opgegeven is: er zijn per instelling verschillende vestigings-, respektievelijk meldpunten in de stad. Alleen ko-deurs die zeer goed met de plaatselijke situatie op de hoogte zijn, hadden hier uitkomst kunnen bieden. Echter, wie zich in geval van nood zou melden op het adres dat hij/zij heeft opgegeven aan de enquêteur - en waar naar alle waarschijnlijkheid wel een of andere instantie gevestigd zal zijn - zal in de meeste gevallen wel terecht geholpen (kunnen) worden.

Bekendheid met activiteiten en idem met adres korreleren hetzij nauwelijks, hetzij slechts matig met elkaar. Dat wil zeggen dat niet iedereen die weet welke diensten door een bepaalde instelling worden verleend, ook op de hoogte is met het adres van deze instelling, en omgekeerd. Alleen voor de Kruisvereniging is de korrelatie betrekkelijk hoog; zie tabel 119.

tabel 119

Overzicht korrelaties tussen kennis van adres en idem van activiteiten, voor vijf instellingen

instelling:	waarde van r :	waarde van p :
Kruisvereniging	.33	<.001
Gezinsverzorging	.15	niet sign.
G.S.D.	.14	<.05
Burenhulp	.08	niet sign.
Tafeltje-dek-je	.04	niet sign.

Rekening houdend met deze over het algemeen lage korrelaties zijn beide kenniselementen - activiteiten én adres - in de kennisschalen opgenomen.

De frekwentieverdeling van de skores op elk der vijf schalen is weergegeven in tabel 120.

tabel 120

Frekwentieverdeling skores op vijf kennisschalen

kennisskore*)	Instellingen:				
	Kruis- veren.	G.S.D.	Gez. verz.	Tafeltje- dek-je	Buren- hulp
	%	%	%	%	%
0	2	28	62	62	90
1	11	4	3	1	1
2	36	33	19	18	7
3	51	35	16	19	2
totaal (herwogen)	100(530)	100(530)	100(530)	100(530)	100(530)

*) skore 0 betekent: geen kennis omtrent betreffende instelling.

In tabel 120 zijn de instellingen (van links naar rechts) gerangschikt naar de mate waarin hun werk bekendheid geniet bij het bejaarde deel van het publiek. Het blijkt dat bijna iedereen wel iets weet over de kruisvereniging; ongeveer de helft van de respondenten weet zelfs "alles" over deze instelling. De G.S.D. is al wat minder bekend. De uitkomsten betreffende de gezinsverzorging vallen wel zeer negatief uit: 62% van de respondenten heeft nooit van de gezinsverzorging gehoord. Het kan zijn dat deze instelling onder een andere naam - bijvoorbeeld "Bejaardenhulp" - wel bekend is. Het kan ook zijn, dat het instituut van gezinsverzorging als zodanig wel bekend is, maar dat men nooit gehoord heeft van een der in de vragenlijst met naam en toenaam aangeduide instellingen. Toch blijft de indruk bestaan dat een betere voorlichting van het publiek hier op zijn plaats is. Overigens is het niet ondenkbaar dat voorlichting en propaganda van de zijde der gezinsverzorging een stroom van hulpaanvragen zullen uitlokken, waaraan niet voldaan kan worden

Het bovenstaande geldt ook voor Tafeltje-dek-je, zij het, dat de behoefte aan hulp van deze instelling minder groot is dan de behoefte aan hulp van de gezinsverzorging. De Burenhulp tenslotte geniet bekendheid bij slechts 10% der respondenten.

Uit de vijf individuele kennisschalen is een kumulatieve kennisskore berekend, door de op elk der schalen afzonderlijk behaalde punten bij elkaar op te tellen. Op deze schaal kan men dus minimaal een skore 0 en maximaal een skore 15 halen.

Tabel 121 geeft de interkorrelaties tussen de 5 afzonderlijke schalen en de kumulatieve schaal.

tabel 121 Korrelaties (produkt-moment-)tussen skores op schaal "kennis van instellingen" en afzonderlijke kennisskores

kennisschalen:	1	2	3	4	5	6
1 kennis van instellingen	xx					
2 kennis van Tafeltje-dekje	.65	xx				
3 kennis van Gezinsverzorging	.64	.23	xx			
4 kennis van G.S.D.	.63	.18	.17	xx		
5 kennis van Kruisvereniging	.44	.09	.15	.15	xx	
6 kennis van Burenhulp	-.37	.14	.07	.16	.08	xx

Tabel 122 geeft de frekwentieverdeling van de behaalde skores op de schaal "kennis van instellingen".

tabel 122 Frekwentie verdeling skores op schaal "kennis van instellingen", gegroepeerd; herwogen cijfers

skore	%
0 t/m 3	21
4 t/m 7	47
8 t/m 11	26
12 t/m 15	6
totaal (herwogen)	100 (530)

Uit deze cijfers blijkt dat bij een vijfde deel van de gezinnen nauwelijks iets bekend is van de voor hen toegankelijke instellingen.

3.2 Kennis van instellingen en behoefte aan hulp

Zoals in de paragraaf betreffende kennis van het dienstencentrum, is ook hier nagegaan in hoeverre gezinnen met een naar verhouding grote (potentiële) behoefte aan hulp op de hoogte zijn met de hulpmogelijkheden die de onderscheiden instellingen bieden. Alleen de toetsingsuitkomsten zijn weergegeven.

Toetsingsuitkomsten betreffende het verband tussen kennis van instellingen en een vijftal variabelen, waarin de (potentiële) behoefte aan hulp wordt uitgedrukt.

kwetsbaarheid	; $r = 0,08$; niet significant
samenstelling van het gezin	; $l = 24,57$; d.f.=15; zwak sign.
gezins- A.D.L.-skore	; $r = -0,05$; niet significant
aantal huishoudelijke taken	
waarmee het gezin moeite heeft	; $r = 0,00$; niet significant
aantal hulpen in het gezin	; $r = 0,11$; $p < 0,05$

Er blijkt enig verband te bestaan tussen kennis en samenstelling van het gezin. Maar ook hier zijn de in de tabel te constateren verschillen in kennis tussen de diverse gezinstypen, indien afzonderlijk getoetst, niet significant.

Verder weten gezinnen die (veel) hulp hebben, wat meer van de vijf instellingen af, dan gezinnen met weinig of geen hulp. Dit is deels te verklaren uit het feit dat bedoelde hulp, zij het maar voor een zeer gering deel, wordt verleend door genoemde instellingen.

Over het algemeen geldt, dat er weinig samenhang is tussen kennis van instellingen en (potentiële) behoefte aan hulp.

3.3 Verklaring van verschillen in kennis van instellingen

Een clusteranalyse uitgevoerd op alle variabelen die significant correleren met kennis van instellingen, leverde nogal teleurstellende resultaten op. Alleen het eerste cluster verklaart een noemenswaardige proportie van de variantie in de variabele "kennis", n.l. 19% . De betrouwbaarheid van de drie gevonden clusters, berekend via de formule K.R. (21), is bovendien gering.

In tabel 123 worden de resultaten van de clusteranalyse weergegeven.

tabel 123

Clusterladingen van kennis van het dienstencentrum en 15 variabelen, die daarmee samenhangen

variabelen en richting waarin deze zijn geko- deerd	1ste clus- ter	2de clus- ter	3de clus- ter
kennis van het diensten- centrum, gering	<u>.65</u>	-.14	-.01
gebruik van het dien- stencentrum, niet	<u>.56</u>	-.05	.17
<u>kennis van instellin- gen, gering</u>	<u>.44</u>	-.12	.12
woningtype, klein	<u>-.43</u>	-.08	-.09
aantal hulpen, gering	<u>.35</u>	-.02	-.10
oordeel voorzieningen in de wijk, negatief	<u>.33</u>	-.19	-.04
aantal kinderen, gering	<u>-.31</u>	<u>.56</u>	.03
bezwaar tegen intrekken bij familie, geen	.23	-.05	<u>-.34</u>
aantal verzorgingste- huizen, waarvoor inge- schreven, gering	.16	.08	-.10
opleiding, hoog	-.12	-.05	<u>.38</u>
lid van kruisvereniging, wel	-.12	.10	.01
lid van kerk of levens- beschouwelijke organisa- tie, wel	.10	.16	.17
aantal kontakten met derden, gering	.08	<u>-.56</u>	-.03
bereidheid hulp te aan- vaarden, gering	.07	-.22	-.03
negatieve keuze persoon- lijk adviseur, wel	.02	-.06	<u>.44</u>
wijk, Overvecht	.01	.07	<u>-.47</u>
K.R. (21)	.58	.47	.42

Het gebruikte criterium is .22

Het eerste cluster is voornamelijk gebaseerd op de betrekkelijk hoge korrelatie tussen kennis van instellingen en kennis van het dienstencentrum. Een aantal variabelen, die ook bleken samen te hangen met kennis van het dienstencentrum, hebben een hoge lading op dit cluster. Het cluster verklaart overigens een grotere proportie van de variantie in de variabele kennis van het dienstencentrum, n.l. 42%, dan van de variantie in de variabele kennis van instellingen (19%). Verdere interpretatie van het eerste cluster is bijzonder moeilijk.

Zoals reeds opgemerkt verklaren het tweede en het derde cluster nauwelijks enig deel van de variantie in de variabele kennis van instellingen. Interpretatie van deze clusters zal daarom achterwege worden gelaten.

3.4 Samenvatting

Van de vijf instellingen waarover vragen zijn gesteld, geniet de Kruisvereniging verreweg de grootste bekendheid bij de respondenten: slechts 2% heeft er nooit van gehoord. Voor de Gemeentelijke Sociale Dienst bedraagt dit cijfer 28% ; voor de Gezinsverzorging en Tafeltje-dek-je beide 62% en voor de Burenhulp zelfs 90%.

Er is nauwelijks verband tussen behoefte aan hulp en kennis van instellingen.

Een poging tot verklaring van verschillen in kennis omtrent instellingen leverde weinig op. Er bleek wel een vrij sterke samenhang te bestaan tussen kennis van instellingen en kennis omtrent het dienstencentrum.

HOOFDSTUK VII: HOUDING TEN OPZICHTE VAN HULP

1. INLEIDING

Op een aantal manieren is nagegaan hoe de onderzochte gezinnen staan tegenover hulp van anderen.

In de eerste plaats is onderzocht de houding tegenover hulp in het algemeen. Hiervoor is een schaal ontwikkeld genaamd "bereidheid hulp te aanvaarden". Ook is gevraagd naar bezwaren tegen hulp van anderen.

Vervolgens is met betrekking tot een aantal dienstverlenende instellingen gevraagd of men daarvan gebruik zou maken, als dat nodig mocht zijn. Ook de houding tegenover het dienstencentrum is gemeten. Er is nagegaan welke personen onder de niet-gebruikers belangstelling voor het dienstencentrum hebben en verder, of er misschien mensen zijn met "drempelvrees".

Tenslotte is gevraagd naar de voorkeur voor bepaalde personen als adviseur op zakelijk en persoonlijk terrein.

2. HOUDING TEN OPZICHTE VAN HULP IN HET ALGEMEEN

2.1 Bereidheid hulp te aanvaarden

2.1.1 Schaalkonstruktie

De skore "bereidheid hulp te aanvaarden" is gebaseerd op de reacties op drie van de vier uitspraken, vermeld onder vraag 116, namelijk:

- A: Het is vervelend voor oudere mensen als zij om hulp moeten vragen;
- B: Als je oud bent en hulp nodig hebt, moet je niet te bescheiden zijn;
- C: Oudere mensen, die geen hulp van anderen willen aan nemen, doen zichzelf te kort.

Uitspraak D werd geëlimineerd om redenen die hieronder nader worden uiteengezet. Met genoemde drie uitspraken worden twee kenmerken gemeten: de aanvaarding van - eventueel toekomstige - hulpbehoefvendheid en de geneigdheid op grond daarvan actie te ondernemen, d.w.z. hulp te vragen. Het sterkste aksent ligt waar schijnlijk op het eerste element.

Alle drie uitspraken bleken te diskrimineren tussen degenen die - blijkens hun antwoord op vraag 110 - wél bezwaren noemden tegen hulp van anderen en degenen die geen bezwaar noemden: de groep die wel bezwaren noemde, vond het relatief vaker vervelend om hulp te moeten vragen dan de groep die geen bezwaren noemde, enz. Dit pleit voor de validiteit van de items en de daarop gebaseerde skore.

De uitspraken vertoonden onderling een lage korrelatie; optelling van de skores per uitspraak, om te komen tot een totaalskore, was daarom toegestaan en zinvol. Voordat tot optelling werd overgegaan, werden de skores per uitspraak herwogen op grond van de gevonden verdeling van de antwoorden over de kategorieën "sterk mee eens" tot en met "sterk mee oneens". De aldus ontstane totaalskore loopt van 0 tot 8. Tabel 124 toont de frekwentieverdeling van de skores.

tabel 124

Overzicht skores op schaal "bereidheid hulp te aanvaarden"; herwogen cijfers

skores	%
0 (geringe bereidheid)	0
1	0
2	4
3	8
4	7
5	21
6	30
7	18
8 (grote bereidheid)	12
totaal (herwogen)	100 (530)

Uitspraak D ("Ook al word je ouder, je moet proberen jezelf te redden") bleek niet te diskrimineren tussen voor- en tegenstanders van hulp en vertoonde een negatieve korrelatie met uitspraak B. Dit item is daarom buiten de totaalskore gehouden.

2.1.2 Verklaring van verschillen in bereidheid hulp te aanvaarden

2.1.2.1 Verband met hulp en moeite

Het is te verwachten dat verschillen in bereidheid hulp te aanvaarden nauw samenhangen met "hulp" en "moeite", dat wil zeggen met de aard en de omvang van de - eventueel - reeds aanwezige hulp van derden in het gezin en met de aard en de omvang van de moeite die het gezin heeft met het doen van de huishouding.

De meest eenvoudige veronderstelling is, dat het gezin meer bereid is hulp te aanvaarden naarmate het minder hulp heeft en méér moeite (hypothese I).

Maar ook een andere redenering is denkbaar.

Men oordeelt vrijblijvender over hulp van anderen, naarmate men minder hulp nodig heeft, dus minder moeite heeft; m.a.w. weinig moeite leidt tot een middelmatige tot grote bereidheid. Naarmate de konfrontatie met de eigen hulpbehoevendheid sterker wordt, zal men zich waarschijnlijk vaak òf uitgesproken voor, òf uitgesproken tegen hulp van anderen verklaren. (hypothese II)

In tabel 125 wordt het verband aangegeven tussen hulp en moeite en bereidheid, afgezien van de omvang en de intensiteit van deze hulp en moeite. De vier onderscheiden groepen blijken niet significant van elkaar te verschillen, wat betreft hun bereidheid hulp te aanvaarden.

tabel 125

Verband tussen bereidheid hulp te
aanvaarden, én hulp en moeite

bereidheid hulp te aanvaarden*)	hulp + moeite+ (A)	hulp + moeite- (B)	hulp- moeite+ (C)	hulp- moeite- (D)
0	0	2	0	1
1	0	3	0	0
2	3	4	3	8
3	2	14	0	15
4	5	10	5	16
5	8	35	12	36
6	13	41	15	60
7	6	23	8	30
8	4	17	3	27
totaal	41	149	46	193

$\chi^2=24.38$; d.f.=24; niet significant

*) skore 0 betekent geringe bereidheid

De groep zonder hulp en met moeite (groep C) vertoont geen grotere bereidheid hulp te aanvaarden dan de drie overige groepen (hypothese I) **). Ook de veronderstelde neiging tot extreem skoren van deze groep, is niet te konstateren (hypothese II). De meest probleemloze groep - geen hulp en (toch) geen moeite - oordeelt niet anders, bijvoorbeeld meer "vrijblijvend" positief dan de drie overige ***) (hypothese II).

Ook de omvang van de aanwezige hulp en moeite - afzonderlijk beschouwd - hangen niet samen met de bereidheid hulp te aanvaarden; zie tabel 126 en 127.

**) K.S. ; $\chi^2 = 0,42$; niet significant
C x A

K.S. ; $\chi^2 = 1,11$; niet significant
C x B

K.S. ; $\chi^2 = 0,83$; niet significant
C x D

***) K.S. ; $\chi^2 = 0,37$; niet significant
D x A

K.S. ; $\chi^2 = 1,31$; niet significant
D x B

K.S. ; $\chi^2 = 0,83$; niet significant
D x C

tabel 126

Verband tussen bereidheid hulp te
aanvaarden en omvang van reeds aan-
wezige hulp

bereidheid hulp te aanvaarden*)	aantal hulpen				
	0	1	2	3	4
0	1	1	1	0	0
1	0	1	2	0	0
2	11	6	1	0	0
3	15	9	5	2	0
4	21	12	3	0	0
5	48	33	8	1	1
6	75	43	9	2	0
7	38	20	6	3	0
8	30	14	7	0	0
totaal	239	139	42	8	1

$r = -0,06$; niet significant

*) skore 0 betekent geringe bereidheid

tabel 127

Verband tussen bereidheid hulp te
aanvaarden en aantal huishoudelijke
taken, waarmee het gezin moeite heeft

bereidheid hulp te aan- vaarden*)	aantal huishoudelijke taken, waarmee moeite					
	0	1	2	3	4	5
0	3	0	0	0	0	0
1	3	0	0	0	0	0
2	12	4	1	0	1	0
3	29	0	2	0	0	0
4	26	5	2	2	0	1
5	71	10	4	4	1	1
6	101	8	7	10	2	1
7	53	9	1	2	1	1
8	44	5	1	0	1	0
totaal	342	41	18	18	6	4

$r = -0,01$; niet significant

*) skore 0 betekent geringe bereidheid

Uit het voorgaande moet wel gekonstateerd worden dat de bereidheid hulp te aanvaarden niet afhangt van de situatie van het gezin in termen van hulp en moeite.

Zo er met deze schaal al iets is gemeten, is het blijkbaar een houdingsaspect sec, dat niet direkt is gekoppeld aan het verzorgingspeil van het gezin (operationeel: "moeite") noch aan de wijze waarop dit verzorgingspeil werd bereikt (met of zonder hulp van derden).

In de volgende paragraaf zal worden beschreven met welke (groepen) overige houdingsvariabelen en andere kenmerken bereidheid hulp te aanvaarden samenhang vertoont.

2.1.2.2 Verband met overige variabelen

Tabel 128 geeft het resultaat weer van een clusteranalyse uitgevoerd op de variabele bereidheid hulp te aanvaarden en 12 variabelen die daarmee bleken samen te hangen.

tabel 128

Clusterladingen van "bereidheid hulp te aanvaarden" en 12 variabelen die daarmee bleken samen te hangen

variabelen en richting van de kodering	1ste cluster	2de cluster	3de cluster
verzorgingstoestand van de woning; goed	<u>.91</u>	.02	.00
verzorgingstoestand van on- dervraagde; goed	<u>.91</u>	.02	.00
tijdsduur, woonachtig in wijk kort	.20	<u>-.36</u>	<u>-.25</u>
gezins-A.D.L.-skore, laag	.18	.03	-.09
<u>bereidheid hulp te aanvaar- den, gering</u>	-.16	.00	<u>.46</u>
kennis van instellingen, ge- ring	-.12	.09	.15
aantal kontakten, gering	-.11	-.13	<u>.29</u>
vraagt wel zakelijk advies	.09	-.00	<u>-.26</u>
afstand tot dienstencentrum, gering	-.07	<u>.59</u>	.18
bezwaar tegen hulp van ande- ren, geen	.06	.05	<u>-.46</u>
iemand om te helpen bij ziek- te, wel	.05	.02	<u>-.32</u>
kennis van dienstencentrum, gering	-.04	<u>-.60</u>	-.10
oordeel over wijk, negatief	-.01	<u>-.35</u>	<u>.34</u>
K.R. (21)	.90	.49	.45

Het eerste cluster verklaart 3% van de variantie in de variabele "bereidheid hulp te aanvaarden". Verreweg de voornaamste bijdrage in deze verklaring wordt geleverd door de beide variabelen die de verzorgingstoestand van ondervraagde en die van de woning van het gezin uitdrukken. Het gaat hier om beoordelingen van de situatie door de enquêteurs. Men kan deze uitkomsten zo uitleggen dat - voor een (klein) deel van de onderzoeksgroep - de geringe bereidheid om hulp te aanvaarden blijkbaar reeds zijn gevolgen heeft gehad voor de verzorgingstoestand van het gezin. (Het cluster kan ook zijn gebaseerd op de overeenkomstige wijze van skoring van beide kenmerken door de enquêteurs: "indirekt enquêteurs-effekt").

Het tweede cluster levert geen enkele bijdrage aan de verklaring van de variantie in de variabele "bereidheid hulp te aanvaarden". Dit cluster omvat twee variabelen, die te maken hebben met de relatie van de respondenten tot het dienstencentrum: kennis van het dienstencentrum en afstand tot het dienstencentrum. Afstand is sterk gekorreleerd met tijdsduur van vestiging in de wijk: naarmate men zich later in de wijk vestigde, woont men verder van het dienstencentrum vandaan; dit geldt vooral in de wijk Overvecht. Kennis van het dienstencentrum blijkt sterk te korreleren met het oordeel dat men heeft over het voorzieningspeil in de wijk. Het cluster heeft dus wel een duidelijke interne consistentie, maar geen relatie met de variabele "bereidheid hulp te aanvaarden".

Alleen het derde cluster verklaart een noemenswaardige proportie van de variantie in de variabele "bereidheid hulp te aanvaarden", n.l. 21%. Dit cluster omvat voornamelijk houdingsvariabelen, althans variabelen waarin een subjektief element sterk aanwezig is. Het meest duidelijk is dit voor de variabele "bezwaar tegen hulp van anderen", het al dan niet vragen van zakelijk advies, en het oordeel over de wijk. Reeds eerder is gebleken dat ook het antwoord op de vraag "Is er iemand om te helpen bij ziekte" sterk samenhangt met een aantal subjektieve kenmerken*).

*) zie hoofdstuk III.

De samenhang met de variabele "aantal kontakten" is voor tweeërlei uitleg vatbaar: men heeft inderdaad weinig kontakten met derden en (dit kan weer oorzaak of gevolg zijn van een zekere negatieve instelling) of men is geneigd de situatie te somber voor te stellen: "Ik zie hier nooit iemand". De faktor "tijdsduur, woonachtig in wijk" heeft een middelmatig hoge lading op elk der drie clusters. De relatie met het derde cluster is niet erg doorzichtig. Er kan een verband zijn met leeftijd (naarmate men langer in de wijk woont is men waarschijnlijk wat ouder) en met gehandikapt zijn, maar dit aspect is reeds verdiskonteerd in het eerste cluster. Het is ook mogelijk dat de kleine groep oorspronkelijke bewoners van met name Overvecht (daar reeds gevestigd vóórdat de uitbouw van deze wijk een aanvang nam) verantwoordelijk is voor dit verband. Deze groep is - en beschouwt zich waarschijnlijk zelf als zodanig - letterlijk en figuurlijk marginaal. Het aantal gezinnen dat tot deze groep behoort, lijkt echter te klein om bedoeld verband geheel te kunnen veroorzaken*). De konklusie moet zijn, dat bereidheid hulp te aanvaarden samenhangt met een vrij gering aantal overige variabelen met een sterk subjektieve inslag. Het is niet mogelijk de groep gezinnen die een geringe bereidheid vertonen, nader te beschrijven. Eén der weinige aangrijpingspunten biedt de uitkomst, dat bedoelde groep gezinnen naar verhouding weinig kontakten met derden heeft.

2.2 Bezwaren tegen hulp van anderen

2.2.1 Overzicht uitkomsten

7% (herwogen cijfers) der gezinnen formuleerde bezwaren tegen hulp van anderen; de overige gezinnen hadden geen bezwaren.

Tabel 129 geeft een overzicht van de aard der genoemde bezwaren, in absolute, niet herwogen cijfers (herwogen cijfers zijn niet beschikbaar).

*) De exakte grootte van deze groep gezinnen is onbekend.

tabel 129

Overzicht bezwaren tegen hulp van anderen

omschrijving	frekwentie in absolute, niet herwogen aantallen
wil zelfstandig zijn; onafhankelijk zijn; ben erg op mezelf; wil anderen niet tot last zijn; blijf graag eigen baas; je raakt je vrijheid kwijt	8
doe het liever zelf (zonder motivering)	4
anderen doen het niet goed te duur	4
geen vreemden over de vloer	3
je moet steeds "dank je" zeggen	3
kun je niet op aan; 't wordt de mensen gauw te veel	3
je kunt geen hulp krijgen	3
ze zijn niet te vertrouwen	2
ze zeggen maar: "opa doe dit, en opa doe dat"	1
onbekend	1
totaal, <u>niet</u> herwogen	38

2.2.2 Verband met houding ten opzichte van hulp en hulpgevers

Er is een zeer significant verband gevonden tussen bezwaar tegen hulp van anderen en de houding tegenover hulp in het algemeen, uitgedrukt in de skore "bereidheid hulp te aanvaarden"; zie tabel 130.

Dit was te verwachten, omdat ook de antwoorden op de drie afzonderlijke vragen, waaruit deze schaal is samengesteld, alle significant bleken samen te hangen met bezwaar tegen hulp van anderen.

tabel 130

Verband tussen bezwaar tegen hulp van anderen en bereidheid hulp te aanvaarden

bezwaar?	bereidheid*)								
	0	1	2	3	4	5	6	7	8
geen bezwaar	1	3	9	23	31	88	121	64	51
wel bezwaar	2	0	9	8	5	3	8	3	0
totaal	3	3	18	31	36	91	129	67	51

K.S.-toets, $\chi^2=29,33$; $p < 0,001$

*) skore 0 betekent geringe bereidheid

Uit tabel 130 blijkt dat degenen die bezwaar hebben tegen hulp van anderen, ook veel minder bereid zijn hulp te aanvaarden.

Deze uitkomst levert niet zozeer nieuwe informatie op, maar men kan er wel uit afleiden, dat beide variabelen redelijk valide zijn, en/of de antwoorden van de respondenten tamelijk consistent.

Er blijkt geen verband te bestaan tussen het hebben van bezwaren tegen hulp van anderen en de houding tegenover instellingen, uitgedrukt in het antwoord op de vraag: "zou U van (weer)gebruik maken, als het nodig zou zijn?" Deze vraag is gesteld met betrekking tot 5 instellingen/organisaties. Hieronder worden - per instelling - de toetsingsuitkomsten weergegeven voor het verband tussen bezwaren tegen hulp van anderen en de antwoorden op bovengenoemde vraag. (Deze vraag is alleen gesteld aan personen die verklaard hadden weleens van de betreffende instelling/organisatie te hebben gehoord; dit aantal is tevens vermeld).

Toetsingsuitkomsten betreffende het verband tussen bezwaren tegen hulp van anderen en houding ten opzichte van instellingen

Kruisvereniging	N=419; $\chi^2=0,32$; niet significant
Gemeentelijke Sociale Dienst	N=302; $\chi^2=0,47$; niet significant
Tafeltje-dek-je	N=172; $\chi^2=0,18$; niet significant
Gezinsverzorging	N=168; $\chi^2=2,39$; niet significant
Burenhulp	N= 36; Fisher's exact probability test; niet significant

Er blijkt wel een verband te bestaan tussen het afwijzen van persoonlijk en zakelijk advies en het hebben van bezwaar tegen hulp van anderen, zie de tabellen 131 en 132.

tabel 131 Verband tussen bezwaar tegen hulp van anderen en het afwijzen van persoonlijke adviseurs

bezwaar	zou wel aan bepaalde personen advies vragen	vraagt geen advies
geen bezwaar	337	54
wel bezwaar	27	11
totaal	364	65
$\chi^2 = 5,05$; $p < 0,05$		

tabel 132 Verband tussen bezwaar tegen hulp van anderen en het afwijzen van zakelijke adviseurs

bezwaar	zou wel aan bepaalde personen advies vragen	vraagt geen advies
geen bezwaar	355	36
wel bezwaar	28	10
totaal	383	46
$\chi^2=8,88$; $p < 0,01$		

2.2.3 Nadere beschrijving van de groep gezinnen met bezwaren tegen hulp van anderen

Hoewel de groep gezinnen die bezwaren heeft tegen hulp van anderen betrekkelijk klein is, n.l. 7%, zou het toch nuttig zijn te weten welke nadere kenmerken deze groep vertoont. Het is niet waarschijnlijk dat deze groep ooit zelf om hulp zal vragen, ook niet als dat objectief nodig lijkt te zijn. Hulpverlenende instanties zullen deze gezinnen daarom zelf moeten opsporen, als ze hun diensten willen aanbieden.

Of men dit ongevraagd mag doen, is een vraag die in dit rapport niet kan worden beantwoord. Hierover wordt door verschillende instellingen bovendien verschillend gedacht (maatschappelijke gezondheidszorg vs. maatschappelijk werk).

Het lijkt ons wel bij uitstek een taak van het dienstencentrum aandacht te besteden aan deze groep gezinnen, bijvoorbeeld via huisbezoek, als tenminste niet ook dat uitdrukkelijk wordt afgewezen.

Helaas komen uit het beschikbare materiaal geen kenmerken naar voren waardoor bedoelde groep gezinnen zich onderscheidt van de overige gezinnen.

Hieronder zal kort worden weergegeven t.a.v. welke variabelen het verband met "bezwaren tegen hulp van anderen", is onderzocht. De betreffende tabellen zijn weggelaten, alleen de toetsingsuitkomsten zijn vermeld.

leefsituatie, leeftijd en geslacht

gezinssamenstelling:	$\chi^2=0,95$, d.f. = 9	niet significant
leeftijd(kombinatie):	$\chi^2=5,85$, d.f. = 9	niet significant
kwetsbaarheid*)	: K.S.-toets, =1,22	niet significant
geslacht	: $\chi^2=0,07$	niet significant

*) zie voor omschrijving, hoofdstuk III.

maatschappelijk status

status*)	: K.S.-toets, $\chi^2=1,52$, niet significant
welstand**)	: K.S.-toets, $\chi^2=0,89$, niet significant
opleiding	: K.S.-toets, $\chi^2=2,49$, niet significant***)

gezondheidstoestand

Gezins-A.D.L.-skore ****)	: K.S.-toets, $\chi^2=0,71$, niet significant
subjektieve gezondheids- toestand *****)	: K.S.-toets, $\chi^2=0,17$, niet significant

hulp en moeite

hulp en moeite, combinaties: $1=2.66$, d.f.=3,	niet significant
aantal hulpen	: K.S.-toets, $\chi^2=0,93$, niet significant
aantal huishoudelijke ver- richtingen, waarmee moeite	: K.S.-toets, $\chi^2=0,19$, niet significant
wens (meer) hulp te ont- vangen (afgezien van "hulp en moeite")	: $\chi^2=0,09$, niet significant
iemand om te helpen bij ziekte?	: $\chi^2=2,94$, niet significant
iemand om te waarschuwen bij ziekte?	: $\chi^2=0,02$, niet significant

-
- *) zie voor schaalkonstruktie, bijlage II
**) zie voor schaalkonstruktie, bijlage I
***) K.S.-toets blijkt niet significant; $r=-.10$; $p < 0,05$
****) zie voor schaalkonstruktie, hoofdstuk II
*****) gemeten met behulp van vraag 056

relatie tot dienstencentrum

kennis van dienstencentrum; K.S.-toets, =1,94,	niet significant
drempelvrees ; $\chi^2=0,00$;	niet significant
positieve belangstelling ; $\chi^2=0,00$;	niet significant
negatieve belangstelling ; $\chi^2=0,03$;	niet significant
gebruik van dienstencentrum; $\chi^2=5.17$; d.f. 2;	zwak significant*)

Bovenstaande uitkomsten bieden helaas geen enkel aanknopingspunt tot traceren van de groep gezinnen met bezwaren tegen hulp van anderen.

Reeds eerder **) bleek dat ook de gezinnen met een relatief geringe bereidheid hulp te aanvaarden, geen kenmerken vertonen die hen "zichtbaar" doen zijn voor beleids- en hulpverlenende instanties. ***)

Het gaat hier duidelijk om kenmerken van personen en niet om groepskenmerken.

2.3. Samenvatting

Er is geen significant verband gevonden tussen bereidheid hulp te aanvaarden en de hulp en moeite-situatie van de onderzochte gezinnen. Bereidheid hulp te aanvaarden blijkt vooral samen te hangen met een aantal sterk subjectief gekleurde variabelen. Er zijn geen objectieve kenmerken gevonden, waardoor de groep gezinnen met een geringe bereidheid hulp te aanvaarden zich onderscheidt van de overige gezinnen.

*) Gezinnen met bezwaar tegen hulp van derden maken minder gebruik van het dienstencentrum. Dit verschil is zwak significant.

**) Zie 2.1.2.

***) Beide groepen gezinnen overlappen elkaar voor een groot deel.

7% van de gezinnen noemde expliciet bezwaren tegen hulp van anderen. Deze groep is relatief weinig bereid hulp te aanvaarden en wijst vaker bepaalde personen af als zakelijk en/of als persoonlijk adviseur. Er is geen verband tussen het hebben van bezwaren tegen hulp van anderen en de houding ten opzichte van dienstverlenende instellingen. Ook voor deze groep gezinnen geldt, dat er geen objectieve kenmerken zijn aan te wijzen, waardoor deze groep herkenbaar is voor hulpverlenende instanties.

3 HOUDING T.O.V. INSTELLINGEN

3.1 Overzicht resultaten

Over vijf instellingen/organisaties voor sociale en/of sociaal-medische dienstverlening zijn vragen gesteld die o.a. betrekking hebben op de houding tegenover deze instellingen, t.w.

- Kruisvereniging
- Gezinsverzorging
- Gemeentelijke Sociale Dienst
- Tafeltje-dek-je
- Burenhulp

Allereerst is gevraagd of men wel eens van de betreffende instelling had gehoord. Werd deze vraag bevestigend beantwoord, dan werden de overige vragen gesteld.

Tabel 133 geeft een (samenvattend) overzicht van de antwoorden op een aantal vragen.

De houding ten opzichte van de instellingen is gemeten via vraag 090 : "Zou U van(weer) gebruik maken als het nodig zou zijn?"

tabel 133

Overzicht houding t.o.v. vijf instellingen voor sociale en/of sociaal-medische dienstverlening en de antwoorden op een aantal aanvullende vragen (herwogen aantallen)

houding, enz.	Kruis- veren. %	Gez. verz. %	G.S.D. %	Tafeltje- dek-je %	Buren- hulp %
zou gebruik maken; contact gehad; hulp gekregen; te- vreden	33	5	14	3	7*)
zou gebruik maken; contact gehad; hulp gekregen; niet tevreden	1	0	2	0	
zou gebruik maken; contact gehad; geen hulp gekregen	3	2	3	0	
zou gebruik maken; geen contact gehad	50	24	44	27	
zou geen gebruik maken; contact gehad; hulp gekregen; tevreden	0	0	0	0	3*)
zou geen gebruik maken; contact gehad; hulp gekregen; niet tevreden	0	0	0	1	
zou geen gebruik maken; contact gehad; geen hulp gekregen	0	0	2	0	
zou geen gebruik maken; geen contact gehad	6	7	7	10	
niet van gehoord, of: één of meer van boven- staande gegevens ont- breken	7	62	28	59	90
totaal (herwogen)	100	100	100	100	100

*) Slechts één respondent heeft ooit contact gehad met de Burenhulp, n.l. om zelf hulp aan te bieden.

Ook is gevraagd naar de motivering van de houding tegenover de respektievelijke instellingen wanneer deze negatief bleek te zijn.

Er worden voornamelijk algemene - d.w.z. op alle instellingen toepasbare - argumenten genoemd en een aantal specifieke. Hieronder worden alle argumenten weergegeven in één samenvattende tabel, t.w. tabel

tabel 134

Overzicht motieven waarom men geen gebruik zou maken van vijf instellingen voor sociale en/of sociaal-medische dienstverlening (absolute, niet-herwogen cijfers*))

motieven	Kruis- veren.	Gez. verz.	G.S.D.	Tafeltje- dek-je	Buren- hulp
ondervraagde heeft eerder tevergeefs beroep op instelling gedaan	3	1	2	0	0
ondervraagde denkt geen hulp nodig te (zullen) hebben	4	7	18	11	2
ondervraagde weet de instelling niet te vinden	0	0	0	0	1
ondervraagde denkt niet voor hulp in aanmerking te (zullen) komen	0	8	5	2	0
ondervraagde wil in 't geheel geen hulp	1	6	4	11	3
ondervraagde zou hulp van ander vragen	1	2	4	0	1
te duur	1	7	0	0	0
ondervraagde is geen lid van betreffende instelling (óók (1x): "ben niet Katholiek")	10**)	5	0	0	0
hulp is onvoldoende	0	1	1	0	2
je kunt toch geen hulp krijgen	0	2	0	0	0
overige	3	2	3	23***)	2
onbekend	0	1	1	2	0
totaal, niet-herwogen*)	23	42	38	49	11

*) herwogen cijfers zijn niet beschikbaar

**) waarvan 2 tevens "te duur"

***te onderscheiden in:-ondervraagde (of gezinslid) heeft een dieet (9x)
-het eten is niet lekker (13x)
-om de andere dag is vervelend (1x)

Ook in dit geval gaat het weer om zeer geringe aantallen gezinnen per categorie, waardoor moeilijk konklusies getrokken kunnen worden.

Enkele punten springen echter in het oog. Ten eerste het zeer inadequate beeld van de gezinsverzorging dat bij een aantal respondenten bestaat en het nogal ongunstige image dat deze instelling blijkbaar heeft bij sommige ondervraagde gezinnen.

Dat men onvoldoende weet over de werkwijze van de gezinsverzorging, blijkt uit het feit dat men denkt "lid" te moeten zijn om geholpen te worden. Ook t.a.v. de kruisvereniging bestaat deze mening. Het is echter zo, dat men alleen als men in aanmerking wil komen voor verpleegkundige hulp, lid van deze organisatie moet zijn; wie geen lid is, moet erg veel voor deze hulp betalen. Om gezinshulp via een kruisvereniging te krijgen, hoeft men daarvan geen lid te zijn.

Instellingen voor gezinsverzorging kennen überhaupt geen "leden". Ook menen enkele ondervraagden dat alleen jonge gezinnen geholpen worden ("ondervraagde meent niet voor hulp in aanmerking te komen").

Het ongunstige image blijkt uit antwoorden als: "het is te duur", "je kunt toch geen hulp krijgen" en "de hulp is onvoldoende". Er werd enkele malen geklaagd over het feit dat de gezinsverzorging alleen de lichtere karweitjes opknapt, zodat het gezin zelf het zware werk nog moet doen.

T.a.v. Tafeltje-dek-je is het opvallend dat sommige ondervraagden menen dat geen rekening wordt gehouden met diëten.

Dit is slechts gedeeltelijk waar. Aan diabetici kunnen inderdaad geen dieetmaaltijden worden verstrekt. Er kan echter wel gezorgd worden voor vetarme en zoutloze maaltijden.

3.2 Nader onderzoek naar het bestaan van een negatieve houding t.o.v. alle instellingen waarover vragen zijn gesteld

Het leek van belang te onderzoeken of er misschien een groep gezinnen is, die negatief staat tegenover alle genoemde instellingen. Er is daarom nagegaan of degenen die negatief staan tegenover de kruisvereniging, ook negatief staan tegenover de vier andere instellingen, en zo vervolgens. Deze analyse kon alleen maar worden uitgevoerd voor die groep gezinnen die telkens van beide betreffende instellingen had gehoord. Alleen tussen het afwijzen van hulp van de kruisvereniging en idem van de gezinsverzorging bleek enig verband te bestaan; zie tabel 135.

tabel 135

Verband tussen het afwijzen van
hulp van een kruisvereniging en
idem van de gezinsverzorging

zou gebruik maken van kruis- vereniging	zou gebruik maken van gezinsver- zorging	
	ja	neen
ja	115	36
neen	2	6
totaal	117	42

$$\chi^2_{7.77}; p < 0,01$$

De groep die beide instellingen afwijst, is echter zeer gering (N=6). Dit geldt trouwens - mutatis mutandis - ook voor de overige "paarsgewijze vergelijkingen" die zijn uitgevoerd.

De konklusie moet dan ook zijn dat er geen groep gezinnen van enige omvang voorkomt, die stelselmatig tegen hulp van welke instelling dan ook, is.

3.3 Verband tussen de houding ten opzichte van de vijf instellingen, en vroeger gebruik en kennis van deze instellingen

3.3.1 Inleiding

In deze paragraaf zal worden nagegaan welke algemene factoren samenhangen met de houding t.o.v. de genoemde instellingen. (Met "algemeen" wordt bedoeld: niet specifiek betrekking hebbend op één der instellingen afzonderlijk. De verbanden met deze specifieke factoren komen elders (zie 3.6.) aan de orde.

Onderzocht is of er verband bestaat tussen houding en vroegere kontakten met de instelling, met tevredenheid over deze kontakten en met kennis omtrent de betrokken instelling. Ook eventuele verschillen tussen de respektievelijke instellingen op deze punten komen aan de orde.

3.3.2 Houding in verband met vroegere ervaringen met de respektievelijke instellingen

Voor kruisvereniging en gezinsverzorging geldt, dat wie ooit kontakt gehad heeft met deze instellingen er vaker positief tegenover staat dan wie geen kontakt heeft gehad; zie de tabellen 136 en 137.

Voor de G.S.D. en Tafeltje-dek-je is dit verband niet significant. Voor de Burenhulp kon deze analyse niet worden uitgevoerd: slechts één respondent heeft daar ooit kontakt mee gehad.

tabel 136

Verband tussen houding t.o.v. kruisvereniging en aan-/afwezigheid van vroegere kontakten met deze instelling

houding	kontakt +	kontakt -
positief	158	208
negatief	3	20
totaal	161	228

$$\chi^2=6.90; p < 0,01$$

tabel 137

Verband tussen houding t.o.v. gezinsverzorging en aan-/afwezigheid van vroegere kontakten met deze instelling

houding	kontakt +	kontakt -
positief	31	95
negatief	2	40
totaal	33	135

$$\chi^2=6,65; p < 0,01$$

Het percentage onder de (ex)gebruikers, dat niet opnieuw gebruik zou maken van de diensten van de betreffende instelling bedraagt resp. voor de kruisvereniging 2%;
voor de gezinsverzorging 6%;*)
voor de G.S.D. 10%;
en voor Tafeltje-dek-je 27%;*)

(niet-herwogen aantallen)

Hieruit zou men kunnen afleiden dat de G.S.D. en Tafeltje-dek-je meer kennelijk ontevreden gebruikers hebben dan de Kruisverenigingen en de Gezinsverzorgings-instellingen. Dit blijkt in grote lijnen ook het geval te zijn, gezien de antwoorden op de expliciete vraag naar de tevredenheid over de verkregen hulp. De G.S.D. en Tafeltje-dek-je telden respectievelijk 13% en 28%*) ontevredenen onder hun (ex)-kliënten; de Kruisverenigingen en de Gezinsverzorging respectievelijk 4% en 21%*) (niet herwogen aantallen).

De gezinsverzorging blijkt in een uitzonderingspositie te verkeren: deze instelling heeft meer ontevreden (ex-)kliënten, dan (ex-)kliënten die niet op nieuw gebruik van de gezinsverzorging zouden maken. Het gaat hier echter om zo'n klein aantal (ex)kliënten (N=24), dat duidelijke konklusies niet getrokken kunnen worden.

3.3.3 Houding in verband met kennis omtrent de respectievelijke instellingen

Naar verwachting beschikken die gezinnen die (weer) gebruik zouden maken van de respectievelijke instellingen over meer kennis omtrent deze instellingen dan de gezinnen die dat niet zouden doen. Wat in dit verband oorzaak en wat gevolg is, is niet zo maar aan te geven. Meer kennis leidt waarschijnlijk tot een meer positieve houding. Maar men kan ook veronderstellen dat wie positief staat tegenover een instelling, meer geneigd is informatie op te nemen over deze instelling, dan degene die er negatief tegenover staat.

*) De percenteringsbasis is veel kleiner dan 100 gezinnen.

Als de eerstgenoemde hypothese waar is, betekent dit dat voorlichting een nuttige zaak is. Als de tweede stelling daarentegen klopt, bereikt de voorlichting nu juist niet die groep gezinnen, die daar het meest behoefte aan heeft.

Voor vier van de vijf instellingen blijkt er inderdaad een (zwak) significant verband te bestaan tussen kennis en houding: wie (weer) gebruik zou maken van de instelling, weet er meer vanaf dan wie er geen gebruik (meer) van zou maken; zie de tabellen 138 t/m 142.

tabel 138

Verband tussen houding t.o.v.
en kennis van de kruisvereniging

kennis*)	houding	
	positief	negatief
1	35	8
2	138	9
3	202	6
totaal	375	23

K.S.-toets; $\chi^2=6,69$; $p < 0,05$

tabel 139

Verband tussen houding t.o.v.
en kennis van de gezinsverzorging

kennis*)	houding	
	positief	negatief
1	12	5
2	52	30
3	63	5
totaal	127	40

K.S.-toets; $\chi^2=16.76$; $p < 0,001$

*) kennisskore 0 is toegekend aan wie nooit van de betreffende instelling heeft gehoord; aan deze groep zijn de vragen over hun houding t.o.v. de instelling niet gesteld.

tabel 140

Verband tussen houding t.o.v.
en kennis van de Gem. Sociale
Dienst

kennis*)	houding	
	positief	negatief
1	8	7
2	120	20
3	126	9
totaal	254	36

K.S.-toets; $\chi^2=7,65$; $p < 0,05$

tabel 141

Verband tussen houding t.o.v.
en kennis van Tafeltje-dek-je

kennis*)	houding	
	positief	negatief
1	1	2
2	50	28
3	66	18
totaal	117	48

K.S.-toets; $\chi^2=4,87$; zwak significant

tabel 142

Verband tussen houding t.o.v.
en kennis van Burenhulp

kennis*)	houding	
	positief	negatief
1	3	4
2	6	15
3	2	5
totaal	11	24

W=236; niet significant

*) kennisscore 0 is toegekend aan wie nooit van de betreffende instelling heeft gehoord; aan deze groep zijn de vragen over hun houding t.o.v. de instelling niet gesteld.

3.4 Verband tussen houding ten opzichte van de vijf instellingen en enkele andere houdingsvariabelen

3.4.1 Inleiding

De methode van clusteranalyse kan hier niet gebruikt worden. De houding t.o.v. de respektievelijke instellingen is niet voor alle respondenten bekend. Daarom konden deze variabelen niet worden opgenomen in de basiskorrelatiematrix.

In deze paragraaf komt de vraag aan de orde, of een negatieve, respektievelijk positieve houding t.o.v. de onderscheiden instellingen korrespondeert met een negatieve, respektievelijk positieve houding t.o.v. hulp in 't algemeen ("bereidheid hulp te aanvaarden" *)), met het al of niet hebben van bezwaren tegen hulp van anderen en met het al of niet vragen van zakelijk en persoonlijk advies.

3.4.2 Verband met bereidheid hulp te aanvaarden

Alleen voor de gezinsverzorging is er een (zwak)signifikant verband tussen de houding t.o.v. van deze instelling en "bereidheid hulp te aanvaarden": wie negatief staat tegenover de gezinsverzorging is ook iets minder bereid hulp te aanvaarden; zie onderstaande toetsingsresultaten.

Toetsingsuitkomsten betreffende het verband tussen houding t.o.v. vijf instellingen en bereidheid hulp te aanvaarden.

Kruisvereniging:	K.S.-toets, eenzijdig; $\chi^2 = 3,99$; niet significant
Gezinsverzorging:	K.S.-toets, eenzijdig; $\chi^2 = 4,95$; zwak significant
Gem. Soc. Dienst:	K.S.-toets, eenzijdig; $\chi^2 = 1,25$; niet significant
Tafeltje-dek-je:	K.S.-toets, eenzijdig; $\chi^2 = 0,36$; niet significant
Burenhulp :	toets van Wilcoxon; $W = 246$; niet significant

*) zie voor schaalkonstruktie en beschrijving par. 2.1

3.4.3 Verband met bezwaren tegen hulp van anderen

Er blijkt geen verband te bestaan tussen de houding t.o.v. de vijf instellingen en het koesteren van bezwaren tegen hulp van anderen; zie onderstaande toetsingsresultaten.

Toetsingsresultaten betreffende het verband tussen houding t.o.v. vijf instellingen en bezwaren tegen hulp van anderen

Kruisvereniging; $\chi^2=0,31$;	niet significant
Gezinsverzorging; $\chi^2=2,28$;	niet significant
Gem. Soc. Dienst; $\chi^2=0,46$;	niet significant
Tafeltje-dek-je; $\chi^2=0,19$;	niet significant
Burenhulp; Fisher's exact probability test,	niet significant

3.4.4 Verband met advisering

Wie geen gebruik zou maken van de diensten van een kruisvereniging, wijst relatief vaak alle personen die in de betreffende vragen zijn genoemd, af als persoonlijk, c.q. zakelijk adviseur. Voor de overige instellingen is er geen verband gevonden tussen het al of niet vragen van persoonlijk en zakelijk advies en de houding t.o.v. deze instellingen; zie onderstaande toetsingsresultaten.

Toetsingsresultaten betreffende het verband tussen het al of niet vragen van zakelijk advies, en de houding t.o.v. vijf instellingen

Kruisvereniging; $\chi^2 = 9,13$; $p < 0,01$
Gezinsverzorging; $\chi^2 = 0,02$; niet significant
Gem. Soc. Dienst; $\chi^2=0,48$; niet significant
Tafeltje-dek-je; $\chi^2=0,12$; niet significant
Burenhulp: Fisher's exact probability test, niet significant

Waarom de kruisvereniging hier een uitzonderingspositie inneemt, is niet duidelijk. De kruisvereniging is de enige hulpverleningsorganisatie waarvan (bijna) alle respondenten gehoord hebben.

Misschien gaan onder degenen die niet van de andere instellingen hebben gehoord, juist die gezinnen schuil, die geen advies zouden vragen.

Dit is nagegaan, door te toetsen of er onder de gezinnen die niet van de resp. instellingen hebben gehoord, meer personen zijn die geen persoonlijk of zakelijk advies zouden vragen dan onder de gezinnen die wél van de instelling hebben gehoord. Dit geldt voor wat betreft het vragen van persoonlijk advies, alleen voor Tafeltje-dek-je ($\chi^2=4,32$; $p < 0,05$); voor wat betreft het vragen van zakelijk advies voor geen der vijf instellingen.

De afwijkende positie van de kruisvereniging blijft dus onverklaarbaar.

3.5 Verband tussen de houding ten opzichte van de vijf instellingen en de houding ten opzichte van het dienstencentrum

Er is geen systematisch verband tussen de drie variabelen waarin de houding t.o.v. het dienstencentrum is uitgedrukt - drempelvrees, positieve en negatieve belangstelling - en de houding t.o.v. de vijf dienstverlenende organisaties. Alleen degenen die geen gebruik zouden maken van een kruisvereniging hebben relatief wat vaker positieve belangstelling voor het dienstencentrum, dan degenen die wel gebruik van de kruisvereniging zouden maken ($\chi^2=4,25$; $p < 0,05$).

In dit geval blijkt dus dat er geen sprake is van een gedeelde positieve houding t.o.v. twee verschillende vormen van dienstverlening, maar meer van een tendens in de richting van het zien van de ene instelling als alternatief voor de andere. Als dit inderdaad het geval is, moet het ook zo zijn, dat de gebruikers van het dienstencentrum over het algemeen negatiever tegenover de vijf instellingen staan, dan de niet-gebruikers. Dit blijkt echter niet het geval te zijn, er is althans geen systematisch verband tussen houding t.o.v. de instellingen en gebruik van het dienstencentrum. Alleen voor de gezinsverzorging is het verband wel significant ($\chi^2=6,36$; $p < 0,05$); zie voor een verklaring van de laatste uitkomst par. 3.6.3.

3.6 Enkele kenmerken van de gezinnen die geen gebruik zouden maken van elk der vijf instellingen, nu afzonderlijk beschouwd

3.6.1 Inleiding

Hieronder zal - per instelling - worden nagegaan of degenen die geen gebruik van een bepaalde instelling zouden maken, misschien nader te karakteriseren zijn. Het gaat hier dus niet om kenmerken die een gezin stempelen tot (potentieel) niet-gebruiker van welke instelling dan ook, maar om specifieke kenmerken, die maken dat een gezin geen beroep doet op een bepaalde instelling. Deze kenmerken zijn te onderscheiden in twee groepen: het gezin heeft hetzij objectief, hetzij subjectief, hetzij beide geen behoefte aan hulp van de betreffende instelling, of: het gezin zoekt voor een probleem waarvoor de betreffende instelling hulp zou kunnen bieden, een andere hulpgever.

De eigen motivering, waarom men geen beroep zou doen op de vijf genoemde instellingen (vermeld in paragraaf 3.1.), geeft ook reeds aanwijzingen welke factoren - per instelling - een rol spelen.

3.6.2 Kruisvereniging

Slechts 23 gezinnen (niet-herwogen aantal) zouden geen gebruik maken van een kruisvereniging. Verder hadden 10 gezinnen nooit van deze instelling gehoord en is van 21 onbekend of ze wel of niet gebruik van een kruisvereniging zouden maken (zie ook tabel 133).

Wie in een serviceflat woont, heeft relatief minder behoefte aan hulp van een kruisvereniging, omdat door een serviceflat - al is het dan ook tijdelijk - verpleegkundige hulp wordt geboden. Gezinnen zonder A.D.L.-handikaps en gezinnen die geen of weinig moeite hebben met het doen van de huishouding, hebben - althans voorlopig - ook weinig behoefte aan hulp van een kruisvereniging. Dit geldt ook voor gezinnen met een relatief geringe kwetsbaarheid. Daarom is van al deze variabelen het verband met de houding t.o.v. een kruisvereniging nagegaan. Met geen der genoemde variabelen bleek echter een significant verband aanwezig te zijn.

Wel bleek een zwak significant verband te bestaan met welstand, en een zeer sterk verband met het lid zijn van een kruisvereniging, zie de tabellen 143 en 144.

tabel 143

Verband tussen houding t.o.v.
kruisvereniging en welstand

houding	welstand*)			
	1	2	3	4+
positief	66	18	105	136
negatief	3	3	12	4
totaal	69	21	117	140

K.S.-toets; $\chi^2=4,61$; zwak significant

*) skore 1 betekent lage welstand

Wie geen gebruik zou maken van een kruisvereniging heeft een lagere welstand, dan wie wel gebruik zou maken.

tabel 144

Verband tussen houding t.o.v. .
kruisvereniging en lidmaatschap
van kruisvereniging

houding	wel lid	geen lid
positief	332	43
negatief	1	22
totaal	333	65

$\chi^2=106,32$; $p < 0,001$

Leden van een kruisvereniging staan zoals te verwachten was veel vaker positief tegenover de kruisvereniging dan niet-leden. Wie geen gebruik zou maken van een kruisvereniging noemde daarvoor ook dikwijls als argument geen lid te zijn van die organisatie.

Gezien het sterke verband tussen houding en lidmaatschap is - om toch indirect nog iets te kunnen zeggen over de houding ten opzichte van de kruisvereniging - nagegaan welke variabelen samenhang vertonen met het al of niet lid zijn van een dergelijke instelling.

Omdat van alle respondenten bekend is wie wel en wie geen lid is van een kruisvereniging kon deze variabele worden opgenomen in de basiskorrelatiematrix. Een clusteranalyse, uitgevoerd op alle variabelen die significant bleken te korreleren met "lidmaatschap van een kruisvereniging", leverde twee clusters op; zie weergave in tabel 146.

tabel 145

Clusterladingen van lidmaatschap van kruisvereniging en 11 variabelen die daarmee bleken samen te hangen

omschrijving variabelen en richting waarin deze zijn gecodeerd	1ste cluster	2de cluster
1ste keuze zakelijk adviseur, wel	<u>.71</u>	-.02
1ste keuze persoonlijk adviseur, wel	<u>.71</u>	.01
<u>lid van kruisvereniging, wel</u>	.16	<u>.37</u>
aantal trappen dat naar de woning leidt, geen	.11	<u>.25</u>
lid van kerk of levensbeschouwelijke organisatie, niet	-.09	-.06
gezins-A.D.L.-skore, gunstig	-.09	-.19
status, hoog	-.07	<u>.53</u>
tijdsduur woonachtig in wijk, gering	.06	.09
telefoon, wel	.04	<u>.50</u>
aantal hulpen, geen	-.04	<u>-.33</u>
kennis van instellingen, gering	-.04	-.19
aantal verzorgingstehuizen waarvoor ingeschreven, geen	-.03	-.15
K.R. (21)	.67	.44

Het eerste cluster verklaart slechts 3% van de variantie in de variabele "lidmaatschap van kruisvereniging". Tot dit cluster behoren twee variabelen die naar reeds is gebleken eveneens samenhangen met de houding ten opzichte van de kruisvereniging: eerste keuze voor zakelijk adviseur en eerste keuze voor persoonlijk adviseur. Deze beide variabelen vormen een afzonderlijk cluster (niet gekoppeld aan bijvoorbeeld status) omdat de onderlinge correlatie ($r=.50$) veel hoger is dan die met welke der overige variabelen dan ook.

Het tweede cluster verklaart ongeveer 14% van de variantie in de variabele "lidmaatschap van kruisvereniging". De sleutel tot interpretatie van dit cluster wordt gevormd door de variabele "status": aanwezigheid van telefoon en idem van hulp hangt (deels) af van de status van betrokken gezinnen. "Het aantal trappen dat naar de woning leidt" behoort eveneens tot dit cluster. De verklaring hiervan zou kunnen zijn dat in de serviceflat - waar vooral gezinnen met een hoge status wonen en waar (bijna) idereen hulp heeft - geen trappen voorkomen. De variabele woningtype is echter niet gekorreleerd met lidmaatschap van een kruisvereniging.

3.6.3 Gezinsverzorging

42 gezinnen (niet herwogen aantal) zouden geen gebruik maken van de gezinsverzorging; 261 gezinnen hadden nooit van deze instelling gehoord (van deze groep ontbreken zoals reeds gezegd gegevens over hun houding t.o.v. de gezinsverzorging).

Van vijf behoeftevariabelen is het verband met de houding t.o.v. de Gezinsverzorging nagegaan.

In geen enkel geval bleek er sprake te zijn van een significant verband; zie onderstaande toetsingsuitkomsten.

Toetsingsuitkomsten betreffende het verband tussen houding t.o.v. de gezinsverzorging en 5 variabelen waarin de (eventuele) behoefte aan hulp van de gezinsverzorging is uitgedrukt

moeite met huishoudelijk werk:	K.S.-toets, eenzijdig; $\chi^2=1.55$; niet sign.
aantal hulpen in het gezin:	K.S.-toets, eenzijdig; $\chi^2=1.55$; niet sign.
kwetsbaarheid:	K.S.-toets, eenzijdig; $\chi^2=3.50$; niet sign.
samenstelling van het gezin:	$l=11,94$; d.f.= 9; niet significant
serviceflat x overige woningtypes:	$\chi^2=0,00$; niet significant

Behoeftefactoren bepalen blijkbaar niet of nauwelijks de houding t.o.v. de gezinsverzorging. Wel is een aanwijzing gevonden, dat degenen die geen gebruik zouden maken van de gezinsverzorging de voorkeur geven aan een andere oplossing in geval van problemen bij het doen van de huishouding. "Tegenstanders" van de gezinsverzorging bleken n.l. vooral te wonen in Overvecht; ze zijn relatief vaak gebruiker van het dienstencentrum en ze wonen naar verhouding vaak in een bejaardenwoning, dus veelal in de buurt van het dienstencentrum; zie de tabellen 146 t/m 148.

tabel 146

Verband tussen houding t.o.v. de gezinsverzorging en wijk

houding	wijk	
	Overvecht	Kanaleneiland
positief	73	53
negatief	36	6
totaal	109	59

$\chi^2=9,48$; $p < 0,01$

tabel 147

Verband tussen houding t.o.v.
de gezinsverzorging en gebruik
van het dienstencentrum

houding	gebruik van dienstencentrum	
	gebruikers	niet + ex-gebruikers
positief	20	106
negatief	15	27
totaal	35	133

$\chi^2=6,36; p < 0,05$

tabel 148

Verband tussen houding t.o.v.
de gezinsverzorging en woningtype

houding	woningtype	
	bejaardenwoning	overige
positief	30	96
negatief	24	28
totaal	54	114

$\chi^2=14.55; p < 0,001$

Gezinnen met een negatieve houding t.o.v. de gezinsverzorging wonen inderdaad dichterbij het dienstencentrum dan gezinnen die wel gebruik zouden maken van de diensten van de gezinsverzorging*).

Bovengenoemde gegevens maken aannemelijk dat vele van de tegenstanders van de gezinsverzorging nauwe banden hebben met het dienstencentrum in Overvecht dat, zoals reeds beschreven, een eigen bemiddelingssysteem voor huishoudelijke hulp heeft opgezet**). Zij geven aan dit systeem blijkbaar de voorkeur, boven hulp via de gezinsverzorging.

*) K.S.-toets, eenzijdig; $\chi^2=11,45; p < 0,01$

**) zie hoofdstuk IV.

3.6.4 Gemeentelijke Sociale Dienst

38 gezinnen (niet herwogen aantal) zouden geen gebruik maken van de G.S.D.; 126 hadden nooit van deze instelling gehoord, van 1 gezin is onbekend of het gebruik van de G.S.D. zou willen maken.

De houding t.o.v. de G.S.D. hangt naar verwachting vooral samen met status en welstand. Alleen het verband met status blijkt echter significant te zijn; zie de tabellen 149 en 150.

tabel 149

Verband tussen houding t.o.v. de Gemeentelijke Sociale Dienst en welstand

houding	welstand*)			
	1	2	3	4+
positief	47	15	84	103
negatief	5	1	8	21
totaal	52	16	92	124

K.S.-toets, eenzijdig; $\chi^2=4,26$; niet sign.

*) skore 1 betekent lage welstand

tabel 150

Verband tussen houding t.o.v. de Gemeentelijke Sociale Dienst en status

houding	status*)			
	1	2	3	4
positief	18	93	113	40
negatief	8	17	8	5
totaal	26	110	121	45

K.S.-toets; eenzijdig; $\chi^2=7,49$; $p < 0,05$

*) skore 1 betekent hoge status

Uit tabel 150 blijkt dat de hoogste statuscategorieën in mindere mate gebruik van de Gemeentelijke Sociale Dienst zouden maken, dan de laagste statuscategorieën.

3.6.5 Tafeltje-dek-je

49 gezinnen zouden geen gebruik maken van Tafeltje-dek-je;
263 gezinnen hadden nog nooit van Tafeltje-dek-je gehoord.

De houding t.o.v. Tafeltje-dek-je bleek geen verband te houden met onderstaande behoefte-factoren.

Toetsingsuitkomsten betreffende het verband tussen houding ten opzichte van Tafeltje-dek-je en 4 variabelen die te maken hebben met de (eventuele) behoefte aan hulp via Tafeltje-dek-je

moeite met huishoudelijk werk;	K.S.-toets, eenzijdig; $\chi^2=0,22$; niet sign.
serviceflat x overige woningtypes;	$=0,09$; niet significant
kwetsbaarheid:	K.S.-toets; eenzijdig; $\chi^2=1,33$; niet sign.
gezins-A.D.L.-skore:	K.S.-toets; eenzijdig; $\chi^2=2,40$; niet sign.

Het is moeilijk verder een verklaring te vinden voor de houding tegenover Tafeltje-dek-je. De eigen motivering van de respondenten, reeds weergegeven in tabel 134, biedt nog het meeste houvast. Uit tabel 134 blijkt o.a. dat de bezwaren aangevoerd tegen Tafeltje-dek-je, nogal afwijken van die ingebracht tegen de vier overige instellingen.

Iets minder dan de helft van de respondenten met een negatieve houding, noemt daarvoor argumenten die specifiek betrekking hebben op de aard van de hulp, geboden door Tafeltje-dek-je: "er wordt geen rekening gehouden met diëten" en "het eten is niet lekker".

3.6.6 Burenhulp

Het overgrote deel der respondenten, t.w. 394, heeft nooit van de Burenhulp gehoord. Slechts 11 gezinnen verklaarden er geen gebruik van te zullen maken. Dit aantal is te gering voor een verdere analyse.

3.7 Samenvatting

Het overgrote deel der respondenten staat positief tegenover de vijf instellingen waarover vragen zijn gesteld, t.w.

- Kruisvereniging
- Gezinsverzorging
- Gemeentelijke Sociale Dienst
- Tafeltje-dek-je
- Burenhulp

Er is geen groep respondenten gevonden die afwijzend staat tegenover alle genoemde instellingen.

Voor de kruisvereniging en de gezinsverzorging geldt, dat wie ooit contact met deze instelling had, er positiever tegenover staat, dan wie nooit contact had.

De Kruisverenigingen hadden 4% ontevreden onder hun ex-kliënten; de G.S.D. had er 13%; de gezinsverzorging 21%*) en Tafeltje-dek-je 28%**).

Wie naar verhouding veel over een bepaalde instelling weet, staat er in het algemeen positiever tegenover, dan wie over een geringere kennis beschikt. Wat hier oorzaak is, en wat gevolg, is uit de resultaten van ons onderzoek niet af te leiden; het antwoord op deze vraag heeft konsekwenties voor de voorlichting aan het publiek.

Er is geen systematisch verband gevonden tussen de houding t.o.v. instellingen én respectievelijk de houding tegenover hulp in het algemeen; de houding ten opzichte van mogelijke adviseurs en de houding ten opzichte van het dienstencentrum.

De houding t.o.v. de kruisvereniging is hoog gekorreleerd met het al of niet lid zijn van een dergelijke organisatie. Leden van een kruisvereniging onderscheiden zich vooral door hun naar verhouding hoge status en een aantal kenmerken die met status zijn gekorreleerd. Er is geen verband gevonden tussen houding ten opzichte van een kruisvereniging en kenmerken die duiden op een specifieke (potentiële) behoefte aan hulp van een kruisvereniging.

*) Percenteringsbasis kleiner dan 100 gezinnen; absoluut:
5 ontevreden onder 24 ex-kliënten.

**) Percenteringsbasis kleiner dan 100 gezinnen; absoluut:
7 ontevreden onder 25 ex-kliënten.

Dit laatste geldt m.m. ook voor de gezinsverzorging. Verder bleek dat velen onder de "tegenstanders" van de gezinsverzorging nauwe banden hebben met het dienstencentrum Overvecht. Ze prefereren kennelijk hulp via het bemiddelingssysteem voor huishoudelijke hulp, dat vanuit dit dienstencentrum is opgezet, boven hulp van de gezinsverzorging.

De houding ten opzichte van de G.S.D. hangt niet samen met welstand, maar wel met status.

De houding ten opzichte van Tafeltje-dek-je wordt blijkbaar vooral bepaald door verwachtingen aangaande de geboden service en de kwaliteit van de maaltijden.

4. HOUDING TEN OPZICHTE VAN HET DIENSTENCENTRUM; BELANGSTELLING EN DREMPELVREES

4.1. Inleiding en overzicht uitkomsten

Aan alle niet- en ex-gebruikers van het dienstencentrum is gevraagd of ze er voor voelen (weer) eens een kijkje te nemen in het dienstencentrum (vraag 165). Degenen die "neen" antwoordden, is gevraagd of ze wél zouden gaan na een uitnodiging van het dienstencentrum (vraag 166). Wie ook deze vraag ontkennend beantwoordde is nog gevraagd, of hij/zij misschien zou gaan op uitnodiging van een buurman of -vrouw of een kennis (vraag 167). In tabel 151 zijn de frekwenties van de verkregen antwoorden weergegeven in herwogen aantallen.

tabel 151

Overzicht belangstelling voor het dienstencentrum, onder de niet-gebruikers

	%
ondervraagde wil kijkje nemen	27
ondervraagde gaat op uitnodiging van dienstencentrum	13
ondervraagde gaat met buurman of -vrouw of kennis	5
ondervraagde gaat ook niet met buurman of -vrouw of kennis	26
ondervraagde weet niet of hij/zij zal gaan met buurman of -vrouw of kennis	6
ondervraagde kan niet gaan (is invalide, is aan huis gebonden door toestand partner, enz.)	4
totaal (herwogen)	81%*)

*) Er zijn 19% gebruikers

Van de groep respondenten die in eerste instantie "neen" antwoordden op de vraag of ze een kijkje zouden willen nemen in het dienstencentrum, maar wel zouden gaan op uitnodiging, hetzij van het dienstencentrum, hetzij van een buurman, -vrouw of kennis, wordt aangenomen dat ze wel in het dienstencentrum geïnteresseerd zijn, maar te kampen hebben met drempelvrees. Het kan ook zijn dat ze slechts een matige belangstelling voor het dienstencentrum hebben, maar uit beleefdheid tegenover de enquêteur -tenslotte- verklaarden dat ze wel eens willen gaan kijken.

Tegen de drempelvrees - hypothese pleit ook dat een deel der respondenten die alleen zouden gaan als een buurman of -vrouw of een kennis ze kwam afhalen, slechts op die manier het dienstencentrum kunnen bereiken: ze zijn te slecht ter been om op eigen gelegenheid naar het dienstencentrum toe te gaan*).

Vóór de drempelvrees-hypothese pleit dat de betreffende groep meer over het dienstencentrum weet dan de overige niet-gebruikers, terwijl ze er niet dichterbij in de buurt wonen; deze laatste faktor korreleert hoog met kennis van het dienstencentrum. Deze grotere kennis van het dienstencentrum kan ook niet verklaard worden uit de hogere status van de groep met drempelvrees: kennis en status zijn - binnen de groep van de niet-gebruikers - niet gekorreleerd.

De groep die niet zou gaan met een buurman of -vrouw, of met een kennis, of niet weet of hij/zij dat zou doen, heeft blijkbaar geen belangstelling voor het dienstencentrum. Deze groep woont dichterbij het dienstencentrum dan de groep respondenten die meteen in eerste instantie antwoordde wel een kijkje te willen nemen. Ze wonen ook langer in de wijk dan laatst genoemde groep. Hieruit kan men afleiden dat ze weten wat ze afwijzen: het spreekwoord "onbekend maakt onbemind" gaat hier niet op.

In het voorgaande is geprobeerd aanwijzingen te vinden voor de validiteit van de vragen waarmee "drempelvrees" en "negatieve belangstelling" voor het dienstencentrum zijn gemeten. Nog een ander probleem is, in hoeverre deze vragen geschikt zijn om de houding ten opzichte van het dienstencentrum als potentieel hulpverlenende instantie te meten. Alleen deze kant van het dienstencentrum is in het kader van dit deelrapport relevant.

*) zie voor deze uitkomst, deelrapport E.

Het dienstencentrum funktioneert nauwelijks als zodanig (zie hoofdstuk V).

Door het publiek wordt het dienstencentrum waarschijnlijk dan ook voornamelijk gepercipieerd als een gebouw waar men terecht kan voor ontspanning en vanuit deze optiek heeft men de vragen over een eventueel bezoek aan het dienstencentrum beantwoord.

Er zal daarom door ons geen poging worden gedaan de houding ten opzichte van het dienstencentrum te "verklaren": de verklarende factoren moeten gezien het bovenstaande veelmeer gezocht worden in de richting van behoefte aan ontspanning*) dan in die van behoefte aan konkrete dienstverlening.

Wel wordt beschreven in hoeverre de groep met drempelvrees en degenen die geen belangstelling van het dienstencentrum hebben, behoefte hebben aan hulp via het dienstencentrum. Hiertoe zullen deze groepen op een aantal behoeftekenmerken worden vergeleken, zowel onderling als met de groep die wel belangstelling voor het dienstencentrum toonde en ook met de gebruikers van het dienstencentrum.

*) zie hiervoor deelrapport E.

4.2 Behoefte aan hulp bij de groepen respondenten met drempelvrees, respektievelijk een negatieve belangstelling voor het dienstencentrum

4.2.1 Inleiding

In deze paragraaf wordt nagegaan in hoeverre de groepen met drempelvrees, respektievelijk een negatieve belangstelling voor het dienstencentrum, behoefte hebben aan hulp via het dienstencentrum. Alleen de mogelijke behoefte aan huishoudelijke hulp wordt hier besproken aan de hand van kenmerken als: samenstelling van het gezin en kwetsbaarheid*); leeftijd(skombinatie); A.D.L.-skore**); moeite met huishoudelijk werk; aantal hulpen in het gezin en aanwezigheid van kinderen in Utrecht.

Allereerst zal worden aangegeven ten aanzien van welke behoeftekenmerken de groep respondenten met drempelvrees zich onderscheidt van de groepen met een positieve, respektievelijk een negatieve belangstelling voor het dienstencentrum en van de gebruikers van dienstencentrum.

Daarna wordt de groep met een negatieve belangstelling voor het dienstencentrum besproken.

De basistabellen waaruit de verschillen tussen de diverse groepen werden afgeleid, zijn ~~an~~getoetst - aan het einde van deze paragraaf opgenomen (blz.

De relevante toetsingsuitkomsten zijn, voor zover significant, opgenomen in de tekst.

4.2.2 Drempelvrees

De groep respondenten met drempelvrees verschilt niet van de drie overige groepen qua gezinssamenstelling en kwetsbaarheid. Ook qua leeftijd(skombinatie) is er geen verschil. De A.D.L.-situatie van de gezinnen met drempelvrees is gunstiger dan die van de gebruikers (K.S.-toets, eenzijdig; $\chi^2=5.96$; zwak significant). Er is geen verschil in A.D.L.-skore tussen de groep met drempelvrees en de twee overige categorieën niet-gebruikers. Gezinnen met drempelvrees verschillen niet van de overige groepen in de mate van moeite met huishoudelijke taken, noch in de omvang van de hulp die aan het gezin wordt geboden.

*) zie voor schaalkonstruktie hoofdstuk V.

**) zie voor schaalkonstruktie hoofdstuk II.

Gezinnen met drempelvrees hebben minder vaak kinderen in Utrecht dan gezinnen die negatief tegenover het dienstencentrum staan ($l=6,47$; d.f.= 3; zwak significant).

Konkluderend moet gezegd worden dat de gezinnen met drempelvrees nauwelijks verschillen van de drie overige groepen, kwa behoefte aan hulp: ze hebben minder kans op hulp van kinderen, maar op grond van hun relatief gunstige A.D.L.-situatie (t.o.v. de groep van gebruikers) ook minder behoefte aan hulp.

4.2.3 Negatieve belangstelling

Tot de groep gezinnen met een negatieve belangstelling voor het dienstencentrum behoren meer echtparen (zonder inwonende kinderen) dan tot de gebruikers ($l=9,68$; d.f.= 5; zwak significant). Er is geen verschil in gezinssamenstelling met de beide andere groepen niet-gebruikers. De groep zonder belangstelling is tevens minder kwetsbaar dan de groep der gebruikers (K.S.-toets, eenzijdig; $\chi^2=13,18$; $p < 0,01$) en ook hier is er geen verschil met de andere niet-gebruikers.

De alleenwonenden onder de groep zonder belangstelling voor het dienstencentrum zijn ouder dan die in de groep die wel in het dienstencentrum is geïnteresseerd (K.S.-toets, eenzijdig; $\chi^2=6,36$; $p < 0,05$), maar verschillen niet in leeftijd van de groep met drempelvrees, noch van de gebruikers.

Er zijn geen verschillen in A.D.L.-skore tussen de groep zonder belangstelling voor het dienstencentrum en de overige drie categorieën.

Er blijkt verder geen verband te zijn met de faktor moeite met huishoudelijke taken.

De groep zonder belangstelling heeft meer hulp dan de groep met belangstelling (K.S.-toets, eenzijdig; $\chi^2=8,07$; $p < 0,05$).

Tenslotte heeft de groep zonder belangstelling vaker kinderen in Utrecht dan de groep met drempelvrees) $l=6,47$; d.f.= 3; zwak significant).

Samenvattend kan gezegd worden dat ook de groep gezinnen die geen belangstelling heeft voor het dienstencentrum over het algemeen weinig verschilt van de drie overige categorieën.

Voor zover er verschillen zijn, wijzen deze eensdeels in de richting van een relatief grote potentiële behoefte aan hulp (hogere leeftijd alleenwonenden), anderdeels in de richting van een relatief geringe behoefte aan hulp (minder kwetsbaar dan de gebruikers en meer hulp dan de groep met drempelvrees). De gekonstateerde verschillen zijn echter te onsystematisch om er duidelijke konklusies aan te verbinden.

tabel 152 Verband tussen houding t.o.v. het dienstencentrum en samenstelling van het gezin

houding t.o.v. het dienstencentrum	gezinssamenstelling					
	alleenwo- nende be- jaarde	echt- paar	alleenstaan- de bejaarde of echtpaar inw. bij kinderen	alleenstaan- de bejaarde met inw. kinderen	echt- paar met inw. kinde- ren	twee of meer samenwonende personen
pos.belangstel- ling	21	59	6	5	10	9
drempelvrees	20	30	2	4	5	3
neg.belangstel- ling	31	74	14	12	5	10
gebruiker van het dienstencentrum	29	44	2	4	2	8
totaal	101	207	24	25	22	30

tabel 153

Verband tussen houding t.o.v. het dienstencentrum en kwetsbaarheid

houding t.o.v. het dienstencentrum	kwetsbaarheid*)									
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
pos. belangstelling	6	10	5	16	40	12	7	7	5	2
drempelvrees	2	5	4	8	28	7	6	7	4	3
neg. belangstelling	14	5	12	19	48	17	5	7	5	14
gebruiker van het dienstencentrum	2	2	4	9	21	22	4	10	9	6
totaal	24	22	25	52	127	58	22	31	23	25

*) skore 0 betekent geringe kwetsbaarheid

tabel 154

Verband tussen houding t.o.v. het dienstencentrum en leeftijd, voor alleenwonenden

houding t.o.v. het dienstencentrum	leeftijd			
	80 ⁺	75 - 79	70 - 74	65 - 69
pos. belangstelling	2	5	7	7
drempelvrees	3	4	7	6
neg. belangstelling	14	5	7	5
gebruiker van het dienstencentrum	6	9	10	4
totaal	25	23	31	22

tabel 155

Verband tussen houding t.o.v. het dienstencentrum en leeftijdscombinatie, voor gezinnen van twee of meer personen

houding t.o.v. het dienstencentrum	oudste partner	80 ⁺	80 ⁺	75-79	75-79	70-74	65-69
	jongste partner	75 ⁺	74 ⁻	70-79	69 ⁻	74 ⁻	69 ⁻
pos.belangstelling		12	4	14	14	25	20
drempelvrees		3	7	9	2	10	13
neg.belangstelling		16	11	25	17	22	24
gebruiker van het dienstencentrum		15	9	10	7	8	11
totaal		46	31	58	40	65	68

tabel 156

Verband tussen houding t.o.v. het dienstencentrum en gezins-A.D.L.-score

houding t.o.v. het dienstencentrum	A.D.L.-score*)			
	0	1	2	3
pos.belangstelling	68	32	8	2
drempelvrees	43	16	4	1
neg.belangstelling	75	48	15	8
gebruiker van het dienstencentrum	42	29	11	7
totaal	228	125	38	18

*) zie voor schaalconstructie hoofdstuk II;

0 betekent geen A.D.L.-handikap

tabel 157

Verband tussen houding t.o.v. het dienstencentrum en aantal huishoudelijke taken, waarmee het gezin moeite heeft

houding t.o.v. het dienstencentrum	aantal huishoudelijke taken					
	0	1	2	3	4	5
pos.belangstelling	84	14	5	6	0	1
drempelvrees	51	7	5	0	1	0
neg.belangstelling	123	12	2	4	3	2
gebruiker van het dienstencentrum	69	8	3	7	1	1
totaal	327	41	15	17	5	4

tabel 158

Verband tussen houding t.o.v. het dienstencentrum en aantal hulpen in het gezin

houding t.o.v. het dienstencentrum	aantal hulpen			
	0	1	2	3
pos.belangstelling	77	26	5	2
drempelvrees	38	21	5	0
neg.belangstelling	76	54	13	3
gebruiker van het dienstencentrum	40	31	16	2
totaal	231	132	39	7

tabel 159

Verband tussen houding t.o.v. het dienstencentrum en aanwezigheid van kinderen in Utrecht

houding t.o.v. het dienstencentrum	geen kinderen	geen kinderen in Utrecht	deel kinderen in Utrecht	alle kinderen in Utrecht
pos.belangstelling	21	25	45	19
drempelvrees	13	18	19	14
neg.belangstelling	19	31	70	26
gebruiker van het dienstencentrum	20	24	32	13
totaal	73	98	166	72

4.3 Samenvatting

27% van de respondenten heeft een positieve belangstelling voor het dienstencentrum, 18% heeft drempelvrees en 32% heeft geen belangstelling (in 19% van de onderzochte gezinnen is de onderzochte gebruiker van het dienstencentrum). Het is niet zeker of "drempelvrees" geheel valide is gemeten.

De groep gezinnen met drempelvrees en die met een negatieve belangstelling voor het dienstencentrum verschillen niet systematisch van elkaar, noch van de gebruikers en de gezinnen met een positieve belangstelling, wat betreft hun behoefte aan hulp.

5. HOUDING TEGENOVER MOGELIJKE ADVISEURS

5.1. Inleiding

Een der taken van het dienstencentrum is het geven van advies en informatie aan bejaarden met zakelijke of persoonlijke problemen. De leiding van een dienstencentrum houdt daartoe spreekuur en legt huisbezoeken af. Bij zakelijke adviezen gaat het enerzijds om konkrete hulp, zoals het helpen bij invullen van formulieren en het adviseren bij administratieve problemen, anderzijds om wegwijs maken in ambtelijke en andere doelhoven via verwijzing en bemiddeling. De leiding van een dienstencentrum treedt in al deze gevallen op als sociaal raadsman.

Het dienstencentrum kan ook helpen bij problemen van persoonlijke aard: moeilijkheden in het gezin, problemen met kinderen, de problematiek die gepaard gaat met het nemen van de beslissing zich te laten opnemen in een verzorgingstehuis, enz.

De leiding van een dienstencentrum kan in dit soort gevallen verwijzen naar het algemeen maatschappelijk werk. Maar vooral als de opleiding van de leider/leidster gericht is geweest op het geven van hulp aan individuele personen zal hij/zij deze hulp vaak zelf verlenen. Bejaarden kunnen zich in elk geval in eerste instantie met persoonlijke problemen tot de leiding van het dienstencentrum wenden.

In ons onderzoek is de houding van de respondenten tegenover het dienstencentrum als adviseur onderzocht, naast die tegenover andere mogelijke adviseurs, zoals kinderen, kennissen en enkele professionele helpers.

5.2. Overzicht uitkomsten

Zowel t.a.v. zakelijke als persoonlijke problemen is gevraagd, aan wie men in de eerste plaats om raad zou vragen, aan wie in de tweede plaats en aan wie beslist niet (vraag 095 t/m 102). De tabellen 160 t/m 163 geven de verkregen resultaten weer, in herwogen cijfers.

Er is bij de analyse niet nagegaan welke personen als "tweede keuze" worden genoemd; alleen indien een respondent aan niemand de voorkeur gaf, maar alleen een tweede keuze deed, is dit in de tabel vermeld.

tabel 160 Overzicht eerste keuze zakelijk adviseur *)	
voorkeur voor:	%
kinderen of andere familie	44
kennis, vriend, buur	5
deskundige	25
dienstencentrum	6
maatschappelijk werker	3
ander	8
alleen tweede keuze	1
ondervraagde vraagt niemand om raad	8
totaal, herwogen	100 (530)

tabel 161 Overzicht eerste keuze persoonlijk adviseur *)	
voorkeur voor:	%
kinderen of andere familie	47
kennis, vriend, buur	5
maatschappelijk werker	6

*) De benamingen "zakelijk", respectievelijk "persoonlijk" adviseur worden hier en in het vervolg korthedshalve gebruikt ook al wordt in het normale spraakgebruik aan deze begrippen een andere betekenis gehecht dan hier bedoeld.

dienstencentrum	7
huisarts	12
dominee/pastoor	3
ander	5
alleen tweede keuze	1
ondervraagde vraagt niemand om raad	14
totaal, herwogen	100 (530)

Uit de tabellen 160 en 161 blijkt, dat kinderen en familie een voorname rol spelen als adviseur.

Voor wat betreft de zakelijke advisering worden vakorganisaties en bejaarenbonden vaak genoemd als "andere" adviseurs, naast de Gemeentelijke Sociale Dienst.

De rol van het dienstencentrum is niet groot, maar ook niet te verwaarlozen. Het is mogelijk dat men bij "maatschappelijk werker" soms gedacht heeft aan de funktionaris van het dienstencentrum.

Voor wat betreft de persoonlijke advisering halen dienstencentrum en maatschappelijk werker samen een even hoge "score" als de huisarts. De rol van de pastor is opvallend gering.

tabel 162 Overzicht personen aan wie men geen zakelijk advies zou vragen, of wel: negatieve keuze zakelijk adviseur

geen zakelijk advies gevraagd aan:		%
kinderen, of andere familie	34	6
kennissen, vrienden, bureu	75	14
deskundige	12	2
dienstencentrum	28	5
maatschappelijk werker	24	5
ander	4	1
geen negatieve keuze	409	77
totaal, herwogen	586 *)	110

*) 121 ondervraagden deden in totaal 177 negatieve keuzen. 409 ondervraagden deden geen negatieve keuze. (N (herwogen) = 530)

tabel 163 Overzicht personen aan wie men geen persoonlijk advies zou vragen; of wel: negatieve keuze persoonlijk adviseur

geen persoonlijk advies gevraagd aan:		%
kinderen of andere familie	11	2
kennissen, vrienden, bureu	40	8
maatschappelijk werker	13	2
dienstencentrum	20	4
huisarts	22	4
dominee, pastoor	42	8
ander	1	0
geen negatieve keuze	443	84
totaal herwogen	592 *)	112

*) 87 ondervraagden deden in totaal 149 negatieve keuzen; 443 ondervraagden deden geen negatieve keuze. (N (herwogen) = 530)

Verder is nog gevraagd naar de motivering van de negatieve keuzen.

De tabellen 164 en 165 geven de resultaten weer (in niet-herwogen cijfers; herwogen cijfers zijn niet beschikbaar).

tabel 164 Motivering van negatieve keuze zakelijk adviseur *)

motivering	negatieve keuze betreft				
	kinderen of andere familie	kennissen, vrienden, buren	desk.	d.c.	m.werker
weet/weten het ook niet; heeft/hebben geen ervaring	9	6	0	3	5
heeft/hebben er niets mee te maken	8	43	1	5	3
vertrouw ik niet	4	3	2	5	5
kan niet; nooit kontakt mee; komt/komen hier nooit; óók: n.v.t. ***)	6	4	6**)	6	3
geen duidelijke reden	2	7	4	5	3
totaal	29	63	13	24	19

*) De kolommen omvatten - deels - dezelfde respondenten: sommige respondenten deden meer dan één negatieve keuze.

**) w.o. enkele malen; te duur

***) bijv. ondervraagde heeft geen kinderen

tabel 165 Motivering negatieve keuze persoonlijk adviseur ')

motivering	negatieve keuze betreft					
	kinderen, familie	kennissen, m.werker vrienden, buren	d.c.	huisarts	dominee, pastoor	
weet/weten het ook niet; hebben geen ervaring	2	5	1	2	2	3
heeft/hebben er niets mee te maken	1	22	4	6	7	6
vertrouw ik niet	0	2	1	2	2	3
kan niet, woont/wonen te ver weg; nooit kontakt mee; komt/ komen hier nooit; óók: n. v. t. '')	5	4	8	8	5	25
geen duidelijke reden	1	5	2	3	3	2
totaal	9	38	16	21	19	39

') De kolommen omvatten - deels - dezelfde respondenten: sommige respondenten deden meer dan één negatieve keuze.

'') bijv. ondervraagde heeft geen kinderen; is buitenkerkelijk, enz.

Vooraf kennissen, vrienden en burens worden afgewezen als adviseur, en wel voornamelijk omdat ze "er niets mee te maken hebben". Kinderen en familie worden bijna nooit als persoonlijk adviseur afgewezen en dan nog bijna uitsluitend omdat men ze niet kan raadplegen.

Als zakelijk adviseur worden ze wat vaker afgewezen, deels omdat "ze er niets mee te maken hebben". Deze laatste argumentering kan in deze kontekst echter ook de betekenis hebben: ik wil ze er niet mee lastig vallen."

Afwijzing van het dienstencentrum gebeurt deels omdat men er nooit contact mee heeft, deels omdat men er zijn problemen bewust niet wil bespreken. Dit laatste dan weer deels omdat het de leiding niets aan gaat, deels omdat men geen goede hulp verwacht. Een en ander hangt naar verwachting samen met gebruik, kennis en belangstelling van/voor het dienstencentrum. In paragraaf 5.5.6. wordt hier nader op ingegaan.

De pastor wordt vooral afgewezen, omdat men daar nooit contact mee heeft.

5.3. Nadere beschrijving

In deze paragraaf zal het onderlinge verband tussen de vier hierboven reeds genoemde variabelen worden besproken, t.w.:

- eerste keuze zakelijk adviseur;
- eerste keuze persoonlijk adviseur;
- negatieve keuze zakelijk adviseur;
- negatieve keuze persoonlijk adviseur.

Tabel 166 geeft het verband weer tussen de eerste keuze zakelijk adviseur en idem persoonlijk adviseur.

eerste keuze persoonlijk adviseur	Verband tussen eerste keuze zakelijk adviseur en idem persoonlijk adviseur								totaal
	kinde- ren of fam.	kennis- sen, vrienden, buren	desk. d.c.	M.Wer.	ander.	alleen 2e keuze	vraagt geen raad		
kinderen of ov. familie	143	5	36	6	3	7	4	3	207
kennissen, vrienden, bureu	2	7	7	0	1	2	0	0	19
maatschappelijk werker	5	2	5	0	7	6	0	1	26
dienstencentrum	3	1	10	12	0	2	1	0	39
huisarts	8	2	26	7	2	1	0	4	50
dominee, pastoor	4	1	6	0	1	1	0	1	14
ander	3	1	5	1	0	8	0	1	19
alleen 2e keuze	1	2	1	0	0	0	1	1	6
vraagt geen raad	12	1	11	1	0	5	0	29	59
totaal	181	22	107	27	14	32	6	40	429

Tabel 166 laat duidelijk zien, dat kinderen vaak genoemd worden als persoonlijk én zakelijk adviseur.

Wie de voorkeur geeft aan een deskundige als zakelijk adviseur, zoekt voor persoonlijke problemen hulp hetzij bij kinderen, hetzij eveneens bij een "deskundige", te weten huisarts, dienstencentrum, maatschappelijk werker of pastor.

Wie zijn persoonlijke problemen het liefst met de huisarts bespreekt, roept voor zakelijke problemen in ruim de helft van de gevallen de hulp in van een deskundige.

Dit alles wijst enigszins in de richting van een oriëntatie, hetzij op kinderen (en familie), hetzij op deskundigen.

Aan het dienstencentrum zou men vaak zowel persoonlijke als zakelijke problemen willen voorleggen. Het niet vragen van zakelijk advies gaat vaak gepaard met het niet vragen van persoonlijk advies. Het omgekeerde geldt - in mindere mate - eveneens.

In tabel 167 wordt het verband tussen negatieve keuze zakelijk adviseur en negatieve keuze persoonlijk adviseur weergegeven.

tabel 167 Verband tussen negatieve keuze zakelijk adviseur en negatieve keuze persoonlijk adviseur

negatieve keuze persoonlijk adviseur	negatieve keuze zakelijk adviseur							totaal neg. keuze oordelen	totaal aantal personen
	kinde- ren of ov.fam.vrienden, buren	kennis- sen, vrienden, buren	desk. d.c.	M.Wer.	ander	geen neg. keuze oordelen	totaal neg. keuze oordelen		
kinderen of ov. familie	8	1	3	3	2	0	0	17	9
kennissen, vrienden, buren	9	30	3	10	9	2	7	70	38
maatschappelijk werker	9	9	4	12	11	2	2	49	16
dienstencentrum	10	11	4	16	13	2	2	58	21
huisarts	8	10	4	9	7	2	3	43	19
dominee, pastoor	13	21	7	13	14	2	6	76	39
ander	0	0	0	0	0	1	0	1	1
geen negatieve keuze	9	26	4	5	2	3	314	363	353
totaal aantal oordelen	66	108	29	68	58	14	334	677	
totaal aantal personen	29	63	13	24	19	6	331		429

*) Tabel 167 is in beide richtingen meervoudig.

Kinderen of andere familie worden slechts zelden (9x) als persoonlijk adviseur afgewezen; in bijna alle gevallen (8x) worden ze dan óók als zakelijk adviseur afgewezen. Het dienstencentrum wordt vaak zowel als adviseur op zakelijk, als op persoonlijk gebied afgewezen (in totaal 16x).

Voorkeur voor een bepaalde adviseur - hetzij op zakelijk, hetzij op persoonlijk terrein - gaat niet duidelijk samen met afwijzing van bepaalde andere personen/instanties als adviseur. De betreffende tabellen zijn niet in de tekst opgenomen.

5.4. Verklaring van het uitbrengen van een negatieve keuze, respectievelijk het niet doen van een eerste keuze

5.4.1. Inleiding

Allereerst is nagegaan of het niet uitbrengen van een eerste keuze vaak gepaard gaat met het wel doen van een negatieve keuze: dit zou een uiting zijn van een extreem negatieve houding t.o.v. mogelijke adviseurs.

Wat betreft het vragen van zakelijk advies, is er geen significant verband tussen eerste keuze en negatieve keuze; wat betreft het vragen van persoonlijk advies is er wél verband maar in een andere richting dan hierboven bedoeld: wie geen eerste keuze doet, doet relatief minder vaak een negatieve keuze, zie tabel 168.

tabel 168 Verband tussen het niet doen van een 1ste keuze en het uitbrengen van een negatieve keuze (persoonlijk advies)

wel/geen persoonlijk advies gevraagd	wel negatieve keuze	geen negatieve keuze
wel persoonlijk advies gevraagd	72	292
geen persoonlijk advies gevraagd	4	61
totaal	76	353

$$X^2 = 6,12; \text{d.f.} = 1; p < 0,01$$

Uit tabel 168 blijkt dat slechts 4 respondenten wel een negatieve keuze doen, maar geen eerste keuze. (Wat betreft het niet vragen van zakelijk advies is dit aantal 6). Hieruit volgt dat de door ons als "extreem negatief" aangeduide houding t.o.v. adviseurs nauwelijks voorkomt.

Er blijkt wel een zeer significant verband te zijn tussen het wel of niet doen van een eerste keuze voor een zakelijk adviseur en idem voor een persoonlijk adviseur; zie tabel 169.

tabel 169 Verband tussen het uitbrengen van een eerste keuze voor een zakelijk adviseur en idem voor een persoonlijk adviseur

wel/geen eerste keuze zakelijk adviseur	wel eerste keuze persoonlijk adviseur	geen eerste keuze persoonlijk adviseur
wel eerste keuze zakelijk adviseur	349	34
geen eerste keuze zakelijk adviseur	15	31
totaal	364	65

$$X^2 = 109,37; \text{d.f.} = 1; p < 0,001$$

Er is een analoog verband als het gaat om het al of niet doen van een negatieve keuze, zie tabel 170.

tabel 170

Verband tussen het uitbrengen van een negatieve keuze voor een zakelijk adviseur en idem voor een persoonlijk adviseur

wel/geen negatieve keuze zakelijk adviseur	wel negatieve keuze persoonlijk adviseur	geen negatieve keuze persoonlijk adviseur
wel negatieve keuze zakelijk adviseur	59	39
geen negatieve keuze zakelijk adviseur	17	314
totaal	76	353

$$X^2 = 157,30; \text{d.f.} = 1; p < 0,001$$

Uit het niet gekorreleerd zijn van de variabelen "wel/geen eerste keuze" en "wel/geen negatieve keuze" zou men kunnen afleiden, dat er andere oorzaken ten grondslag liggen aan het (niet) doen van een eerste keuze dan aan het (niet) doen van een negatieve keuze. Deze veronderstelling vond echter geen duidelijke bevestiging in het materiaal.

Uit de korrelatie tussen het (niet) doen van een eerste keuze voor een zakelijk adviseur en idem voor een persoonlijk adviseur volgt dat beide kenmerken waarschijnlijk, althans deels, dezelfde oorzaken hebben. Een analoge redenering kan worden opgezet voor het (niet) doen van een negatieve keuze. Echter, ook voor deze beide hypothesen werd onvoldoende steun gevonden in het materiaal.

5.4.2. Verklaring van het niet uitbrengen van een eerste keuze

Als mogelijke verklaringen voor het niet doen van een eerste keuze kunnen worden genoemd:

- men heeft geen advies nodig;
- men wil geen advies van derden.

5.4.2.1. Behoefte aan advies

Naar verwachting heeft men minder dringend advies nodig, naarmate men behoort tot de hogere welstands-, respectievelijk status groeperingen en vooral naarmate men behoort tot de hogere opleidingscategorieën. Dit geldt met name voor de behoefte aan zakelijk advies. Het blijkt dat alleen het verband tussen "wel/geen eerste keuze zakelijk advies" en opleiding significant is; zie tabel 171.

tabel 171

Verband tussen het al of niet uitbrengen van een eerste keuze voor een zakelijk adviseur en opleiding

wel/geen eerste keuze	opleiding			
	H	M	U	L
wel eerste keuze voor zakelijk adviseur	13	36	86	248
geen eerste keuze voor zakelijk adviseur	4	10	13	19
totaal	17	46	99	267

$$K.S.-toets; X^2 = 9,03; p < 0,05$$

Er is dus geen verband tussen welstand en status en "wel/geen eerste keuze zakelijk advies", noch tussen welstand, status, en opleiding en "wel/geen eerste keuze persoonlijk advies".

Verder lijkt de veronderstelling gewettigd dat echtparen minder behoefte aan advies hebben dan alleenstaanden.

Echtparen hoeven slechts advies te vragen als de partners er samen niet uitkomen; in eerste instantie overleggen ze samen.

Alleenstaanden hebben ook voor advies in eerste instantie een "derde" nodig.

Bovendien zijn alleenstaanden overwegend weduwen, die gewend waren dat hun man de (zakelijke) beslissingen nam; ook daarom is hun behoefte aan advies groter.

Bovenstaande verwachting geldt zowel het vragen van persoonlijk als het vragen van zakelijk advies; echter, alleen het verband met "wel/geen eerste keuze persoonlijk advies" bleek significant; zie tabel 172.

tabel 172. Verband tussen het al of niet uitbrengen van een eerste keuze voor een persoonlijk adviseur, en gezinssamenstelling

wel/geen eerste keuze	gezinssamenstelling					
	alleen - wonenden	echtparen zonder inwo- nende kinde- ren	alleenstaan- de bejaarde of echtpaar inw. bij kinderen	alleenstaan- de bejaarde met inw. kinderen	echt- paar met inwde kinde- ren	twee of meer samenwonen- de personen
wel eerste keuze voor persoonlijk adviseur	99	173	25	21	21	25
geen eerste keuze voor persoonlijk adviseur	7	44	2	4	2	6
totaal	106	217	27	25	23	31

$$X^2 = 14,24; \text{d.f.} = 5; p < 0,05$$

5.4.2.2. Houding t.o.v. adviseurs (in engere zin)

Wie geen hulp van anderen wil en daarom geen eerste keuze doet, heeft naar verwachting ook vaak bezwaren tegen hulp van anderen en een naar verhouding geringe bereidheid hulp te aanvaarden. Beide sets kenmerken hebben te maken met iemands houding t.o.v. potentiële helpers. Er blijkt wel verband te zijn tussen "bezwaren tegen hulp van anderen" en het wel/niet doen van een eerste keuze voor een zakelijk, respectievelijk een persoonlijk adviseur (zie tabel 173 en 174) maar niet tussen 'bereidheid hulp te aanvaarden' en idem.

tabel 173 Verband tussen het al of niet uitbrengen van een eerste keuze voor een zakelijk adviseur en bezwaren tegen hulp van anderen

wel/geen eerste keuze	wel bezwaren genoemd	geen bezwaren genoemd
wel eerste keuze zakelijk adviseur	28	352
geen eerste keuze zakelijk adviseur	10	36
totaal	38	388

$$X^2 = 8,74; \text{d.f.} = 1; p < 0,01$$

tabel 174

Verband tussen het al of niet uitbrengen van een eerste keuze voor een persoonlijk adviseur en bezwaren tegen hulp van anderen

wel/geen eerste keuze	wel bezwaren genoemd	geen bezwaren genoemd
wel eerste keuze persoonlijk adviseur	27	334
geen eerste keuze persoonlijk adviseur	11	54
totaal	38	388

$$X^2 = 4,94; \text{d.f.} = 1; p < 0,05$$

5.4.2.3. Konklusie

In de inleiding tot deze paragraaf werd de verwachting uitgesproken dat de variabelen "wel/geen eerste keuze zakelijk adviseur" en "wel/geen eerste keuze persoonlijk adviseur" deels door middel van dezelfde variabelen verklaard konden worden. Dit bleek slechts in zeer beperkte mate het geval: alleen de variabele "bezwaren tegen hulp van anderen" bleek een significant verband te vertonen met beide variabelen. Deze "verklarende" variabele verklaart echter slechts een geringe proportie van de variantie in beide variabelen (r^2 is resp. = 1% en = 3%).

De korrelatie tussen "wel/geen eerste keuze zakelijk adviseur" en "wel/geen eerste keuze persoonlijk adviseur" bedraagt $r_{12} = 0,50$. De partiële korrelatie onder konstanthouding van de variabele "bezwaren tegen hulp van anderen" bedraagt $r_{12.3} = 0,49$.

Omdat er ook niet via de korrelatiematrix - geen variabelen meer zijn op te sporen die een hoge korrelatie vertonen met beide variabelen, is het niet mogelijk de sterke samenhang tussen beide variabelen verder te verklaren.

5.4.3. Verklaring van het doen van een negatieve keuze

In 5.4.1. werd verondersteld dat er aan het uitbrengen van een negatieve keuze voor een zakelijk adviseur - deels - dezelfde motieven ten grondslag zouden liggen als aan het uitbrengen van een negatieve keuze voor een persoonlijk adviseur. Dit blijkt nauwelijks het geval te zijn. Daarom worden beide variabelen afzonderlijk besproken.

5.4.3.1. Negatieve keuze zakelijk adviseur

Wie een negatieve keuze voor een of meer zakelijke adviseurs uitbrengt, behoort tot de hogere welstands-, status- en opleidingscategorieën, zie de tabellen 175 t/m 177.

tabel 175

Verband tussen wel/geen negatieve keuze voor zakelijk adviseur en welstand *)

wel/geen negatieve keuze	welstand *)			
	1	2	3	4+
wel negatieve keuze zakelijk adviseur	13	4	22	51
geen negatieve keuze zakelijk adviseur	60	17	103	101
totaal	73	21	125	152

$$K.S. - \text{toets, eenzijdig; } X^2 = 11,73; p < 0,01$$

*) zie voor schaalconstructie bijlage I ; score 1 betekent lage welstand.

tabel 176 Verband tussen wel/geen negatieve keuze voor zakelijk adviseur en status

wel/geen neg. keuze	status *)			
	1	2	3	4
wel negatieve keuze voor zakelijk adviseur	15	44	31	8
geen negatieve keuze voor zakelijk adviseur	23	120	136	52
totaal	38	164	166	60

K.S.-toets, eenzijdig; $X^2 = 8,74$; $p < 0,05$

*) zie voor schaalkonstruktie bijlage II
1 betekent hoge status.

tabel 177 Verband tussen wel/geen negatieve keuze voor zakelijk adviseur en opleiding

wel/geen neg. keuze	opleiding			
	H	M	U	L
wel negatieve keuze voor zakelijk adviseur	7	17	19	55
geen negatieve keuze voor zakelijk adviseur	10	29	80	212
totaal	17	46	99	267

K.S.-toets, eenzijdig; $X^2 = 4,90$; zwak sign.

Verder is er een significant verband gevonden met bereidheid hulp te aanvaarden (maar niet met bezwaren tegen hulp van anderen); zie tabel 178.

tabel 178 Verband tussen wel/geen negatieve keuze voor zakelijk adviseur en bereidheid hulp te aanvaarden

wel/geen negatieve keuze	bereidheid**)								
	0	1	2	3	4	5	6	7	8
wel negatieve keuze zakelijk adviseur	2	0	3	9	14	12	18	23	17
geen negatieve keuze zakelijk adviseur	1	3	15	22	22	79	111	44	34
totaal	3	3	18	31	36	91	129	67	51

K.S.-toets, eenzijdig, $X^2 = 9,01$; $p < 0,05$

**) score 0 betekent geringe bereidheid

Wie wel een negatieve keuze doet, is minder bereid hulp te aanvaarden, dan wie geen negatieve keuze doet.

5.4.3.2. Negatieve keuze persoonlijk adviseur

Welstand, status en opleiding vertonen geen significant verband met het al of niet uitbrengen van een negatieve keuze voor een persoonlijk adviseur. Er is wel verband tussen wel/geen negatieve keuze voor een persoonlijk adviseur en bereidheid hulp te aanvaarden (en ook hier niet met bezwaren tegen hulp van anderen), zie tabel 179.

tabel 179 Verband tussen wel/geen negatieve keuze voor een persoonlijk adviseur en bereidheid hulp te aanvaarden.

wel/geen neg. keuze	bereidheid *)								
	0	1	2	3	4	5	6	7	8
wel negatieve keuze persoonlijk adviseur	1	0	3	6	11	11	13	18	13
geen negatieve keuze persoonlijk adviseur	2	3	15	25	25	80	116	49	38
totaal	3	3	18	31	36	91	146	67	51

K.S. toets, eenzijdig; $\chi^2 = 6,50$; $p < 0,05$

*) zie voor schaalconstructie hfst. VII ; score 0 betekent geringe bereidheid

Tabel 179 laat zien dat wie wel een negatieve keuze doet, minder bereid is hulp te aanvaarden dan wie geen negatieve keuze doet.

5.5. Verklaring van voorkeur voor, respectievelijk afwijzing van bepaalde personen en instanties als adviseur

5.5.1. Inleiding

In deze paragraaf wordt geprobeerd een verklaring te vinden voor de voorkeur, respectievelijk 'afkeer' die bij sommige respondenten bestaat voor bepaalde potentiële adviseurs. Met name gebeurt dit voor drie categorieën adviseurs te weten:

- kinderen en overige familie
- deskundigen (er wordt alleen gezocht naar een verklaring van de voorkeur voor deskundigen als zakelijk adviseur.)
- het dienstencentrum.

5.5.2. Voorkeur voor kinderen en overige familie als adviseur

In het voorgaande is reeds verondersteld dat er een groep onder de respondenten is, die zich vooral oriënteert op kinderen en overige familie.

De toevoeging "en overige familie" aan de betreffende vraag was vooral bedoeld voor respondenten zonder kinderen. Het was achteraf gezien beter geweest "kinderen" en "andere familie" als aparte categorieën op te nemen. Nu had deze vraag waarschijnlijk voor mensen met kinderen een andere betekenis dan voor mensen zonder kinderen; het is niet zeker of "andere familie" voor mensen zonder kinderen dezelfde rol kunnen vervullen als kinderen voor gezinnen die wel kinderen hebben. Ondanks de bezwaren tegen de formulering van de vraag is er toch wel iets naders te zeggen over de hierboven genoemde veronderstelling.

Het blijkt dat de respondenten die bij voorkeur aan kinderen of familie raad vragen, minder weten over het dienstencentrum en over andere dienstverlenende instellingen. Dit kan men zien als een gevolg van een geringe betrokkenheid op de bredere omgeving. In verband met de omvang van de betreffende tabellen zijn hier alleen de toetsingsuitkomsten vermeld.

Toetsingsuitkomsten betreffende het verband tussen kennis van dienstencentrum**) en voorkeur voor kinderen of andere familie als zakelijk, resp. persoonlijk adviseur.

voorkeur voor kinderen of andere familie als zakelijk adviseur, K.S.-toets, eenzijdig, $\chi^2 = 7,37$
 $p < 0,05$

**) zie voor schaalconstructie hoofdstuk VII.

voorkeur voor kinderen of andere familie als persoonlijk adviseur; K.S. -toets; eenzijdig; $X^2 = 12,94$; $p < 0,01$

Toetsingsuitkomsten betreffende het verband tussen kennis van dienstenverlenende instellingen *) en voorkeur voor kinderen of andere familie als zakelijk, resp. persoonlijk adviseur.

voorkeur voor kinderen of andere familie als zakelijk adviseur: K.S. -toets, eenzijdig, $X^2 = 8,04$ $p < 0,05$

voorkeur voor kinderen of andere familie als persoonlijk adviseur; K.S. -toets eenzijdig; $X^2 = 16,79$, $p < 0,001$

Het vorenstaande is te beschouwen als een negatief bewijs van de gestelde hypothese. Er zijn ook aanwijzingen in de richting van een positief bewijs. Wie bijvoorkeur raad vraagt aan kinderen, heeft bijvoorbeeld meer kontakten met derden en zegt vaker hulp te hebben in geval van ziekte, zie de tabellen 180 t/m 183. Zowel t.a.v. het aantal kontakten als t.a.v. de aanwezigheid van hulp in geval van ziekte is het waarschijnlijk dat kinderen daarbij een rol spelen.

tabel 180 Verband tussen voorkeur voor kinderen of andere familie als zakelijk adviseur en aantal kontakten

voorkeur voor:	kontaktscore**)									
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
kinderen of andere familie	2	3	3	12	24	30	20	7	5	1
overige personen	2	6	5	33	51	48	65	30	23	13
totaal	4	9	8	45	75	78	85	37	28	14

K.S. -toets, eenzijdig; $X^2 = 8,51$; $p < 0,05$

**) zie voor schaalkonstruktie en betekeniscores:deelrapport E; score 0 betekent: geen kontakt met derden in de afgelopen week.

tabel 181 Verband tussen voorkeur voor kinderen of andere familie als persoonlijk adviseur en aantal kontakten

voorkeur voor	kontaktscore ***)									
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
kinderen of andere familie	1	5	3	22	31	49	48	24	15	9
overige personen/ instanties	3	5	4	20	39	32	33	11	6	4
totaal	4	10	7	42	70	81	81	35	21	13

K.S. -toets eenzijdig; $X^2 = 8,31$; $p < 0,05$

***) zie voetnoot tabel 180.

*) zie voor schaalkonstruktie hoofdstuk VI.

tabel 182 Verband tussen voorkeur voor kinderen of andere familie als zakelijk adviseur en aanwezigheid van hulp bij ziekte

voorkeur voor	iemand om te helpen?		
	ja	weet niet	neen
kinderen of andere familie	111	23	47
overige personen/ instanties	85	54	62
totaal	196	77	109

$\chi^2 = 17,33$; d.f. = 2; $p < 0,001$

tabel 183 Verband tussen voorkeur voor kinderen of andere familie als persoonlijk adviseur en aanwezigheid van hulp bij ziekte

voorkeur voor	iemand om te helpen?		
	ja	weet niet	neen
kinderen of andere familie	132	26	49
overige personen/ instanties	58	44	54
totaal	190	70	103

$\chi^2 = 27,34$, d.f. = 2; $p < 0,001$

De groep raadvragers heeft ook vaker kinderen, respectievelijk kinderen woonachtig in de stad Utrecht; zie tabel 184 en 185. Dit laatste is te zien als een voorwaarde voor de twee laatstgenoemde verbanden, maar niet zonder meer als oorzaak.

tabel 184 Verband tussen voorkeur voor kinderen of andere familie als zakelijk adviseur en aanwezigheid van kinderen in Utrecht

voorkeur voor	geen kinderen	geen kinderen in Utrecht	deel kinderen in Utrecht	alle kinderen in Utrecht
kinderen of andere familie	17	33	100	31
overige personen/ instanties	52	53	57	40
totaal	69	86	157	71

$\chi^2 = 35,23$; d.f. = 3; $p < 0,001$

tabel 185 Verband tussen voorkeur voor kinderen of andere familie als persoonlijk adviseur en aanwezigheid van kinderen in Utrecht

voorkeur voor	geen kinderen	geen kinderen in Utrecht	deel kinderen in Utrecht	alle kinderen in Utrecht
kinderen of andere familie	23	42	102	40
overige personen/instanties	45	39	46	27
totaal	68	81	148	67

$$X^2 = 25,74; \text{d.f.} = 3; p < 0,001$$

De aanwezigheid van kinderen in Utrecht vergemakkelijkt het vragen van advies aan hen. De betrokken groep respondenten zou echter - ondanks de aanwezigheid van kinderen - aan anderen advies kunnen vragen. De beschreven uitkomsten bevestigen daarom naar onze mening de hypothese dat er een - aanzienlijke - groep respondenten is, die zich voor advies, hulp en sociale contacten vooral richt op de kinderen.

Een poging de groep respondenten die bij voorkeur advies aan kinderen of andere familie vragen, nader te karakteriseren had helaas weinig resultaat.

De betreffende groep verschilt bijvoorbeeld niet van de overige gezinnen op het punt van status, welstand of opleiding. De enige interessante uitkomst was dat bedoelde groep van de overige respondenten verschilt kwa gezinssamenstelling *), zie hiervoor de tabellen 186 en 187.

tabel 186 Verband tussen voorkeur voor kinderen of andere familie als zakelijk adviseur en samenstelling van het gezin.

voorkeur voor	gezinssamenstelling **					
kinderen of andere familie	45	83	23	18	6	6
overige personen/instanties	53	103	3	5	12	23
totaal	98	186	26	23	18	29

$$X^2 = 41,53; \text{d.f.} = 5; p < 0,001$$

tabel 187 Verband tussen voorkeur voor kinderen of andere familie als persoonlijk adviseur en samenstelling van het gezin

voorkeur voor	gezinssamenstelling **					
kinderen of andere familie	51	94	22	19	11	10
overige personen/instanties	48	79	3	2	10	15
totaal	99	173	25	21	21	25

$$X^2 = 27,78; \text{d.f.} = 5; p < 0,001$$

*) Deze uitkomst is gekontamineerd met het gevonden verband tussen voorkeur voor kinderen als adviseur en aanwezigheid van kinderen in Utrecht.

**) Zie voor gezinssamenstelling tabel 172 pag. 212.

Alleenwonenden en echtparen - zonder inwonende kinderen - verschillen nauwelijks van elkaar in hun voorkeur voor kinderen of familie, dan wel andere personen/instanties. Gezinnen bestaande uit twee of meer samenwonende personen (geen echtparen, of bejaarden met inwonende kinderen) zijn duidelijk minder op kinderen georiënteerd, dan bejaarden inwonend bij kinderen en alleenstaande bejaarden met kinderen. Dit geldt voor wat betreft de zakelijke advisering ook voor echtparen met inwonende kinderen. Hier is blijkbaar sprake van een (nog) bestaande normale gezinssituatie, met het daarbij behorende rollensysteem.

Enigszins tegen de verwachting is, geldt dit niet voor de persoonlijke advisering. Hier blijken echtparen met inwonende kinderen zich ongeveer even sterk op kinderen en andere familie te oriënteren als op overige personen en instanties.

Wanneer bejaarden inwonen bij kinderen of - wat oudere - kinderen inwonen bij een van hun ouders, zijn de rollen kennelijk omgekeerd: de kinderen adviseren hun ouders, de "autoriteit" is - in sommige opzichten - van de ouders op de kinderen overgegaan.

5.5.3. Afwijzing van kinderen of andere familie als adviseur

Kinderen of andere familie worden slechts zelden afgewezen als persoonlijk adviseur. (Zie tabel 163).

In deze paragraaf zal alleen in het kort worden ingegaan op het afwijzen van kinderen of andere familie als zakelijk adviseur.

De afwijzing betreft in ongeveer 25% der gevallen geen kinderen, maar familie: betrokkenen hebben geen kinderen.

Van de groep respondenten die wel kinderen heeft heeft ruim de helft geen kinderen in Utrecht; zie tabel 188.

tabel 188 Verband tussen afwijzen van kinderen of andere familie als zakelijk adviseur en aanwezigheid van kinderen in Utrecht

geen zakelijk advies gevraagd aan	geen kinderen	geen kinderen in Utrecht	deel kinderen in Utrecht	alle kinderen in Utrecht
kinderen of andere familie	7	12	4	6
overige personen/instanties	9	19	29	12
totaal	16	31	33	18

$\chi^2 = 8,44$; d.f. 3; $p < 0,05$

Wie kinderen als zakelijk adviseur afwijst, heeft vaak voorkeur voor een deskundige; zie tabel 189. Dit geldt echter óók voor de groep respondenten die "andere personen of instanties" afwijst.

tabel 189 Verband tussen afwijzing van kinderen als zakelijk adviseur en voorkeur voor zakelijk adviseur

geen zakelijk advies gevraagd aan:	kinderen of andere fam. burens	vrienden, kennissen	desk. d.c.	M.W.	er	ander	alleen 2e keuze	vraagt geen raad
kinderen of andere familie	-	1	18	1	4	3	1	1
overige personen/instanties	34	1	17	3	3	5	4	2
totaal	34	2	35	4	7	8	5	3

Wie kinderen of andere familie afwijst als zakelijk adviseur heeft relatief minder vaak hulp bij ziekte, zie tabel 190.

tabel 190 Verband tussen afwijzing van kinderen als zakelijk adviseur en aanwezigheid van hulp bij ziekte

geen zakelijk advies gevraagd aan:	iemand om te helpen?		
	ja	weet niet	neen
kinderen of andere familie	9	6	14
overige personen/ instanties	40	8	21
totaal	49	14	35

$$X^2 = 3,07; \text{d.f. } 2; p < 0,05$$

Tenslotte weten die respondenten die kinderen of andere familie afwijzen als zakelijk adviseur naar verhouding meer over dienstverlenende instellingen (K.S.-toets, $X^2 = 7,17; p < 0,05$).

Beide laatstgenoemde uitkomsten zijn in overeenstemming met de hypothese dat men zich ofwel (vooral) oriënteert op kinderen of andere familie, of wel (méér) op zijn wijdere omgeving.

5.5.4. Voorkeur voor een deskundige als zakelijk adviseur

Respondenten die geen kinderen hebben of geen kinderen in Utrecht, vragen vaker advies aan een deskundige dan respondenten wier kinderen (deels) in Utrecht wonen; zie tabel 191.

tabel 191 Verband tussen voorkeur voor een deskundige als zakelijk adviseur en aanwezigheid van kinderen (in Utrecht)

voorkeur voor	geen kinderen	geen kinderen in Utrecht	deel kinderen in Utrecht	alle kinderen in Utrecht
deskundige	24	35	30	18
overige personen/in- stanties	45	51	127	53
totaal	69	86	157	71

$$X^2 = 14,81; \text{d.f. } 3; p < 0,01$$

Verder hebben de hogere welstand- en statuscategorieën vaker voorkeur voor een deskundige dan de lagere; zie de tabellen 192 en 193.

tabel 192 Verband tussen voorkeur voor een deskundige als zakelijke adviseur en welstand

voorkeur voor	welstand*			
	1	2	3	4+
deskundige	13	4	26	52
overige personen/ instanties	56	14	85	80
totaal	69	18	111	132

*) zie voor schaalkonstruktie bijlage I; 1 bet. lage welstand.

tabel 193

Verband tussen voorkeur voor een deskundige als zakelijk adviseur en status

voorkeur voor	status *)			
	1	2	3	4
deskundige	14	48	33	12
overige personen/ instanties	19	98	114	45
totaal	33	146	147	57

K. S. toets, eenzijdig; $X^2 = 7,46$; $p < 0,05$

*) zie voor schaalconstructie bijlage II: 1 betekent hoge status

Omdat er verband is tussen welstand, resp. status en aanwezigheid van kinderen (in Utrecht), zijn bovengenoemde uitkomsten niet onafhankelijk van elkaar. Er kan worden aangetoond dat "rijke" gezinnen met kinderen in Utrecht ongeveer even vaak een deskundige als adviseur kiezen als "arme" gezinnen met kinderen in Utrecht. "Rijke" gezinnen zonder kinderen (in Utrecht) kiezen echter vaker een deskundige als adviseur dan "arme" gezinnen zonder kinderen (in Utrecht). Het zelfde geldt m.n. voor gezinnen met een hoge, resp. lage status. Zie voor deze resultaten, de tabellen 194 t/m 197.

tabel 194

Verband tussen voorkeur voor een deskundige als zakelijk adviseur en welstand, voor gezinnen zonder kinderen of zonder kinderen in Utrecht

voorkeur voor	welstand **)			
	1	2	3	4+
deskundige	5	1	12	36
overige personen/ instanties	16	7	28	38
totaal	21	8	40	74

K. S. toets: eenzijdig; $X^2 = 7,73$, $p < 0,05$

**) zie voor schaalconstructie bijlage I ; 1 betekent lage welstand.

tabel 195

Verband tussen voorkeur voor een deskundige als zakelijk adviseur en welstand, voor gezinnen met kinderen in Utrecht

voorkeur voor	welstand **)			
	1	2	3	4+
deskundige	8	3	14	16
overige personen/ instanties	40	7	57	42
totaal	48	10	71	58

K. S. -toets eenzijdig; $X^2 = 1,34$; n. s.

**) zie voor schaalconstructie bijlage I; 1 betekent lage welstand.

tabel 196 Verband tussen voorkeur voor een deskundige als zakelijk adviseur en status, voor gezinnen zonder kinderen of zonder kinderen in Utrecht

voorkeur voor	status *)			
	1	2	3	4
deskundige	11	30	13	5
overige personen/ instanties	9	35	38	14
totaal	20	65	51	19

K.S. toets, eenzijdig; $X^2 = 8,17$; $p < 0,05$

*) zie voor schaalconstructie bijlage II; 1 is hoge status

tabel 197 Verband tussen voorkeur voor een deskundige als zakelijk adviseur en status, voor gezinnen met kinderen in Utrecht

voorkeur voor	status *)			
	1	2	3	4
deskundige	3	18	20	7
overige personen/ instanties	10	63	76	31
totaal	13	81	96	38

K.S. -toets, eenzijdig, $X^2 = 0,15$, n. s.

*) zie voor schaalconstructie bijlage II; 1 is hoge status

Alleen voor gezinnen zonder kinderen (in Utrecht) blijken welstand en status dus - mede - de voorkeur voor een deskundige als zakelijk adviseur te verklaren.

Gezinnen die voorkeur uitspraken voor een deskundige als zakelijk adviseur, verschillen kwa gezinssamenstelling van gezinnen die voorkeur hebben voor "overige personen of instanties"**) zie tabel. 198. Deze uitkomst is in overeenstemming met het reeds eerder gevonden verband tussen gezinssamenstelling en voorkeur voor kinderen als adviseur.

tabel 198 Verband tussen voorkeur voor een deskundige als zakelijk adviseur en gezinssamenstelling

voorkeur voor	gezinssamenstelling ***					
	23	60	23	21	12	19
deskundige	23	60	23	21	12	19
overige personen/ instanties	75	126	3	2	9	10
totaal	98	186	26	23	21	29

$X^2 = 14,81$, d.f. = 5; $p < 0,05$

**) Dit zijn vooral kinderen of andere familie

*** Zie voor gezinssamenstelling tabel 172 pag. 212

Echtparen, vooral die met inwonende kinderen, vragen relatief vaak raad aan een deskundige; alleenstaanden hetzij alleenwonend, hetzij inwonend bij kinderen, hetzij met inwonende kinderen, vragen naar verhouding vaak raad aan "overige personen of instanties". Deze uitkomst is te verklaren vanuit de overweging dat echtparen pas in tweede instantie raad vragen (zie ook 5.4.2.1.) ze overleggen eerst samen en schakelen pas later - indien nodig - een ander in, en dan uiteraard liefst iemand die meer weet dan zij zelf.

Alleenstaanden hebben ook voor advies in eerste instantie een "derde" nodig, zij richten zich niet meteen tot een deskundige, maar eerst tot personen uit hun eigen omgeving, die niet speciaal van een hoger niveau behoeven te zijn.

Een ondersteuning voor bovengenoemde redenering wordt nog gevonden in de uitkomst dat alleenwonenden met kinderen in Utrecht slechts zelden zakelijk advies aan een deskundige zouden vragen. Echtparen met kinderen in Utrecht vragen eveneens minder vaak zakelijk advies aan een deskundige dan echtparen zonder kinderen in Utrecht, maar hier is het verschil tussen beide groepen minder duidelijk dan voor de alleenwonenden, zie de tabellen 199 en 200.

tabel 199 Verband tussen voorkeur voor een deskundige als zakelijk adviseur en aanwezigheid van kinderen in Utrecht, voor alleenwonenden

voorkeur voor	geen kinderen in Utrecht	wel kinderen in Utrecht
deskundige	19	4
overige personen/ instanties	34	41
totaal	53	45

$$X^2 = 8,40; \text{ d.f.} = 1; p < 0,01$$

tabel 200 Verband tussen voorkeur voor een deskundige als zakelijk adviseur en aanwezigheid van kinderen in Utrecht, voor echtparen zonder inwonende kinderen

voorkeur voor	geen kinderen in Utrecht	wel kinderen in Utrecht
deskundige	32	28
overige personen/ instanties	49	77
totaal	81	105

$$X^2 = 2,89, \text{ d.f.} = 1; \text{ zwak sign.}$$

5.5.5. Voorkeur voor het dienstencentrum als adviseur

Voorkeur voor het dienstencentrum hetzij als zakelijk, hetzij als persoonlijk adviseur, hangt vooral samen met gebruik van het dienstencentrum en een aantal variabelen die daar sterk mee korreleren. Korthedshalve zijn niet de betreffende tabellen opgenomen, maar worden alleen de toetsingsuitkomsten vermeld.

Toetsingsuitkomsten betreffende het verband tussen voorkeur voor het dienstencentrum als zakelijk adviseur en:

- gebruik van het dienstencentrum	: $1 = 26, \text{ d.f.} = 2; p < 0,001$
- kennis van het dienstencentrum	: K.S.-toets, eenzijdig, $X^2 = 15,79; p < 0,001$
- afstand tot het dienstencentrum	: K.S.-toets, eenzijdig, $X^2 = 35,72; p < 0,001$
- woningtype	: $1 = 31,08, \text{ d.f.} = 2; p < 0,001$

Toetsingsuitkomsten betreffende het verband tussen voorkeur voor het dienstencentrum als persoonlijk adviseur en:

- gebruik van het dienstencentrum	: $\chi^2 = 12,22$; d.f. = 2; $p < 0,01$
- kennis van het dienstencentrum	: K.S.-toets, eenzijdig; $X^2 = 4,65$, zwak significant
- afstand tot het dienstencentrum	: K.S.-toets, eenzijdig, $X^2 = 6,91$, $p < 0,05$
- woningtype	: $\chi^2 = 5,27$; d.f. = 2, zwak sign.

Wie voorkeur heeft voor het dienstencentrum als adviseur is naar verhouding vaak gebruiker of ex-gebruiker van het dienstencentrum, weet er relatief veel van af en woont naar verhouding dichtbij het dienstencentrum, vaak in een bejaarenwoning en hoogst zelden in een serviceflat. Al deze verbanden zijn sterker als het gaat om voorkeur voor het dienstencentrum als zakelijk adviseur, dan als persoonlijk adviseur.

Er is geen verband gevonden tussen voorkeur voor het dienstencentrum als adviseur en welstand, resp. status. De veronderstelling dat het dienstencentrum de rol van zakelijk adviseur vervult voor arme gezinnen zonder kinderen in Utrecht - een functie die voor rijke gezinnen zonder kinderen vaak wordt vervuld door een deskundige - vindt dan ook geen steun in het materiaal.

Gezien de grote invloed van de variabele "gebruik van het dienstencentrum" op de voorkeur voor het dienstencentrum als adviseur, is nog nagegaan van welke activiteiten de gebruikers van het dienstencentrum onder degenen die zich bij voorkeur tot het dienstencentrum zouden wenden voor advies, in feite gebruik maakten.

Onder hen die zich voor zakelijk advies bij voorkeur tot het dienstencentrum zouden wenden ($N=27$) bevinden zich 17 gebruikers van het dienstencentrum. 4 van hen maakten alléén gebruik van de recreatieve functie van het dienstencentrum. De overigen maakten allen gebruik van twee of meer activiteiten van het dienstencentrum: het zijn dus intensieve gebruikers van het dienstencentrum. 6 personen hebben het jaar voorafgaand aan het interview het spreekuur van de leiding van het dienstencentrum bezocht, dan wel thuis bezoek ontvangen van de leiding van het dienstencentrum. Ze hebben met andere woorden, in feite gebruik gemaakt van de adviserende functie van het dienstencentrum.

Onder degenen die persoonlijke problemen het liefst aan het dienstencentrum zouden voorleggen ($N=29$) bevinden zich 14 gebruikers van het dienstencentrum. 4 van hen maakten alléén gebruik van ontspanningsactiviteiten, de rest maakte gebruik van twee of meer activiteiten. 7 personen bezochten het spreekuur of ontvingen thuis bezoek van dienstencentrum.

In tabel 166 is reeds gebleken dat er een tamelijk grote overlap is tussen degenen die zich voor zakelijk advies het liefst tot het dienstencentrum zouden wenden én degenen die persoonlijk advies het liefst aan het dienstencentrum zouden vragen. Dit feit komt in bovengenoemde cijfers duidelijk tot uitdrukking.

Opvallend is tenslotte nog dat gezinnen die voorkeur hebben voor het dienstencentrum als zakelijk adviseur bijna alle in Overvecht wonen, zie tabel 201.

Er is geen verband tussen wijk en voorkeur voor het dienstencentrum als persoonlijk adviseur.

tabel 201. Verband tussen voorkeur voor het dienstencentrum als zakelijk adviseur en wijk

voorkeur voor	Overvecht	wijk	Kanaleneiland
dienstencentrum	25		2
overige personen/ instanties	199		157
totaal	224		159

$X^2 = 12,45$; $p < 0,001$

Een en ander is waarschijnlijk terug te voeren op het feit dat het dienstencentrum in Overvecht zich, of in werkelijkheid of alleen in de ogen van de respondenten, meer richt op het geven van zakelijke adviezen dan het dienstencentrum in Kanaleneiland, m.a.w. op een kenmerk van de beide dienstencentra zelf.

De bewoners van beide wijken verschillen n.l. niet of nauwelijks van elkaar, behalve op het punt van welstand en status. Maar welstand en status bleken niet gekorreleerd te zijn met voorkeur voor het dienstencentrum als adviseur.

Het verschil in voorkeur voor het dienstencentrum als zakelijk adviseur tussen bewoners van Overvecht en die van Kanaleneiland is ook niet terug te voeren op een verschil in de verhouding gebruikers, ex-gebruikers en niet gebruikers van het dienstencentrum tussen Overvecht en Kanaleneiland. Dit verschil is n.l. niet significant.

5.5.6. Afwijzing van het dienstencentrum als adviseur

Afwijzing van het dienstencentrum als adviseur hangt niet significant samen met gebruik van het dienstencentrum, noch met andere variabelen die betrekking hebben op de relatie tot het dienstencentrum. Er is bijvoorbeeld geen verband met drempelvrees en negatieve of positieve belangstelling voor het dienstencentrum *).

Dit betekent onder meer dat de gebruikers van het dienstencentrum in ongeveer even sterke mate als de niet-gebruikers het dienstencentrum afwijzen als adviseur.

Hierbij moet wel worden aangetekend dat onder degenen die geen zakelijk advies aan het dienstencentrum zouden vragen (N=24) slechts 4 gebruikers voorkomen, die allen slechts van de recreatieve functie van het dienstencentrum gebruik maken.

Tot degenen die geen persoonlijk advies aan het dienstencentrum zouden vragen (N=21) behoren slechts 2 gebruikers. Ook dezen maken alleen gebruik van ontspanningsactiviteiten.

Verder vertonen de in vorige paragrafen relevant gebleken variabelen als aanwezigheid van kinderen (in Utrecht), gezinssamenstelling, etc. geen verband met het afwijzen van het dienstencentrum als adviseur.

Hierop is slechts een uitzondering te vermelden: degenen die het dienstencentrum afwijzen als persoonlijk adviseur, behoren naar verhouding tot de hogere status- en welstandsgroepen; zie de tabellen 202 en 203.

tabel 202 Verband tussen het afwijzen van het dienstencentrum als persoonlijk adviseur en welstand

geen persoonlijk advies gevraagd aan	welstand **)			
	1	2	3	4+
dienstencentrum	2	0	2	16
overige personen/ instanties	14	2	11	21
totaal	16	2	13	37

K.S. -toets, eenzijdig; $X^2 = 7,42$; $p < 0,05$

**)) zie voor schaalconstructie bijlage I ;
1 betekent lage welstand;

tabel 203 Verband tussen het afwijzen van het dienstencentrum als persoonlijk adviseur en status

geen persoonlijk advies gevraagd aan	status ***)			
	1	2	3	4
dienstencentrum	7	8	5	1
overige personen/ instanties	3	25	20	7
totaal	10	33	25	8

K.S. toets, eenzijdig; $X^2 = 4,72$; zwak sign. ***) zie voor schaalconstructie bijlage I; 1 betekent hoge status

*) zie voor deze begrippen hoofdstuk VII.

Verreweg de voornaamste rol bij de verklaring van het afwijzen van het dienstencentrum als adviseur wordt echter gespeeld door de variabele "woningtype". Van degenen die geen zakelijk advies aan het dienstencentrum zouden vragen (N=24), wonen 11 personen in een serviceflat. Voor degenen die geen persoonlijk advies aan het dienstencentrum vragen (N=21), bedraagt dit aantal 14; zie voor deze cijfers de tabellen 204 en 205.

tabel 204 Verband tussen het afwijzen van het dienstencentrum als zakelijk adviseur en woningtype

geen zakelijk advies gevraagd aan	serviceflat	woningtype bejaardenwoning	normale woning
dienstencentrum	11	1	12
overige personen/ instanties	11	21	42
totaal	22	22	54

$$X^2 = 13,26, \text{ d.f.} = 2; p < 0,01$$

tabel 205 Verband tussen het afwijzen van het dienstencentrum als persoonlijk adviseur en woningtype

geen persoonlijk advies gevraagd aan	serviceflat	woningtype bejaardenwoning	normale woning
dienstencentrum	14	0	7
overige personen/ instanties	6	11	38
totaal	20	11	45

$$X^2 = 26,26; \text{ d.f.} = 2; p < 0,001$$

Bewoners van een bejaardenwoning wijzen het dienstencentrum zelden af als adviseur, bewoners van de serviceflat doen dit daarentegen juist zeer vaak.

Woningtype, met name wonen in de serviceflat, vertoont een significant verband met welstand en status. Dit verklaart waarschijnlijk de hierboven gevonden samenhang tussen het afwijzen van het dienstencentrum als persoonlijk adviseur en welstand, respectievelijk status. Het komt ons namelijk voor, dat degenen die wonen in de serviceflat in het geheel niet georiënteerd zijn op het dienstencentrum en het daarom afwijzen als adviseur. Dat deze groep ook een relatief hoge welstand en status heeft, lijkt ons in dit verband van secundaire betekenis.

Tenslotte is nog nagegaan, aan wie men de voorkeur geeft als adviseur, indien men het dienstencentrum als zodanig afwijst.

Zij, die het dienstencentrum afwijzen als zakelijk adviseur, kiezen ongeveer even vaak kinderen of andere familie, als een deskundige als adviseur; zie tabel 206.

Er is hier echter geen verschil met degenen die geen zakelijk advies zouden vragen aan "overige personen/instanties".

tabel 206 Verband tussen afwijzen van het dienstencentrum als zakelijk adviseur en voorkeur voor zakelijk adviseur

geen zakelijk advies gevraagd aan	voorkeur voor:							vraagt geen raad
	kind. of ov. fam.	vrienden, buren, kennissen	desk.	d.c.	m.wer.	ander	alleen 2de keuze	
dienstencentrum	9	2	9	-	2	0	1	1
overige personen/ instanties	25	0	26	4	5	8	4	2
totaal	34	2	35	4	7	8	5	3

Degenen die het dienstencentrum afwijzen als persoonlijk adviseur, zouden zich voor advies in grote meerderheid wenden tot kinderen of andere familie, zie tabel 207

tabel 207 Verband tussen afwijzen van het dienstencentrum als persoonlijk adviseur en voorkeur voor persoonlijk adviseur

geen persoonlijk advies gevraagd aan	voorkeur voor:							alleen 2e keuze	vraagt geen raad
	kind. of ov. fam.	vrienden buren kennissen	m.wer.	d.c.	huisarts	domi- nee pas- toor	ander		
dienstencentrum	13	1	1	-	3	1	0	2	0
overige personen/ instanties	30	4	6	4	14	2	3	1	1
totaal	43	5	7	4	17	3	3	3	1

5.6. Samenvatting

Wie bij voorkeur aan kinderen of overige familie advies vraagt, weet naar verhouding minder over het dienstencentrum en over andere dienstverlenende instellingen. Deze groep heeft verder vaker hulp bij ziekte, meer contacten met derden en vaker kinderen in Utrecht. Al deze uitkomsten maken aannemelijk dat er een (tamelijk grote) groep respondenten is, die zich bij voorkeur richt tot kinderen voor hulp en advies.

Alleenstaande bejaarden met inwonende kinderen en bejaarden, inwonend bij kinderen, richten zich voor advies bijna uitsluitend tot hun kinderen. Twee of meer samenwonende personen waaronder geen echtparen vragen vaker aan "andere personen/instanties" advies, dan aan kinderen.

Kinderen of overige familie worden slechts zelden afgewezen als persoonlijk adviseur. Indien kinderen of overige familie worden afgewezen als zakelijk adviseur, betreft deze afwijzing in 25% der gevallen familie (de betrokken gezinnen hebben geen kinderen). Van de overige gezinnen die kinderen als zakelijk adviseur afwijzen, heeft ruim de helft geen kinderen in Utrecht.

"Rijke" gezinnen met kinderen in Utrecht kiezen even vaak een deskundige als zakelijk adviseur, als "arme" gezinnen met kinderen in Utrecht. Maar "rijke" gezinnen zonder kinderen in Utrecht kiezen vaker een deskundige als zakelijk adviseur dan "arme" gezinnen zonder kinderen in Utrecht.

Alleenwonenden kiezen minder vaak een deskundige als adviseur dan echtparen. Dit komt waarschijnlijk omdat alleenwonenden ook voor advies in eerste instantie een "derde" nodig hebben. Ze kiezen dan meestal niet meteen een deskundige, maar eerst iemand uit hun eigen omgeving. Echtparen kunnen eerst samen overleggen en zonodig daarna een deskundige inschakelen.

Voorkeur voor het dienstencentrum als adviseur hangt heel duidelijk samen met gebruik van het dienstencentrum. Het dienstencentrum vervult niet de rol van zakelijk adviseur voor "arme" gezinnen zonder kinderen in Utrecht, een functie die voor "rijke" gezinnen zonder kinderen in Utrecht vaak wordt vervuld door een deskundige.

Degenen die voorkeur hebben voor het dienstencentrum als zakelijk adviseur, wonen bijna allen in Overvecht.

Het zijn tenslotte vooral bewoners van de serviceflat die het dienstencentrum afwijzen als adviseur.

HOOFDSTUK VIII : HUISHOUDELIJKE VERZORGINGSTOESTAND

1. INLEIDING

Dit hoofdstuk behandelt de huishoudelijke verzorgingstoestand van de onderzochte gezinnen. Onderzocht is zowel de objektieve als de subjektieve verzorgingstoestand.

Verder wordt veel aandacht besteed aan de relatie tussen de aan/afwezigheid van hulp in het gezin en de (objektieve) verzorgingstoestand.

Er zal met name worden geprobeerd een antwoord te geven op de volgende vragen:

- Waarom bestaat er bij sommige gezinnen, ondanks de aanwezigheid van hulp, toch nog een verzorgingstekort; wat zijn de verdere kenmerken van deze gezinnen?
- Waarom hebben sommige (andere) gezinnen, bij wie een verzorgingstekort bestaat, geen hulp van derden; wat zijn de verdere kenmerken van deze gezinnen?

2. OBJEKTIEVE EN SUBJEKTIEVE VERZORGINGSTOESTAND

2.1 Objektieve verzorgingstoestand

2.1.1 Inleiding

Om de objektieve verzorgingstoestand te bepalen, is nagegaan of de gezinnen moeite hebben met het doen van de huishouding, en zo ja, met hoeveel huishoudelijke taken. Als namelijk een gezin moeite heeft met een of meer huishoudelijke taken, bestaat er in dat gezin behoefte aan hulp, of aan méér hulp, als in het betreffende gezin al hulp aanwezig is voor (een) andere ta(a)k(en). Moeite met een bepaalde taak duidt dus op een ongedekte behoefte aan hulp, of anders gezegd, op een verzorgingstekort.

Dat het hebben van moeite gelijk staat met het hebben van behoefte aan hulp, is een opvatting die door de betrokken gezinnen niet hoeft te worden gedeeld. In zoverre is er sprake van een objektieve vaststelling van de behoefte aan hulp en van het bestaan van een verzorgingstekort.

Bij de vaststelling van de subjektieve verzorgings-toestand van de gezinnen, is juist wel uitgegaan van de eigen visie van de gezinnen op hun situatie. Er is o.a. gevraagd of men graag hulp zou willen hebben, met andere woorden, of men naar eigen inzicht behoefte heeft aan (meer) hulp; zie hiervoor paragraaf 2.2.

2.1.2 Schaalkonstruktie en overzicht uitkomsten

Over zes huishoudelijke taken, te weten:

- het zware huishoudelijke werk
- bedden opmaken
- vuilnisemmer buiten zetten
- de was doen
- koken
- boodschappen doen

is de vraag gesteld of degene die deze taken uitvoert, daar moeite mee heeft (vraag 041 en 042). In totaal blijkt 22% van de gezinnen moeite met tenminste één van deze taken te hebben; het gaat hier om herwogen cijfers. Tabel 208 geeft de verdeling per item.

tabel 208

Intensiteit van de moeite per huishoudelijke verrichting, in percentages*) van de totale onderzoeksgroep (herwogen cijfers)

huishoudelijke taken	nauwelijks of geen moeite	enige moeite	veel moeite	n.v.t.**)	moeite met geen enkele taak	totaal, herwo- gen
zwaar huishoudelijk werk	3	7	10	2	78	100
bedden opmaken	13	5	3	1	78	100
vuilnisemmer buiten zet- ten	7	1	1	13	78	100
de was doen	9	3	2	8	78	100
koken	19	1	0	2	78	100
boodschappen doen	15	5	1	1	78	100

*) horizontaal gepercenteerd

**) n.v.t. betekent: -het gezin heeft hulp voor deze taak

-er is een stortkoker (bij:vuilnisemmer buiten zetten)

-levensmiddelen worden thuis bezorgd (bij:boodschappen doen)

2.1.3 Huishoudelijke verzorgingstoestand en huishoudelijke validiteit

Per huishoudelijke taak is nagegaan*) of degene die deze taak meestal uitvoert, daarbij moeite ondervindt. De resultaten van deze analyse zijn in één samenvattende tabel verwerkt; zie bijlage IV. Uit deze tabel blijkt onder andere dat bijna uitsluitend de ondervraagde, zijn/haar partner en/of zijn/haar gezinsleden moeite met een of meer huishoudelijke taken hebben. In enkele gevallen heeft een ander dan een lid van het gezin van de ondervraagde - dus een "derde" - moeite met een bepaalde taak. Deze laatste uitkomst berust bijna zeker op een meetfout: bedoeld is naar alle waarschijnlijkheid dat de ondervraagde moeite zou hebben met deze taak, als hij/zij het zelf zou moeten doen.

Uit deze uitkomsten mag niet worden afgeleid dat het begrip huishoudelijke verzorgingstoestand nu ook identiek is met het begrip huishoudelijke validiteit. Als namelijk in een gezin een bepaalde taak door een derde wordt uitgevoerd, is niet bekend hoeveel moeite het dit gezin zou kosten als ze die taak zelf zouden moeten uitvoeren.

Bij de opstelling van de vragenlijst is bewust gekozen voor een vraagstelling waarmee de huishoudelijke verzorgingstoestand kon worden bepaald. Om de vragenlijst niet nog ingewikkelder te maken, is afgezien van toevoeging van vragen als: "Zou U zelf nog kunnen koken, als dat nodig zou zijn?"; met dergelijke vragen had de huishoudelijke validiteit kunnen worden vastgesteld.

Voor de groep gezinnen die alles zelf doet, is de huishoudelijke verzorgingstoestand wel gelijk aan de huishoudelijke validiteit; tot deze groep behoren betrekkelijk weinig "huishoudelijk invaliden" (N=46). In paragraaf 4 zal worden geprobeerd alsnog een schatting te maken van de huishoudelijke validiteit van de onderzochte gezinnen.

*) Alleen voor die groep gezinnen die tenminste enige moeite heeft met tenminste één huishoudelijke verrichting.

Ook al is dus de huishoudelijke verzorgingstoestand niet identiek met de huishoudelijke validiteit, toch volgt eveneens uit het voorgaande dat alle gezinnen bij wie een verzorgingstekort bestaat omdat ze moeite met een of meer taken hebben, tenminste ten aanzien van die taken "invaliden" zijn: ze doen het zelf en ze hebben er moeite mee.

Het is dan ook niet verwonderlijk dat er een duidelijk verband is tussen de algehele fysieke toestand en het aantal huishoudelijke verrichtingen waarmee het gezin moeite heeft. Dit verband wordt duidelijk aangetoond door de uitkomsten van een clusteranalyse met als uitgangsvariabele "aantal huishoudelijke taken waarmee het gezin moeite heeft"; zie tabel 210.

tabel 210 Clusterladingen van "aantal huishoudelijke verrichtingen waarmee het gezin moeite heeft" en 8 variabelen die daarmee samenhangen*)

variabelen, en richting waarin deze zijn gekodeerd	1ste cluster
gezins-A.D.L.-skore, gunstig	<u>-.57</u>
subjektieve gezondheids- toestand, goed	<u>-.55</u>
mobiliteit, gering	<u>.54</u>
vermoeid na interview, wel	<u>.44</u>
bewerkelijkheid van de woning, gemakkelijk	<u>-.42</u>
<u>aantal huishoudelijke ver- richtingen waarmee het ge- zin moeite heeft, geen</u>	<u>-.41</u>
oordeel over wijk, negatief	<u>.30</u>
iemand om te helpen bij ziekte, wel	<u>-.29</u>
aantal trappen dat <u>naar</u> de woning leidt, geen	.09
K.R. (21)	.63

*) In de uitgangskorrelatiematrix zijn enkele variabelen opgenomen die persoonskenmerken zijn en geen gezinskenmerken; zie voor de voor- en nadelen hiervan hoofdstuk I.

De variabelen die samenhangen met het aantal huishoudelijke taken waarmee het gezin moeite heeft, vormen één cluster.

Drie soorten variabelen behoren tot dit cluster.

- Objektieve en subjektieve validiteits- en gezondheidskenmerken; dit zijn de vier variabelen met de hoogste lading op het cluster.
- Variabelen die te maken hebben met de huishoudelijke validiteit; dit zijn de twee variabelen volgend op de vier hier boven genoemde.

Reeds eerder*) bleek dat het oordeel over de bewerkelijkheid van de woning meer zegt over de bewoners van het huis, dan over het huis zelf.

- Variabelen die te maken hebben met de dissatisfactie van de betrokken gezinnen, althans met een negatieve waardering van de eigen toestand; dit zijn de twee volgende variabelen.

Het antwoord op de vraag of het gezin iemand heeft die kan komen helpen in geval van ziekte, bleek eerder**) samen te hangen met variabelen die uitdrukking geven aan een negatieve beoordeling van de eigen situatie. Het antwoord op de vraag naar de tevredenheid over de voorzieningen voor bejaarden in de wijk, blijkt sterk samen te hangen met de meer algemene satisfactie van de respondenten.

Het cluster verklaart ongeveer 17% van de variantie in de variabele "aantal huishoudelijke verrichtingen waarmee het gezin moeite heeft". Dit percentage zou ongetwijfeld hoger zijn geweest, indien voor alle gezinnen de mate van hun huishoudelijke (in)validiteit zou zijn bepaald.

2.2 Subjektieve verzorgingstoestand

2.2.1 Inleiding

In deze paragraaf wordt de visie van de onderzochte gezinnen op hun eigen situatie behandeld, en wel de situatie op het punt van "hulp en moeite". Aan de orde komen de vragen of men hulp wil hebben (of méér hulp, als men al hulp heeft), voor welke huishoudelijke taken men hulp wil en van wie men bij voorkeur hulp wil. Verder is aan gezinnen met hulp nog gevraagd of ze tevreden zijn over die hulp. Deze vraag wordt verder niet afzonderlijk behandeld: het merendeel van de ondervraagde gezinnen is zeer tevreden over de hulp die ze krijgen.

*) Zie hoofdstuk IV

**) Zie hoofdstuk III

2.2.2 Wensen met betrekking tot (méér) hulp

2.2.2.1 Overzicht resultaten

Aan alle gezinnen die hulp van derden ontvangen, is gevraagd of ze behoefte hebben aan meer hulp (vraag 060). Aan de gezinnen die geen hulp hebben, maar wel moeite met één of meer huishoudelijke taken is gevraagd of ze hulp zouden willen hebben (vraag 064). Tabel 211 geeft de antwoorden weer voor de hierboven onderscheiden categorieën gezinnen, in herwogen cijfers.

tabel 211 Overzicht wens (meer) hulp te ontvangen, naar aanwezigheid van hulp en moeite (herwogen cijfers)

omschrijving categorieën	%
geen hulp;wel moeite; wil hulp	6
geen hulp;wel moeite; wil <u>geen</u> hulp	1
geen hulp;wel moeite; onbekend*)	4
wel hulp ;geen moeite; wil méér hulp	5
wel hulp ;geen moeite; wil <u>niet</u> meer hulp	23
wel hulp ;geen moeite; onbekend*)	4
wel hulp ;wel moeite; wil meer hulp	3
wel hulp ;wel moeite; wil <u>niet</u> méér hulp	4
wel hulp ;wel moeite; onbekend*)	2
geen hulp;geen moeite; (vraag niet gesteld)	48
totaal (herwogen)	100 (530)

*) De grote aantallen "onbekend" zijn te wijten aan het feit dat een aantal respondenten opgaf geen hulp van derden te krijgen, terwijl later bleek dat toch iemand hulp bood voor één of meer huishoudelijke taken. Aan deze respondenten zijn meestal niet alle voor hen bedoelde vragen gesteld.

In totaal is van tenminste 14% van de gezinnen bekend dat ze graag (méér) hulp willen hebben. Helaas heeft een groot deel der gezinnen de betreffende vraag niet beantwoord*).

2.2.2.2 Samenhang met behoefte- en houdingsfactoren

Inleiding

Aan de subjektieve wens, al of niet (meer) hulp te ontvangen, kunnen twee groepen "oorzaken" ten grondslag liggen: behoeftefactoren en houdingsfactoren

In de beide volgende paragrafen zal de samenhang met beide groepen variabelen worden nagegaan.

In de vragenlijst komen twee vragen voor die ingaan op de motivering van het eerder gegeven antwoord dat men niet méér, respektievelijk geen hulp wil (vraag 062 en vraag 065). Deze motivering luidt in (bijna) alle gevallen dat men voldoende hulp heeft, respektievelijk geen hulp nodig heeft. Op grond hiervan is te verwachten, dat behoeftevariabelen een sterkere samenhang vertonen met de wens, al of niet meer hulp te ontvangen, dan houdingsvariabelen.

Het lijkt daarom ook niet juist de wensen ten aanzien van hulp te behandelen los van de situatie op het punt van "hulp" en "moeite" van het gezin, of wel van de objektieve behoefte aan hulp.

Er blijkt inderdaad een sterk verband te bestaan tussen de wens (meer) hulp te ontvangen en de hulp en moeitesituatie van het gezin; zie tabel 212.

tabel 212 Verband tussen wens (meer) hulp te ontvangen én hulp en moeite

meer hulp?	hulp + moeite+	hulp + moeite-	hulp - moeite+
wil (meer) hulp	14	25	27
wil geen (niet meer) hulp	20	110	3
totaal	34	135	30

$$l=57,92; d.f.=2; p < 0,001$$

*) zie voetnoot tabel 211.

In verband hiermee zal bij de analyse van de samenhang tussen de wens (meer) hulp te ontvangen én de behoefte aan, respektievelijk de houding ten opzichte van hulp de volgende procedure worden gevolgd.

Voor (in principe) elk der drie hulp en moeite-kategorieën uit tabel 212 zal afzonderlijk worden nagegaan of er verband is tussen de wens (meer) hulp te ontvangen én de behoefte aan, respektievelijk de houding ten opzichte van hulp. De laatste categorie van tabel 212 (hulp-; moeite +) is echter zo scheef verdeeld, dat deze groep noodgedwongen buiten de analyse moet blijven.

Samenhang met behoeftefactoren

Voor elk der beide resterende hulp en moeite- categorieën is het verband tussen de wens (meer) hulp te ontvangen, en de volgende behoeftevariabelen nagegaan:

- aantal hulpen
- aantal huishoudelijke verrichtingen waarmee het gezin moeite heeft*)
- bewerkelijkheid van de woning
- persoon van de eerste helper in het gezin
- frekwentie van de hulp (voor de eerste helper in het gezin)
- gezins-A.D.L.-skore
- subjektieve gezondheid
- kwetsbaarheid
- samenstelling van het gezin

Voor de groep "hulp +; moeite +" is er geen significant verband gevonden tussen één der bovengenoemde variabelen en de wens meer hulp te ontvangen. Voor deze groep hangt de subjektieve wens meer hulp te ontvangen, kennelijk niet of nauwelijks samen met de objektieve behoefte aan hulp.

*) Alleen van toepassing voor de categorie "hulp +; moeite +"

Voor de groep "hulp +; moeite -" is er alleen een zwak significant verband gevonden tussen de wens meer hulp te ontvangen en de persoon van de eerste helper in het gezin, en wel in die zin, dat gezinnen die door kinderen worden geholpen vaker meer hulp willen hebben, dan gezinnen die door andere personen worden geholpen.

Als men afziet van de hulp en moeite-situatie van het gezin (door de drie hulp en moeite-kategorieën van tabel 212 samen te nemen) blijkt er alleen een significant verband te bestaan tussen de wens (meer) hulp te ontvangen en "bewerkelijkheid van de woning". Wie graag (meer) hulp wil, klaagt naar verhouding vaak over de bewerkelijkheid van zijn/haar huis. (K.S.-toets; $\chi^2=14,01$; $p < 0,001$).

Tegen de verwachting in, is er dus nauwelijks verband aangetroffen tussen de wens (meer) hulp te ontvangen en variabelen die min of meer direkt te maken hebben met de objektieve behoefte aan hulp.

Samenhang met houdingsfactoren

Eerst is nagegaan of er verschil is in bereidheid hulp te aanvaarden*) tussen degenen die wel (meer) hulp willen en degenen die geen of niet meer hulp willen, waarbij - zoals in de vorige paragraaf - de kondities van hulp en moeite konstant gehouden worden.

Alleen voor de groep "hulp +, moeite -" blijkt er een verschil in bereidheid hulp te aanvaarden te zijn tussen degenen die wel en die niet méér hulp willen (K.S.-toets; $\chi^2=6,38$; $p < 0,05$). Het is daarbij opvallend dat de groep die niet meer hulp wil, een grotere bereidheid hulp te aanvaarden vertoont dan de groep die wel meer hulp wil. Deze uitkomst is in overeenstemming met de "vrijblijvendheids"-hypothese, geformuleerd in hoofdstuk VII. Daar werd verondersteld dat wie hulpbehoevend is, anders staat tegenover het aanvaarden van hulp - en tegenover de eigen hulpbehoevendheid - dan wie (nog) niet hulpbehoevend is. Wie reeds hulp nodig heeft, oordeelt minder vrijblijvend, dan wie (nog) niet hulpbehoevend is.

*) Zie hoofdstuk VII.

Als men geen rekening houdt met de hulp en moeite-situatie van het gezin, blijkt er geen verschil in bereidheid hulp te aanvaarden te zijn tussen gezinnen die wel, respektievelijk geen hulp willen.

De samenhang tussen de wens (meer) hulp te ontvangen en het antwoord op de vraag naar bezwaren tegen hulp van anderen kan niet goed nagegaan worden, omdat de overgrote meerderheid de respondenten zei geen bezwaren te hebben. Als men dan ook nog afzonderlijke analyses wil uitvoeren voor de onderscheiden hulp en moeite-kategorieën, zijn de te verwachten celwaarden in de tabellen te gering om nog konklusies aan te kunnen verbinden.

Voor nog twee andere houdingsvariabelen is het verband met de wens (meer) hulp te ontvangen, nagegaan, n.l. de houding ten opzichte van mogelijke adviseurs op persoonlijk en op zakelijk gebied. Verwacht werd n.l. dat er verband zou bestaan tussen het afwijzen van hulp en het afwijzen als (eventuele) adviseur van alle in de betreffende vragen genoemde personen. Dit bleek niet het geval te zijn.

2.2.3 Huishoudelijke taken, waarvoor (meer) hulp gewenst wordt

Er is geen duidelijk verschil in de soort hulp waaraan het gezin behoefte heeft, tussen gezinnen die al hulp hebben én gezinnen die (nog) van hulp verstoken zijn; zie tabel 213.

Beide groepen gezinnen uit tabel 213 vragen overwegend hulp voor het zware werk: gezinnen zonder hulp wat vaker dan gezinnen met hulp, maar dit verschil is niet significant ($\chi^2=1,79$; niet significant).

tabel 213

Verschil in taken waarvoor (meer) hulp gevraagd wordt, tussen gezinnen met en zonder hulp.

huishoudelijke taken	hulp +	hulp -
zwaar huishoudelijk werk	21	30
bedden opmaken	6	2
vuilnisemmer	2	1
was	3	3
koken	5	1
boodschappen doen	7	1
persoonlijke verzorging	3	2
onderhoud kleding	1	0
grote schoonmaak	4	2
overige taken	9	2
alle werkzaamheden	0	1
onbekend	1	1
totaal (aantal taken)	62*)	46**)

*) 62 antwoorden van 39 gezinnen

**) 46 antwoorden van 44 gezinnen

Gezinnen die al over hulp beschikken, vragen wel voor méér taken hulp dan gezinnen die nog geen hulp hebben. Ook dit is af te leiden uit tabel 213.

2.2.4 Wensen met betrekking tot hulpgever(s)

2.2.4.1 Overzicht antwoorden

Aan de gezinnen die verklaarden dat ze graag (meer) hulp zouden willen hebben (14% van alle gezinnen), is gevraagd van wie ze graag die hulp zouden ontvangen. Tabel 214 geeft een overzicht van de verkregen antwoorden, in herwogen cijfers.

tabel 214 Overzicht personen/instellingen waar-
van de onderzochte gezinnen graag
(meer) hulp zouden ontvangen

personen/instellingen	abs.	%
gezinsverz./ bej. hulp	20	4
betaalde hulp*)	17	3
kruisvereniging/wijkver- pleegster	13	2
vrijwilliger	12	2
(behuwd)kind	7	1
serviceflat	3	1
ander familielid	2	0
geeft niet van wie	20	4
onbekend	5	1
totaal (herwogen) **)	99	18%

*) meestal:werkster;óók: glazenwasser,pedicure,tuinman

**) 99 antwoorden van 77 gezinnen (d.i. 14%)

Sommige gezinnen gaven meer personen/instellingen op, van wie ze graag hulp zouden willen hebben. In enkele gevallen lijkt dit antwoord te betekenen:"'t geeft niet van wie". Van deze interpretatie is niet uitgegaan bij de codering van de antwoorden.

Uit tabel 214 blijkt, dat er een sterke voorkeur bestaat voor professionele hulp, te weten hulp van de gezinsverzorging en betaalde hulp. De verklaring hiervoor zou kunnen zijn dat men het liefst hulp heeft die "onverplicht" is, dat wil zeggen hulp die

de hulpontvanger niet het gevoel geeft dat hij/zij iets terug moet doen. In het geval van professionele hulp wordt de rekening meteen vereffend via betaling.

Er is ook gevraagd waarom men aan de genoemde helpers de voorkeur geeft. Tabel 215 geeft de antwoorden per categorie hulpverleners (niet-herwogen cijfers).

tabel 215

Redenen, waarom men aan een bepaalde hulpgever de voorkeur geeft, naar persoon/instelling van wie men graag (meer) hulp zou willen hebben (tabel is meervoudig in beide richtingen)

motivering	kruisveren./gez. verz.	bet. hulp	vrijwilliger	kind/ov.familie	serv. flat	geen voorkeur
't maakt geen verschil, als er maar hulp komt	3	6	2	3	-	6
anderen komen niet in aanmerking, wegens aard van de gezochte hulp	5	3	-	-	1	-
anderen zijn te duur	1	1	-	2	1	-
anderen (i.c. kinderen) hebben het te druk	4	2	2	-	-	-
anderen (i.c. kinderen) wonen te ver weg	2	1	-	-	-	-
ondervraagde is lid van bedoelde instelling	2	-	-	-	-	-
geen (duidelijke) reden	-	5	1	-	1	-
onbekend	7	7	2	2	-	5
totaal (aantal antwoorden)	24	25	7	7	3	11

Het is moeilijk konklusies te trekken uit tabel 215, gezien het zeer geringe aantal gezinnen waarvan de motivering van hun keuze bekend is.

Wel valt op dat degenen die niet door kinderen kunnen worden geholpen - omdat dezen het te druk hebben of te ver weg wonen - merendeels als "tweede keus" de gezinsverzorging of de kruisvereniging noemen en in veel mindere mate betaalde hulp; dit is

vooral opmerkelijk, omdat overigens het aantal gezinnen dat bepaalde helpers als "te duur" afwijst, betrekkelijk gering is.

Ook blijkt, dat het aantal gezinnen dat in tweede instantie zijn eigen keuze relativeert - " 't maakt geen verschil, als er maar hulp komt" - betrekkelijk groot is.

2.2.4.2 Verband met andere variabelen

Het antwoord op de vraag van wie men graag hulp zou willen hebben, hangt naar verwachting vooral samen met de volgende variabelen:

- de huishoudelijke taken, waarvoor hulp nodig is;
- de aard van de reeds aanwezige hulp (voor zover van toepassing);
- de financiële situatie van het gezin;
- de kennis van instellingen die bij het gezin bestaat.

De analyse van bovengenoemde verbanden leverde nauwelijks significante, laat staan interessante uitkomsten op.

Betaalde hulp wordt vooral gevraagd voor het zware werk; hulp van kinderen en de gezinsverzorging voor alle soorten werkzaamheden.

De groep die al hulp heeft, wil over het algemeen graag méér hulp van de reeds aanwezige helper. De groepen met en zonder hulp verschillen echter niet in voorkeur voor een bepaalde hulpgever.

Voorkeur voor een bepaalde hulpgever hangt niet samen met welstand, noch met kennis van instellingen.

Wel interessant om te vermelden is, dat alleen gezinnen die moeite hebben met een of meer huishoudelijke taken, een beroep op hun kinderen zouden willen doen; zie tabel 216.

tabel 216

Verband tussen voorkeur voor hulp-
gever en moeite met huishoudelijk
werk

voorkeur voor:	moeite +	moeite -
kinderen	7	0
anderen	31	22
totaal	38	22

Fisher's exact probability test : $p < 0,05$

2.3 Samenvatting

In 20% der gezinnen bestaat een verzorgingstekort: betrokken gezinnen hebben moeite met het uitvoeren van tenminste één huishoudelijke bezigheid. Tenminste 14% der gezinnen gaf blijk graag (meer) hulp willen hebben*). De gezinnen die geen hulp hebben, maar wel moeite met een of meer huishoudelijke taken, willen bijna alle graag hulp**). Van de gezinnen die ondanks aanwezigheid van hulp toch nog moeite hebben met een of meer huishoudelijke taken, wil ongeveer 40% graag meer hulp**). Van de gezinnen die hulp hebben en geen moeite, wil ongeveer 20% graag meer hulp**). (Aan de groep die geen hulp heeft, maar ook geen moeite met het doen van de huishouding, is de betreffende vraag niet gesteld.)

Er is nauwelijks enig verband gekonstateerd tussen de wens meer hulp te ontvangen en variabelen die te maken hebben met de behoefte aan hulp. Hetzelfde geldt mutatis mutandis voor de houding ten opzichte van hulp.

Wie al hulp heeft, vraagt gemiddeld voor méér taken aanvullende hulp, dan wie nog geen hulp heeft. Beide groepen vragen vooral om hulp voor het zware huishoudelijk werk.

De gezinsverzorging wordt het vaakst genoemd als instantie waarvan men het liefst hulp zou ontvangen; betaalde hulp komt op de tweede plaats; kinderen worden zelden genoemd. Alleen wie moeite heeft met het huishouden, zou een beroep op zijn/haar kinderen willen doen.

*) De betreffende vraag is helaas vaak ten onrechte niet gesteld.

**) Het gaat hier om niet-herwogen aantallen.

3 VERZORGINGSTOESTAND EN AANWEZIGHEID VAN HULP; KONSTRUKTIE VAN DE HULP EN MOEITEKATEGORIEËN A, B, C en D

3.1 Verband tussen hulp en moeite

Op grond van enkele hiervoor weergegeven resultaten (zie bijvoorbeeld tabel 211), heeft men reeds kunnen konstaten dat bij sommige gezinnen een verzorgingstekort bestaat, ondanks de aanwezigheid van hulp.

Men zou dan toch nog verwachten, dat het verzorgingspeil van de onderzochte gezinnen hoger is, naarmate ze meer hulp hebben. Tabel 217 laat duidelijk zien, dat ook dat niet het geval is.

tabel 217 Verband tussen het aantal huishoudelijke taken waarmee het gezin moeite heeft en het aantal hulpen in het gezin

aantal taken waarmee moeite	aantal hulpen				
	0	1	2	3	4
0	193	107	33	8	1
1	23	14	4	0	0
2	9	8	1	0	0
3	9	6	3	0	0
4	2	3	1	0	0
5	3	1	0	0	0
totaal	239	139	42	8	1

r=0,00; niet significant

Uit tabel 217 blijkt, dat er geen enkel verband is tussen "hulp" en "moeite". Blijkbaar wordt in gezinnen waar hulp aanwezig is middels deze hulp het verzorgingspeil zodanig "opgetrokken", dat het overeenkomt met dat van gezinnen zonder hulp. In het laatste deel van dit hoofdstuk zal worden geprobeerd voor deze uitkomsten een verklaring te vinden.

De hiervoor genoemde cijfers geven een totaaloverzicht van de moeite die de gezinnen hebben met het doen van de huishouding, soms ondanks de aanwezigheid van hulp.

Hieronder wordt nog, per huishoudelijke taak vermeld, hoe vaak het gezin een bepaalde taak zelf uitvoert en in hoeveel gevallen het daarbij moeite ondervindt, respectievelijk, hoe vaak een taak door derden wordt uitgevoerd. Tabel 218 geeft van een en ander een overzicht, in herwogen cijfers; tabel 218 is een samenvatting van de tabel in bijlage IV.

tabel 218

Overzicht uitvoering huishoudelijke taken, naar uitvoerder(s) en naar de mate van moeite die deze daarbij ondervind(t)(en)*); horizontaal gepercenteerd

huishoudelijke taken	wordt gedaan door het gezin, met moeite	wordt gedaan door derden	wordt gedaan door het gezin zelf, zonder moeite	totaal herwogen
zwaar huishoudelijk werk	13	30	57	100%
bedden opmaken	8	5	87	100%
boodschappen doen	6	5	89	100%
koken	5	9	86	100%
de was doen	2	31**)	67	100%
vuilnisemmer buiten-zetten	1	42***)	57	100%

*) De cijfers zijn gekorrigeerd voor de aanname dat derden geen moeite ondervinden bij de uitvoering van de diverse taken

**) inklusief wasserij

***) inklusief stortkoker

3.2 Konstruktie van de hulp en moeite-kategorieën A,B,C en D.

Voor een nadere analyse van het verband tussen hulp en moeite zullen vier groepen gezinnen onderling worden vergeleken, en wel de vier groepen, die elk één der cellen vormen van tabel 219. Voor de konstruktie van deze tabel zijn de beide variabelen van tabel 217 gedichotomiseerd: wel/geen moeite en wel/geen hulp.

tabel 219

Overzicht combinaties hulp en moeite

	hulp +	hulp -
moeite +	41	46
moeite -	149	193
totaal	190	239

$\chi^2=0,23$; d.f.=1;niet significant

De vier groepen zullen in het vervolg worden aangeduid met de letters A,B,C en D en wel op de wijze als is aangegeven in tabel 220.

tabel 220

Aanduiding combinaties hulp en moeite

	hulp +	hulp -
moeite +	A	C
moeite -	B	D

Tabel 221 geeft de frekwenties van de groepen A,B,C en D na herweging.

tabel 221

Frekwentieverdeling hulp en
moeitecategorieën, na herweging

kategorieën	%
A (hulp +, moeite +)	9
B (hulp +, moeite -)	32
C (hulp -, moeite +)	11
D (hulp -, moeite -)	48
totaal (herwogen)	100 (530)

In 20% van de gezinnen blijkt een verzorgingstekort te bestaan: 9% van de gezinnen heeft wel hulp, maar kennelijk te weinig en 11% heeft geen hulp, maar wel moeite met het doen van de huishouding. 32% van de gezinnen heeft voldoende hulp. Ongeveer de helft van de gezinnen (48%) heeft geen hulp, maar ook geen moeite.

3.3 Samenvatting

In sommige gezinnen bestaat een verzorgingstekort, ondanks de aanwezigheid van hulp. De gezinnen waar hulp aanwezig is, worden blijkbaar dankzij die hulp op het zelfde verzorgingspeil gebracht als de gezinnen die geen hulp hebben. In het vervolg van dit hoofdstuk zal hier op nader worden ingegaan. Daarbij worden vergelijkingen getroffen tussen vier groepen gezinnen:

- groep A: hulp +; moeite +; frekwentie (herwogen) 9%
- groep B: hulp +; moeite -; frekwentie (herwogen) 32%
- groep C: hulp -; moeite +; frekwentie (herwogen) 11%
- groep D: hulp -; moeite -; frekwentie (herwogen) 48%

4 VERSCHILLEN IN SITUATIE TUSSEN DE GROEPEN A,B,C en D

4.1 Inleiding

In deze paragraaf zal van elk der groepen A,B,C en D een nadere beschrijving worden gegeven. Zoals uit de vermelde uitkomsten zal blijken, verschilt groep D sterker van de drie overige groepen, dan deze groepen onderling.

Daarom wordt eerst groep D vergeleken met de drie andere groepen tezamen. In de rest van deze paragraaf (en van dit hoofdstuk) krijgen groep A en groep C de meeste aandacht: bij beide groepen bestaat een verzorgingstekort en hierover handelt dit hoofdstuk.

4.2 Beschrijving van groep D (hulp-, moeite-)

Groep D onderscheidt zich in een groot aantal opzichten van de drie overige groepen gezinnen. Deze drie andere groepen verschillen onderling veel minder sterk (zie paragraaf 4.3 en volgende). Daarom, én om de analyse niet al te ingewikkeld te maken, wordt groep D vergeleken met de drie andere groepen tezamen.

Hieronder volgen de toetsingsuitkomsten van de verschillen tussen groep D enerzijds en de groepen A,B en C anderzijds, ten aanzien van een aantal objectieve en subjectieve situatiekenmerken.

Toetsingsuitkomsten betreffende het verschil tussen groep D en de groepen A,B en C, ten aanzien van enkele objectieve en subjectieve situatiekenmerken

kwetsbaarheid;	K.S.-toets; $\chi^2=47,49$; $p < 0,001$
gezinssamenstelling;	l-toets; $l=55,97$; d.f.=9; $p < 0,001$
gezins-A.D. L.-skore;	K.S.-toets; $\chi^2=21,83$; $p < 0,001$
subjectieve gezondheids- toestand;	K.S.-toets; $\chi^2= 9,78$; $p < 0,01$
woningtype;	K.S.-toets; $\chi^2=30,23$; $p < 0,001$
bewerkelijkheid van de woning;	K.S.-toets; $\chi^2= 4,70$; niet significant

Groep D lijkt op het eerste gezicht een tamelijk probleemloze categorie te zijn: de groep is minder kwetsbaar en meer valide dan de rest van de gezinnen.

Toch is het (bijvoorbeeld) niet zo, dat de groep alléén bestaat uit jong-bejaarde echtparen: kwa leeftijd en gezins-samenstelling is groep D nog tamelijk heterogeen. Dit wordt geïllustreerd door tabel 222, waarin groep D ook nu weer wordt vergeleken met de groepen A,B en C.

tabel 222

Vershil in kwetsbaarheid tussen
groep D en de groepen A,B en C

kwetsbaarheidskategorieën	A + B + C	D
0 alleenstaande bejaarde, of echtpaar, inwonend bij gezin van kinderen	3	24
1 echtpaar met één of meer kinderen	6	17
2 alleenstaande bejaarde met één of meer kinderen	9	16
3 twee of meer samenwonende personen*), oudste 69 - jongste 69 -	17	35
4 twee of meer samenwonende personen*), oudste 70-79 jongste 79 -	72	60
5 twee of meer samenwonende personen*), oudste 80 + jongste onbep.	48	16
6 alleenwonende bejaarde 65 - 69	13	10
7 alleenwonende bejaarde 70 - 74	24	10
8 alleenwonende bejaarde 75 - 79	19	4
9 alleenwonende bejaarde 80 +	25	1
totaal	236	193

K.S.-toets; $\chi^2=47,49$; $p < 0,001$

*) dit zijn voor het overgrote deel echtparen; in de tekst zal dan ook worden gesproken over echtparen.

Vergeleken met de groepen A,B en C lijkt groep D vooral te bestaan uit de volgende drie categorieën:

- "zwakkeren", die geborgen zijn in het gezin waartoe ze behoren (kwetsbaarheidskategorie 0 en een deel van categorie 1 en 2);
- de "zeer sterken" onder de oudere echtparen en alleenwonenden;
- (een deel der) jongere echtparen en alleenwonenden: de meeste jongere alleenwonenden behoren tot de groepen A,B en C; de meeste jongere echtparen behoren tot groep D.

Over elk van deze drie subgroepen van groep D zal hieronder nog iets worden gezegd. Dan zal ook blijken dat bovenstaande indeling nog iets te symplistisch is.

De "zwakkeren"

Van degenen die inwonen bij kinderen mag men aannemen dat hun materiële verzorgingstoestand goed is.

In het kader van dit hoofdstuk is niet de vraag aan de orde in hoeverre ze zich ook overigens wel bevinden in deze situatie. Een aanwijzing is, dat het merendeel van degenen die inwonen, geen bezwaar aanvoerde tegen "intrekken bij familie" (zie hoofdstuk IV).

Een deel van de alleenstaanden en echtparen met inwonende kinderen wordt bijna geheel verzorgd door deze kinderen.

Blijkens de berekeningen in tabel 223 bestaat deze laatste groep naar schatting uit ongeveer 15 gezinnen. Bij deze berekeningen is er van uitgegaan dat het bij de groepen van respectievelijk 21, 17, 20, 20, 20 en 20 gezinnen (rij 2 van tabel 223) telkens om nage- noeg dezelfde gezinnen gaat.

tabel 223

Berekening aantal gezinnen behorende tot groep D, waarin de respectievelijke huishoudelijke taken worden uitgevoerd alleen door gezinsleden (dus exclusief ondervraagde en/of partner), in die gevallen waarin geen sprake is van inwoning*)

	zware werk	bedden	vuilnis- emmer	was	koken	boodschap- pen
uitvoering alleen door gezinslid	38	28	36	35	36	33
daarvan inwonend bij kinderen	21	17	20	20	20	20
<u>verschil</u>	17	11	16	15	16	13

*) niet herwogen cijfers

Men zou verwachten dat de groep der "zwakkeren" ernstiger gehandikapt is, dan de overige gezinnen die tot groep D behoren. Dit blijkt niet steeds het geval te zijn; zie tabel 224.

tabel 224

Verband tussen kwetsbaarheid en gezins-A.D.L.-skore, voor groep D

kwetsbaarheidskategorie	gezins-A.D.L.-skore			
	0	1	2	3
0 alleenstaande bejaarde, of echtpaar, inwonend bij gezin van kinderen	12	8	2	2
1 echtpaar met één of meer kinderen	10	4	2	1
2 alleenstaande bejaarde met één of meer kinderen	12	4	0	0
3 twee of meer samenwonende personen, oudste 69 - jongste 69 -	27	5	3	0
4 twee of meer samenwonende personen, oudste 70-79 jongste 79	36	21	2	1
5 twee of meer samenwonende personen, oudste 80+ jongste onbep.	7	7	1	1
6 alleenwonende bejaarde 65 - 69	10	0	0	0
7 alleenwonende bejaarde 70 - 74	9	1	0	0
8 alleenwonende bejaarde 75 - 79	4	0	0	0
9 alleenwonende bejaarde 80 +	1	0	0	0
totaal	128	50	10	5

$\chi^2=35,81$; d.f.=27; niet significant

Met name de oudere echtparen (zonder inwonende kinderen) zijn even ernstig gehandikapt als de bejaarden inwonend bij kinderen*) en als alleenstaanden en echtparen met kinderen**)

Konkluderend kan men zeggen dat er tot groep D inderdaad een groep "zwakkeren" behoort, die dankzij de zorgen van hun kinderen geen moeite met het huishouden hebben. Inwonende kinderen vervullen in deze gezinnen de taken, die voor de kategoriën A en B veelal door derden worden verricht.

De "zeer sterken"

Een blik op tabel 224 leert, dat de groep der "zeer sterken" - waarmee we ouderen zonder handicap bedoelen - niet sterk is vertegenwoordigd in groep D. Oudere alleenwonenden behoren niet of nauwelijks tot groep D en de oudere echtparen in groep D zijn zelfs tamelijk vaak gehandikapt (zoals we reeds zagen even ernstig als de "zwakkeren").

Dat er wel oudere echtparen tot groep D behoren, maar slechts zeer weinig oudere alleenwonenden is op zichzelf een interessante uitkomst. Eerder bleek reeds dat ook de meeste jongere alleenwonenden tot een der drie overige groepen behoren. Uit beide uitkomsten blijkt hoeveel belangrijker de leefsituatie is, in vergelijking met de leeftijd, om zich zonder hulp van anderen staande te kunnen houden.

We hadden verwacht dat tot groep D alleen hoogbejaarden zouden behoren, die niet gehandikapt zijn. Alleen voor deze categorie leek het ons aannemelijk dat ze, ondanks de afwezigheid van hulp, geen moeite met het huishouden zouden hebben. Hoe het mogelijk is, dat deze categorie erin slaagt zonder hulp van anderen - en naar hun zeggen zonder moeite - zelf hun huishouding te doen, zal hieronder verder worden nagegaan.

Uit tabel 224 valt reeds af te leiden dat de oudere echtparen (kwetsbaarheidskategorie 4 en 5) weliswaar vaak gehandikapt zijn, maar over het algemeen slechts in lichte mate. Uit tabel 225 blijkt dat in de meeste gevallen slechts één partner is gehandikapt; indien beide partners gehandikapt zijn, is hun gekombineerde A.D.L.-skore toch nog laag.

*) K.S.-toets; $\chi^2=0,74$; niet significant

**) K.S.-toets; $\chi^2=0,94$; niet significant

tabel 225

Verband tussen gezins-A.D.L.-skore en aantal gehandikapt in het gezin, voor oudere echtparen behorende tot groep D

gezins-A.D.L.-skore*)	aantal gehandikapt			
	0	1	2	3
0	31	11	1	0
1	0	17	10	1
2	0	2	1	0
3	0	1	1	0
totaal	31	31	13	1**)

*) skore 0 betekent geen A.D.L.-handikap

**) kodeerfout

Oudere echtparen behorende tot groep D blijken verder minder ernstig gehandikapt te zijn dan die behorende tot groep C***), zie tabel 226.

tabel 226

Verschil in gezins-A.D.L.-skore tussen oudere echtparen, behorende tot groep C en groep D

gezins-A.D.L.-skore****)	C	D
0	5	43
1	11	28
2	3	3
3	0	2
totaal	19	76

K.S.-toets, ééNZijdig; $\chi^2=4,84$; zwak signifikant

****)skore 0 betekent geen A.D.L.-handikap

Ook het aantal oudere echtparen, waarvan beide partners gehandikapt zijn, is groter voor groep C dan voor groep D; zie tabel 227.

***Deze groep heeft wel moeite met het doen van de huishouding en, evenmin als groep D, geen hulp.

tabel 227

Verskil in aantal echtparen waarvan beide partners gehandikapt zijn, voor oudere echtparen, behorende tot groep C en groep D

aantal gehandikapt	C	D
beide partners gehandikapt	8	14
overige echtparen	11	62
totaal	19	76

$\chi^2=3,55$; d.f.=1; zwak signifikant

De hiervoor vermelde uitkomsten wijzen alle in de richting van de konklusie, dat de oudere echtparen behorende tot groep D weliswaar gehandikapt zijn, maar over het algemeen niet ernstig, in elk geval minder ernstig dan die behorende tot groep C. Door deze resultaten wordt de verklaring van de betreffende groep echtparen dat ze geen moeite hebben met de huishouding, begrijpelijker.

De jongeren

Geen der jongere alleenwonenden (op één na), heeft een A.D.L.-handikap. Ook onder de jongere echtparen zijn er tamelijk weinig die gehandikapt zijn. De groep der jongeren behoeft hier daarom verder geen aandacht.

4.3 Verschillen tussen de groepen A en B

4.3.1 Verschillen in verzorgingstoestand en huishoudelijke validiteit

Het kenmerkende verschil tussen de groepen A en B - die beide hulp van derden hebben - is, dat bij groep A ondanks deze hulp toch nog een verzorgingstekort bestaat, maar bij groep B niet.

Dit doet de vraag rijzen of groep A misschien minder hulp heeft dan groep B, of minder vaak. Dit blijkt niet het geval te zijn, zie de tabellen 228 en 229.

tabel 228

Aantal helpers per gezin, voor
groep A en groep B

aantal helpers	A	B
1	32	107
2	9	33
3	0	8
4	0	1
totaal	41	149

K.S.-toets, éénzijdig; $\chi^2 = 0,53$; niet significant

tabel 229

Totaal aantal malen hulp per maand,
van een of twee helpers, voor groep
A en groep B

aantal malen hulp per maand	A	B
9 x of meer	4	18
5 tot 8 x	10	39
4 x	14	54
minder dan 4 x	7	24
onbekend*)	6	14
totaal	41	149

*) bij de toetsing buiten beschouwing gelaten

K.S.-toets; éénzijdig; $\chi^2 = 0,05$; niet significant

In tabel 229 is alleen het aantal malen hulp per maand, verleend door de eerste twee helpers in het gezin, verwerkt. In 6 van de 9 gevallen waarin 3 of 4 helpers aan het gezin hulp geven, is onbekend hoe vaak de 3de en/of 4de helper komen helpen. Ook van de eerste twee helpers was niet steeds bekend, hoe vaak ze komen helpen. De resultaten vervat in tabel 229, zijn daarom niet volledig. Indien van de enige of beide helper(s) in het gezin niet bekend was hoe vaak ze komen helpen, is de kategorie "onbekend" aangehouden.

Verder is nagegaan of groep A misschien voor minder huishoudelijke taken hulp heeft dan groep B. Ook dit blijkt niet het geval te zijn: voor alle zes huishoudelijke taken waarover vragen zijn gesteld, geldt dat deze in gezinnen behorende tot groep A even vaak door derden worden verricht als in gezinnen behorende tot groep B. Dit houdt dus in, dat de gezinnen behorende tot groep A gemiddeld voor evenveel taken hulp hebben als de gezinnen behorende tot groep B.

De groepen A en B verschillen wel van elkaar wat betreft de aard van de verkregen hulp, i.c. de persoon van de helper. Groep A heeft minder vaak betaalde hulp dan groep B ($\chi^2=2,75$; zwak significant). Dit kan een van de oorzaken zijn van het verzorgingstekort van groep A: de betrokken gezinnen zijn afhankelijk van de welwillendheid van kinderen en anderen, die wel regelmatig komen helpen, maar waarschijnlijk minder uren per keer*) en/of minder intensief.

Tenslotte is nog nagegaan of de meetfout, reeds vermeld in paragraaf 2.1.2, ons ook hier parten speelt. Daar bleek n.l. dat soms van "derden" werd gezegd dat ze moeite met een bepaalde huishoudelijke taak hebben. Als nu al deze "derden" zouden helpen in gezinnen behorende tot groep A, zou hierdoor de moeiteskore van de gezinnen die tot groep A behoren, in negatieve zin worden beïnvloed. Al deze gevallen blijken inderdaad tot groep A te behoren; echter, de invloed van deze meetfout op de moeiteskore van groep A is slechts gering; zie tabel 230.

tabel 230 Frekwentieverdeling skores "moeite met huishoudelijk werk" voor groep A, vóór en na korrektie

skore	frekwentie	
	vóór korrektie	na korrektie
0	0	4
1	18	20
2	9	8
3	9	8
4	4	0
5	1	1
totaal	41	41

*) Hierover is geen vraag gesteld.

Uit tabel 230 blijkt dat vier gezinnen ten onrechte tot groep A zijn gerekend, terwijl er overigens slechts zeer geringe verschillen zijn tussen beide frekwentieverdelingen. Ook de meetfout verklaart dus niet het verschil tussen groep A en groep B waarom het hier gaat. (De korrelatie hier uitgevoerd kon niet meer worden aangebracht in het basismateriaal; de moeiteskore voor groep A blijft dus ongewijzigd, evenals de omvang van deze groep (N=41)).

Uit het voorgaande volgt dat groep A nauwelijks van groep B verschilt wat betreft de omvang van de verkregen hulp. Het cruciale punt is echter dat in die gevallen waarin het gezin een bepaalde taak zelf uitvoert, dit aan groep A soms moeite kost en aan groep B niet. Hieruit volgt, dat de huishoudelijke validiteit van groep A slechter is dan die van groep B. De inhoud van deze paragraaf samenvattend, kan men zeggen dat de hypothese: groep A heeft minder hulp dan groep B, verworpen moet worden. Daarentegen is indirect aangetoond, dat de huishoudelijke validiteit van groep A slechter is dan die van groep B. De reden(en) waarom er bij groep A een verzorgingstekort bestaat en bij groep B niet - met andere woorden, waarom groep A te weinig hulp heeft - word(t)(en) verder besproken in paragraaf 5, waarin de oorzaken van de gevonden verzorgingstekorten worden behandeld.

4.3.2 Overige verschillen in situatie tussen groep A en groep B

Indien de hypothese dat de huishoudelijke invaliditeit van groep A groter is dan die van groep B waar is, zijn er ook verschillen tussen beide groepen te verwachten in lichamelijke validiteit, oordeel over bewerkelijkheid van de woning*) en subjeektieve gezondheidstoestand. Hieronder worden de betreffende toetsingsresultaten vermeld.

*) zie hoofdstuk IV

Toetsingsuitkomsten betreffende verschillen tussen groep A en groep B, ten aanzien van:

gezins-A.D.L.-skore;	K.S.-toets, éénzijdig; $\chi^2=3,55$, niet sign.
aantal gehandikapt in het gezin, voor alleenstaanden;	$\chi^2=0,01$, niet sign.
aantal gehandikapt in het gezin, voor gezinnen van twee personen;	K.S.-toets, éénzijdig; $\chi^2=5,60$, zwak sign.
subjektieve gezondheids-toestand*);	$\chi^2=1,07$, niet sign.
bewerkelijkheid van de woning;	K.S.-toets, éénzijdig; $\chi^2=1,08$, niet sign.

*) gedichotomiseerd

Gezinnen bestaande uit twee personen, die beide gehandikapt zijn, zijn talrijker onder groep A dan onder groep B. Tegen de verwachting in blijken beide groepen verder ten aanzien van geen der hierboven genoemde variabelen significant van elkaar te verschillen.

Voor de volledigheid wordt hieronder nog weergegeven voor welke overige objektieve en subjektieve situatiëkenmerken de verschillen tussen groep A en groep B zijn geanalyseerd.

Toetsingsuitkomsten betreffende verschillen tussen groep A en groep B, ten aanzien van:

kwetsbaarheid;	K.S.-toets, éénzijdig; $\chi^2=3,04$; niet sign.
gezinssamenstelling;	$l=12,17$; d.f.=9; niet significant
woningtype;	K.S.-toets, éénzijdig, $\chi^2=1,36$; niet sign.
aanwezigheid hulp in geval van ziekte;	$l=3,64$; d.f.=2; niet significant
mogelijkheid om iemand te waarschuwen in geval van ziekte;	$\chi^2=0,13$; niet sign.
tevredenheid over reeds aanwezige hulp;	$\chi^2=5,64$; $p < 0,05$
wens meer hulp te ontvangen	$\chi^2=7,85$; $p < 0,01$

Groep A is minder tevreden over de verkregen hulp dan groep B en wil vaker dan groep B extra hulp.

4.4 Verschillen tussen de groepen A en C

4.4.1 Verschillen in verzorgingstoestand en huishoudelijke validiteit

Zowel bij groep A als bij groep C bestaat een verzorgingstekort. Bij groep A is dit het geval, ondanks de aanwezigheid van hulp; groep C heeft in het geheel geen hulp. Uit tabel 231 blijkt dat er geen verschil is tussen beide groepen in de omvang van het verzorgingstekort: beide groepen verschillen niet significant van elkaar in het aantal taken waarmee ze moeite hebben.

tabel 231

Aantal huishoudelijke taken waarmee het gezin moeite heeft, voor groep A en groep C

aantal taken	A	C
1	18	23
2	9	9
3	9	9
4	4	2
5	1	3
totaal	41	46

K.S.-toets, ééNZijdig; $\chi^2=0,31$; niet significant

Verder is nog nagegaan of er verschil is in de intensiteit van de moeite die beide groepen hebben met de verschillende huishoudelijke taken. Alleen met het zware huishoudelijke werk heeft groep C meer moeite dan groep A (K.S.-toets, ééNZijdig; $\chi^2=44.08$; $p < 0,001$). De konklusie is dus, dat groep A zich - dankzij de aanwezigheid van hulp van anderen - ongeveer op hetzelfde verzorgingspeil bevindt als groep C. Alleen voor wat betreft het zware huishoudelijke werk is het verzorgingspeil van groep A hoger dan dat van groep C.

In een poging het verschil in huishoudelijke validiteit tussen groep A en groep C te schatten, is voor die gevallen waarin een bepaalde taak door het gezin zelf wordt uitgevoerd, nagegaan welke van de beide groepen met deze taak de meeste moeite heeft. (Voor het zware huishoudelijke werk kon deze analyse niet worden uitgevoerd omdat groep A hiervoor in bijna alle gevallen hulp ontvangt.)

Uit de tabellen 232 en 233 blijkt dat groep A meer moeite heeft dan groep C met koken en met bedden opmaken. Met andere woorden, de validiteit ten aanzien van koken en bedden opmaken van groep C is beter dan die van groep A.

tabel 232

Validiteit t.a.v. koken, voor groep A en groep C, voor die gevallen waarin het gezin deze taak zelf, dus zonder hulp van derden, uitvoert

moeite	A	C
geen	26	44
enige of veel	7	2
totaal	33	46

$$\chi^2=5.41; p < .05$$

tabel 233

Validiteit t.a.v. bedden opmaken, voor groep A en groep C, voor die gevallen waarin het gezin deze taak zelf, dus zonder hulp van derden, uitvoert

moeite	A	C
geen	19	31
enige of veel	20	15
totaal	39	46

$$\chi^2=3.04; \text{ zwak significant}$$

Koken behoort tot de lichtere huishoudelijke werkzaamheden. Men mag aannemen dat wie moeite heeft met een relatief gemakkelijke taak, zeker moeite zal hebben met een moeilijker taak.

Het lijkt daarom aannemelijk dat de huishoudelijke validiteit van groep A iets slechter is dan die van groep C, of tenminste even slecht. Deze stelling kan helaas verder niet bewezen worden.

4.4.2 Overige verschillen in situatie tussen groep A en groep C

Ook voor groep A en groep C is nagegaan of het veronderstelde verschil in huishoudelijke validiteit een parallel vindt in verschillen in lichamelijke validiteit, bewerkelijkheid van de woning en subjektieve gezondheidstoestand. Zie hiervoor onderstaande toetsingsuitkomsten.

Toetsingsuitkomsten betreffende verschillen tussen groep A en groep C, ten aanzien van:

gezins-A.D.L.-skore	;K.S.-toets, éénzijdig; $\chi^2=0,47$; niet sign.
aantal gehandikapt in het gezin, voor alleenwonenden;	$\chi^2=0,07$; niet significant
aantal gehandikapt in het gezin, voor gezinnen van twee personen;	K.S.-toets, éénzijdig; $\chi^2=1,49$; niet sign.
subjektieve gezondheidstoestand*);	$\chi^2=1,73$; niet significant
bewerkelijkheid van de woning;	K.S.-toets, éénzijdig; $\chi^2=2,98$; zwak sign.

*) gedichotomiseerd

Groep C klaagt meer over de bewerkelijkheid van de woning dan groep A: ze moeten zelf hun woning onderhouden en hebben daar kennelijk moeite mee. Groep A heeft hulp voor het zware huishoudelijke werk, i.c. het schoonhouden van de woning. Ze klagen daarom minder over de bewerkelijkheid van hun huis.

Tenslotte is ook voor groep A en groep C nagegaan, ten aanzien van welke overige objektieve en subjektieve situatietekenen ze van elkaar verschillen; zie onderstaande toetsingsuitkomsten.

Toetsingsuitkomsten betreffende verschillen tussen groep A en groep C, ten aanzien van:

kwetsbaarheid;	K.S.-toets, éénzijdig; $\chi^2=1,67$; niet sign.
gezinssamenstelling;	$l=4,57$; d.f.=9; niet significant
woningtype;	K.S.-toets, éénzijdig; $\chi^2=0,82$; niet sign.
aanwezigheid hulp in geval van ziekte;	$l=1,70$; d.f.=2; niet significant
mogelijkheid om iemand te waarschuwen in geval van ziekte;	$\chi^2=0,62$; niet significant
tevredenheid over reeds aanwezige hulp;	niet van toepassing
wens (meer) hulp te ontvangen	$\chi^2=16,50$; $p < 0.001$

Groep C vraagt veel vaker om hulp, dan groep A om extra hulp. De overige uitkomsten laten geen van alle significante verschillen zien.

4.5 Poging tot rangordening van de groepen A, B en C naar de mate van hun lichamelijke en huishoudelijke validiteit

In de voorgaande paragrafen waren zeer weinig statistisch significante resultaten te vermelden: de verschillen tussen de groepen A en B én die tussen A en C waren te gering om significante toetsingsuitkomsten op te leveren. Wel was in alle resultaten die betrekking hebben op de lichamelijke en huishoudelijke validiteit van de onderzochte gezinnen de tendens*) te bespeuren dat groep A wat meer gehandikapt is dan groep C en groep B. Hoewel ook groep B en groep C ten aanzien van relevante variabelen zelden significant van elkaar verschillen, is er hier eveneens een tendens*) te konstaten die aangeeft dat groep C wat ernstiger gehandikapt is dan groep B. Bedoelde toetsingsuitkomsten worden hieronder weergegeven.

*) Hiermee wordt niet bedoeld op een zwak significant verband ($p < 0,10$), maar op p-waarden, nog groter dan 0,10!

Toetsingsuitkomsten betreffende verschillen tussen groep B en groep C, t.a.v.:

gezins-A.D.L.-skore;	K.S.-toets, éénzijdig; $\chi^2 = 1,18$; niet sign.
aantal gehandikapt in het gezin, voor alleenwonenden;	$\chi^2 = 0,03$; niet significant
aantal gehandikapt in het gezin, voor gezinnen van twee personen;	K.S.-toets, éénzijdig; $\chi^2 = 1,23$; niet sign.
subjektieve gezondheids-toestand ;	$\chi^2 = 0,27$; niet significant
bewerkelijkheid van de woning;	K.S.-toets, éénzijdig; $\chi^2 = 10,76$; $p < 0,01$
kwetsbaarheid;	K.S.-toets, éénzijdig; $\chi^2 = 7,18$; $p < 0,05$
gezinssamenstelling;	$l = 9,39$; d.f. = 9; niet significant
woningtype;	K.S.-toets, éénzijdig; $\chi^2 = 3,05$; niet sign.
aanwezigheid hulp in geval van ziekte;	$l = 13,12$; d.f. = 2; $p < 0,01$
mogelijkheid om iemand te waarschuwen in geval van ziekte;	$\chi^2 = 0,22$; niet significant
tevredenheid over reeds aanwezige hulp;	niet van toepassing
wens (meer) hulp te ontvangen;	$\chi^2 = 54,84$; $p < 0,001$

Groep C klaagt vaker over de bewerkelijkheid van de woning dan groep B; de verklaring van deze uitkomst is analoog aan die gegeven in paragraaf 4.4.2: groep C moet zelf het huis schoonhouden en heeft daar moeite mee.

Groep C is minder kwetsbaar dan groep B*). Groep C heeft minder vaak iemand om te helpen in geval van ziekte, dan groep B. Groep C vraagt veel vaker om hulp, dan groep B om extra hulp.

*) Eén der oorzaken aan de omstandigheid dat groep C geen hulp heeft en groep B wel, zou daarom kunnen zijn dat groep C door anderen niet als hulpbehoevend wordt onderkend. (zie ook hoofdstuk III, paragraaf 2.2.5.3.)

Konkluderend moet gezegd worden dat de groepen A,B en C kwa huishoudelijke en lichamelijke validiteit erg weinig van elkaar verschillen. De meest waarschijnlijke rangorde van de drie groepen - van geringe naar grotere validiteit - luidt: A; C; B, maar deze rangordening is niet gebaseerd op systematische en/of significante verschillen tussen de drie groepen.

4.6 Samenvatting

Groep D is onder te verdelen in drie kategoriën:

- "zwakkeren", die geborgen zijn in het gezin waartoe ze behoren;
- oudere echtparen, die tamelijk vaak - licht - gehandikt zijn, maar ondanks dat naar hun zeggen zonder moeite hun huishouding doen;
- jongere echtparen.

De oudere en jongere alleenwonende bejaarden behoren voornamelijk tot één der groepen A,B of C.

Groep A heeft van even veel helpers even vaak per maand hulp als groep B, maar groep A heeft minder vaak betaalde hulp dan groep B. Dit laatste is waarschijnlijk een der oorzaken van het verzorgingstekort van groep A. De huishoudelijke validiteit van groep A is waarschijnlijk slechter dan die van groep B.

Groep A en groep C bevinden zich ongeveer op hetzelfde verzorgingspeil. Alleen wat betreft het zware huishoudelijke werk is het verzorgingspeil van groep A hoger dan dat van groep C. De huishoudelijke validiteit van groep A is waarschijnlijk iets slechter dan die van groep C.

De huishoudelijke validiteit van groep C tenslotte lijkt slechter te zijn dan die van groep B.

5 VERKLARING VAN VERZORGINGSTEKORTEN

5.1 Inleiding

In deze paragraaf wordt geprobeerd een antwoord te geven op de vraag waarom er bij groep A en groep C een verzorgingstekort bestaat. In iets minder abstracte termen: er zal worden nagegaan waarom groep A te weinig hulp heeft, en waarom groep C helemaal geen hulp heeft.

Het is gelukt enkele factoren als oorzaak aan te wijzen, maar we zijn er niet in geslaagd een volledig inzicht te krijgen in alle achterliggende oorzaken van het bij beide groepen bestaande verzorgingstekort.

5.2 Verklaring verzorgingstekort groep A

In paragraaf 4.3.1 is reeds gebleken dat groep A minder vaak betaalde hulp heeft dan groep B. Dit werd aangemerkt als één der mogelijke oorzaken van het bij groep A bestaande verzorgingstekort. We kunnen ons afvragen waarom groep A er niet in slaagt, of misschien geen pogingen doet, om méér hulp aan te trekken. Twee hoofdoorzaken liggen voor de hand: financiële redenen en houdingsmotieven. Beide punten zullen achtereenvolgens worden behandeld.

5.2.1 Financiële redenen

Er is geen verschil in welstand gevonden tussen groep A en groep B (K.S.-toets, ééNZijdig; $\chi^2 = 0,61$; niet significant). Het verzorgingstekort van groep A is daarom waarschijnlijk niet te wijten aan financiële oorzaken. Om hier nog wat meer over te kunnen zeggen, is nagegaan of er verschil in welstand is tussen die gezinnen behorende tot groep A die niet méér hulp willen en de gezinnen die wel meer hulp willen; zie tabel 234.

tabel 234

Vershil in welstand tussen gezinnen die wel en die niet meer hulp willen, voor groep A

welstand*)	wil meer hulp	wil niet meer hulp
1	4	2
2	2	0
3	2	4
4 +	5	11
totaal	13	17

W =155; niet signifikant

*) zie voor schaalkonstruktie bijlage I; skore 1 betekent geringe welstand

Er blijkt geen signifikant verschil in welstand tussen beide groepen gezinnen te bestaan.
We moeten onze konklusie dat financiële redenen waarschijnlijk geen belangrijke rol spelen, dus handhaven.

5.2.2 Houding ten opzichte van hulp en hulpgevers

De groepen A en B verschillen van elkaar ten aanzien van een tweetal houdingsvariabelen; zie de hieronder weergegeven resultaten van een aantal uitgevoerde toetsingen.

Toetsingsuitkomsten betreffende het verschil tussen groep A en groep B ten aanzien van een aantal houdingsaspecten:

bereidheid hulp te aanvaarden; K.S.-toets, éénzijdig; $\chi^2 = 0,14$; niet sign.
bezwaren tegen hulp van anderen: $\chi^2 = 0,92$; niet signifikant
houding t.o.v. kruisvereniging: $\chi^2 = 0,21$; niet signifikant
houding t.o.v. gezinsverzorging: $\chi^2 = 0,47$; niet signifikant
houding t.o.v. Tafeltje-dek-je: $\chi^2 = 0,01$; niet signifikant
wel/geen 1ste keuze zak.advies: $\chi^2 = 6,32$; $p < 0,05$
wel/geen 1ste keuze pers.advies: $\chi^2 = 19,86$; $p < 0,001$
wel/geen neg.keuze zak.advies: $\chi^2 = 1,15$; niet signifikant
wel/geen neg.keuze pers.advies: $\chi^2 = 0,17$; niet signifikant

Groep A doet minder vaak een eerste keuze voor een zakelijk en voor een persoonlijk adviseur dan groep B. Groep A verschilt op dit punt ook van groep C (zakelijk advies: $\chi^2 = 3,14$; zwak significant; persoonlijk advies: $\chi^2 = 10,18$; $p < 0,01$) *)

Beide variabelen bleken eerder**) samen te hangen met "bezwaren tegen hulp van anderen". Groep A verschilt t.a.v. deze variabele echter niet significant van groep B en groep C. Er is bij groep A dus niet duidelijk sprake van een kritische houding zowel ten opzichte van adviseurs als ten opzichte van hulp van anderen. Toch is nog nagegaan of de drie groepen misschien van elkaar verschillen wat betreft de aard van de ingebrachte bezwaren; zie hiervoor tabel 235.

tabel 235

Aard van de bezwaren tegen hulp van anderen, voor groep A, B en C

aard van de bezwaren	A	B	C
wil zelfstandig zijn, onafhankelijk zijn; ben erg op mezelf; wil anderen niet tot last zijn; blijf graag eigen baas; je raakt je vrijheid kwijt	1	4	2
doe het liever zelf (zonder motivering)	0	2	0
anderen doen het niet goed	0	0	0
te duur	1	2	1
geen vreemden over de vloer	0	0	0
je moet steeds "dankje" zeggen	0	2	0
kun je niet op aan; 't wordt de mensen gauw te veel	1	1	0
je kunt geen hulp krijgen	1	1	0
ze zijn niet te vertrouwen	1	0	0
ze zeggen maar: "opa doe dit, en opa doe dat"	0	0	1
totaal	5	12	4

*) T.a.v. de overige hiervoor genoemde variabelen zijn er geen significante verschillen tussen groep A en groep C gevonden.

**) Zie hoofdstuk VII

Uit tabel 235 blijkt dat de argumenten die groep A aanvoert tegen hulp van anderen, niet duidelijk verschillen van de argumenten die de beide andere groepen noemen. De aantallen gezinnen waarom het in tabel 235 gaat, zijn bovendien eigenlijk te klein om konklusies aan te verbinden.

De tot dusver behandelde houdingsaspecten hadden betrekking op groep A in zijn geheel. Hieronder zal nog worden nagegaan in hoeverre de gezinnen behorende tot groep A die wel meer hulp willen kwa houding ten opzichte van hulp, verschillen van de gezinnen die niet meer hulp willen.

Toetsingsuitkomsten betreffende het verschil tussen gezinnen die wel meer hulp willen en gezinnen die niet meer hulp willen, ten aanzien van een aantal houdingsvariabelen, voor groep A

bereidheid hulp te aanvaarden;	toets van Wilcoxon; W=292; niet significant
bezwaren tegen hulp van anderen;	Fisher's exact prob.toets; niet significant
houding t.o.v. kruisvereniging;	Fisher's exact prob.toets; niet significant
houding t.o.v. gezinsverzorging;	Fisher's exact prob.toets; niet significant
houding t.o.v. gem.soc.dienst;	Fisher's exact prob.toets; niet significant
houding t.o.v. tafeltje-dek-je;	Fisher's exact prob.toets; niet significant
wel/geen 1ste keuze zakelijk advies;	Fisher's exact prob.toets; niet significant
wel/geen 1ste keuze persoonlijk advies;	Fisher's exact prob.toets; niet significant
wel/geen neg.keuze zakelijk advies;	Fisher's exact prob.toets; niet significant
wel/geen neg.keuze persoonlijk advies;	Fisher's exact prob.toets; niet significant

Hoewel er een vage tendens in het materiaal is gevonden, dat de gezinnen die niet meer hulp willen wat negatiever staan tegenover het vragen van hulp dan de gezinnen die wel meer hulp willen, zijn de betreffende verbanden geen van alle significant.

Tenslotte nog enkele uitkomsten die alleen betrekking hebben op die gezinnen behorende tot groep A, van wie bekend is, dat ze graag meer hulp willen hebben (N=14).

Eerder*) is gebleken dat gezinnen die graag meer hulp willen hebben in het algemeen die hulp, het liefst zouden ontvangen van de reeds aanwezige helper**). Deze uitkomst geldt ook enigszins, maar niet zo sterk als men de betreffende analyse uitvoert voor groep A afzonderlijk; zie tabel 236. Het gaat echter ook hier weer om zeer kleine aantallen, waarop eigenlijk geen konklusies gebaseerd kunnen worden.

tabel 236

Verband tussen voorkeur voor (een) bepaalde hulpgever(s) en de persoon van de reeds aanwezige helper***), voor groep A

voorkeur voor:	1ste helper in het gezin							
	betaal- de hulp	gez.- verz.	kind/ fam.	vrijw.	flat	kruis- veren.	ove- rige of on- bekend	tot.
betaalde hulp	1	1	0	1	1	1	1	6
gezinsverzorging	0	0	0	0	0	0	0	0
kinderen/familie	1	0	2	0	2	0	2	7
vrijwilliger	0	0	0	0	0	0	0	0
flat	0	0	0	0	0	0	0	0
kruisvereniging	0	0	0	0	1	2	0	3
geeft niet van wie	0	0	0	0	0	1	0	1
totaal <u>aantal antwoorden</u> ****)	2	1	2	1	4	4	3	17

*) zie paragraaf 2.2

**) althans van een helper die behoort tot dezelfde categorie als de reeds aanwezige helper

***) dit betreft de eerste helper in het gezin

****) sommige gezinnen spraken voorkeur uit voor dan één helper

Als reden waarom men (nog) geen extra hulp krijgt van degene van wie men graag hulp wil hebben, wordt door de betreffende gezinnen van groep A vaak opgegeven dat degene die hun voorkeur heeft, niet kan komen helpen; zie tabel 237.

tabel 237

Redenen waarom men (nog) geen hulp ontvangt, voor groep A

redenen	frekwentie (absoluut)
er is geen hulp beschikbaar; betrokkenen kunnen niet komen helpen	9
te duur	1
ondervraagde weet niet waar hij/zij hulp moet vragen	1
hulp vragen heeft geen zin, je krijgt het toch niet	1
geen duidelijke reden genoemd	2
totaal	14

De konklusie uit laatst genoemde resultaten - onder veel voorbehoud gegeven - luidt: die gezinnen onder groep A, die graag meer hulp zouden willen hebben, willen die hulp het liefst ontvangen van degene die het gezin reeds hulp biedt, maar deze wens is kennelijk vaak onvervulbaar.

5.2.3 Overige variabelen

Groep A heeft vaker dan groep B en groep C kinderen in Utrecht (1-toets; $1 = 9,38$; $p < 0,05$; resp. $1 = 6,66$; zwak significant). Ze hebben dus meer "kans" door kinderen geholpen te worden. Er is inderdaad een zekere tendens (echter, $p > 0,10$) in het materiaal, dat groep A ook werkelijk wat vaker door kinderen wordt geholpen dan groep B.

Groep A verschilt niet van groep B en groep C in het aantal kontakten met derden in de week voorafgaande aan het onderzoek.

De groepen A, B en C verschillen evenmin van elkaar wat betreft hun kennis van instellingen voor sociale en sociaal-medische dienstverlening.

5.2.4 Konklusie

Bij groep A bestaat een verzorgingstekort, waarschijnlijk vooral omdat ze minder vaak betaalde, en dus kwalitatief mindere, hulp krijgen dan groep B.

De vraag waarom groep A er niet in slaagt meer of betere hulp aan te trekken, hebben we helaas niet volledig kunnen ophelderen.

Financiële redenen spelen waarschijnlijk geen grote rol.

Er zijn bepaalde aanwijzingen dat groep A wat negatiever staat tegenover het vragen van hulp dan de groepen B en C (ze vragen minder vaak persoonlijk en/of zakelijk advies).

De gezinnen behorende tot groep A die niet meer hulp willen, staan misschien wat negatiever tegenover het vragen van hulp dan de gezinnen die wel extra hulp willen; de betreffende toetsingen leverden echter geen van alle significante uitkomsten op.

Verder zijn er aanwijzingen dat de gezinnen behorende tot groep A die wel meer hulp willen hebben, die hulp het liefst willen ontvangen van degene die reeds hulp biedt. Deze helper is - volgens de respondenten - vaak niet in de gelegenheid meer hulp te verlenen.

5.3 Verklaring verzorgingstekort groep C

Groep C heeft in het geheel geen hulp van derden (personen/instellingen buiten het gezin), maar wel moeite met een of meer huishoudelijke taken. Bijna alle gezinnen behorende tot groep C aan wie is gevraagd of ze graag hulp zouden willen hebben*), beantwoordden die vraag bevestigend (zie tabel 212).

*) zie voetnoot tabel 211.

Ook voor groep C is gezocht naar oorzaken van het bestaande bezorgingstekort.

5.3.1 Financiële redenen

De financiële toestand van groep C is slechter dan die van groep A en groep B; zie tabel 238.

tabel 238

Verschillen in welstand tussen de groepen A,B en C

welstand*)	A	B	C
1	7	17	7
2	2	7	2
3	9	39	21
4 +	18	73	11
totaal	36	136	41

K.S.-toets, éénzijdig; A x C; $\chi^2=4,12$; zwak significant

K.S.-toets, éénzijdig; B x C; $\chi^2=9,07$; $p < 0,05$

*) zie voor schaalkonstruktie bijlage I ;
skore 1 betekent geringe welstand

Mede gezien de overige uitkomsten lijkt het aannemelijk dat het verzorgingstekort van de gezinnen behorende tot groep C vooral te wijten is aan hun slechte financiële situatie.

5.3.2 Houding ten opzichte van hulp en hulpgevers

Groep C staat in het algemeen niet negatiever tegenover het vragen van hulp dan groep A en groep B. Dit geldt voor alle houdingsvariabelen besproken in Hoofdstuk VII, met uitzondering van de variabele: houding ten opzichte van de gezinsverzorging.

Groep C staat daar negatiever tegenover dan groep B; zie tabel 239.

tabel 239

Houding ten opzichte van de
gezinsverzorging, voor de groe-
pen A, B en C

houding	A	B	C
positief	12	50	10
negatief	5	11	7
totaal*)	17	61	17

$\chi^2 A \times B = 0,47$; niet significant

$\chi^2 A \times C = 0,13$; niet significant

$\chi^2 B \times C = 2,81$; zwak significant

*) Van degenen die antwoordden nooit van de gezinsverzorging te hebben gehoord, is de houding ten opzichte van de gezinsverzorging niet bekend.

Een relatief vrij groot aantal gezinnen behorende tot groep C (in procenten:15%), zou dus geen beroep op de gezinsverzorging willen doen. Absoluut gezien is dit aantal - binnen de steekproef - vrij gering en daarom is een verdere analyse moeilijk uit te voeren.

Echter, omdat deze uitkomst nogal opmerkelijk is, zal toch nog worden nagegaan of de afwijzing van de gezinsverzorging berust op slechte ervaringen met deze instelling of dat er sprake is van verwerping a priori. Ook is nog onderzocht welke motivering men geeft voor de afwijzing van de gezinsverzorging. Het blijkt dat geen van de 7 gezinnen die de gezinsverzorging afwijzen, ooit contact heeft gehad met deze instelling. Er is dus geen sprake van slechte ervaringen.

Van de 10 gezinnen die wél een beroep zouden willen doen op de gezinsverzorging zijn er eveneens 7 die nooit contact met deze instelling hadden; één gezin heeft hulp gekregen en is tevreden; één gezin kreeg hulp, maar is niet tevreden; één gezin vroeg hulp, maar kreeg geen hulp.

Als motief waarom ze geen hulp van de gezinsverzorging willen, noemden 4 gezinnen dat ze het te duur vinden (2 van deze gezinnen zeiden tevens dat de gezinsverzorging alleen de lichte karweitjes opknapt en dat ze dan zelf nog het zware werk moeten doen).

Twee gezinnen zeiden hulp van anderen te krijgen in noodgeval-
len (1 x van kinderen; 1 x van het dienstencentrum). Eén res-
pondent tenslotte antwoordde geen lid te zijn van de gezins-
verzorging.

Het blijkt dus dat het hier behandelde "houdingsaspect" deels
een financiële basis heeft: men is vooral tegen de gezinsverzorging,
omdat men hulp daarvan te duur vindt*).

Tenslotte is nog nagegaan aan welke hulpgever(s) groep C de
voorkeur zou geven**), en ook waarom men, volgens eigen zeggen,
(nog) geen hulp heeft gekregen.

Tabel 240 laat zien welke helper(s) men prefereert (c.f. vraag
066).

tabel 240

Voorkeur voor hulpgever(s), voor
groep C

voorkeur voor:	frekwentie (absoluut)
betaalde hulp	11
gezinsverzorging	6
kinderen	4
kruisvereniging	4
vrijwilliger	4
familie	1
geeft niet van wie	6
weet niet	1
totaal <u>aantal antwoorden</u>	37***)

***) 37 antwoorden van 27 gezinnen.

*) Dit oordeel kan gebaseerd zijn op onjuiste informatie!

**) De vraag naar de motivering van deze voorkeur (vraag 067)
bleef vaak onbeantwoord; de antwoorden op deze vraag wor-
den daarom niet vermeld.

Tabel 241 geeft de redenen weer, die de respondenten opgaven als antwoord op de vraag waarom ze (nog) niet geholpen worden (vraag 069 en vraag 070).

tabel 241

Redenen waarom men (nog) geen hulp ontvangt, voor groep C

redenen	frequentie (absoluut)
te duur	6
er is geen hulp beschikbaar; betrokkenen kunnen niet komen helpen	5
hulp vragen heeft geen zin, je krijgt het toch niet	5
overige	3
geen duidelijke reden genoemd	8
totaal	27

Het valt op, dat groep C geheel andere redenen noemt waarom nog geen hulp wordt ontvangen, dan groep A. Groep A antwoordde in meerderheid dat er geen hulp beschikbaar was. Groep C is vager, respektievelijk defaitistischer en vindt hulp ook vaker te duur. De antwoorden van groep C wekken de indruk dat de betrokken gezinnen niet werkelijk naar hulp hebben gezocht. Een dergelijke vraag is hun echter niet gesteld; deze konklusie is dan ook niet meer dan een vermoeden.

5.3.3 Overige variabelen

De gezinnen behorende tot groep C vooral in Overvecht; zie tabel 242.

tabel 242

De groepen A,B en C naar wijk

wijk	A	B	C
Overvecht	18	76	34
Kanaleneiland	23	73	12
totaal	41	149	46

 $\chi^2 A \times B = 0,65$; niet significant

 $\chi^2 A \times C = 8,12$; $p < 0,01$
 $\chi^2 B \times C = 7,50$; $p < 0,01$

Ook kwa woonsituatie zijn er verschillen tussen de groepen A,B en C. Groep C woont zelden in een serviceflat, maar vaker dan groep A (en groep B) in een bejaardenwoning; zie tabel 243.

tabel 243

De groepen A,B en C naar woningtype

woningtype	A	B	C
serviceflat	7	27	1
bejaardenwoning	13	50	20
normale woning	21	72	25
totaal	41	149	46

 $\chi^2 A \times B = 0,11$; niet significant

 $\chi^2 A \times C = 6,62$; $p < 0,05$
 $\chi^2 B \times C = 9,96$; $p < 0,01$

Groep C heeft verder minder vaak kinderen in Utrecht dan groep A; er is wat dit betreft geen verschil tussen groep C en groep B; zie tabel 244.

tabel 244

De groepen A, B en C naar aanwezigheid van kinderen (in Utrecht)

aanwezigheid kinderen (in Utrecht)	A	B	C
geen kinderen	4	37	9
geen kinderen in Utrecht	8	44	17
deel kinderen in Utrecht	19	49	13
alle kinderen in Utrecht	11	19	7
totaal	41	149	46

 $1 A \times B = 9,38; p < 0,05$
 $1 A \times C = 6,66; \text{ zwak signifikant}$
 $1 B \times C = 1,42; \text{ niet signifikant}$

Groep C heeft dus minder "kans" op hulp van kinderen dan groep A. In tabel 240 bleek dat slechts 4 van de 27 gezinnen behorende tot groep C, wier voorkeur voor een bepaalde hulpgever bekend is, het liefst door kinderen zouden worden geholpen.

Van de 14 gezinnen behorende tot groep A, die graag meer hulp zouden willen hebben, zouden 2 gezinnen die hulp graag van kinderen ontvangen. Het ziet er dus naar uit, dat er op dit punt weinig verschil is tussen de groep A en C.

Echter, in 15 van de 41 gezinnen behorende tot groep A, wordt reeds hulp door kinderen geboden: in 11 gezinnen is een der kinderen de voornaamste helper; in 4 gezinnen geeft een der kinderen aanvullende hulp.

Groep A lijkt dus voor hulpverlening duidelijk meer op kinderen georiënteerd te zijn dan groep C.

Deze uitkomst vindt, enigszins tegen de verwachting in, geen parallel in een grotere voorkeur voor kinderen als zakelijk en/of persoonlijk adviseur bij groep C dan bij groep A. Beide groepen wijken op dit punt niet signifikant van elkaar af.

Groep C wijst iets vaker dan groep A kinderen af als adviseur, maar deze uitkomst is bij lange na niet signifikant.

Waarom naar verhouding zo weinig gezinnen behorende tot groep C een beroep op hun kinderen zouden willen doen - dit in kennelijke tegenstelling tot groep A - wordt uit de beschikbare gegevens niet geheel duidelijk. Het lijkt in ieder geval onjuist deze uitkomst geheel toe te schrijven aan het feit dat groep C minder vaak kinderen in Utrecht heeft, dan groep A.

5.3.4 Konklusie

Groep C wordt vooral gekenmerkt door een combinatie van financieel en sociaal onvermogen. Met dit laatste wordt bedoeld dat men geen kans ziet een vaag levende wens om geholpen te worden, ook te realiseren.

Verder blijkt groep C weinig op kinderen georiënteerd te zijn, als potentiële helpers.

5.4 Samenvatting

Bij groep A bestaat een verzorgingstekort, waarschijnlijk omdat de betreffende gezinnen hulp krijgen die kwalitatief minder is dan de hulp die groep B ontvangt.

De gezinnen behorende tot groep A willen óf geen extra hulp óf meer hulp van degene van wie ze al hulp krijgen. Dat laatste is - naar hun eigen zeggen - niet mogelijk. Er zijn aanwijzingen dat groep A wat kritischer is bij het kiezen van zijn hulpgevers dan de groepen B en C. Er liggen waarschijnlijk geen financiële redenen ten grondslag aan het verzorgingstekort bij groep A.

Groep C is er financieel slechter aan toe dan groep A en groep B. Dit lijkt de voornaamste oorzaak van het bij deze groep bestaande verzorgingstekort te zijn. Verder is groep C vaak skeptisch gestemd ten aanzien van de mogelijkheid hulp te krijgen. Slechts weinig gezinnen behorende tot groep C hebben, naar het lijkt, werkelijk pogingen ondernomen om hulp te krijgen. De gezinnen behorende tot groep C zeggen om onopgehelderde redenen betrekkelijk zelden, dat ze graag hulp van kinderen zouden willen hebben. (De gezinnen behorende tot groep A worden in feite tamelijk vaak door kinderen geholpen).

6 DE GROEPEN A,B EN C EN HUN RELATIE TOT HET DIENSTENCENTRUM

Zoals bleek in hoofdstuk V, spelen beide dienstencentra slechts een geringe rol bij het geven van elementaire hulp. In deze categorie valt o.a. de huishoudelijke hulpverlening. Toch lijkt het nuttig nader in te gaan op de relatie tot het dienstencentrum van de drie hulp en moeitecategorieën A,B en C.

6.1 Gebruik van het dienstencentrum

De groepen A, B en C maken in ongeveer even sterke mate gebruik van het dienstencentrum, zie tabel 245.

tabel 245

De groepen A,B en C naar gebruik van het dienstencentrum

gebruik van het dienstencentrum	A	B	C
niet	27	98	31
ex	4	12	5
wel	10	39	10
totaal	41	149	46

1 A x B =0,15; niet significant

1 A x C =0,10; niet significant

1 B x C =0,60; niet significant

De gebruikers van de dienstencentra behoren merendeels tot de lagere sociaal-ekonomische groepen*). Daarom is het verwonderlijk dat de gezinnen behorende tot groep C niet vaker gebruik maken van het dienstencentrum: hun welstand is naar verhouding gering en ze wonen voornamelijk in Overvecht.

Hierop zal later in deze paragraaf nog worden ingegaan.

Tabel 246 laat zien van welke combinaties van activiteiten de drie groepen gezinnen gebruik maken.

*) Dit geldt vooral voor het dienstencentrum Overvecht.

tabel 246

De groepen A,B en C naar (kombi-
naties van) activiteiten waarvan
ze gebruik maken

(kombinaties van) activiteiten	A	B	C
ontspanning	4	10	2
ontspanning + overige diensten*)	0	11	4
ontspanning + overige diensten + elementaire hulp*)	2	5	0
ontspanning + advisering*)	0	3	0
ontspanning + overige dien- sten + advisering	1	2	2
alle vier activiteiten	0	4	1
overige diensten	1	1	0
elementaire hulp	0	1	1
advisering	2	0	0
ontspanning + elementaire hulp + advisering	0	2	0
totaal	10	39	10

*) voor betekenis, zie tabel 247 t/m 249.

Er zijn geen opvallende verschillen tussen de groepen A,B en C wat betreft het soort activiteiten waarvan ze gebruik maken.

De tabellen 247,248 en 249 geven een nog meer gedetailleerd overzicht van de aard van de activiteiten, waarvan de onderscheiden groepen gebruik maken.

tabel 247

De groepen A, B en C naar gebruik
van elementaire hulp

omschrijving	A	B	C
huishoudelijke hulp	2	8	1*)
warne maaltijden	2	4	2
totaal	4**)	12***)	3****)

*) Dit gezin heeft hulp gevraagd, maar nog niet gekregen

**) 4 antwoorden van 2 gezinnen

**) 12 antwoorden van 10 gezinnen

****) 3 antwoorden van 2 gezinnen

tabel 248

De groepen A, B en C naar gebruik
van "overige activiteiten"

omschrijving	A	B	C
nutsspaarbank	2	14	4
pedicure	2	11	4
bejaardengymnastiek	1	1	0
bibliotheek	2	2	2
kapper	0	2	0
trombosedienst	1	2	1
overige diensten	0	1	0
totaal	8*)	33**)	11****)

*) 8 antwoorden van 5 gezinnen

**) 33 antwoorden van 23 gezinnen

****) 11 antwoorden van 7 gezinnen

tabel 249

De groepen A,B en C naar gebruik van advisering

omschrijving	A	B	C
bezoek aan spreekuur	2	7	1
bezoek thuis	1	4	2
totaal	3	11	3

6.2 Kennis van het dienstencentrum

Er is geen significant verschil in kennis van het dienstencentrum tussen de groepen A,B en C, gezien onderstaande toetsingsuitkomsten:

- K.S.-toets, A x B; $\chi^2 = 0,51$; niet significant
- K.S.-toets, A x C; $\chi^2 = 1,02$; niet significant
- K.S.-toets, B x C; $\chi^2 = 1,49$; niet significant

6.3 Belangstelling en drempelvrees

De groepen A,B en C verschillen niet van elkaar wat betreft negatieve belangstelling voor het dienstencentrum*) en drempelvrees*). Er is wel verschil in positieve belangstelling*): groep C heeft meer belangstelling dan groep B (en groep A; deze laatste uitkomst is echter niet significant); zie tabel 250.

tabel 250

De groepen A,B en C naar aanwezigheid van positieve belangstelling voor het dienstencentrum (voor de niet gebruikers).

positieve belangstelling?	A	B	C
wel positieve belangstelling	9	24	17
rest niet-gebruikers	22	110	19
totaal	31	134	36

χ^2 A x B = 1,95; niet significant
 χ^2 A x C = 2,32; niet significant
 χ^2 B x C = 13,32; $p < 0,001$

*) zie voor deze begrippen hoofdstuk VII

6.4 Afstand tot het dienstencentrum

Groep C woont verder van het dienstencentrum vandaan dan groep A en groep B; zie onderstaande toetsingsuitkomsten:

- K.S.-toets, A x C; $\chi^2 = 10,33$; $p < 0,01$
- K.S.-toets, B x C; $\chi^2 = 5,34$; zwak significant

De serviceflat waarin ongeveer 9% van de gezinnen in onze steekproef woont, is tamelijk dicht bij het dienstencentrum gesitueerd. De bewoners van deze serviceflat bleken eerder nauwelijks op het dienstencentrum te zijn georiënteerd. Als men deze groep buiten beschouwing laat, worden de hier genoemde verbanden minder sterk, maar de richting van het verband blijft dezelfde.

6.5 Konklusie

Zoals blijkt uit tabel 245 maakt groep C even vaak gebruik van het dienstencentrum als de groepen A en B. Op grond van hun lagere sociaal-ekonomische positie mocht verwacht worden dat betrokken gezinnen vaker dan de groepen A en B gebruik zouden maken van het dienstencentrum. Gebleken is ook dat de niet-gebruikers, behorende tot groep C, naar verhouding vaker belangstelling voor het dienstencentrum hebben dan die behorende tot groep A en groep B. Verder kwam nog aan het licht dat groep C "gemiddeld" verder van het dienstencentrum vandaan woont, dan de beide andere groepen.

Deze uitkomsten kombinerend, mag men veronderstellen dat de niet-gebruikers behorende tot groep C deels wel van het dienstencentrum gebruik zouden maken als ze er dichter in de buurt zouden wonen.

Of dit ook zou inhouden, dat deze gezinnen daarmee verlost zouden zijn van hun verzorgingstekort, is een geheel andere vraag. Groep C woont weliswaar voornamelijk in Overvecht en alleen het dienstencentrum in Overvecht bleek zich met huishoudelijke-hulpverlening bezig te houden*), via een zelf opgezet bemiddelingssysteem**). Maar, zoals uit tabel 247 is af te leiden, kregen slechts 2 gezinnen behorende tot groep A en 8 gezinnen behorende tot groep B huishoudelijke hulp via het dienstencentrum. Groep C heeft op dit punt dus niet zo veel van het dienstencentrum te verwachten.

*) Geen der gebruikers in Kanaleneiland heeft althans huishoudelijke hulp via het dienstencentrum gekregen.

**) Zie ook hoofdstuk V.

6.6 Samenvatting

De groepen A, B en C maken ongeveer even vaak gebruik van het dienstencentrum. Er is ook geen opvallend verschil in het soort activiteiten waar ze gebruik van maken.

Groep C zou waarschijnlijk vaker van het dienstencentrum gebruik maken, als ze er dichter in de buurt woonden.

LITERATUURLIJST

Ballweg, J., Resolution of conjugal role adjustment after retirement, in: Journal of marriage and the family, mei 1967

Becker, H.A., (red.), Dienstverlening en publiek, Utrecht 1966

Blalock, H.M., Social statistics, New York 1960

Boon van Ostade, A.H., Een zeer snelle methode om met de hand een intercorrelatiematrix om te zetten in een cluster-matrix, in: Nederlands Tijdschrift voor de Psychologie, deel XXVII, no 6/7; juni/juli 1972

Edwards, A.L., Techniques of attitude scale construction, New York 1957

Fennis, H.W.J.M., Schattingen van somatische (in)validiteit bij de ouder-wordende mens, in: T.N.O.-nieuws, 1967

Gadourek, I., Sociologische onderzoekstechnieken, Arnhem 1967

Hoof, J.A.P. van, Autonomie en motivatie van arbeiders in industriële bedrijven, Utrecht 1964

Katz, S., e.a., Studies of illness in the aged: The index of ADL, in: Journal of the American Medical Association, september 1963

Leering, C., Gestoord menselijk functioneren, Nijmegen-Utrecht 1968

Nunnally, J.C., Psychometric theory, New York 1967

Parker, R.A., Social administration and scarcity: The problem of rationing, in: Social Work, april 1967

De Rotterdamse Bejaarden, deel I: Demografische gegevens en woonomstandigheden, uitgave gemeente Rotterdam, 1968

Siegel, S., Nonparametric statistics for the behavioral sciences, Tokyo 1956

Spitz, J.C., Statistiek voor psychologen, pedagogen en sociologen, Amsterdam 1967

Van jaar tot jaar, onderzoeksvoorstel, Instituut voor Toegepaste Sociologie, Nijmegen 1968

Wabeke, D. en C. van Eeden, Handleiding voor de toets van Wilcoxon, Rapport S 176 (M65) van het Mathematisch Centrum, Amsterdam, 1955

BIJLAGEN

Bijlage I

WELSTAND

De schaal waarmee de welstand van een gezin is gemeten, is gekonstrueerd uit:

- het besteedbare gezinsinkomen per maand (vraag 247)
- het aantal personen in het gezin

Uitgangspunt was de volgende formule:

gezinsinkomen = $ax + y + b$; waarbij

a = het aantal personen in het gezin;

x = de kosten van levensonderhoud van één persoon;

y = kosten van een gezin, de z.g. overheadkosten;

b = besparingen

De minimum-welstand (m) van een gezin van één persoon is gesteld op f 350,-, zijnde het (afgeronde) bedrag van de maandelijkse A.O.W.-uitkering aan een alleenstaande bejaarde in september 1970. De minimum-welstand van een gezin van twee personen is analoog gesteld op f 496,-.

In formule: $x + y + b = f\ 350,-$

$2x + y + b = f\ 496,-$

Als men nu aanneemt dat op minimaal welstandsniveau inkomen = kosten(uitgaven), dan kan men $b = 0$ stellen.

Onder deze aanname zijn uit bovenstaande twee vergelijkingen de twee onbekenden x en y te herleiden: $x = f\ 146,-$ en $y = f\ 204,-$.

Nu kan ook het minimum voor een gezin van drie personen worden bepaald; dit is gelijk aan $3x + y = f\ 642,-$.

(Voor gezinnen van meer dan drie personen is geen score op de welstandsschaal bepaald; de redenen hiervoor volgen later).

De hogere posities op de welstandsladder werden - theoretisch - als volgt bepaald. Bij het minimum(m) werd een bedrag opgeteld groot ax , dus een bedrag, gelijk aan de kosten van levensonderhoud van even zoveel personen als tot het gezin behoren.

De klasse volgend op de minimum-welstandsklasse is dus $m + ax$. Zo is steeds om elke volgende welstandsklasse vast te stellen een bedrag van ax bij de voorgaande klasse opgeteld. Theoretisch ziet de schaal er dus als volgt uit:

klasse 1 : m
2 : $m + ax$
3 : $m + 2ax$
4 : $m + 3ax$
:
:
n : $m + (n-1)ax$

In de praktijk hebben we de schaal moeten aanpassen aan de gegeven klassifikatie van het gezinsinkomen; deze werd ontworpen voordat de opzet van de schaalkonstruktie gereed was. Onderstaande tabel geeft aan hoe de welstandsklassen uiteindelijk werden bepaald, op basis van de klassifikatie van het gezinsinkomen en het aantal personen waaruit het gezin bestaat.

tabel A Overzicht indeling welstandsklassen

inkomens klassen	aantal personen dat tot het gezin behoort:						
	1	2	3	4	5	6	7
< 348	<m	<m	<m	<m	<m	<m	<m
349 - 350	<u>m</u>	<m	<m	<m	<m	<m	<m
351 - 425	m+<ax	<m	<m	<m	<m	<m	<m
426 - 495	m+<ax	<m	<m	<m	<m	<m	<m
496	m + ax	<u>m</u>	<m	<m	<m	<m	<m
497 - 599	m+>ax	m+<ax	<m	<m	<m	<m	<m
600 - 749	m+2ax	m+<ax	<u>m</u>	<m	<m	<m	<m
750 - 999	m+3ax m+4ax	m+ax	m+<ax	<u>m</u>	<u>m</u>	<m	<m
> 1000	m+5ax	m+2ax	m+ax	m+ax	m+ax	<u>m</u>	<u>m</u>

De omschrijvingen van de klassen luiden dus als volgt:

klasse 1: <m

2: m

3: m + <ax

4: m + ax*)

5: m + >ax

6: m + 2ax **)

7: m + 3ax)
m + 4ax

8: m + 5ax of meer

*) of meer, voor gezinnen van drie personen

**) of meer, voor gezinnen van twee personen

drie welstandsklassen en gezinnen van zes en zeven personen zelfs slechts tot de laagste twee klassen (zie tabel A).

De andere redenen zijn:

- het konstant houden van de faktor y ("overhead-kosten") wordt meer dubieus naarmate het aantal gezinsleden toeneemt;
- de gezinnen van meer dan drie personen zijn heterogeen van samenstelling: ouder(s) met inwonende kinderen; bejaarde(n) inwonend bij gezin van kinderen, enz.; het begrip gezinsinkomen is in deze gevallen waarschijnlijk niet eenduidig;
- het aantal gezinnen van meer dan drie personen is relatief klein (31 van de 429).

De schaal heeft als manco, dat waarschijnlijk noch het begrip "gezinsinkomen", noch het begrip "besteedbaar" voldoende eenduidig is begrepen door enquêteurs en respondenten, bij gebrek aan nadere operationalisering door de onderzoekers*).

Dit heeft echter blijkbaar geen afbreuk gedaan aan de validiteit van de schaal.

Deze validiteit is nagegaan door het verband te onderzoeken tussen welstand en de aard van de inkomensbronnen. De t -toets voor verschillen in welstand bij verschillende combinaties van inkomensbronnen geeft als uitkomst dat deze verschillen zeer significant zijn ($p < 0,001$); (zie tabel C). Uit tabel C valt o.a. af te lezen dat zij die opgaven alleen van de A.O.W. te moeten rondkomen en zij die verklaarden een uitkering krachtens de A.B.W. te ontvangen, in meerderheid tot een van de laagste welstandsklassen behoren. Degenen die opgaven inkomsten (o.a.) uit vermogen te hebben, blijken in meerderheid tot een der hoogste welstandsklassen te behoren. Deze uitkomsten pleiten voor de validiteit van de schaal.

*) Beide begrippen komen voor in de vraag naar de hoogte van het inkomen (vraag 247).

tabel C Verband tussen welstand en inkomensbronnen

welstand	Inkomensbronnen:										TOT.
	AOW	AOW + pens.	AOW + arb.	AOW + verm.	AOW + ABW	AOW + verz.	AOW + arb.	AOW + pens.	AOW + pens.	AOW + pens.	
1	19	31	0	3	8	0	1	2	9	0	73
2	7	7	2	1	2	0	1	0	1	0	21
3	10	74	3	5	19	3	4	2	5	0	125
4 ⁺	5	81	4	20	1	0	10	27	0	3	151
totaal	41	193	9	29	30	3	16	31	15	3	370*)
l=139,25; p < 0,001											

- *) - voor 31 gezinnen is geen welstandsscore berekend;
 - 27 personen weigerden antwoord te geven op de vraag naar de hoogte van het inkomen;
 - van 1 persoon ontbreken de gegevens over de inkomensbronnen.

In tabel C betekent pens. : pensioen
 arb. : inkomen uit arbeid
 verm. : inkomen uit vermogen
 verz. : uitkeringen krachtens sociale verzekeringen, lijfrentes, e.d.

Biilage II

STATUS

Als indikator voor status is gebruikt het beroep: voor mannen, ongehuwde en gescheiden vrouwen het eigen beroep; voor gehuwde vrouwen en weduwen het beroep van de echtgenoot.

In alle gevallen is het beroep van vóór de pensionering, resp. het beroep dat men uitoefende vóór men 65 werd, in aanmerking genomen. Deze functie was namelijk kwa beroepsprestige steeds hoger of gelijk aan het beroep dat men nadien - eventueel - nog uitoefende.

In totaal werkten nog 31 personen, waarvan 21 hetzelfde beroep uitoefenden als vóór hun 65ste jaar en 10 een ander beroep; het betreft hier absolute, niet-herwogen cijfers.

Het beroep is zo veel mogelijk gekodeerd volgens de standaard beroepen codering van de N.V. v/h Nederlandse Stichting voor Statistiek. Helaas ontbraken in de vragenlijst de aanvullende vraag of men zijn/haar beroep in loondienst, dan wel zelfstandig uitoefende en de eveneens aanvullende vraag aan hoeveel personen men als directeur van een bedrijf leiding gaf. Deze gegevens zijn zo goed mogelijk gerekonstrueerd uit de feiten die wel bekend waren.

De klasse-indeling van het statusbepalende beroep en de gevonden frekwenties (herwogen cijfers) zijn vermeld in tabel D.

tabel D	Frekwentieverdeling statusbepalend beroep
---------	--

beroepsklassen	%
1. directeur van een bedrijf met 10 of meer personeelsleden	1
2. directeur van een bedrijf met 9 of minder personeelsleden en zelfstandige boeren en tuinders	14
3. hoger vrij beroep	1
4. hogere employé	6
5. middelbare employé	23
6. lagere employé	18
7. geschoolde arbeider	23
8. ongeschoolde arbeider	14
totaal (herwogen)	100% (530)

Uit deze klasse-indeling is een statusschaal gekonstrueerd; de vier categorieën van deze schaal zijn samengesteld zoals weergegeven in tabel E.

tabel E Overzicht konstruktie statusschaal en gevonden frekwentieverdeling

		%
Kategorie 1:	de groepen 1,3 en 4 van de beroepenkodering	8
Kategorie 2:	de groepen 2 en 5 van de beroepenkodering	37
Kategorie 3:	de groepen 6 en 7 van de beroepenkodering	41
Kategorie 4:	groep 8 van de beroepenkodering	14
totaal (herwogen)		100% (530)

Bijlage III

Uitvoering zes huishoudelijke taken, naar samenstelling van het gezin en naar geslacht van ondervraagde (tabel F t/m K)

tabel F Uitvoering zwaar huishoudelijk werk, naar samenstelling van het gezin, en naar geslacht van ondervraagde

uitvoering door:	alleenwo- nende be- jaarde		echt- paar		alleenstaan- de bejaarde of echtpaar inw. bij kinderen		alleenstaan- de bejaarde met inw. kinderen		echt- paar met inw. kinde- ren		twee of meer sa- menwonende personen	
	M	V	M	V	M	V	M	V	M	V	M	V
ondervraagde	5	43	21	11	0	3	1	4	2	1	0	0
echtgeno(o)t(e) van ondervraagde	0	0	71	10	0	0	0	0	10	2	1	3
ondervraagde samen met echtgeno(o)t(e)	0	0	21	6	0	0	0	0	2	1	2	0
ondervraagde en/of echtgeno(o)t(e), plus gezinslid	0	0	0	0	0	0	0	1	2	0	0	0
ondervraagde en/of echtgeno(o)t(e), plus derde(n)	0	3	4	0	0	0	0	1	0	0	2	2
gezinslid	0	1	0	0	7	15	4	6	0	0	0	1
derde(n)	10	42	59	14	0	1	0	6	3	1	5	3
gezinslid + derde(n)	0	0	0	0	0	1	0	1	0	0	2	9
onbekend	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
totaal	15	91	176	41	7	20	5	19	19	5	12	19

tabel G

Uitvoering bedden opmaken, naar samenstelling van het gezin, en naar geslacht van ondervraagde

uitvoering door:	alleenwo- nende be- jaarde		echt- paar		alleenstaan- de bejaarde of echtpaar inw. bij kinderen		alleenstaan- de bejaarde met inw. kinderen		echt- paar met inw. kinde- ren		twee of meer sa- menwonende personen	
	M	V	M	V	M	V	M	V	M	V	M	V
ondervraagde	12	84	18	24	0	4	1	11	1	5	0	8
echtgeno(o)t(e) van ondervraagde	0	0	127	6	1	0	0	0	13	0	2	0
ondervraagde samen met echtgeno(o)t(e)	0	0	25	11	0	0	0	0	1	0	1	0
ondervraagde en/of echtgeno(o)t(e), plus gezinslid	0	0	0	0	0	2	0	3	2	0	2	8
ondervraagde en/of echtgeno(o)t(e), plus derde(n)	0	1	2	0	0	0	0	1	0	0	0	1
gezinslid	0	0	0	0	6	12	4	3	1	0	7	0
derde(n)	3	6	4	0	0	1	0	1	0	0	0	2
gezinslid + derde(n)	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0
onbekend	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
totaal	15	91	176	41	7	20	5	19	19	5	12	19

tabel H

Uitvoering doen van de was, naar samenstelling van
het gezin, en naar geslacht van ondervraagde

uitvoering door:	alleenwo- nende be- jaarde		echt- paar		alleenstaan- de bejaarde of echtpaar inw. bij kinderen		alleenstaan- de bejaarde met inw. kinderen		echt- paar met inw. kinde- ren		twee of meer sa- menwonende personen	
	M	V	M	V	M	V	M	V	M	V	M	V
ondervraagde	5	46	5	21	0	2	0	5	1	2	0	5
echtgeno(o)t(e) van ondervraagde	0	0	98	4	0	0	0	0	15	0	3	0
ondervraagde samen met echtgeno(o)t(e)	0	0	12	3	0	0	0	0	0	0	0	1
ondervraagde en/of echtgeno(o)t(e), plus gezinslid	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	2
ondervraagde en/of echtgeno(o)t(e), plus derde(n)	0	4	2	1	0	0	0	0	0	0	0	0
gezinslid	0	1	0	0	5	17	4	6	1	1	4	3
derde(n)	3	17	18	3	0	0	0	4	1	1	0	0
gezinslid + derde(n)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
wasserij	7	23	41	9	2	1	1	4	1	1	4	8
totaal	15	91	176	41	7	20	5	19	19	5	12	19

tabel I

Uitvoering koken, naar samenstelling van het gezin,
en naar geslacht van ondervraagde

uitvoering door:	alleenwo- nende be- jaarde		echt- paar		alleenstaan- de bejaarde of echtpaar inw. bij kinderen		alleenstaan- de bejaarde met inw. kinderen		echt- paar met inw. kinde- ren		twee of meer sa- menwonende personen	
	M	V	M	V	M	V	M	V	M	V	M	V
ondervraagde	8	74	7	31	0	2	1	12	0	0	0	9
echtgeno(o)t(e) van ondervraagde	0	0	133	2	0	0	0	0	15	5	3	0
ondervraagde samen met echtgeno(o)t(e)	0	0	13	4	0	0	0	0	1	0	0	0
ondervraagde en/of echtgeno(o)t(e), plus gezinslid	0	0	0	0	0	2	0	2	0	0	1	5
ondervraagde en/of echtgeno(o)t(e), plus derde(n)	0	4	1	1	0	0	0	0	0	0	0	3
gezinslid	0	0	0	0	7	15	4	5	3	0	7	2
derde(n)	7	12	21	3	0	1	0	0	0	0	1	0
gezinslid + derde(n)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
onbekend	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
totaal	15	91	176	41	7	20	5	19	19	5	12	19

tabel J

Uitvoering buitenzetten vuilnisemmer, naar samenstelling van het gezin, en naar geslacht van ondervraagde

uitvoering door:	alleenwonende bejaarde		echt-paar		alleenstaande bejaarde of echtpaar inw. bij kinderen		alleenstaande bejaarde met inw. kinderen		echt-paar met inw. kinderen		twee of meer samenwonende personen	
	M	V	M	V	M	V	M	V	M	V	M	V
ondervraagde	7	23	52	4	1	0	0	5	5	1	2	1
echtgeno(o)t(e) van ondervraagde	0	0	23	13	0	0	0	0	4	3	0	0
ondervraagde samen met echtgeno(o)t(e)	0	0	5	0	0	0	0	0	1	0	1	0
ondervraagde en/of echtgeno(o)t(e), plus gezinslid	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	1	2
ondervraagde en/of echtgeno(o)t(e), plus derde(n)	0	1	2	1	0	0	0	0	0	1	0	0
gezinslid	0	0	0	0	6	15	4	9	1	0	3	6
derde(n)	6	26	31	8	0	1	0	2	0	0	1	1
gezinslid + derde(n)	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0
stortkoker	2	41	63	15	0	3	1	2	6	0	4	9
totaal	15	91	176	41	7	20	6	19	18	5	12	19

tabel K

Uitvoering boodschappen doen, naar samenstelling van het gezin, en naar geslacht van ondervraagde

uitvoering door:	alleenwo- nende be- jaarde		echt- paar		alleenstaan- de bejaarde of echtpaar inw. bij kinderen		alleenstaan- de bejaarde met inw. kinderen		echt- paar met inw. kinde- ren		twee of meer sa- menwonende personen	
	M	V	M	V	M	V	M	V	M	V	M	V
ondervraagde	12	74	45	9	0	1	0	7	1	3	3	7
echtgeno(o)t(e) van ondervraagde	0	0	45	17	0	0	0	0	8	2	2	0
ondervraagde samen met echtgeno(o)t(e)	0	0	72	13	0	0	0	0	5	0	1	1
ondervraagde en/of echtgeno(o)t(e), plus gezinslid	0	0	0	0	0	1	2	2	2	0	3	6
ondervraagde en/of echtgeno(o)t(e), plus derde(n)	1	4	3	1	0	0	0	0	0	0	0	0
gezinslid	0	0	0	0	7	15	4	8	3	0	3	4
derde(n)	1	11	6	0	0	3	0	0	0	0	0	1
gezinslid + derde(n)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
onbekend	1	2	5	1	0	0	0	2	0	0	0	0
totaal	15	19	176	41	7	20	6	19	19	5	12	19

Bijlage IV

tabel L Overzicht uitvoering der verschillende huishoudelijke taken, door diverse personen, al of niet met moeite

uitvoering door:	zware werk		bedden		vuilnisemmer		was		koken		boodschappen	
	met moeite	zonder moeite	met moeite	zonder moeite	met moeite	zonder moeite	met moeite	zonder moeite	met moeite	zonder moeite	met moeite	zonder moeite
ondervraagde	22	73	15	153	4	97	9	83	4	145	10	152
echtgeno(t)e van ondervraagde	17	78	13	136	3	40	7	113	3	150	11	63
ondervraagde samen met echtgeno(o)t(e)	5	25	4	34	1	6	3	13	1	17	5	87
ondervraagde en/of echtgeno(o)t(e), plus gezinslid	2	5	0	7	0	5	0	3	0	10	0	16
ondervraagde en/of echtgeno(o)t(e), plus derde(n)	3	6	2	3	2	3	0	7	0	6	1	8
gezinslid	2	39	1	32	0	44	0	42	0	44	1	43
derde(n)	14	133	0	17	1	75	3	44	0	47	1	21
gezinslid + derde(n)	0	3	0	2	0	2	0	0	0	0	0	0
onbekend/ niet van toepassing	2	0	0	0	0	146*)	0	102**)	1	1	4	6
totaal	67	362	35	394	11	418	22	407	9	420	33	396

*) Er is een stortkoker

**) Was gaat geheel naar wasserij

BIJLAGE V Basiskorrelatiematrix

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48			
geslacht, man	1	xx																																																	
tijdsduur woonachtig in wijk, kort	2	.07	xx																																																
kwetsbaarheid, gering	3	.23	-.04	xx																																															
aantal hulpen in het gezin, geen	4	.13	.01	.41	xx																																														
mobiliteit, gering	5	-.16	.02	-.01	-.20	xx																																													
gehoord van dienstencentrum, niet	6	.03	.13	.09	.07	.15	xx																																												
1ste keuze zakelijk adviseur, wel	7	-.06	.05	-.02	-.03	.05	.00	xx																																											
wijk, Overvecht	8	.04	.38	.06	.09	.05	.05	.08	xx																																										
1ste keuze persoonlijk adviseur, wel	9	-.11	.03	-.08	-.03	.08	.00	.50	.04	xx																																									
negatieve keuze pers.adviseur, wel	10	.01	.01	.01	.04	-.04	.06	.04	-.23	.13	xx																																								
bereidheid hulp te aanvaarden, gering	11	.00	-.09	.00	-.06	.09	.01	-.12	-.06	-.06	-.03	xx																																							
kinderen in Utrecht, geen	12	-.14	.09	-.28	-.13	-.03	-.05	-.09	-.05	-.04	-.02	.02	xx																																						
status, hoog	13	-.04	-.01	-.09	-.09	.04	.01	-.07	-.20	-.03	.07	.05	.08	xx																																					
aantal kontakten met derden, gering	14	-.09	-.07	-.05	.06	.12	.14	-.01	-.07	.06	.01	.17	.15	.00	xx																																				
lid(maat) kerk of levensbesch.org., geen	15	.09	.07	-.01	.07	-.06	.00	-.11	-.01	-.02	.14	-.01	-.08	.11	.12	xx																																			
oordeel over interview, gunstig	16	.04	.06	-.02	-.03	-.01	-.08	-.05	.13	.06	-.10	.03	.07	.04	.00	-.01	xx																																		
vermoed na interview, wel	17	-.04	-.10	.01	-.10	.20	.03	.06	-.10	.07	.01	.04	.01	.00	.08	.01	-.17	xx																																	
verzorgingstoestand woning, goed	18	.03	.20	.00	.02	-.11	-.01	.08	.09	.03	-.03	-.15	.08	.03	-.10	.03	.23	-.04	xx																																
verzorgingstoestand ondervraagde, goed	19	.07	.16	-.04	.00	-.15	-.03	.08	.12	.04	-.05	-.15	.07	.03	-.10	-.03	.25	-.07	.82	xx																															
kennis van Gem.Soc.Dienst, gering	20	-.10	-.11	-.02	.03	.03	.13	.08	-.20	.08	-.02	.20	.06	.07	.22	-.02	.01	.07	.01	-.04	xx																														
kennis van Tafeltje-dek-je, gering	21	.10	-.03	.19	.19	-.06	.27	-.13	-.18	-.11	.12	.02	-.14	-.01	.03	.10	-.09	.05	.08	-.12	.18	xx																													
kennis van Burenhulp, gering	22	.05	-.02	.00	.04	.04	.10	.02	-.02	.03	-.01	.14	.01	.01	.10	.06	-.05	.10	-.04	-.06	.16	.14	xx																												
kennis van Gezinsverzorging, gering	23	.01	-.06	.04	.01	.07	.07	.03	-.13	-.04	.12	.03	-.03	-.06	.04	.11	-.01	.13	-.10	-.14	.17	.23	.07	xx																											
kennis van Kruisvereniging, gering	24	.00	.02	-.05	.04	.07	.19	-.03	.06	-.01	.00	.08	.02	-.05	.17	.10	.07	.07	-.01	-.01	.15	.09	.08	.15	xx																										
kennis van instellingen, gering	25	.01	-.08	.08	.11	.05	.27	-.02	-.20	-.03	.09	.15	-.04	-.01	.19	.12	-.03	.15	-.08	-.13	.64	.66	.37	.64	.44	xx																									
gezins-A. D. L. -skore, gunstig	26	-.05	-.04	-.08	.21	-.50	.00	-.05	-.10	-.08	-.07	-.12	.01	.00	-.11	.01	.04	-.22	.15	.18	-.06	.05	-.12	-.04	.00	-.05	xx																								
aantal gehandicapten in het gezin, geen	27	-.12	-.14	-.07	.14	-.40	.02	-.04	-.15	-.07	-.10	-.08	-.02	-.07	-.05	.03	.01	-.16	.05	.05	.02	.07	-.07	-.05	.01	.01	.64	xx																							
afstand tot het dienstencentrum, gering	28	-.11	-.28	-.24	.26	.07	-.22	-.06	-.36	.01	.06	.13	.09	.08	.08	-.04	.01	.08	-.05	-.07	.12	-.20	.11	.10	.00	.03	-.12	-.10	xx																						
oordeel over wijk, negatief	29	-.09	.02	.00	.04	.02	.22	.07	.03	.00	.00	.09	-.03	-.07	.16	.06	.02	.15	.00	-.03	.10	.15	.07	-.01	.01	.12	-.06	.01	-.13	xx																					
aantal trappen naar de woning, geen	30	-.07	.07	-.07	-.13	.02	-.05	.04	.13	.12	.09	-.02	.02	.06	.09	-.01	.05	.05	.11	.07	.12	-.20	.06	-.03	-.03	-.04	-.06	-.07	.20	.02	xx																				
bewerkelijkheid van de woning, gemakkelijk	31	.03	.16	-.01	-.03	-.12	-.08	-.03	.03	-.05	.01	-.02	-.01	.01	-.07	-.04	-.02	-.15	.05	.09	-.02	.03	-.01	-.03	-.01	-.01	.14	.04	-.04	-.22	-.04	xx																			
aantal huish. verrichtingen waarmee moeite,geen	32	.02	.04	.08	.00	-.13	-.01	.03	.03	.08	-.06	-.01	.04	-.05	-.05	-.04	-.01	-.19	.02	.02	-.02	.05	-.01	-.02	.00	.00	.16	.18	-.03	-.12	-.09	.25	xx																		
woningtype, klein	33	.00	.26	-.46	-.29	.07	-.10	.00	-.03	.02	.02	.01	.16	.08	.04	.00	.02	.05	.09	.12	.01	-.24	.03	-.04	.10	-.09	-.08	-.15	.31	-.10	.16	.14	-.01	xx																	
aanwezigheid telefoon, wel	34	.03	.02	.03	-.08	-.05	.00	.07	-.26	-.02	.05	-.07	.09	.36	-.01	.00	-.03	.00	.09	.10	.08	-.01	-.08	-.11	-.06	-.05	.00	.00	.02	-.07	.05	.01	-.07	-.03	xx																
subjectieve gezondheid, goed	35	.12	.03	-.06	.15	-.39	.01	.00	.00	-.02	.04	-.06	.00	.01	-.08	.02	-.01	-.28	.10	.18	-.06	.02	-.04	-.05	.00	-.05	.36	.26	-.13	-.12	-.04	.14	.16	-.07	-.01	xx															
iemand om te helpen bij ziekte, wel	36	-.10	.08	-.03	-.09	-.03	-.01	.12	.03	.13	-.02	-.09	-.09	.01	-.12	-.08	.04	-.08	.03	.07	-.01	-.06	-.02	.00	-.05	-.05	.07	.05	-.01	-.16	-.01	.21	.18	.02	-.09	.09	xx														
iemand om te waarschuwen bij ziekte, niet	37	.02	-.01	.07	.05	.00	.09	-.07	.10	-.11	-.02	.00	-.01	-.13	.14	-.03	.01	-.03	-.07	-.10	.04	.05	.04	.01	.07	.07	.04	.08	-.14	.05	-.07	-.08	.02	-.01	-.13	.04	-.10	xx													
lid van kruisvereniging, wel	38	-.02	.10	-.08	-.15	.05	-.02	.10	.02	.12	.02	-.07	.01	.15	-.07	-.15	-.07	.06	.03	.05	.02	-.09	-.01	-.10	-.39	-.18	-.12	-.12	.05	.00	.14	.00	-.06	.04	.15	-.02	.05	-.01	xx												
negatieve keuze zakelijk adviseur, wel	39	.07	.05	-.06	-.02	-.05	.04	.05	-.20	.08	.61	-.03	.02	.13	.02	.09	-.09	-.02	-.07	-.08	.01	.09	-.01	.07	-.01	.06	-.06	-.14	.07	-.02	.00	.13	-.03	.12	.09	.04	-.03	.00	.00	xx											
bezwaar tegen intrekken bij familie, geen	40	-.14	-.03	.21	.08	.06	.07	.08	.11	.07	-.16	.07	-.12	-.18	.10	-.04	-.01	.00	-.05	-.04	.15	.03	.02	.09	.04	.12	-.06	.03	-.04	.06	.07	.07	.08	-.13	-.11	.07	.14	.04	.01	-.17	xx										
bezwaar tegen hulp van anderen, geen	41	-.02	.08	.03	-.03	.01	-.07	.16	.10	.12	-.07	-.32	-.03	-.03	-.06	-.06	.05	-.02	.05	.06	-.04	-.13	-.07	.07	-.02	-.06	.04	.02	-.04	-.15	.00	.02	.01	-.02	.03	-.02	.08	-.02	.03	-.06	-.02	xx									
aantal verz. tehuizen waarvoor ingeschreven, geen	42	.12	.02	.14	.09	-.06	.06	-.01	.06	-.03	-.04	-.03	-.04	.00	-.06	.																																			

Bijlage VI

VRAGENLIJST WIIJKONDERZOEK

september 1970

1/4

VRAGEN MONDELING EN WOORDELIJK STELLEN

ANTWOORDEN WOORDELIJK NOTEREN EN/OF CODECIJFER OMCIRKELEN

A	TIJDSTIP BEGIN GESPREK	u.....min.			1					
001	INLEIDENDE ZIN : De Nederlandse Stichting voor Statistiek houdt een onderzoek naar de woonsituatie, levensomstandigheden en ontspanningsmogelijkheden van oudere mensen in de buitenwijken. Het is een soort opiniepeiling, maar ik kom <u>niet</u> van een instelling die voorzieningen biedt of hulp geeft.				5					
002	GESPREK KAN NIET WORDEN GEVOERD OMDAT O.P. :									
	te doof is - 0	te slechthziend is - 1	spraakstoornis heeft - 2	in de war is - 3						
	andere reden - 4, te weten:									
003	Geslacht O.P. :	man - 8	vrouw - 9		6					
004	In welk jaar bent u geboren ?	in			7					
005	Bent u gehuwd, gehuwd geweest of ongehuwd ?				8					
	gehuwd - 0	weduwe/weduwenaar - 1	gescheiden - 2	ongehuwd - 3	9					
006	In welk jaar is uw man/vrouw geboren ?				10					
	in				11					
007	Hoe groot is het gezin waartoe u behoort ? Tot het huishouden behoren die personen waarmee u geregeld de hoofdmaaltijd gebruikt ? Enq.: OOK O.P. MEETELLEN				12					
	1 persoon - 1	2 - 2	3 - 3	4 - 4	5 - 5	6 - 6	7 - 7	8 - 8	9 personen of meer - 9	
008	Gebruikt u de warme maaltijd ook wel eens met anderen of eet u altijd alleen ?									
	wel eens met anderen - A				altijd alleen - 0					
009	Hoe vaak per week gebruikt u de warme maaltijd met anderen ?									13
	x per week									
	Enq.: NU OVER OP VRAAG 011									
010	Wilt u mij voor alle leden van het gezin waartoe u behoort zeggen in welke relatie zij tot u staan en hoe oud zij zijn ?									
	RELATIE		LEEFTIJD							14
	echtgenoot/echtgenote - a		jaar							
	 - b		jaar							
	 - c		jaar							15
	 - d		jaar							
	 - e		jaar							
	 - f		jaar							16
	 - g		jaar							
011	Wonen er behalve u/uw gezin nog andere personen in deze woning die <u>niet</u> tot uw gezin behoren ?									
	ja - A				neen - 0					
012	Hoeveel ? Enq.: DUS ALLEEN DE PERSONEN DIE <u>NIET</u> TOT O.P.'s GEZIN BEHOREN									17
	1 persoon - 1	2 - 2	3 - 3	4 - 4	5 - 5	6 - 6	7 - 7	8 - 8	9 of meer - 9	
013	Wilt u mij ook voor hen zeggen hoe oud zij zijn en in welke relatie zij tot u staan ? Zijn deze personen familie van u ?									18
	RELATIE		LEEFTIJD							19
	 - a		jaar							
	 - b		jaar							20
	 - c		jaar							21
	 - d		jaar							
	 - e		jaar							22
	 - f		jaar							
	 - g		jaar							23

014	Wie is de hoofdbewoner van deze woning ?						
	een medebewoner niet tot O.P.'s gezin behorend - 1		O.P. of zijn/haar echtgeno(o)t(e) - 2		een ander lid van O.P.'s gezin - 3		
015	Hebt u een eigen keuken of gebruik van keuken ?						
	eigen keuken - 5		gebruik van keuken - 6				
016	Hoelang woont u hier op dit adres ?						
	korter dan 1 jaar - 0	1 tot 2 jaar - 1	2 tot 3 jaar - 2	3 tot 4 jaar - 3	4 tot 5 jaar - 4		
	5 tot 6 jaar - 5	6 tot 7 jaar - 6	7 tot 8 jaar - 7	8 tot 9 jaar - 8	9 jaar of langer - 9		
017	Vindt u dat er hier in de wijk voldoende voor oudere mensen wordt gedaan ?						
	ja - 1		neen - 0		weet niet - 9		
018	Kunt u daar nog iets meer over zeggen ?						
019	Hoeveel woon- en slaapvertrekken heeft het gezin waar u toe behoort tot zijn beschikking ?						
	één kamer - 1	2 kamers - 2	3 kamers - 3	4 kamers - 4	5 of meer kamers - 5		
020	Beschikt u over een :						
	a. douche of badkamer		neen - 0	ja - 1			
	b. koelkast		neen - 2	ja - 3			
	c. geyser in de keuken/warm water		neen - 4	ja - 5			
	d. televisie		neen - 6	ja - 7			
	e. telefoon		neen - 8	ja - 9			
021	Als u wilt telefoneren, hoe doet u dat dan ?						
	bij de burens - 1	in telefooncél - 2	in café of winkel - 3				
	anders - 4, te weten: _____						
022	Is dit een zogenaamde bejaardenwoning ?						
	ja - 7		neen - 8		is serviceflat - 9		
023	Enq.: NOTEER AANTAL TRAPPEN DAT O.P. MOET BEKLIMMEN OM DE WONING TE BEREIKEN. N.B. PER WOONLAAG NIET MEER DAN EEN TRAP TELLEN						
	O.P. moet beklimmen :		0 trappen - 0	1 trap - 1	2 - 2	3 - 3	
			4 - 4	5 of meer - 5			
	er is een lift - 9						
024	Hebt u in huis trappen ?					ja - A	neen - 0
025	Hoeveel ?						
	_____trap(pen)						
026	Moet u een of meer van die trap(pen) elke dag op ?						
	ja - 7		neen - 8		nooit - 9		
027	Waar gaan of gaat die naar toe ? Enq.: MEER CODES MOGELIJK						
	zolder - 0	O.P.'s slaapvertrek - 1	ander slaapvertrek - 2	kelder - 3			
	anders - 4, te weten: _____						
028	Is dit huis gemakkelijk schoon te houden, of is het erg bewerkelijk of ligt het daar ergens tussen in ?						
	gemakkelijk schoon te houden - 0		tussen in - 1		erg bewerkelijk - 2		
029	Hebt u regelmatig huishoudelijke hulp ?					ja - 8	neen - 9
030	Van wie krijgt u hulp ? Enq.: INVULLEN IN ONDERSTAAND SCHEMA; INDIEN HULP VAN INSTELLING(EN), NAMEN DAARVAN ZO NAUWKEURIG MOGELIJK NOTEREN						
031	Enq.: PER PERSOON VAN WIE O.P. HULP KRIJGT VRAGEN : Hoe vaak per week of per maand krijgt u hulp van ? Enq.: INVULLEN IN ONDERSTAAND SCHEMA						
	van wie hulp (vraag 030)		vraag 031				
	hulp A, t.w.:		x per week of.....x per maand				
	hulp B, t.w.:		x per week of.....x per maand				
	hulp C, t.w.:		x per week of.....x per maand				
	hulp D, t.w.:		x per week of.....x per maand				

032	Nu enige vragen over de verdeling van de verschillende huishoudelijke taken. Allereerst wie zeemt de ramen en doet het zware werk ? Enq.: MEER CODES MOGELIJK						43		
	O.P. - 0	echtgen. van O.P. - 1	ander gezinslid - 2	medebewoner - 3	hulp A - 4	hulp B - 5			
	hulp C - 6	hulp D - 7	ander - 8, t.w.:						
033	Wie haalt de bedden af en maakt ze op ? Enq.: MEER CODES MOGELIJK						44		
	O.P. - 0	echtgen. van O.P. - 1	ander gezinslid - 2	medebewoner - 3	hulp A - 4	hulp B - 5			
	hulp C - 6	hulp D - 7	ander - 8, t.w.:						
034	Wie zet de vuilnisemmer buiten ? Enq.: MEER CODES MOGELIJK						45		
	O.P. - 0	echtgen. van O.P. - 1	ander gezinslid - 2	medebewoner - 3	hulp A - 4	hulp B - 5			
	hulp C - 6	hulp D - 7	ander - 8, t.w.:						
035	Hoe wordt de was gedaan ? Enq.: INDIEN O.P. ANTWOORDT "met de wasmachine" VRAGEN : Is dat een niet-automatische wasmachine, een half-automatische wasmachine of een vol-automatische wasmachine ? Enq.: MEER CODES MOGELIJK						46		
	wasserette - 0	met de hand - 1	niet-automatische wasmachine - 2	geheel naar de wasserij - 9					
	half-automatische wasmachine - 3	vol-automatische wasmachine - 4							
	gedeeltelijk naar de wasserij - 5								
036	Wie doet de was ? Enq.: MEER CODES MOGELIJK						47		
	O.P. - 0	echtgen. van O.P. - 1	ander gezinslid - 2	medebewoner - 3	hulp A - 4				
	hulp B - 5	hulp C - 6	hulp D - 7	ander - 8, t.w.:					
037	Wie kookt er ? Enq.: MEER CODES MOGELIJK						48		
	O.P. - 0	echtgen. van O.P. - 1	ander gezinslid - 2	medebewoner - 3	hulp A - 4	hulp B - 5			
	hulp C - 6	hulp D - 7	ander - 8, t.w.:						
038	Hoe vaak per week gebruikt u een warme maaltijd ?						49		
	0 maal - 0	1x - 1	2x - 2	3x - 3	4x - 4	5x - 5	6x - 6	7 maal - 7	
039	Enq.: GEEF KAART 1. Hoe krijgt u uw levensmiddelen in huis ? Wilt u aan de hand van deze kaart zeggen hoe u de boodschappen van de bakker in huis krijgt ? Enq.: VRAAG 039 ACHTEREENVOLGENS STELLEN VOOR DE GROENTEBOER, MELKBOER, KRUIDENIER EN SLAGER								
		huis aan huis	bezorgd na bestelling	O.P. zelf of echtgen.	wordt gehaald door ander				
	a. bakker	1	2	3	4		50		
	b. groenteboer	1	2	3	4		51		
	c. melkboer	1	2	3	4		52		
	d. kruidenier	1	2	3	4		53		
	e. slager	1	2	3	4		54		
B	Enq.: INDIEN U IN BOVENSTAAND SCHEMA EEN OF MEER KEER CODE 3 EN/OF 4 HEBT OMCIRKELD VRAAG 040 STELLEN; ANDERS OVER OP VRAAG 041						KAART II		
							5	2	
040	Wie haalt de boodschappen ? Enq.: MEER CODES MOGELIJK						6		
	O.P. - 0	echtgen. van O.P. - 1	ander gezinslid - 2	medebewoner - 3	hulp A - 4	hulp B - 5			
	hulp C - 6	hulp D - 7	ander - 8, t.w.:						
041	Zijn er huishoudelijke werkzaamheden, waarmee degene die het doet, moeite heeft ?								
	ja - A					neen - 0			
042	Hoeveel moeite is dat bij ramen zemen en het zware werk ? Is dat nauwelijks of geen moeite, enige moeite of veel moeite ? Enq.: VRAAG 042 HERHALEN VOOR ALLE WERKZAAMHEDEN UIT ONDERSTAAND SCHEMA. PER REGEL EEN CODE OMCIRKELEN						7		
		nauwelijks of geen moeite	enige moeite	veel moeite	niet van toepassing				
	a. ramen zemen, zware werk	1	2	3	4				
	b. bedden afhalen en opmaken	1	2	3	4		8		
	c. vuilnisemmer buitenzetten	1	2	3	4		9		
	d. de was doen	1	2	3	4		10		
	e. koken	1	2	3	4		11		
	f. boodschappen	1	2	3	4				
C	Enq.: INDIEN O.P. IS GEHUWD EN DE MAN NIETS DOET (zie de vragen 032 T/M 040) VRAAG 043 E.V. STELLEN; ANDERS OVER OP VRAAG 045						12		

043	Helpt u (uw man) wel eens met huishoudelijke karweitjes ?		ja - A	neen - 0	13
044	Met welke ?				
D	NEEM VOOR IEDER GEZINSLID (ZIE VRAAG 010) EEN BIJLAGEFORMULIER A VOOR U EN STEL DE VRAGEN 045 T/M 048 PER GEZINSLID. NOTEER EERST BOVENAAN IEDER BIJLAGEFORMULIER A DE GEZINSRELATIE, GESLACHT EN LEEFTIJD VAN HET DESBETREFFENDE GEZINSLID. STEL ZOVEEL MOGELIJK DE VRAGEN AAN DAT GEZINSLID. INDIEN HET GEZINSLID NIET AANWEZIG IS STELT U DE VRAGEN OVER HEM/ HAAR AAN O.P.				
049	Enq.: INDIEN O.P. NOG KAN LOPEN VRAAG 050 STELLEN; ANDERS OVER OP AANWIJZING H				14
050	Hoe lang kunt u buitenshuis lopen bij goed weer ?		 minuten		
H	Enq.: INDIEN O.P. IN BED LIGT VRAGEN 051 EN 052 STELLEN; ANDERS OVER OP VRAAG 053				15
051	Sinds hoe lang moet u het bed houden ?				
052	Wat is de reden dat u het bed moet houden ?				16
	kortdurende ziekte als griep e.d. - 0 ongeval - 1 chronische ziekte - 2 anders - 3, te weten:				
053	Wordt u wel eens geholpen door een pedicure ?				17
	ja - A		neen - 0		
054	Hoe vaak ?		 x per maand of x per jaar		18
055	Waar wordt u geholpen, bij u thuis of ergens anders ?				
	bij O.P. thuis - 0		bij pedicure thuis - 1		
	elders - 2, te weten:				
056	Hoe is uw gezondheid, goed, matig of slecht ?				19
	goed - 7		matig - 8 slecht - 9		
057	Enq.: CODEREN AAN DE HAND VAN DE VRAGEN 029 EN 047 (ZIE BIJLAGEFORMULIER A)				19
	ER IS WEL HULP VAN EEN ANDER DAN EEN GEZINSLID - 0		ER IS GEEN HULP VAN EEN ANDER DAN EEN GEZINSLID - 1		
			ER IS HELEMAAL GEEN HULP - 2		
058	U hebt voor sommige dingen hulp van buiten. Als u de hulp die u krijgt, zou moeten beoordelen, wat zou u dan zeggen: is die hulp goed, matig of slecht ?		E) Enq.: CODEREN AAN DE HAND VAN DE VRAGEN 042 EN 045		20
	goed - 6 matig - 7 slecht - 8		O.P. HEEFT ENIGE OF VEEL MOEITE MET EEN OF MEER VERRICHTINGEN OFWEL KAN EEN OF MEER VERRICHTINGEN IN HET GEHEEL NIET MEER - 3 O.P. HEEFT NAUWELIJKS OF GEEN MOEITE MET ALLE OPGENOEMDE VERRICHTINGEN - 4		
			Enq.: OVER OP VRAAG 064		
			Enq.: OVER OP VRAAG 071		
059	Zou u daar iets meer over willen zeggen ?				21
359	Is die hulp tijdelijk of permanent ? Enq.: INDIEN MEER HULP AANWEZIG IS VOOR ELKE HULP APART VERMELDEN				22
I	Enq.: BIJ DE VRAGEN 060 T/M 063 GAAT HET OM DE TOESTAND VAN <u>DIT</u> MOMENT				23
060	Zou u voor bepaalde werkzaamheden meer hulp kunnen gebruiken ?				
	ja - 1		neen - 0		
061	Voor welke werkzaamheden ? Enq.: MEER CODES MOGELIJK				22
	ramen zemen/zware werk - 2		bedden afhalen/opmaken - 3 vuilnisemmer buiten zetten - 4		
	de was doen - 5 koken - 6		boodschappen doen - 7 persoonlijke verzorging van een gezinslid - 8		
	anders - 9, te weten:				
	Enq.: NU VERDER MET VRAAG 066				

062	Is de hulp die u hebt voldoende of is er een andere reden dat u niet méér hulp wilt ?		
	andere reden - 0	hulp is voldoende - 1	
063	Welke reden is dat dan ?		24
	Enq.: NU VERDER MET VRAAG 072		
064	U hebt geen hulp van buiten, maar er zijn wel dingen die u moeite kosten. Voor welke werkzaamheden zou u regelmatig hulp willen hebben ? Enq.: MEER CODES MOGELIJK		25
	ramen zemen/zware werk - 2	wil geen hulp - 0	
	bedden afhalen/opmaken - 3	065) Welke bezwaren hebt u tegen hulp van anderen ?	
	vuilnisemmer buiten zetten - 4		26
	de was doen - 5 koken - 6		
	boodschappen doen - 7		
	pers. verzorging van een gezinslid - 8		
	anders - 9, t.w.:		
	Enq.: OVER OP VRAAG 072		
066	Van wie zou u graag die hulp willen hebben ? Enq.: MEER CODES MOGELIJK		27
	kind - 0 familie - 1 kruisvereniging - 2 instelling voor gezinsverzorging - 3		
	vrijwilliger - 4 ander - 5, te weten:		28
067	Waarom van die en niet van anderen ?		
			29
068	Zou u van (Enq.: NOEM HET ANTWOORD VAN VRAAG 066) hulp kunnen krijgen ?		
	ja - 1	neen - 0	30
069	Waarom gebeurt dat niet ?		
	070) Waarom niet ?		31
	Enq.: OVER OP VRAAG 072		
071	U krijgt geen hulp van buiten en het huishouden kost u niet al te veel moeite. Maar :		32
072	Als (één van) u (Enq.: INDIEN ER OOK HULP IS: of uw hulp) een paar weken ziek zou worden, wat zouden dan de ergste knelpunten zijn ? Enq.: MEER CODES MOGELIJK		
	ramen zemen/zware werk - 2 bedden afhalen/opmaken - 3 vuilnisemmer buiten zetten - 4		
	de was doen - 5 koken - 6 boodschappen doen - 7 persoonlijke verzorging van een gezinslid - 8		33
	anders - 9, te weten:	geen knelpunten - 0	
073	Is er iemand die u in zo'n geval kan komen helpen ?		
	ja - 0	neen - 1 weet niet - 2	34
	Enq.: OVER OP VRAAG 077		
074	Wie zou/zouden u dan kunnen helpen ? Enq.: TWEE CODES MOGELIJK; INDIEN ZOWEL CODE 0 ALS CODE 1 IS OMCIRKELD DIENT U ALTIJD VRAAG 075 TE STELLEN		35
	van buiten het gezin - 0, te weten:	gezinslid/leden - 1 te weten:	36
075	Op hoeveel dagen van de week zou u dan hulp hebben ?		
	minder dan 1x per week - 0 1x - 1 2x - 2 3x - 3 4x - 4 5x - 5		37
	6x - 6 7x - 7 weet niet - 9		
077	Als zich onverwacht eens iets voor zou doen zoals ziekte, wie zou u dan waarschuwen ?		
		niemand - 0	38
078	Hoe zou u dat dan doen ?		
			39

079

Ik ga u nu een paar instellingen noemen waar men voor verschillende soorten van hulp terecht kan. Ik zou voor elke instelling graag van u willen weten, of u er wel eens van gehoord hebt.

Enq.: NOEM ALLE INSTELLINGEN UIT ONDERSTAAND SCHEMA OP. ADRES MAG U NIET OPLEZEN.

NEEM VOOR DE INSTELLINGEN, WAARVAN O.P. WEL EENS HEEFT GEHOORD, PER VAK (SOORT) (dus waarachter u code 2 hebt omcirkeld) HET DESBETREFFENDE BIJLAGEFORMULIER B EN STEL DE VRAGEN VAN DAT BIJLAGEFORMULIER B, TE BEGINNEN MET DE BOVENSTE INSTELLING.

VERMELDT BOVENAAN IN DE KOP VAN IEDER BIJLAGEFORMULIER B OVER WELKE INSTELLING U DE VRAGEN STELT

	niet van gehoord	wel van gehoord	
A. Kruisverenigingen 1. Het Groene Kruis (algemeen) 2. Het Oranje-Groene Kruis (Prot.Chr.) 3. Het Wit-Gele Kruis (Rooms-Kath.)	1	2 —> BIJLAGEFORM. B t.w. KRUISVERENIGINGEN	40
B. Instellingen voor gezinsverzorging 1. St. Kath. Instituut voor Maatsch. Werk, Afd. Gezinszorg Kerkstraat 57 2. Herv. St. voor Kerk. Sociale Arbeid, Afd. Gezinsverzorging Muntstraat 5 3. Het Groene Kruis, Afd. Gezinsverz. en Bejaardenverzorging Boothstraat 15 4. Ger. Sociaal Centrum, Afd. Gezinsverzorging J.W. Frisostraat 5. Humanitas, Afd. Gezinsverzorging Oudegracht 152 6. St. Ger. Gezinsverzorging te Utrecht, vrijgemaakt, alleen bekend: tel. 88.38.96	1	2 —> BIJLAGEFORM. B t.w. GEZINSVERZORGING	41
C. Tafeltje - dekje	1	2 —> BIJLAGEFORM. B t.w. TAFELTJE-DEKJE	42
D. Gemeentelijke Sociale Dienst = Bijstand = Sociale Zaken	1	2 —> BIJLAGEFORM. B t.w. SOCIALE DIENST	43
E. Burenhulp = vrijwillige hulpdienst	1	2 —> BIJLAGEFORM. B t.w. BURENHULP	44
F. Het dienstencentrum voor bejaarden Overvecht/Kanaleneiland	1	2	45

093

Weet u waar het dienstencentrum is gevestigd ?

ja - 1, t.w.:

..... ☐ neen - 0

094

Bent u/is uw gezin lid van een kruisvereniging ?

ja - 8 neen - 9

095

Enq.: GEEF KAART 3. Als u een zakelijk advies nodig zou hebben, bijvoorbeeld over de belastingen, over uw pensioen of over formulieren die u moet invullen, aan wie van degenen die op deze kaart staan zou u dat in de eerste plaats vragen ?

Enq.: EEN CODE OMCIRKELEN IN ONDERSTAAND SCHEMA; DUS EEN CODE 1 OF CODE 7

096

Aan wie van hen zou u het eventueel verder nog vragen ?

Enq.: EEN OF MEER CODES 2 OF CODE 8 OMCIRKELEN IN ONDERSTAAND SCHEMA

097

Staan er mensen op deze kaart aan wie u beslist geen raad zou vragen ?

Enq.: EEN OF MEER CODES 3 OF CODE 9 IN ONDERSTAAND SCHEMA

098

Enq.: VOOR DEGENE, WAARACHTER U CODE 3 HEBT OMCIRKELD VRAGEN: Waarom niet aan ?

Enq.: NOTEREN IN ONDERSTAAND SCHEMA

	vraag 095	vraag 096	vr.097	vraag 098
	le plaats	eventueel ook aan	niet aan	waarom niet ?
kinderen of andere familie	1	2	3 —>	
een kennis, vriend of buurman/vrouw	1	2	3 —>	
een belastingconsulent of andere deskundige	1	2	3 —>	
het dienstencentrum voor bejaarden	1	2	3 —>	
een maatschappelijk werker	1	2	3 —>	
ander, t.w.:	1	2	3 —>	
vraagt geen raad	geen - 7	geen - 8	geen-9	

099 Enq.: GEEF KAART 4. Als u een persoonlijk advies nodig zou hebben, bijvoorbeeld over inschrijving voor een bejaardentehuis, aan wie van hen zou u dat in de eerste plaats vragen ? Enq.: EEN CODE OMCIRKELEN IN ONDERSTAAND SCHEMA; DUS EEN CODE 1 OF CODE 7					KAART III	
100 Aan wie van hen zou u het eventueel verder nog vragen ? Enq.: EEN OF MEER CODES 2 OF CODE 8 OMCIRKELEN IN ONDERSTAAND SCHEMA					5	3
101 Staan er mensen op deze kaart aan wie u beslist geen raad zou vragen ? Enq.: EEN OF MEER CODES 3 OF CODE 9 OMCIRKELEN IN ONDERSTAAND SCHEMA						
102 Enq.: VOOR DEGENE, WAARACHTER U CODE 3 HEBT OMCIRKELD VRAGEN: Waarom niet aan ? Enq.: NOTEREN IN ONDERSTAAND SCHEMA						
	vraag 099	vraag 100	vr.101	vraag 102		
	1e plaats	eventueel ook aan	niet aan	waarom niet ?		
kinderen of andere familie	1	2	3 →		6	
een kennis, vriend of buurman/vrouw	1	2	3 →		7	
maatschappelijk werker	1	2	3 →		8	
het dienstencentrum voor bejaarden	1	2	3 →		9	
huisarts	1	2	3 →		10	
dominee of pastoor	1	2	3 →		11	
een ander, te weten:	1	2	3 →		12	
vraagt geen raad	geen - 7	geen - 8	geen - 9			
103 Enq.: GEEF KAART 5. Als u nu een plaats kon krijgen in een bejaardentehuis, wat zou u dan doen ? Wilt u uw antwoord geven aan de hand van deze kaart ? Noemt u maar de letter, die voor uw antwoord staat.					13	
A - 0		B - 1		C - 2		
104 Waarom zou u er liever niet heen gaan ?					14	
105 Enq.: GEEF KAART 6. Als het huishouden u op den duur echt te zwaar zou worden, wat denkt u dan, dat u gaat doen ? Noemt u maar weer de letter die voor uw antwoord staat ?						
E - 0		F - 1		G - 2	geen van deze drie - 3	
106 En als dat om de een of andere reden niet zou kunnen, zou u dan liever antwoord F, dus hier blijven wonen en proberen voldoende hulp te krijgen of antwoord G, intrekken bij familie, bijv. kinderen, kiezen ?		107) En als dat om de een of andere reden niet zou kunnen, zou u dan liever antwoord E, dus naar een bejaardentehuis gaan of antwoord G, intrekken bij familie, bijv. kinderen, kiezen ?		108) En als dat om de een of andere reden niet zou kunnen, zou u dan liever antwoord E, dus naar een bejaardentehuis gaan of antwoord F, hier blijven wonen en proberen voldoende hulp te krijgen kiezen ?		15
F - 4	G - 5	E - 6	G - 7	E - 8	F - 9	
109 Wat is uw grootste bezwaar tegen intrekken bij familie, bijv. kinderen ?					16	
geen enkel bezwaar - 0						
110 Wat is uw grootste bezwaar tegen hulp van anderen ?					17	
geen enkel bezwaar - 0						

111	Hebt u wel eens een bejaardentehuis van binnen bekeken ?								
	ja - 8			neen - 9					
112	Staat u ingeschreven voor een bejaardentehuis ?								
	ja - 6			neen - 7			18		
113	Bij één of bij meer tehuizen ?			115) Waarom staat u niet ingeschreven ?					
	één - 1	twee - 2	drie - 3						
	vier - 4		vijs of meer - 5						
114	Sinds wanneer staat u ingeschreven ?								
	sinds.....						19		
	Enq.: INDIEN INGESCHREVEN BIJ MEER DAN EEN TEHUIS: OUDSTE DATUM VERMELDEN						20		
116	Enq.: GEEF DE 4 KAARTJES A T/M D. Wij hebben al meer met oudere mensen gesproken en wij hebben gemerkt dat de één veel gemakkelijker denkt over hulp aannemen dan de ander. Op deze kaartjes staan een paar van die opvattingen. Zoudt u van elk van deze uitspraken willen zeggen of u het er mee eens bent of niet ? U kunt dit doen aan de hand van de antwoordmogelijkheden onderaan ieder kaartje.						21		
		sterk mee eens	enigszins mee eens	onzeker geen oordeel	enigszins mee oneens	sterk mee oneens	22		
	A. Het is vervelend voor oudere mensen als zij om hulp moeten vragen		1	2	3	4	5	23	
	B. Als je oud bent en hulp nodig hebt, moet je niet te bescheiden zijn		5	4	3	2	1	24	
	C. Oudere mensen, die geen hulp van andere willen aannemen, doen zichzelf te kort		5	4	3	2	1	25	
	D. Ook al word je ouder, je moet proberen jezelf te redden		1	2	3	4	5	26	
117	Enq.: GEEF KAART 7. Over het dienstencentrum wil ik u graag nog wat meer vragen. Ik heb hier een kaart waar een aantal dingen op staan die in een dienstencentrum kunnen gebeuren. Zou u van al die dingen kunnen zeggen, of u daarvoor in het dienstencentrum hier in Overvecht/Kanaleneiland terecht kunt ? Enq.: MEER CODES. Enq.: HET GAAT HIER OM KENNIS, NIET OM GEBRUIK !						27		
	bejaardensociëteit - 0 wasserette - 1 culturele middagen - 2 baden of douchen - 3						28		
	hulp bij invullen formulieren - 4						29		
	bejaardengymnastiek - 0		spreekuur dokter - 1		uitleen-bibliotheek - 2 nutsspaarbank - 3				
	cursussen - 4		huishoudelijke hulp - 5				30		
118	Enq.: CODEER AAN DE HAND VAN VRAAG 079								
	O.P. had vóór vandaag al eens gehoord van het dienstencentrum - A			O.P. had vóór vandaag nog nooit gehoord van het dienstencentrum - 0					
	Enq.: OVER OP VRAAG 162						31		
119	U kent dus het dienstencentrum hier in Overvecht/Kanaleneiland. Hoe hebt u voor het eerst van het dienstencentrum gehoord ?								
120	Wat voor mensen komen er, vooral mensen van tussen 65 en 75 jaar, of juist vooral mensen van zo'n 75 of 80 jaar ?								
	tussen 65 en 75 jaar - 0	75 en 80 jaar - 1	beide groepen in even sterke mate - 2		weet niet - 3				
121	Komen er volgens u vooral mensen, die niet bij een kerk behoren of vooral mensen die wel bij een kerk behoren ?						32		
	vooral buitenkerkelijken - 5		vooral kerkelijken - 6		allebei ongeveer evenveel - 7 weet niet - 8				
122	Komen er evenveel mannen als vrouwen of meer mannen of juist meer vrouwen ?								
	meer mannen - 0		meer vrouwen - 1		evenveel mannen als vrouwen - 2 weet niet - 3				
123	Komen er meest mensen uit ongeveer hetzelfde milieu als uzelf, of meer uit hogere of lagere kringen of uit alle kringen ongeveer evenveel ?						33		
	hetzelfde milieu als O.P. - 5		hogere kringen - 6		lagere kringen - 7 alle evenveel - 8 weet niet - 9				

124	Voor wie is het dienstencentrum eigenlijk bestemd, voor de mensen die in de flats aan de (Enq.: IN OVERVECHT NOEMT U HIER "Vulcanusdreef", IN DE KANALENEILAND "De Gasperilaan") wonen of voor alle bejaarden in Overvecht/Kanaleneiland ?											
	mensen in de flats - 0					alle bejaarden - 1						
125	Maakt u wel eens gebruik van het dienstencentrum ? (Bent u er wel eens geweest, of is er wel eens iemand van het dienstencentrum bij u op bezoek geweest ?)											
	neen - 3					ja - 4						
126	Kent u iemand die er wel eens is geweest ?											
	ja - 6					neen - 7					34	
	Enq.: OVER OP VRAAG 163											
127	Weet u nog wanneer u voor het eerst in contact kwam met het dienstencentrum ?											
	1964 - 4	1965 - 5	1966 - 6	1967 - 7	1968 - 8	1969 - 9	weet niet - 0					
128	Ging u toen op advies van iemand anders of op eigen initiatief ?											
	advies iemand anders - 1					eigen initiatief - 2					35	
129	Van wie ?											
130	Wanneer was de laatste keer dat u het dienstencentrum bezocht of iemand van het dienstencentrum thuis ontving ?											
	vóór 1 september 1969 - 8					ná 1 september 1969 - 9					36	
	Enq.: NU OVER OP VRAAG 133											
131	Mag ik vragen waarvoor dat indertijd was ?											
											37	
132	Waarom bent u er sindsdien nooit meer geweest ?											
											38	
	Enq.: OVER OP VRAAG 163											
133	Enq.: GEEF KAART 8. Ik zou nu graag willen weten van welke diensten of activiteiten van het diensten-											
	centrum die op deze kaart staan, u gebruik hebt gemaakt, ook al is dat een tijd geleden ? Noemt u maar										39	
	de letters die voor uw antwoord staan.											
	A - 0	B - 1	C - 2	D - 3	E - 4	F - 5	G - 6	H - 7	J - 8	K - 9		
	L - 0	M - 1	P - 2	Q - 3	R - 4	S - 5	T - 6	U - 7				
M	Enq.: INDIEN O.P. NOG ANDERE MOGELIJKHEDEN NOEMT HIERONDER NOTEREN										40	
											41	
N	Enq.: INDIEN O.P. BIJ VRAAG 133 DE ANTWOORDEN S EN/OF T HEEFT GEGEVEN VRAAG 134 STELLEN; ANDERS OVER											
	OP VRAAG 135											
134	Zou ik misschien mogen weten, over welke onderwerpen u met de maatschappelijk werker van het diensten-											
	centrum hebt gesproken ? Over <u>heel</u> persoonlijke dingen hoef ik natuurlijk niets te weten !										42	
135	Enq.: INDIEN NODIG WEER KAART 8 OVERHANDIGEN. Hebt u het afgelopen jaar ook gebruik gemaakt van al											
	deze activiteiten en diensten, die u zojuist hebt genoemd ?										43	
	neen - 0					ja - 1						
136	Van welke diensten en activiteiten niet ? Enq.: HET GAAT DUS ALLEEN OM DIE ACTIVITEITEN											
	EN DIENSTEN, WAARVAN O.P. BIJ VRAAG 133 HEEFT GEZEED, GEBRUIK TE HEBBEN GEMAAKT										44	
	A - 0	B - 1	C - 2	D - 3	E - 4	F - 5	G - 6	H - 7	J - 8	K - 9		
	L - 0	M - 1	P - 2	Q - 3	R - 4	S - 5	T - 6	U - 7				
137	Hoe vaak per maand hebt u het dienstencentrum het afgelopen jaar, zo gemiddeld genomen, bezocht ?											
	gemiddeld x per maand										46	
											47	

138	Heeft het dienstencentrum verder nog wel eens iets voor u gedaan ?					
	ja - A			neen - 0		
139	Wat ?				48	
140	Zijn er activiteiten waar u niet aan meedoet of diensten waar u op het ogenblik geen gebruik van maakt, maar waar u wel graag aan zou willen meedoen ?				49	
	ja - A			neen - 0		
141	Welke activiteiten of diensten ?				50	
142	Waarom doet u er niet aan mee of maakt u er geen gebruik van ? Enq.: ANTWOORDCATEGORIEEN NIET NOEMEN, MEER CODES MOGELIJK				51	
	te ver - 0	kan niet van huis, wegens toestand gezinslid - 1	geen belangstelling - 2	geen tijd - 3		
	te vermoeiend - 4	wat ik wil, is er niet - 5	nog niet besloten - 6	tijdstip komt ongelegen - 7		
	betr. activiteit is "volgeboekt"; geen plaats meer voor O.P. - 8					
	andere reden - 9, te weten : _____					
143	Hebt u wel eens tevergeefs een beroep op het dienstencentrum gedaan ?				52	
	ja - 1			neen - 0		
144	Enq.: GEEF KAART 9. Hoe zijn in het algemeen uw ervaringen met het dienstencentrum ? Wilt u uw antwoord geven aan de hand van deze kaart ?				53	
	uitstekend - 0	goed - 1	matig - 2	vrij slecht - 3	uitgesproken slecht - 4	
145	Hebt u misschien toch nog bezwaren tegen het dienstencentrum ? ZO JA : Welke ?		146) Welke bezwaren hebt u tegen het dienstencentrum ?			54
147	Wat vindt u beter, als de bezoekers van het dienstencentrum zelf een heleboel te zeggen hebben over de gang van zaken in het dienstencentrum of dat de leiding alles regelt ?				KAART IV	4
	bezoekers - 0	de leiding zelf - 1	gezamenlijk overleg - 2	geen voorkeur - 3	5	
148	Hoe is de situatie op dit punt bij het dienstencentrum hier in OVERVECHT/KANALENEILAND ; goed, matig of slecht ?				6	
	goed - 4		matig - 5	slecht - 6		
149	Hoe vindt u de inrichting van het dienstencentrum, goed, matig of slecht ?					
	goed - 7		matig - 8	slecht - 9		
150	Is er nog iets wat ontbreekt of wat beter anders zou kunnen ? ZO JA: Wat ?		151) Wat ontbreekt er aan, of wat zou beter anders kunnen ?			7
152	Vindt u dat het dienstencentrum méér moet doen voor gezonde bejaarden ?					
	ja - A			neen - 0		
153	Wat dan ?				8	
154	Vindt u dat het dienstencentrum misschien méér moet doen voor bejaarden die niet meer zo fit zijn ?					
	ja - A			neen - 0		
155	Wat dan ?				9	

156	Stel nu eens, dat het dienstencentrum zou gaan uitbreiden; wat zou er dan volgens u aan het programma moeten veranderen ? Moeten er méér lezingen komen of juist minder of moet het zo blijven als het nu is ?			
	meer - 1	goed zoals het is - 2	minder - 3	10
157	En moet er méér gelegenheid zijn om te kaarten of juist minder ?			
	meer - 1	goed zoals het is - 2	minder - 3	11
158	Moet er méér gelegenheid zijn om te biljarten of juist minder ?			
	meer - 1	goed zoals het is - 2	minder - 3	12
159	En moeten er meer cursussen gegeven worden of juist minder ?			
	meer - 1	goed zoals het is - 2	minder - 3	13
160	Moet er in het dienstencentrum méér gelegenheid zijn om gewoon gezellig wat te praten of mag het best wat minder ?			
	meer - 1	goed zoals het is - 2	minder - 3	14
161	Hebt u verder nog opmerkingen over het programma van het dienstencentrum ? Hebt u misschien nog speciale wensen ?			
	ja - 1, te weten :		neen - 0	
	Enq.: NU OVER OP VRAAG 168			15
162	Er is hier in OVERVECHT/KANALENEILAND aan de Vulcanusdreef/Bernadottelaan een dienstencentrum dat vooral voor bejaarden bedoeld is. U kunt er terecht als u hulp nodig hebt op alle mogelijke gebieden, maar ook voor gezellige middagen, om te biljarten, voor lezingen enz.			16
163	Zou u méér over het dienstencentrum willen weten ?			
	ja - 1	neen - 0		
164	Zou u thuis bezoek willen hebben van iemand van het dienstencentrum ?			
	ja - 3	neen - 4		
165	Zou u er voor voelen om zelf eens (weer) een kijkje te nemen in het dienstencentrum ?			
	neen - 6	ja - 7	O.P. is invalide of kan om andere reden niet van huis - 8	17
	Enq.: OVER OP VRAAG 168			
166	Als alle oudere mensen hier in de buurt een uitnodiging zouden krijgen om eens te komen kijken in het dienstencentrum, zoudt u dan gaan ?			
	neen - 0	weet niet - 1	ja - 2	
167	En als uw buurman/vrouw of één van uw kennissen u zouden vragen eens mee te gaan naar het dienstencentrum, zou u dat dan doen ?			18
	ja - 7	neen - 8	weet niet - 9	
168	Denkt u dat er hier in de wijk veel belangstelling voor het dienstencentrum is, of weinig, of ligt het daar ergens tussen in ?			
	veel - 0	weinig - 1	daar tussen in - 2	weet niet - 3
169	Hebt u wel eens aan iemand de raad gegeven, naar het dienstencentrum toe te gaan ?			19
	ja - 5	neen - 6		
170	Er is hier in Overvecht/Kanaleneiland één dienstencentrum met veel ruimte voor allerlei dingen. Alleen, sommige mensen klagen er over dat het dienstencentrum zo ver weg is. Je kunt je ook voorstellen dat er op méér plaatsen in de wijk een klein kantoortje zou zijn, dus voor de meeste mensen dicht bij huis. Daar zou je wel hulp kunnen krijgen, maar je zou er geen sociëteit kunnen houden of iets dergelijks. Wat hebt u liever: het eerste - één groot dienstencentrum met veel mogelijkheden, maar ver weg - of het tweede - een klein kantoortje, met veel minder mogelijkheden, maar dicht bij huis ?			
	één groot dienstencentrum - 0	kleine kantoortjes - 1	geen voorkeur - 2	
171	Sommige dienstencentra zijn alléén voor oudere mensen zoals hier in Utrecht. In andere plaatsen is een dienstencentrum, waar ook jongere mensen komen, bijv. voor het consultatiebureau, of voor de sociaal raadsman. Wat vindt u prettiger, een dienstencentrum dat alléén voor bejaarden bestemd is, of een dienstencentrum voor alle bewoners van de wijk ?			20
	speciaal voor bejaarden - 4	voor iedereen - 5	geen voorkeur - 6	
172	Vindt u dat het dienstencentrum ook 's avonds open moet zijn ?			
	ja - 8	neen - 9		

173	Vindt u dat het dienstencentrum ook in de weekends open moet zijn ?						21	
	ja - 1			neen - 0				
174	Doet u nog werk, waarvoor u betaald wordt ?						22	
	ja - 3			neen - 4				
175	Hoeveel uur per week doet u dat werk ?						23	
	Enq.: OVER OP VRAAG 181							
	uur per week						24	
176	Hebt u tijdens uw werk contact met andere mensen ?							
	ja - 1				neen - 0		25	
177	Praat u (bijna) altijd, dikwijls, tamelijk vaak, soms, zelden of nooit met hen ?							
	(bijna) altijd - 3	dikwijls - 4	tamelijk vaak - 5	soms - 6	zelden - 7	nooit - 8	26	
178	Hoe lang bent u van plan nog te blijven werken ?							
							27	
179	Wat doet u voor werkzaamheden ? Wat is uw beroep en functie ?							
	beroep :						28	
	functie :							
180	Is dit hetzelfde beroep en dezelfde functie als u uitoefende, vóórdat u 65 werd ?						29	
	neen - 0				ja - 1			
181	Wat was uw beroep en functie voordat u met pensioen ging of voordat u ophield met werken ?						30	
	beroep :							
	functie :						31	
182	In welk jaar bent u opgehouden met werken ?							
	in het jaar 19.....						32	
183	Enq.: CODEER ZONDER VRAGEN :							
	O.P. is :	gehuwd - 3	gehuwd geweest - 4	ongehuwd - 5			33	
184	Wat is/was het beroep en functie van uw echtgeno(o)t(e) ?							
	beroep :						34	
	functie :							
185	In welk jaar is hij/zij opgehouden met werken ?						35	
	in het jaar 19.....							
186	Hebt u kinderen in leven ?						36	
	ja - A			neen - 0				
187	Hoeveel ?	kinderen				37		
188	Enq.: NEEM BIJLAGEFORMULIER C VOOR U EN VUL IN AAN DE HAND VAN VRIJE VRAGEN							
	TOELICHTING OP KOLOM C: - Bedoeld is, hoe vaak O.P. betreffend kind heeft gezien gedurende de week voorafgaande aan het interview. Als het interview valt op een donderdag, dan vragen: "Hoe vaak hebt u hem/haar gezien sinds vorige week donderdag ?"							
	TOELICHTING OP KOLOM E: - Idem, maar dan voor behuwdkinderen (schoonzons en schoondochters)							
	TOELICHTING OP KOLOM C EN E:							
	- O.P. "ziet" zijn/haar kinderen als ze bij hem/haar op bezoek komen, of als hij/zij hen gaat opzoeken. (Voor tot het gezin behorende kinderen zijn kolom C en E niet van toepassing.)							
	TOELICHTING OP KOLOM F/G:							
	- Het gaat hier om het vervoermiddel dat de (behuwd) kinderen meestal gebruiken als ze hun (schoon)ouders komen opzoeken (F) en om de tijd die ze aldus nodig hebben om de afstand tussen hun eigen woonplaats en Utrecht af te leggen (G).							

189	Hebt u (of uw (eventuele overleden) man/vrouw) nog broers en/of zusters ?				
	ja - A		neen - 0		
190	Hoeveel ?	-----broers en/of zusters		38	
191	Enq.: NEEM BIJLAGEFORMULIER D VOOR U EN VUL IN AAN DE HAND VAN VRIJE VRAGEN ZIE TOELICHTING OP KOLOM C EN E ONDER VRAAG 188				
192	Met wie gaat u liever om, met mensen van uw eigen leeftijd of met jongeren ?				
	met eigen leeftijd - 0	met jongeren - 1	geen voorkeur - 2		
193	Zou u meer bezoek willen ontvangen ?				
	ja - 4		neen - 5	39	
194	En zou u meer op bezoek willen gaan ?				
	ja - 7		neen - 8		
195	Hoe vaak hebt u sinds vorige week dag (Enq.: NOEM DE DAG WAAROP U ENQUETEERT) nog andere familieleden gesproken, bijvoorbeeld kleinkinderen, neven, nichten enz. Enq.: OOK AANGETROUWDE FAMILIE VAN EVENTUEEL OVERLEDEN ECHTGENO(O)T(E), KINDEREN, BROERS, ZUSTERS			40	
				41	
				42	
	wel - 1, nl.	-----personen, in totaal -----keer	niet - 0	43	
196	Hoe oud zijn zij ongeveer ? Enq.: VAN ALLE PERSONEN LEEFTIJD NOTEREN			44	
				45	
				46	
				47	
197	Hoe vaak hebt u sinds vorige week dag bureu gesproken ?				
	wel - 1, nl.	-----personen, in totaal -----keer	niet - 0	48	
198	Hoe oud zijn zij ongeveer ? Enq.: VAN ALLE PERSONEN LEEFTIJD NOTEREN			49	
				50	
				51	
199	Hoe vaak hebt u sinds vorige week dag vrienden of kennissen gesproken ? Enq.: DUS GEEN FAMILIE OF BUREN, EN NIET TIJDENS BEZOEK AAN CLUBS OF VERENIGINGEN			52	
	wel - 1, nl.	-----personen, in totaal -----keer	niet - 0	53	
200	Hoe oud zijn zij ongeveer ? Enq.: VAN ALLE PERSONEN LEEFTIJD NOTEREN			54	
201	Hebt u sinds vorige week dag nog iemand van de volgende personen, die ik u ga opnoemen, gesproken ? En zo ja, hoe vaak ? Enq.: NOTEREN IN ONDERSTAAND SCHEMA (INDIEN O.P. VERKLAART EEN OF MEER DER GENOEMDE PERSONEN NOOIT TE SPREKEN, CODEER DIT IN DE LAATSTE KOLOM)			KAART V	
				5	5
	Enq.: LEES VOOR :	O.P. zag betr. pers. de afgelopen week	O.P. ziet betr. persoon nooit		
	- huisarts of andere arts	-----x	0	6	
	- dominee of pastoor	-----x	0	7	
	- ouderling of kapelaan	-----x	0	8	
	- wijkverpleegster	-----x	0	9	
	- maatschappelijk werker	-----x	0	10	
	- vrijwillig(st)er van de Kerk	-----x	0	11	
	- andere vrijwillig(st)er	-----x	0	12	
	- hulp in de huishouding	-----x	0	13	
		geen van dezen - 9			
202	We hebben hiervoor aldoor gevraagd naar de vorige week. Was er toen, wat u betreft, misschien iets bijzonders aan de hand ? Was u vaak niet thuis of ziek of was er misschien een verjaardag ?			14	
	vaak niet thuis - 0	ziek - 1	verjaardag - 2		
	iets anders - 3, t.w.:		niets bijzonders - 4		

203	Bent u dit jaar of vorig jaar met vakantie geweest ?					
	ja - A		neen - 0			
204	Hoeveel dagen duurde die (elke) vakantie ? Enq.: NOTEREN IN ONDERSTAAND SCHEMA		206) Waarom niet ?			
			geen geld - 3 geen behoefte - 4 geen tijd - 5			
205	Was die vakantiereis/Waren die vakantie- reizen alleen voor bejaarden of gingen er mensen van alle leeftijden mee ? Enq.: VOOR ELKE VAKANTIE CODEREN IN ONDER- STAAND SCHEMA		O.P. of echtgeno(o)t(e) is te zeer invalide - 6		15	
			andere reden - 7, t.w.: _____			

	vraag 204		vraag 205			
	hoeveel dagen	privé reis	alleen bejaarden	ook anderen		
	1e) dagen	0	8	9	16	
	2e) dagen	0	8	9	17	
	3e) dagen	0	8	9	18	
	4e) dagen	0	8	9	19	
207	Bent u het afgelopen jaar met een uitstapje meegeweest ?					
	ja - A		neen - 0		20	
208	Hoe vaak ?		211) Waarom niet ?			
	afgelopen jaar maal een uitstapje		geen geld - 3 geen behoefte - 4 geen tijd - 5			
209	Hoeveel dagen duurde dat (elk) uitstapje ? Enq.: NOTEREN IN ONDERSTAAND SCHEMA		O.P. of echtgeno(o)t(e) is te zeer invalide - 6		21	
210	Was dat uitstapje/Waren deze uitstapjes alleen voor bejaarden of gingen er mensen van alle leeftijden mee ? Enq.: VOOR ELK UITSTAPJE CODEREN IN ONDERSTAAND SCHEMA		andere reden - 7, t.w.: _____			

	vraag 209		vraag 210			
	hoeveel dagen	alleen bejaarden		ook anderen	22	
	1e) dagen	8		9		
	2e) dagen	8		9	23	
	3e) dagen	8		9	24	
	4e) dagen	8		9	25	
212	Hebben bejaarden volgens u meer of minder behoefte aan vakantie dan mensen die nog werken ?					
	meer - 1 minder - 2 evenveel - 3 weet niet, geen oordeel - 0					
213	Gaaf u wel eens naar een bijeenkomst van een vereniging, een club of een sociëteit ? (Ik bedoel nu dus <u>niet</u> het dienstencentrum.)				26	
	ja - 5		neen - 6			
			Enq.: OVER OP VRAAG 221			

214	Welke zijn dat ? Enq.: NOTEREN IN ONDERSTAAND SCHEMA														
0	Enq.: PER GENOEMDE VERENIGING, CLUB OF SOCIETEIT DE VRAGEN 215 T/M 218 STELLEN														
215	Waar wordt gehouden ? In Overvecht/Kanaleneiland of elders ? Enq.: CODEREN IN ONDERSTAAND SCHEMA														
216	Hoe vaak bent u in de afgelopen 4 weken naar bijeenkomsten van geweest ? Enq.: NOTEREN IN ONDERSTAAND SCHEMA														
217	Komen op de bijeenkomsten van alleen bejaarden of ook anderen ? Enq.: CODEREN IN ONDERSTAAND SCHEMA														
218	Wat wordt er op de bijeenkomsten van gedaan ? Enq.: CODEREN IN ONDERSTAAND SCHEMA														
	vraag 214	vraag 215		vraag 216	vraag 217		vraag 218								
	Welke zijn dat ?	Over-vecht/ Kanaleneiland	el- ders	hoe vaak geweest, afgelopen 4 weken	alleen be- jaar- den	ook an- deren	pra- ten	kaar- ten	bil- jar- ten	le- zing	cur- sus	film	anders		
	1e	0	1	-----x	2	3	4	5	6	7	8	9	0, t.w.:	27	
	2e	0	1	-----x	2	3	4	5	6	7	8	9	0, t.w.:	28	
	3e	0	1	-----x	2	3	4	5	6	7	8	9	0, t.w.:	29	
	4e	0	1	-----x	2	3	4	5	6	7	8	9	0, t.w.:	30	
													0, t.w.:	31	
													0, t.w.:	32	
													0, t.w.:	33	
													0, t.w.:	34	
219	Gaat u liever naar deze bijeenkomsten dan naar het dienstencentrum ?														
	ja - 1											neen - 0			
220	Waarom ?														
221	Weet u, of er hier in de wijk of elders (nog meer) clubs of verenigingen zijn, die bijeenkomsten organiseren ?														
	ja - 1											neen - 0			
												Enq.: OVER OP VRAAG 225			
222	Welke zijn dat ? Enq.: NOTEREN IN ONDERSTAAND SCHEMA														
P	Enq.: DE VRAGEN 223 EN 224 PER GENOEMDE CLUB OF VERENIGING STELLEN														
223	Waar worden de bijeenkomsten van gehouden ? In Overvecht/Kanaleneiland of elders ? Enq.: CODEREN IN ONDERSTAAND SCHEMA														
224	Zijn de bijeenkomsten van speciaal voor bejaarden of ook voor anderen ? Enq.: CODEREN IN ONDERSTAAND SCHEMA														
	vraag 222				vraag 223			vraag 224							
	Welke zijn dat ?				in Overvecht/ Kanaleneiland	elders	alleen bejaarden	ook anderen	weet niet						
	1e				0	1	3	4	5						
	2e				0	1	3	4	5						
	3e				0	1	3	4	5						
	4e				0	1	3	4	5						
225	Zou u naar dit soort bijeenkomsten toe willen gaan ?														
	ja - 1											neen - 0			
226	Waarom doet u het nu niet ? 227) Waarom niet ?														
	CODES VOOR VRAAG 226 EN 227. CODES NIET NOEMEN; MEER CODES MOGELIJK														
	te ver - 1 kan niet van huis i.v.m. toestand van gezinslid - 2											kan niet gaan in verband met gezondheidstoestand - 0			
	geen belangstelling - 3			geen tijd - 4		te vermoeiend - 5									
	wat ik wil, is er niet - 6			nog niet besloten - 7		tijdstip komt ongelegen - 8									
	act. is "volgeboekt" - 9											Enq.: NU OVER OP VRAAG 233			
	anders - 0, t.w.:														

228	Onder welke omstandigheden zou u wel gaan ? Zou u gaan ? Enq.: NOEM EEN VOOR EEN ONDER-STAANDE ZINNEN OP EN OMCIRKEL PER REGEL EEN CODE					
		ja	neen			
	als u per auto werd afgehaald ?	1	0	48		
	als u meer hulp had ?	1	0	49		
	als u iemand had om u thuis zolang te vervangen ?	1	0	50		
	als de bijeenkomsten op een andere tijd werden gehouden ?	1	0	51		
	als er andere dingen op het programma werden gezet ?	1	0	52		
	als iemand er samen met u naar toe zou gaan ?	1	0	53		
	iets anders, t.w.:	1	0	54		
Q	Enq.: INDIEN U BIJ VRAAG 228 EEN OF MEER KEER CODE 1 HEBT OMCIRKELD DE VRAGEN 229 E.V. STELLEN; ANDERS OVER OP VRAAG 233	KAART VI				
		5	6			
229	Gaat u liever naar bijeenkomsten alléén voor bejaarden, of liever naar bijeenkomsten waar mensen van alle leeftijden komen ?	6				
	bejaarden - 0	alle leeftijden - 1	geen voorkeur - 2			
230	Voor welke soorten bijeenkomsten hebt u belangstelling ? Hebt u belangstelling voor : Enq.: NOEM EEN VOOR EEN DE SOORTEN BIJEENKOMSTEN OP EN CODEER PER REGEL EEN CODE IN ONDERSTAAND SCHEMA					
R	Enq.: INDIEN O.P. BELANGSTELLING HEEFT VOOR CURSUSSEN, LEZINGEN, FILMVOORSTELLINGEN OF IETS ANDERS VRAAG 231 STELLEN; ANDERS OVER OP VRAAG 232					
231	U hebt dus belangstelling voor ? Waarover ?	neen	ja	waarover (vraag 231)		
	sociëteit	0	1			7
	kaarten	2	3			
	biljarten	4	5			
	cursussen	0	1	→	8	
	lezingen	0	1	→	9	
	filmvoorstellingen	0	1	→	10	
	iets anders, t.w.:	a	b	→	11	
		a	b	→	12	
		a	b	→	13	
232	Gaat u liever 's middags of 's avonds naar dit soort bijeenkomsten ?					
	alleen 's middags - 0	liever 's middag, maar mag ook wel 's avonds - 1		14		
	alleen 's avonds - 2	liever 's avonds, maar mag ook wel 's middags - 3		geen voorkeur - 4		
233	Wat doet u meestal in uw vrije tijd ? Ik ga u een aantal bezigheden opnoemen, waar mensen in hun vrije tijd aan doen. Ik zou dan graag van u willen weten, of u daar vaak, soms of nooit aan doet. Enq.: NOEM EEN VOOR EEN DE BEZIGHEDEN OP EN OMCIRKEL ACHTER IEDERE BEZIGHEID EEN CODE	doet hier aan				
		vaak	soms	nooit		
	vissen (aquarium)	1	2	0	15	
	concert, toneel, film	4	5	6		
	schaken, dammen	7	8	9		
	tuinieren, planten verzorgen	1	2	0	16	
	sport beoefenen	4	5	6		
	naar sport kijken	7	8	9		
	verenigingsleven	1	2	0	17	
	anderen helpen	4	5	6		
	reizen	7	8	9		
	zingen (in koor e.d.)	1	2	0	18	
	praten, visites maken	4	5	6		
	postzegels verzamelen	7	8	9		
	andere verzameling	1	2	0	19	

234	Ik ga u nu nog een aantal bezigheden opnoemen. Wilt u dan weer zeggen of u daar <u>vaak</u> , <u>soms</u> of <u>nooit</u> aan doet? Indien u er vaak of soms aan doet wilt u dan tevens zeggen of u dat doet in aanwezigheid van anderen. Enq.: NOEM EEN VOOR EEN ONDERSTAANDE BEZIGHEDEN OP EN OMCIRKEL ACHTER IEDERE BEZIGHEID EEN OF TWEE CODES							
		doet hier aan			in aanwezigheid van anderen			
		vaak	soms	nooit	ja	neen		
	knutselen	1	2	0	3	4	20	
	lezen (boek)	5	6	7	8	9		
	luisteren naar gesproken boek	1	2	0	3	4		
	lezen van kranten, tijdschriften	5	6	7	8	9	21	
	luisteren naar gesproken weekblad	1	2	0	3	4		
	wandelen	5	6	7	8	9	22	
	vissen (hengelen)	1	2	0	3	4		
	puzzelen	5	6	7	8	9	23	
	haken, breien, naaien, borduren, handwerken	1	2	0	3	4		
	muziek maken, schilderen (actieve kunstbeoefening)	5	6	7	8	9	24	
	T.V. kijken, radio luisteren	1	2	0	3	4		
	platen draaien	5	6	7	8	9	25	
	kaarten	1	2	0	3	4		
	andere spelletjes	5	6	7	8	9	26	
235	Heb ik nog iets vergeten op te noemen; zijn er nog andere dingen waar u wel eens aan doet ?							
	ja - 1				neen - 0		27	
236	Welke ? Enq.: NOTEREN IN ONDERSTAAND SCHEMA							
237	Enq.: PER GENOEMDE BEZIGHEID VRAGEN: Doet u dat soms of vaak ?							
	BEZIGHEID (vraag 236)		vraag 237				28	
			vaak	soms				
			a	b				
			d	e			29	
			g	h				
238	Verveelt u zich wel eens ?							
	vaak - 1	soms - 2	nooit - 3	weet niet - 4			30	
239	Voelt u zich wel eens eenzaam ?							
	vaak - 1	soms - 2	nooit - 3	weet niet - 4			31	
240	Ik wil u nu graag enkele uitspraken van oudere mensen over zichzelf voorlezen. Zou u mij telkens van iedere uitspraak willen zeggen of u het daar mee eens bent of niet ?							
					eens	oneens		
	1. Ik vind het vervelend om een tijdlang alleen te zijn				1	2	32	
	2. Als ik niets om handen heb, voel ik me niet echt prettig				1	2	33	
	3. Veel dingen waar ik me vroeger druk over maakte, laten me nu koud				2	1	34	
	4. Ik probeer mijn dagen zo in te delen, dat de tijd niet door mijn handen glipt				1	2	35	
	5. Ik maak me tegenwoordig nog minstens zoveel zorgen als vroeger				1	2	36	
	6. Alleen als ik in gezelschap van anderen ben, heb ik het gevoel dat ik echt leef				1	2	37	
	7. Ik denk veel liever aan het verleden dan aan de toekomst				2	1	38	

241	Bent u lid van een kerkgenootschap of van een levensbewhouwelijke organisatie ?											
	ja - A								neen - 0			
242	Van welk(e) ?										39	
243	Gaat u regelmatig naar de kerk resp. de bijeenkomsten ?											
	ja - 8					neen - 9						
244	Hoe vaak bent u daar de afgelopen vier weken geweest ?											
	0 maal - 0		1x - 1		2x - 2		3x - 3		4x of meer - 4		40	
245	Zou u wel, resp. <u>vaak</u> gaan als u per auto werd afgehaald ?											
	ja - 6					neen - 7						
246	Wat zijn uw bronnen van inkomsten ? Enq.: MEER CODES MOGELIJK											
	pensioen - 0		A.O.W. - 1		vermogen opbrengst - 2		arbeid - 3		A.B.W. - 4		kamerverhuur - 5	
	financiële steun van kinderen/familie - 6										41	
	andere bronnen - 7, t.w.:											
247	Enq.: GEEF KAART 10. Zou u met behulp van deze kaart kunnen zeggen onder welke letter het besteedbare inkomen per maand valt ? Bedoeld wordt dus het netto inkomen. Enq.: BEDOELD WORDT GEZINSINKOMEN; BIJ SAMENWONENDE ONGEHUWDE DUS BIJV. A.O.W. EN EVENTUELE ANDERE INKOMSTEN VAN ALLE GEZINSLEDEN OPTELLEN										42	
	A - 0	B - 1	C - 2	D - 3	E - 4	F - 5	G - 6	H - 7	J - 8	weet niet - 9		
248	Enq.: GEEF KAART ALGEMEEN VORMEND ONDERWIJS. Zoudt u aan de hand van deze kaart kunnen zeggen wat uw laatste gevolgde schoolopleiding is, eventueel de schoolopleiding die u nu volgt ? Vak- en beroepsopleidingen laten we hier buiten beschouwing. Enq.: ZOWEL DAG- ALS AVONDONDERWIJS DIENEN MEEGEREKEND TE WORDEN											
	H - 0		M - 1		U - 2		L - 3					
	249) Hebt u nog op de L.T.S. resp. huishoudschool gezeten ?											
	ja - 4								neen - 5		43	
250	Hebt u deze opleiding wel of niet met een einddiploma voltooid, of bent u er momenteel mee bezig ?											
	wel einddiploma - 7		geen einddiploma - 8		mee bezig - 9							
251	Hebt u een of meer beroeps- of vakopleidingen gevolgd ? Enq.: ZOWEL DAG- ALS AVONDONDERWIJS DIENEN MEEGEREKEND TE WORDEN											
	ja - A								neen - 0			
252	Welke ? En hebt u die opleiding wel of niet met een einddiploma voltooid ?											
	OPLEIDING (EN)					wel einddiploma		geen einddiploma			44	
	1.					b		c				
	2.					e		f				
	3.					h		j				
	4.					l		m				
253	Enq.: GEEF INVULFORMULIER G EN OEFENBLAD. BEHANDEL EERST HET OEFENBLAD Tenslotte heb ik hier nog een invulformulier voor u. U ziet eerst een voorbeeld op een oefenblad. Er staan twee woorden op, die elkaars tegengestelde zijn nl. "speels" en "ernstig". Er boven staat "een kind" en er tussenin zijn zeven vakjes waar boven staat: erg, tamelijk, een beetje, even als, en dan weer een beetje, tamelijk en erg, dat wil dus zeggen "erg speelt" tot en met "erg ernstig". Het is de bedoeling dat u in één van deze vakjes een kruisje zet, en wel in dat vakje dat volgens u het beste past bij een kind. Als u vindt dat een kind "tamelijk speels" is, zet u in dat vakje, het tweede vakje van links dus, een kruisje. Maar als u vindt dat een kind "even speels als ernstig" is, dan zet u een kruisje in het middelste vakje. Wilt u nu aangeven wat u zelf vindt ? Vult u het voorbeeld maar in, u vindt dus dat een kind (Enq.: NOEM DE OMSCHRIJVING WAAR O.P. EEN KRUISJE ONDER ZET) is ? Als u nu op de eigenlijke lijst kijkt, ziet u daar ook weer allemaal woorden, die elkaars tegengestelde zijn. Alleen gaat het nu niet over een kind, maar zoals u ziet staat er boven "ikzelf". Het is dus de bedoeling dat u telkens dat vakje kiest, dat u het beste bij u zelf vindt passen.											

254	Enq.: GEEF INVULFORMULIER H. Wilt u nu nog eens hetzelfde doen, maar wilt u nu "iemand van middelbare leeftijd" in gedachten nemen ?						
255	Enq.: GEEF INVULFORMULIER L. Zou u hetzelfde nu nog éénmaal willen over doen, maar dan voor "een bejaarde" ?						
256	Mag ik u hartelijk bedanken voor uw medewerking ?						
S	Enq.: HIERONDER S.V.P. INVULLEN HOE O.P. OP HET INTERVIEW REAGEERDE :						
	O.P. VOND HET INTERVIEW :	prettig - 0	gewoon - 1	vervelend - 2	45		
	O.P. WAS NA HET INTERVIEW :	erg vermoeid - 0	enigszins vermoeid - 1		46		
		niet zichtbaar vermoeid - 2					
T	Enq.: INVULLEN AAN DE HAND VAN EIGEN WAARNEMINGEN. De verzorgingstoestand van de woning was :				47		
	zeer goed - 1	goed - 2	matig - 3	slecht - 4	zeer slecht - 5		
U	De persoonlijke verzorging van O.P. was :				48		
	zeer goed - 1	goed - 2	matig - 3	slecht - 4			zeer slecht - 5
V	Bij het gesprek waren aanwezig :				49		
	niemand - 0	echtgeno(o)t(e) - 1	nog andere - 2, t.w.:				
							
W	Enq.: LEVERDEN BEPAALDE ONDERDELEN VAN HET INTERVIEW NOG BIJZONDERE MOEILIKHEDEN OP ? ZO JA, WELKE ONDERDELEN WAREN DAT ?				50		
257	Naam enquêtrice/teur	258) Enq.nr.	259) Datum gesprek	260) Gesprekstijd		51	
				begin.....u.....min.			
				einde.....u.....min.			
				duur.....u.....min.			
261	Volgnr. op adresverantwoording				52		

september 1970

AANWIJZING D

1/4

E	Enq.: NOTEER EN CODEER: De vragen 043 t/m 048 zijn gesteld aan : (relatie tot O.P.) _____ geslacht: man - 1 vrouw - 2 leeftijd: _____ jaar														
	Enq.: NOTEER; DIT IS HET (1e, 2e, 3e enz.) BIJLAGEFORMULIER, DAT IK BIJ DIT GESPREK BEHANDEL														
045	Enq.: GEEF KAART 2. Nu zouden wij graag precies willen weten, wat u moeilijk afgaat. Ik zal u een aantal dingen opnoemen. Wilt u aan de hand van deze kaart zeggen hoeveel moeite u hebt met : Enq.: NOEM EEN VOOR EEN DE VERRICHTINGEN OP UIT ONDERSTAAND SCHEMA EN OMCIRKEL PER VERRICHTING EEN CODE. TOESTAND VAN DIT MOMENT NOTEREN; INDIEN TOESTAND VAN DIT MOMENT KENNELIJK EEN TIJDELIJKE IS, DIT NOTEREN. ➡														
F	DE VRAGEN 046 T/M 048 ALLEEN STELLEN AAN DEGENE DIE ERGENS MOEITE MEE HEEFT, DUS WANNEER U ONDER VRAAG 045 ERGENS CODE 1, 2 OF 3 HEBT OMCIRKELD														
046	Wordt u geholpen met sommige dingen ? Enq.: INDIEN "NEEN", ACHTER <u>IEDERE</u> VERRICHTING CODE 4 OMCIRKELEN ONDER "GEEN HULP" IN ONDERSTAAND SCHEMA EN DAARNA VERDER GAAN MET VRAAG 049; INDIEN JA VRAAG 047 E.V. STELLEN														
047	Met welke ? Is dat met ? Enq.: ALLE VERRICHTINGEN UIT ONDERSTAAND SCHEMA OPNOEMEN EN PER VERRICHTING CODE 4 OF 5 OMCIRKELEN														
048	Enq.: PER VERRICHTING WAARACHTER U CODE 5 HEBT OMCIRKELD VRAGEN : Wie helpt u dan met ?														
	vraag 045				vr. 046/ 047		vraag 048								
	geen moeite	enige moeite	veel moeite	kan het niet	geen hulp	wel hulp	gezin slid	mede bewoner	kind	overige familie	buren	vriend, kennis	wijkverpleegster	bej. helpster	anders, t.w.:
a. eten	0	1	2	3	4	5	0	1	2	3	4	5	6	7	8, t.w.: _____
b. lopen (binnenshuis)	0	1	2	3	4	5	0	1	2	3	4	5	6	7	8, t.w.: _____
c. lopen (buitenshuis)	0	1	2	3	4	5	0	1	2	3	4	5	6	7	8, t.w.: _____
d. traplopen	0	1	2	3	4	5	0	1	2	3	4	5	6	7	8, t.w.: _____
e. bukken	0	1	2	3	4	5	0	1	2	3	4	5	6	7	8, t.w.: _____
f. uit bed stappen	0	1	2	3	4	5	0	1	2	3	4	5	6	7	8, t.w.: _____
g. aankleden	0	1	2	3	4	5	0	1	2	3	4	5	6	7	8, t.w.: _____
h. uzelf wassen	0	1	2	3	4	5	0	1	2	3	4	5	6	7	8, t.w.: _____
j. naar toilet gaan	0	1	2	3	4	5	0	1	2	3	4	5	6	7	8, t.w.: _____
k. uw voeten ver- zorgen (geen pedicure)	0	1	2	3	4	5	0	1	2	3	4	5	6	7	8, t.w.: _____
G	Enq.: INDIEN U VOOR ALLE GEZINSLEDEN EEN FORMULIER A HEBT BEHANDELD VERDER MET VRAAG 049 VAN HET HOOFDFORMULIER														
	Naam enquêtrice/teur				Enq.no.				Datum gesprek				Volgno. op adresverantw.		

Nederlands Instituut voor
Maatschappelijk Werk Onderzoek
Stadhouderslaan 146
Den Haag

N.V. v/h Nederlandse
Stichting voor Statistiek
Bankplein 1A
Den Haag

BIJLAGEFORMULIER B
behorende bij
enquête A 3854

KRUISVERENIGING

1/4

september 1970

KAART VII

080	Enq.: NOTEER EERST ZO VOLLEDIG MOGELIJK (NAAM, ADRES OF NAAM VAN PERSOON) VAN DE INSTANTIE OF VERENIGING WAAR U DE VRAGEN VAN DIT FORMULIER OVER GAAT STELLEN (dus <u>niet</u> de naam van O.P.)				5	7
	NAAM :					
	ADRES :				6	
081	Kunt u vertellen waarvoor men bij terecht kan ?					
					7	
082	Hebt u wel eens contact gehad met ?					
	ja - 1		neen - 0		8	
083	Wanneer ?					
					9	
084	Waarvoor ?				10	
K	Enq.: INDIEN BIJ VRAAG 084 ONDER ANDERE IS GEANTWOORD "VOOR HULP" OF "ADVIES GEVRAAGD" VRAAG 085 E.V. STELLEN; ANDERS OVER OP VRAAG 089					
085	Hebt u toen hulp gekregen ?					
	ja - 1		neen - 0			
086	Was u tevreden over de hulp die u kreeg ?		088) Waarom niet ?		11	
	neen - 3		ja - 4			
087	Waarom niet ?				12	
089	Weet u waar is gevestigd ?				13	
	ja - 1, t.w.:					
					neen - 0	14
090	Zou u van (weer) gebruik maken als het nodig zou zijn ?					
	ja - 1		neen - 0		15	
091	Hoe zou u contact opnemen ?				092) Waarom niet ?	
	telefonisch - 0	lopend - 1	per fiets - 2			
	per bromfiets - 3	per auto - 4	openbaar vervoer - 5			
	anders - 6, t.w.:				16	
	iemand anders gaat - 7, t.w.:					
L	Enq.: INDIEN DIT DE LAATSTE INSTELLING VAN VRAAG 079 WAS OVER OP VRAAG 093 VAN HET HOOFDFORMULIER					
	Naam enquêtrice/teur	Enq.no.	Datum gesprek	Volgnr. op adresverantwoording	17	

Nederlands Instituut voor
Maatschappelijk Werk Onderzoek
Stadhouderslaan 146
Den Haag

N.V. v/h Nederlandse
Stichting voor Statistiek
Bankplein 1A
Den Haag

BIJLAGEFORMULIER B
behorende bij
enquête A 3854

1/4

september 1970

BURENHULP

KAART VIII

080	Enq.: NOTEER EERST ZO VOLLEDIG MOGELIJK (NAAM, ADRES OF NAAM VAN PERSOON) VAN DE INSTANTIE OF VERENIGING WAAR U DE VRAGEN VAN DIT FORMULIER OVER GAAT STELLEN (dus <u>niet</u> de naam van O.P.)				5	8
	NAAM :				6	
	ADRES :				6	
081	Kunt u vertellen waarvoor men bij terecht kan ?				7	
082	Hebt u wel eens contact gehad met ?				8	
	ja - 1		neen - 0		8	
083	Wanneer ?				9	
084	Waarvoor ?				10	
K	Enq.: INDIEN BIJ VRAAG 084 ONDER ANDERE IS GEANTWOORD "VOOR HULP" OF "ADVIES GEVRAAGD" VRAAG 085 E.V. STELLEN; ANDERS OVER OP VRAAG 089					
085	Hebt u toen hulp gekregen ?					
	ja - 1		neen - 0			
086	Was u tevreden over de hulp die u kreeg ?		088) Waarom niet ?		11	
	neen - 3		ja - 4			
087	Waarom niet ?				12	
089	Weet u waar is gevestigd ?				13	
	ja - 1, t.w.:				14	
	neen - 0				14	
090	Zou u van (weer) gebruik maken als het nodig zou zijn ?				15	
	ja - 1		neen - 0		15	
091	Hoe zou u contact opnemen ?		092) Waarom niet ?		16	
	telefonisch - 0		lopend - 1			
	per bromfiets - 3		per auto - 4			
	openbaar vervoer - 5		andere - 6, t.w.:			
	iemand anders gaat - 7, t.w.:					
L	Enq.: INDIEN DIT DE LAATSTE INSTELLING VAN VRAAG 079 WAS OVER OP VRAAG 093 VAN HET HOOFDFORMULIER					
	Naam enquêtrice/teur	Enq.no.	Datum gesprek	Volgnr. op adresverantwoording	17	

Nederlands Instituut voor
Maatschappelijk Werk Onderzoek
Stadhouderslaan 146
Den Haag
september 1970 "

N.V. v/h Nederlandse
Stichting voor Statistiek
Bankplein 1A
Den Haag

BIJLAGEFORMULIER B
behorende bij
enquête A 3854

GEZINSVERZORGING

1/4

KAART VIII

080	Enq.: NOTEER EERST ZO VOLLEDIG MOGELIJK (NAAM, ADRES OF NAAM VAN PERSOON) VAN DE INSTANTIE OF VERENIGING WAAR U DE VRAGEN VAN DIT FORMULIER OVER GAAT STELLEN (dus <u>niet</u> de naam van O.P.)			18	
	NAAM :				
	ADRES :				
081	Kunt u vertellen waarvoor men bij terecht kan ?			19	
082	Hebt u wel eens contact gehad met ?			20	
	ja - 1		neen - 0		
083	Wanneer ?			21	
084	Waarvoor ?			22	
K	Enq.: INDIEN BIJ VRAAG 084 ONDER ANDERE IS GEANTWOORD "VOOR HULP" OF "ADVIES GEVRAAGD" VRAAG 085 E.V. STELLEN; ANDERS OVER OP VRAAG 089				
085	Hebt u toen hulp gekregen ?			23	
	ja - 1		neen - 0		
086	Was u tevreden over de hulp die u kreeg ?		088) Waarom niet ?		
	neen - 3		ja - 4		
087	Waarom niet ?			24	
089	Weet u waar is gevestigd ?			25	
	ja - 1, t.w.:			26	
	neen - 0				
090	Zou u van (weer) gebruik maken als het nodig zou zijn ?			27	
	ja - 1		neen - 0		
091	Hoe zou u contact opnemen ?		092) Waarom niet ?	28	
	telefonisch - 0 lopend - 1 per fiets - 2				
	per bromfiets - 3 per auto - 4 openbaar vervoer - 5				
	anders - 6, t.w.:				
	iemand anders gaat - 7, t.w.:				
L	Enq.: INDIEN DIT DE LAATSTE INSTELLING VAN VRAAG 079 WAS OVER OP VRAAG 093 VAN HET HOOFDFORMULIER			29	
	Naam enquêtrice/teur	Enq.no.	Datum gesprek	Volgnr. op adresverantwoording	

Nederlands Instituut voor
Maatschappelijk Werk Onderzoek
Stadhouderslaan 146
Den Haag

N.V. v/h Nederlandse
Stichting voor Statistiek
Bankplein 1A
Den Haag

BIJLAGEFORMULIER B
behorende bij
enquête A 3854

september 1970

TAFELTJE-DEKJE

1/4

KAART VIII

080	Enq.: NOTEER EERST ZO VOLLEDIG MOGELIJK (NAAM, ADRES OF NAAM VAN PERSOON) VAN DE INSTANTIE OF VERENIGING WAAR U DE VRAGEN VAN DIT FORMULIER OVER GAAT STELLEN (dus <u>niet</u> de naam van O.P.)					
	NAAM :				30	
	ADRES :					
081	Kunt u vertellen waarvoor men bij terecht kan ?				31	
082	Hebt u wel eens contact gehad met ?					
	ja - 1		neen - 0		32	
083	Wanneer ?					
					33	
084	Waarvoor ?				34	
K	Enq.: INDIEN BIJ VRAAG 084 ONDER ANDERE IS GEANTWOORD "VOOR HULP" OF "ADVIES GEVRAAGD" VRAAG 085 E.V. STELLEN; ANDERS OVER OP VRAAG 089					
085	Hebt u toen hulp gekregen ?					
	ja - 1		neen - 0		35	
086	Was u tevreden over de hulp die u kreeg ?		088) Waarom niet ?			
	neen - 3		ja - 4			
087	Waarom niet ?				36	
089	Weet u waar is gevestigd ?				37	
	ja - 1, t.w.:					
					neen - 0	38
090	Zou u van (weer) gebruik maken als het nodig zou zijn ?					
	ja - 1		neen - 0		39	
091	Hoe zou u contact opnemen ?		092) Waarom niet ?			
	telefonisch - 0	lopend - 1	per fiets - 2			
	per bromfiets - 3	per auto - 4	openbaar vervoer - 5		40	
	anders - 6, t.w.:					
	iemand anders gaat - 7, t.w.:					
L	Enq.: INDIEN DIT DE LAATSTE INSTELLING VAN VRAAG 079 WAS OVER OP VRAAG 093 VAN HET HOOFDFORMULIER					
	Naam enquêtrice/teur	Enq.no.	Datum gesprek	Volgnr. op adresverantwoording	41	

Nederlands Instituut voor
Maatschappelijk Werk Onderzoek
Stadhouderslaan 146
Den Haag

N.V. v/h Nederlandse
Stichting voor Statistiek
Bankplein 1A
Den Haag

BIJLAGEFORMULIER B
behorende bij
enquête A 3854

1/4

SOCIALE DIENST

KAART VIII

september 1970

080	Enq.: NOTEER EERST ZO VOLLEDIG MOGELIJK (NAAM, ADRES OF NAAM VAN PERSOON) VAN DE INSTANTIE OF VERENIGING WAAR U DE VRAGEN VAN DIT FORMULIER OVER GAAT STELLEN (dus <u>niet</u> de naam van O.P.)			
	NAAM :			42
	ADRES :			
081	Kunt u vertellen waarvoor men bij terecht kan ?			43
082	Hebt u wel eens contact gehad met ?			
	ja - 1		neen - 0	44
083	Wanneer ?			
				45
084	Waarvoor ?			46
K	Enq.: INDIEN BIJ VRAAG 084 ONDER ANDERE IS GEANTWOORD "VOOR HULP" OF "ADVIES GEVRAAGD" VRAAG 085 E.V. STELLEN; ANDERS OVER OP VRAAG 089			
085	Hebt u toen hulp gekregen ?			
	ja - 1		neen - 0	47
086	Was u tevreden over de hulp die u kreeg ?		088) Waarom niet ?	
	neen - 3		ja - 4	
087	Waarom niet ?			48
089	Weet u waar is gevestigd ?			49
	ja - 1, t.w.:			
				50
090	Zou u van (weer) gebruik maken als het nodig zou zijn ?			
	ja - 1		neen - 0	51
091	Hoe zou u contact opnemen ?			
	092) Waarom niet ?			
	telefonisch - 0 lopend - 1 per fiets - 2			
	per bromfiets - 3 per auto - 4 openbaar vervoer - 5			52
	anders - 6, t.w.:			
	iemand anders gaat - 7, t.w.:			
L	Enq.: INDIEN DIT DE LAATSTE INSTELLING VAN VRAAG 079 WAS OVER OP VRAAG 093 VAN HET HOOFDFORMULIER			
	Naam enquêtrice/teur	Enq.no.	Datum gesprek	Volgnr. op adresverantwoording
				53

Nederlands Instituut voor
Maatschappelijk Werk Onderzoek
Stadhouderslaan 146
Den Haag

september 1970

N.V. v/h Nederlandse Stichting
voor Statistiek
Bankplein 1A
Den Haag

BIJLAGEFORMULIER C
behorende bij
enquête A 3854
vraag 188

1/4

A. GESLACHT		B. WOONPLAATS		C. CONTACTEN MET KINDEREN		D. BURGERL. STAAT		E. CONTACTEN MET BEHUWDKINDEREN		F. VERVOERMIDDEL KINDEREN		G. AFSTAND		H. HULP VAN		
betr. kind is		betr. kind woont		indien in Utrecht		O.P. heeft betr. kind gezien		betr. kind is gehuwd		O.P. heeft betr. schoonzoon/schoon- dochter gezien		betr. kind komt O.P. meestal opzoeken Enq. SLECHTS 1 CODE		betr. kind doet er- over		achter het des betr. kind de letter van de hulp uit vraag 030 noteren
zoon		dochter		op het- zelfde adres als O.P.		sinds vorige dag		sinds vorige dag		lo- pend		per fiets auto		met open- baar ver- voer		min.
		buiten Utrecht		in Utrecht		wel niet t.w.		wel niet t.w.								
oudste	0	1	2	3	→	4	5	→	→	→	→	→	→	→	→	→
2e	0	1	2	3	→	4	5	→	→	→	→	→	→	→	→	→
3e	0	1	2	3	→	4	5	→	→	→	→	→	→	→	→	→
4e	0	1	2	3	→	4	5	→	→	→	→	→	→	→	→	→
5e	0	1	2	3	→	4	5	→	→	→	→	→	→	→	→	→
6e	0	1	2	3	→	4	5	→	→	→	→	→	→	→	→	→
7e	0	1	2	3	→	4	5	→	→	→	→	→	→	→	→	→
8e	0	1	2	3	→	4	5	→	→	→	→	→	→	→	→	→
9e	0	1	2	3	→	4	5	→	→	→	→	→	→	→	→	→
10e	0	1	2	3	→	4	5	→	→	→	→	→	→	→	→	→

Enq.:
NAAR
KOLOM
F

Naam enquêterice/teur		Enq.nr.		Datum gesprek		Volgno. op adresverantwoording	

Enq.: INDIEN U BIJ VRAAG 030 EEN OF MEER KINDEREN OF BEHUWDKINDEREN HEEFT INGEVULD DIE REGELMATIG HUISHOUDELIJKE HULP VERLENEN,
ONDER KOLOM H ACHTER HET DESBETREFFENDE KIND DE LETTER INVULLEN WAARACHTER U HAAR BIJ VRAAG 030 HEEFT GENOTEERD, DUS A, B, C OF D.

Nederlands Instituut voor
Maatschappelijk Werk Onderzoek
Stadhouderslaan 146
Den Haag
september 1970

N.V. v/h Nederlandse Stichting
voor Statistiek
Bankplein 1A
Den Haag

BIJLAGEFORMULIER D
behorende bij
enquête A 3854
vraag 191

1/4

A. GESLACHT		B. CONTACTEN MET BROERS/ZUSTERS (VAN O.P. EN VAN ZIJN/HAAR VROUW/MAN)		C. BURGERLIJKE STAAT		D. CONTACTEN MET ZWAGERS/SCHOONZUSTERS (VAN O.P. EN VAN ZIJN/HAAR VROUW/MAN)			
	broer	zuster	O.P. heeft betr. broer/zuster gezien		betr. broer/zuster is gehuwd	O.P. heeft betr. zwager/schoonzuster ge- zien			
			sinds vorige dag					sinds vorige dag	
			wel t.w.	niet				neen	ja
oudste	0	1	-----x	2	4	5	→	-----x	6
2e	0	1	-----x	2	4	5	→	-----x	6
3e	0	1	-----x	2	4	5	→	-----x	6
4e	0	1	-----x	2	4	5	→	-----x	6
5e	0	1	-----x	2	4	5	→	-----x	6
6e	0	1	-----x	2	4	5	→	-----x	6
7e	0	1	-----x	2	4	5	→	-----x	6
8e	0	1	-----x	2	4	5	→	-----x	6
9e	0	1	-----x	2	4	5	→	-----x	6
10e	0	1	-----x	2	4	5	→	-----x	6

Naam enquête/trice/teur	Enq.nr.	Datum gesprek	Volgno. op adresverantwoording

Nederlands Instituut voor
Maatschappelijk Werk Onderzoek
Stadhouderslaan 146
's-Gravenhage
september 1970

N.V. v/h Nederlandse
Stichting voor Statistiek
Bankplein 1A
's-Gravenhage

OEFENBLAD
behorende bij enquête A 3854
vraag 253

IN WELKE MATE VINDT U DEZE WOORDEN PASSEN BIJ

EEN KIND

past past past even past past past
erg tame- een een tame- erg
lijk beetje als beetje lijk
.....

speels

☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

ernstig

Naam enquêtrice/teur	Enq.nr.	Datum gesprek	Volgnr. op adresverantwoording

Nederlands Instituut voor
Maatschappelijk Werk Onderzoek
Stadhouderslaan 146
's-Gravenhage
september 1970

N.V. v/h Nederlandse
Stichting voor Statistiek
Bankplein 1A
's-Gravenhage

INVULFORMULIER G
behorende bij enquête A 3854

1/4

KAART IX

IN WELKE MATE VINDT U DEZE WOORDEN PASSEN BIJ

UZELF

past past past even past past past
erg tame- een een tame- erg
lijk beetje als beetje lijk
.....

modern	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	ouderwets
afhankelijk	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	onafhankelijk
vrijgevig	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	inhalig
produktief	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	niet produktief
sterk	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	zwak
zelfverzekerd	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	aarzelend
actief	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	passief
ontevreden	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	tevreden
ziekelijk	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	gezond
nietsdoend	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	druk bezig
verlangend	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	gelaten
in de war	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	helder van geest
zeker	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	onzeker
afwerend	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	strijdlustig
saai	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	boeiend

5

9

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

Naam enquêtrice/teur Enq.nr. Datum gesprek Volgnr. op adresverantwoording

1/4

KAART IX

IN WELKE MATE VINDT U DEZE WOORDEN PASSEN BIJ

EEN BEJAARDE

past past past even past past past
erg tame- een een tame- erg
lijk beetje als beetje lijk
.....

modern	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	ouderwets	40	
afhankelijk	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	onafhankelijk	41	
vrijgevig	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	inhelig	42	
productief	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	niet productief	43	
sterk	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	zwak	44	
zelfverzekerd	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	aarzelend	45	
actief	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	passief	46	
ontevreden	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	tevreden	47	
ziekelijk	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	gezond	48	
nietsdoend	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	druk bezig	49	
verlangend	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	gelaten	50	
in de war	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	helder van geest	51	
zeker	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	onzeker	52	
afwerend	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	strijdlustig	53	
saai	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	boeiend	54	

Naam enquêtrice/teur Enq.nr. Datum gesprek Volgnr. op adresverantwoording

--	--	--	--

Nederlands Instituut voor
Maatschappelijk Werk Onderzoek
Stadhouderslaan 146
's-Gravenhage
september 1970

N.V. v/h Nederlandse
Stichting voor Statistiek
Bankplein 1A
's-Gravenhage

INVULFORMULIER
behorende bij enquête A 3854

1/4

KAART IX

IN WELKE MATE VINDT U DEZE WOORDEN PASSEN BIJ

iemand van middelbare leeftijd

past past past even past past past
erg tame- een een tame- erg
lijk lijk beetje als beetje lijk
.....

modern	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	ouderwets	21	
afhankelijk	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	onafhankelijk	22	
vrijgevig	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	inhelig	23	
productief	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	niet productief	24	
sterk	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	zwak	25	
zelfverzekerd	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	aarzelend	26	
actief	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	passief	27	
ontevreden	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	tevreden	28	
ziekelijk	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	gezond	29	
nietsdoend	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	druk bezig	30	
verlangend	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	gelaten	31	
in de war	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	helder van geest	32	
zeker	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	onzeker	33	
afwerend	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	strijdlustig	34	
saai	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	boeiend	35	

Naam enquêtrice/teur Enq.nr. Datum gesprek Volgnr. op adresverantwoording

Vraag : Hoe krijgt u uw levensmiddelen in huis ?
Wilt u dit aan de hand van deze kaart zeggen ?

- Huis aan huis verkoop
 - Wordt bezorgd na bestelling
 - Ik haal het zelf (of mijn echtgen.)
 - Wordt gehaald door ander(en)
-

Bij enquête A 3854, vraag 039

KAART 1

Vraag : Nu zouden wij graag precies willen weten welke verrichtingen u moeilijk afgaan. Ik zal ze achtereenvolgens voor u opnoemen.
Wilt u aan de hand van deze kaart zeggen hoeveel moeite u hebt ?

- geen moeite
 - enige moeite
 - veel moeite
 - kan ik niet
-

Bij enquête A 3854, vraag 045

KAART 2

-
- kinderen of andere familie
 - een kennis, vriend, buurman of buurvrouw
 - een belastingconsulent of andere deskundige
 - het dienstencentrum voor bejaarden
 - een maatschappelijk werker
 - iemand anders, te weten :
-

Bij enquête A 3854, vraag 095, 096, 097

KAART 3

-
- kinderen of andere familie
 - een kennis, vriend, buurman of buurvrouw
 - een maatschappelijk werker
 - het dienstencentrum voor bejaarden
 - huisarts
 - dominee of pastoor
 - iemand anders, te weten :
-

Bij enquête A 3854, vraag 099, 100, 101

KAART 4

Vraag : Als u op dit moment een plaats werd aangeboden in een bejaardentehuis, wat zou u dan doen ? Wilt u uw antwoord geven aan de hand van deze kaart ? Noemt u maar de letter die voor uw antwoord staat.

- A. Eigenlijk liever nog niet, maar de kans benutten omdat er straks, als het nodig is, misschien geen plaats meer is
 - B. De gelegenheid voorbij laten gaan
 - C. Graag nu meteen erin trekken
-

Bij enquête A 3854, vraag 103

KAART 5

Vraag : Als het huishouden u op den duur echt te zwaar zou worden, wat denkt u dan, dat u gaat doen ? Noemt u maar weer de letter die voor uw antwoord staat.

- E. naar een bejaardentehuis gaan òf
 - F. hier blijven wonen en proberen voldoende hulp te krijgen òf
 - G. intrekken bij familie, bijvoorbeeld kinderen ?
-

Bij enquête A 3854, vraag 105

KAART 6

Vraag : Zoudt u van al die dingen kunnen zeggen of u daarvoor in het dienstencentrum hier terecht kunt ?

- bejaardensociëteit
 - wasserette
 - culturele middagen
 - baden of douchen
 - hulp bij invullen formulieren
 - bejaardengymnastiek
 - spreekuur dokter
 - uitleen-bibliotheek
 - Nutsspaarbank
 - cursussen
 - huishoudelijke hulp
-

Bij enquête A 3854, vraag 117

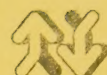
KAART 7

Vraag : Ik zou nu graag willen weten van welke diensten of activiteiten van het dienstencentrum, die op deze kaart staan, u gebruik hebt gemaakt ? Noemt u maar de letters die voor uw antwoord staan.

- A. bejaardensociëteit
 - B. culturele middagen
 - C. cursus
 - D. damescontact
 - E. bejaardengymnastiek
 - F. zangkoor
 - G. biljarten
 - H. kapper
 - J. Nutsspaarbank
 - K. trombosediens
 - L. uitleenbibliotheek
 - M. huishoudelijke hulp
 - P. pedicure
 - Q. warme maaltijden
 - R. hulp bij boodschappen doen
 - S. spreekuur leiding dienstencentrum
 - T. bezoek thuis van leiding dienstencentrum
 - U. ik ben lid van de bejaardenvereniging van het dienstencentrum
-

Bij enquête A 3854, vraag 133

KAART 8

Vraag : Hoe zijn in het algemeen uw ervaringen met het dienstencentrum ?
Wilt u uw antwoord geven aan de hand van deze kaart ?

- uitstekend
 - goed
 - matig
 - vrij slecht
 - uitgesproken slecht
-

Bij enquête A 3854, vraag 144

KAART 9

Vraag : Zou u met behulp van deze kaart kunnen zeggen onder welke letter het besteedbaar inkomen per maand valt ? Bedoeld wordt dus het netto inkomen.

- A. totaal f 348 per maand
 - B. f 349 tot en met f 350 per maand
 - C. f 351 tot en met f 425 per maand
 - D. f 426 tot en met f 495 per maand
 - E. f 496 per maand
 - F. f 497 tot en met f 599 per maand
 - G. f 600 tot en met f 749 per maand
 - H. f 750 tot en met f 999 per maand
 - J. f 1 000 en meer per maand
-

Bij enquête A 3854, vraag 247

KAART 10

Enq. KAARTJES LOSKNIPPEN VOORDAT U GAAT ENQUETEREN

A. Het is vervelend voor oudere mensen als zij om hulp moeten vragen bij anderen

sterk mee
eens

enigszins
mee eens

enigszins
mee oneens

sterk
mee oneens

Bij enquête A 3854, vraag 116

KAART A

B. Als je oud bent en hulp nodig hebt, moet je niet te bescheiden zijn

sterk mee
eens

enigszins
mee eens

enigszins
mee oneens

sterk
mee oneens

Bij enquête A 3854, vraag 116

KAART B

C. Oudere mensen, die geen hulp van anderen willen aannemen, doen zichzelf te kort

sterk mee
eens

enigszins
mee eens

enigszins
mee oneens

sterk
mee oneens

Bij enquête A 3854, vraag 116

KAART C

D. Ook al word je ouder, je moet proberen jezelf te redden

sterk mee
eens

enigszins
mee eens

enigszins
mee oneens

sterk
mee oneens

Bij enquête A 3854, vraag 116

KAART D

